

YAJUR VEDA

VOLUME III

Chandogya Upanishad

Adhvaryu Samhita

with English Translation and Transliterations

DIARY PUBLICATION DIVISION

Revised and

Revised Sanskrit Text by

Yashwantrao Chavan

YAJUR VEDA

(Volume III)

(English translation of Mantras with
Sanskrit text and transliteration)

यजुर्वेद

तृतीयो भागः

YAJUR VEDA

Volume III

[Text, Translation : Chapters 26-40]

यजुर्वेद

तृतीयो भागः

[मूलपाठः, अनुवादश्च - काण्ड 26-40]

English Translation
by
Swami Satya Prakash Saraswati
and
Udaya Vir Viraj

DAV Publication Division

Delhi-110034

About this Edition

The great reformer, Swami Dayanand who ushered in a renaissance of Indian society towards the end of 19th century had ordained that :

The vedas are the source of true knowledge. To read and understand the vedas is the supreme duty of one and all.

This is one of the ten Principles of the Arya Samaj as laid down by Swami ji. Importance and relevance of the Vedas has been succinctly said in the Upanishadas also :

वेदेन वै देवा असुराणां वित्तं वेद्यमविन्दन्त

तद् वेदस्य वेदत्वम् ।

(Taittiriya samhita : 1.7.4.6 तैत्तिरीय संहिता)

The Vedas are so called because each statement therein informs a man of the ideals of human life, called the Law of Righteousness, to understand which there is no better source.

To meet the need of a modern, easy to understand English translation of the Vedas, the Veda Pratishthan of DAV College Managing Committee, New Delhi had been publishing complete translation of the four Vedas in twenty-two volumes since 1977. The first edition was well produced and well received. Later as this important task slipped into inexperienced hands, quality of printing and paper became inferior while the price was unduly raised.

In the year 2008, the responsibility of publishing and propagating the Vedas has been taken over by the Publication Division of the DAV College Managing Committee. This new 2008 edition has far superior production values and is priced at less than one-third of the price it was being sold so far.

Our object is to make the Vedas easily affordable for every one who is interested in having a set of the four Vedas in his home for him and the family members to read and benefit by their divine message.

We propose to publish the Hindi translation of the four Vedas also in the near future and offer at a very moderate price. We seek your cooperation in this noble task.

Vishwa Nath
Vice President
DAV College Managing Committee

Contents

About this Edition

Diacritical Marks for Transliteration of Yajur Veda Text

Chapter Twenty-six	पङ्विंशोऽध्यायः	1154
Chapter Twenty-seven	सप्तविंशोऽध्यायः	1164
Chapter Twenty-eight	अष्टाविंशोऽध्यायः	1178
Chapter Twenty-nine	एकोनविंशोऽध्यायः	1200
Chapter Thirty	त्रिंशोऽध्यायः	1222
Chapter Thirty-one	एकत्रिंशोऽध्यायः	1234
Chapter Thirty-two	द्वात्रिंशोऽध्यायः	1240
Chapter Thirty-three	त्रयत्रिंशोऽध्यायः	1246
Chapter Thirty-four	चतुस्त्रिंशोऽध्यायः	1280
Chapter Thirty-five	पंचत्रिंशोऽध्यायः	1302
Chapter Thirty-six	षट्त्रिंशोऽध्यायः	1310
Chapter Thirty-seven	सप्तत्रिंशोऽध्यायः	1318
Chapter Thirty-eight	अष्टात्रिंशोऽध्यायः	1328
Chapter Thirty-nine	एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः	1338
Chapter Forty	चत्वारिंशोऽध्यायः	1344
NOTES		1351
यजुर्वेद मन्त्राणां ऋषि सूची		1478
यजुर्वेद मन्त्राणां देवता सूची		1484
Index of Notes	टिप्पणी-अनुक्रमणिका	1494

YAJURVEDA SAMHITĀ

यजुर्वेद संहिता

अथ पङ्क्तिशोऽध्यायः ।

अग्निश्च पृथिवी च सन्नते ते मे सं नमतामदो वायुश्चान्तरिक्षं च सन्नते ते मे सं नमतामदो
आदित्यश्च द्यौश्च सन्नते ते मे सं नमतामदो आपश्च वरुणश्च सन्नते ते मे सं नमतामदः ।
सप्त सन्धसदो अष्टमी भूतसाधनी । सकामाँर अध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेऽमुना ॥ १ ॥

यथैमां वाचं कल्याणीमावदोनि जनेभ्यः ।

ब्रह्मराजन्वाभ्याथ शूद्राय चार्षाय च स्वाय चार्षणाय च ।

प्रियो देवानां दक्षिणाय द्रातुरिह भूपासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमते ॥ २ ॥

बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद् द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु ।

यद्दीदयच्छर्वस क्रतयजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रमे ।

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतये त्वेप ते योनिर्बृहस्पतये त्वौ ॥ ३ ॥

ATHA ṢADVIMŚO'DHYĀYAḤ

Agniśca pṛthivī ca sannate te me saṁ namatāmado (i)
vāyuścāntarikṣaṁ ca sannate te me saṁ namatāmada (ii)
ādityaśca dyauśca sannate te me saṁ namatāmada (iii)
āpaśca varuṇaśca sannate te me saṁ namatāmada (iv).
Sapta saṁsado aṣṭamī bhūtasāadhanī. Sakāmāñ
adhvanaskuru saṁjñānamastu me' munā (v). //1//

Yathemāñ vācaṁ kalyāṇīmāvadāni janebhyaḥ.

Brahmarājānyābhyāñ śūdrāya cāryāya ca svāya cāraṇāya
ca.

Priyo devānāñ dakṣiṇāyai dāturiha bhūyāsamayaṁ me
kāmaḥ samṛdhyatāmupa mādo namatu (i). //2//

Bṛhaspate ati yadaryo arhād dyumadvibhāti kratumajjaneṣu.
Yaddīdayacchavasa ṛtaprajāta tadasmāsu draviṇaṁ dhehi
citram (i).

Upayāmagr̥hīto' si bṛhaspataye tvai- (iii) ṣa te yonir- (iv)
bṛhaspataye tvā (v). //3//

CHAPTER TWENTY-SIX

1. O Lord, fire and earth have submitted to you; may they make so and so submit to me. (1) Wind and mid-space have submitted to you; may they make so and so submit to me. (2) The sun and sky have submitted to you; may they make so and so submit to me. (3) Waters and ocean have submitted to you; may they make so and so submit to me. (4) Here we have a set of seven and eighth, the earth, is the sustainer of all beings. Make our ways capable of fulfilling our desires. May I have complete harmony with so and so. (5)
2. O Lord, may I address this auspicious speech of yours to all the people, intellectuals and administrators, workers and producers of wealth, our kinsmen and the strangers. May I become favourite of the learned ones and of him, who gives liberal guerdon. May such and such wish of mine be fulfilled; may I get affection of so and so. (1)
3. May you bestow on us that wonderful treasure, which is worthy of the pious and righteous, is endowed by its lustre, and which may be effectively utilized for public purpose, O Lord Supreme, born of truth. (1) O devotional bliss, you have been duly accepted. (2) You to the Lord Supreme. (3) This is your abode. (4) You to the Lord Supreme. (5)

इन्द्र गोमन्निहा याहि पिबा सोमं शतक्रतो । विद्वद्भिर्ग्रावभिः सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसि'—न्द्राय त्वा गोमतं एष ते योनि'—रिन्द्राय त्वा गोमतं ॥ ४ ॥

इन्द्रा याहि वृत्रहन्पिबा सोमं शतक्रतो । गोमन्निर्ग्रावभिः सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसि'—न्द्राय त्वा गोमतं एष ते योनि'—रिन्द्राय त्वा गोमतं ॥ ५ ॥

कृतावानं वैश्वानरमतस्य उपोतैरुस्पतिम् । अजस्रं घर्मनीमहे ।
उपयामगृहीतोऽसि' वैश्वानराय त्वे'—ष ते योनि'—वैश्वानराय त्वो ॥ ६ ॥

वैश्वानरस्य सुमती स्याम राजा हि कं भुवनानामभिधीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चंटे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥

उपयामगृहीतोऽसि' वैश्वानराय त्वे'—ष ते योनि'—वैश्वानराय त्वो ॥ ७ ॥

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निरुक्थेन वाहेसां ॥
उपयामगृहीतोऽसि' वैश्वानराय त्वे'—ष ते योनि'—वैश्वानराय त्वो ॥ ८ ॥

Indra gomannihā yāhi pibā somaṁ śatakrato.
Vidyadbhirgrāvabhiḥ sutam (i).

Upayāmagr̥hīto' sī - (ii) ndrāya tvā gomata (iii) eṣa te yonir-
(iv) indrāya tvā gomate (v). //4//

Indrā yāhi vṛtrahan pibā somaṁ śatakrato.
Gomadbhirgrāvabhiḥ sutam (i).

Upayāmagr̥hīto' sī - (ii) ndrāya tvā gomata (iii) eṣa te yonir-
(iv) indrāya tvā gomate. (v). //5//

Rtāvānam vaiśvānaramṛtasya jyotiṣaspatim. Ajasraṁ
gharmamīmahe (i).

Upayāmagr̥hīto' si (ii) vaiśvānarāya tvai-(iii) ṣa te yonir-
(iv) vaiśvānarāya tvā (v). //6//

Vaiśvānarasya sumatau syāma rājā hi kaṁ
bhuvanānāmabhiśr̥ṣṭiḥ.

Ito jāto viśvamidam vi caṣṭe vaiśvānaro yatate sūryeṇa (i).

Upayāmagr̥hīto' si (ii) vaiśvānarāya tvai- (iii) ṣa te yonir-
(iv) vaiśvānarāya tvā (v). //7//

Vaiśvānaro na ūtaya ā pra yātu parāvataḥ. Agnirukthēna
vāhasā (i).

Upayāmagr̥hīto' si (ii) vaiśvānarāya tvai- (iii) ṣa te yonir-
(iv) vaiśvānarāya tvā (v). //8//

4. O resplendent Lord, rich in divine speech, busy in hundreds of actions, come here and drink cure-juice (i.e. the bliss), pressed out with crushing stones. (1) You have been duly accepted. (2) You to the resplendent Lord, rich in divine speech. (3) This is your abode. (4) You to the resplendent Lord, rich in divine speech. (5)

5. O resplendent Lord, slayer of evil tendencies, busy in hundreds of actions, come here and drink cure-juice (i.e. the bliss), pressed out with crushing stones. (1) You have been duly accepted. (2) You to the resplendent Lord, rich in divine speech. (3) This is your abode. (4) You to the resplendent Lord, rich in divine speech. (5)

6. We seek the continuous warmth, full of righteousness, benefactor of all men, the Lord of truth and light. (1) You have been duly accepted. (2) You to the benefactor of all men. (3) This is your abode. (4) You to the benefactor of all men. (5)

7. May we continue to be in the grace of the leader of all; He is the august sovereign of all beings. Since the very inception, He is taking excellent care of the entire universe. This leader of all accompanies the rising sun. (1) You have been duly accepted. (2) You to the leader of all. (3) This is your abode. (4) You to the leader of all. (5)

8. May the adorable Lord, benefactor of all men, come to our succour from far away riding the praises as a vehicle. (1) You have been duly accepted. (2) You to the benefactor of all men. (3) This is your abode. (4) You to the benefactor of all men. (5)

अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तर्मीमहे महागुयम् ॥
 उपयामगृहीतोऽसि—ग्रये त्वा वचसे एष ते योनिं—उग्रये त्वा वचसे ॥ ९ ॥
 महोर इन्द्रो वज्रहस्तः षोडशी शर्म यच्छतु । हन्तु पामानं योऽस्मान्द्वेष्टि ॥
 उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वे—ष ते योनिं—महेन्द्राय त्वो ॥ १० ॥
 तं वो वृत्समृतीपतं वसोमिन्द्रानमन्धसः । अभि वृत्सं न स्वसरेषु धेनु इन्द्रं गीभिर्नवामहे ॥ ११ ॥
 यद्वाहिष्ठं तनुग्रये बृहद्वचं विमावसो । महिषीव त्वद्वयिस्त्वद्वाजा उदीरते ॥ १२ ॥
 एतू पु बवाणि तेऽग्रं इत्येतं गिरः । एभिर्वधासु इन्दुमिः ॥ १३ ॥
 क्रतवस्ते यज्ञं वि तन्वन्तु मासां रक्षन्तु ते हविः ।
 संवत्सरस्ते यज्ञं दधातु नः प्रजां च परि पातु नः ॥ १४ ॥
 उपद्वारे गिरिणाथं संक्षमे च नदीनाम् । धिया विषो अजायते ॥ १५ ॥

Agnirṛṣiḥ pavamānaḥ pañcajanyaḥ purohitaḥ. Tamīmahe mahāgayam (i).

Upayāmagr̥hīto'sya- (ii) gnaye tvā varcase (iii) eṣa te yonir- (iv) agnaye tvā varcase (v). //9//

Mahāñ indro vajrahastaḥ ṣoḍaśī śarma yacchatu. Hantu pāpmānaṁ yo'samāndveṣṭi (i). Upayāmagr̥hīto' si (ii) mahendrāya tvai- (iii) ṣa te yonir- (iv) mahendrāya tvā (v). //10//

Tarṁ vo dasmamṛtiṣaḥarṁ vasormandānamandhasaḥ. Abhi vatsarṁ na svasareṣu dhenava indraṁ gūrbhimavāmahe (i). //11//

Yadvāhiṣṭhaṁ tadagnaye bṛhadarca vibhāvaso. Mahiṣīva tvadrayistvadvājā udīrate (i). //12//

Ehyū ṣu bravāṇi te'gna itthetarā giraḥ. Ebhirvardhāsa indubhiḥ (i). //13//

Rtavaste yajñarṁ vi tanvantu māsā rakṣantu te haviḥ. Samvatsaraste yajñarṁ dadhātu naḥ prajāṁ ca pari pātu naḥ (i). //14//

Upahvare girīṇāṁ saṅgame ca nadīnām. Dhiyā vipro ajāyata (i). //15//

9. Adorable Lord, the penetrating seer, is just another form of the pure and flowing. He is the benefactor of all five types of men and is the preceder of sacrifices. Hymned by the great, we solicit His blessings. (1) You have been duly accepted. (2) You to the adorable Lord, the lustrous. (3) This is your abode. (4) You to the adorable Lord, the lustrous. (5)
10. May the great resplendent Lord, wielding thunderbolt in His hand, complete with all His sixteen aspects, grant shelter to us. May He kill the sinful, who cherishes malice against us. (1) You have been duly accepted. (2) You to the great resplendent Lord. (3) This is your abode. (4) You to the great resplendent Lord. (5)
11. We offer love and praise with our hymns, as cows low to their calves in the stalls; we invoke that glorious resplendent Lord, the subduer of evil spirits, who delights in accepting the beverage of loving devotion. (1)
12. The praise, which best conveys our veneration, is due to the adorable Lord alone. Affluent in splendour, O Lord, may you grant us prosperity, since from your grace proceed vast riches and ample food and strength. (1)
13. O adorable Lord, may you be with us. We shall augment you with drops of divine love. (1)
14. May the seasons make your sacrifice flourish; may the months secure your sacrificial offerings; may the year guard your sacrifice for us and protect our progeny from all the quarters. (1)
15. The all-wise Lord manifests Himself to them, who pray in the valleys of mountains and at the confluence of streams. (1)

उवा ते जातमर्धसो दिवि सद्भूम्या ददे । उग्रं शर्म महि श्रवः' ॥ १६ ॥
 स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः । वरिवोविपारिं श्रवं ॥ १७ ॥
 एना विश्वान्यप आ द्युमनानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो वनामहे' ॥ १८ ॥
 अनु वीरैरनु पुष्यास्म गोभिरन्वश्चैरनु सर्वेण पुष्टैः ।
 अनु द्विपदाऽनु चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुषा नयन्तु ॥ १९ ॥
 अग्रे पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारं सोमपीतये' ॥ २० ॥
 अग्निं यज्ञं गृणीहि नो ग्रावा नेष्टः पिब क्रतुना । त्वयं हि रत्नधा अर्ति' ॥ २१ ॥
 द्वित्रिणोदाः पिपीपाति जुहोतु म च तिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्यते ॥ २२ ॥
 तवायं सोमस्त्वमेष्ट्रवाद् शंभुस्तमं सुमना अस्य पाहि ।
 अस्मिन् एजे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जुठ इन्दुमिन्द्र ॥ २३ ॥

Uccā te jātamandhaso divi sadbhūmyā dade. Ugram śarma mahi śravaḥ (i). //16//

Sa na indrāya yajyave varuṇāya marudbhyah. Varivovit pari srava (i). //17//

Enā viśvānyarya ā dyumnāni mānuṣāṇām. Siṣāsanto vanāmahe (i). //18//

Anu vīrairanu puṣyāsma gobhiranvaśvairanu sarveṇa puṣṭaiḥ.

Anu dvipadā'nu catuṣpadā vyaṁ devā no yajñamṛtuthā nayantu (i). //19//

Agne patnīrihā vaha devānāmuśatīrupa. Tvaṣṭāraṁ somapītaye (i). //20//

Abhi yajñam grṇiḥi no gnāvo neṣṭah piba ṛtunā. Tvaṁ hi ratnadhā asi (i). //21//

Draviṇodāḥ pipīṣati juhota pra ca tiṣṭhata. Neṣṭrādṛtubhiriṣyata (i). //22//

Tavāyaṁ somastvamehyarvān śaśvattamaṁ sumanā asya pāhi.

Asmin yajñe barhiṣyā niṣadyā dadhiṣvemaṁ jaṭhara indumindra (i). //23//

16. High is the birth of this sap of life; though set in heaven, it has come down to the earth with strong sheltering power, renown and sustenance. (1)
17. O divine elixir, possessor of wealth as you are, may you flow from all sides for our resplendence, for our venerability and for our humanitarian character. (1)
18. With the aid of this (divine elixir) alone, may we procure all the wealth that belongs to men and enjoy it not alone, but distributing it judiciously among ourselves. (1)
19. May we prosper with brave sons, cows, horses and all other things that make for prosperity. With bipeds as well as with quadrupeds, may we prosper. May the bounties of Nature guide our sacrifice in due seasons. (1)
20. O adorable God, may you depute all the vital virtues of cosmos and Nature's bounties to embellish our devotional prayers. (1)
21. O selfless benefactor, the supreme Architect, bless our sacred work and worship. Accept our offerings suitable for all occasions and seasons. May they be entirely dedicated to you. May they be possessed by you, as all treasures of wealth and wisdom belong to you alone. (1)
22. May those, who seek and give true wealth and wisdom, be firmly established in the world and command respect in their society. May they dedicate their work to God. (1)
23. O resplendent Self, this loving devotion is for you; hasten to approach it, and well-disposed, taste it unceasingly. May you be enshrined in our prayerful heart and accept our humble love in full. (1)

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तानि बर्हिषि सदताना रणिष्ठान ।
 अथा मदस्व जुजुषाणो अन्धसस्त्वष्टरेवेभिर्जनिभिः सुमद्गणैः ॥ २४ ॥
 स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय पातवे सुतः ॥ २५ ॥
 रक्षोहा विश्वर्चयिषिभि योनिमयोहते । द्रोणे सधस्थमासदन् ॥ २६ ॥

Ameva naḥ suhavā ā hi gantana ni barhiṣi sadatanā
 raniṣṭhāna.

Athā madasva jujuṣāṇo andhasastvaṣṭardevebhirjanibhiḥ
 sumadgaṇaḥ (i). //24//

Svādiṣṭhayā madiṣṭhayā pavasva soma dhārayā. Indrāya
 pātave sutah (i). //25//

Rakṣohā viśvacarṣaṇirabhi yonimayohate. Droṇe
 sadhasthamāsadat (i). //26//

24. Quick to respond to our invitations, please come to us as if to your own homes. Be seated on grass-mats, and enjoy. O architect, may you rejoice in taking food in the pleasant company of the enlightened men and women. (1)
25. O elixir of divine love, may you flow in the sweetest and most exhilarating stream, expressed for the acceptance of the resplendent Self. (1)
26. It is all-beholding, and a destroyer of the wicked; when collected, it occupies the assigned position in the wooden cask, made strong by fixing iron nails. (1)

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

समांस्त्वाग्रं वृत्तवो वर्षवस्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
 सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि पृदिशश्चतस्रः ॥ १ ॥
 सं चेध्वस्वाग्ने प्र च बोधयेन्ममुच्चं तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा चं रिषदुपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणसो यदासः सन्तु मान्ये ॥ २ ॥
 त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे मया नः ।
 सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जाम्बूद्वीपमुच्छनं ॥ ३ ॥
 इहैवाग्ने अधि धारया रायं मा त्वा नि कल्पवृक्षितो निकारिणः ।
 क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वधतां ते अनिदृतः ॥ ४ ॥
 क्षत्रेणाग्ने स्वायुः स्रष्टे रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेयं यतस्व ।
 सजातानां मध्यमस्था एधि राज्ञामग्ने विद्वद्यो दीदिही ॥ ५ ॥

ATHA SAPTAVIMŚO' DHYĀYAH

Samāstvāgna ṛtavo vardhayantu saṁvatsarā ṛṣayo yāni
 satyā. Saṁ divyena dīdihi rocanena viśvā ā bhāhi
 pradiśaścatasraḥ (i). //1//

Sam cedhyasvāgne pra ca bodhayainamucca tiṣṭha mahate
 saubhagāya. Mā ca riṣadupasattā te agne brahmāṇaste
 yaśasaḥ santu mānye (i). //2//

Tvāmagne vṛṇate brāhmaṇā ime śivo agne saṁvarāṇe
 bhavā naḥ. Sapatnahā no abhimātijicca sve gaye
 jāgrhyaprayucchan (i). //3//

Ihaivāgne adhi dhārayā rayim mā tvā ni kranpūrvacito
 nikāriṇaḥ. Kṣatramagne suyamamastu tubhyamupasattā
 vardhatām te aniṣṭṛtaḥ (i). //4//

Kṣatrenāgne svāyuh saṁ rabhasva mitrenāgne mitradheye
 yatasva. Sajātānām madhyamasthā edhi rājñamagne
 vihavyo dīdihīha (i). //5//

CHAPTER TWENTY-SEVEN

1. O fire divine, may the months, the seasons, and the years as well as the truthful sages augment you. May you shine gloriously with your celestial brilliance and illuminate all the four quarters. (1)
2. May you, O fire divine, kindle up; enlighten this sacrificer and get up for the great fortune. O adorable Lord, may those, who stand by you, never come to any harm; may those, who know you, be glorious and none else. (1)
3. O adorable leader, these intellectuals, present here, choose you. May you be auspicious to us in this unanimous choice of ours. Slayer of our rivals and conqueror of our foes, may you be always awake and alert in your place with ceaseless care. (1)
4. O adorable leader, may you collect all the riches here; may not the wicked, who have gathered strength already, be able to injure you. O adorable leader, may the administration be easy to control for you. May your supporter grow strong ever-unharmed. (1)
5. O adorable leader, lead your life defending the weak; Behave with friends in a friendly manner, O adorable leader. Established in the midst of kinsmen and with abundant supplies, may you, adorable leader, shine out among kings brightly. (1)

आति निहो अति सिधोऽत्यचिन्तिमत्यरातिमग्ने ।

विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाश्चास्मभ्यं तहवारां रयि दाः ॥ ६ ॥

अनाधुष्यो जातवन्तु अनिष्टतो विराट् अक्षत्रमृद्धिदिहीह ।

विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्भियः शिवेभिरद्य परि पाहि नो वृधे ॥ ७ ॥

वृहस्पते सवितर्वोधधेनं सधंशितं चित्सन्तरां सधं शिंशाधि ।

वधं धेनं महते सीमगाय विश्वं एनमनु मदन्तु देवाः ॥ ८ ॥

अमुत्रभूषावध यद्यमस्य वृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः ।

प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने मिषजा शचीभिः ॥ ९ ॥

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देव्या सूर्यमग्नम् ज्योतिरुत्तमम् ॥ १० ॥

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्तूर्ध्वा शुक्रा शोचीथिष्यग्ने । द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनाः ॥ ११ ॥

तनूनपावसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पथो अनक्तु मध्वा घृतेन ॥ १२ ॥

Ati niho ati sridho' tyacittimatyarātimagne.

Viśvā hyagne duritā sahasvāthāsmabhyaṁ sahavīrāṁ
rayim dāḥ (i). //6//

Anādhṛṣyo jātavedā aniṣṭṛto virāḍagne kṣatrabhṛddīdihīha.

Viśvā āśāḥ pramuñcan mānuṣīrbhiyaḥ śivebhiradya pari
pāhi no vṛdhe (i). //7//

Bṛhaspate savitarbodhayainaṁ saṁśītaṁ citsantarāṁ saṁ

siśādhi. Vardhayainaṁ mahate saubhagāya viśva enamanu
madantu devāḥ (i). //8//

Amutrabhūyādadha yadyamasya bṛhaspate abhiśastera-

muñcaḥ. Pratyauhatāmaśvinā mṛtyumasmāddevānāmagne
bhiṣajā śacībhiḥ (i). //9//

Udvayaṁ tamasaspari svaḥ paśyanta uttaram. Devaṁ

devatrā sūryamaganma jyotiruttamam (i). //10//

Ūrdhvā asya samidho bhavantyūrdhvā śukrā

śocīmṣyagneḥ. Dyumattamā supratikasya sūnoḥ (i). //11//

Tanūnapādasuro viśvavedā devo deveṣu devaḥ. Patho
anaktu madhvā ghṛtena (i). //12//

6. O adorable Lord, may you keep us away from merciless killers, from bad characters, from thoughtlessness and from miserliness. O adorable Lord, drive away all sorrows and sufferings; bestow on us wealth, and bless us with brave sons. (1)
7. O adorable Lord, may you shine here always unconquerable, omniscient, uninjurable; refulgent, and holder of protective power. Making all the regions free from human terrors, may you today protect us from all sides with propitious means, so that we may prosper. (1)
8. O impeller Lord Supreme, may you enlighten this sacrificer and guide him though already initiated. May you exalt him to great good fortune, and may all the learned ones rejoice in his delight. (1)
9. O adorable Lord Supreme, you have freed us from the curse of death, and from birth in the yonder world. May the two healers, curers of the learned ones, drive the death away from this sacrificer with their skill. (1)
10. Beholding the uprising divine light beyond the mundane darkness, we by and by approach the spiritual one, the divine of divine. (1)
11. Uplifting are the kindling woods of this fire divine and uplifting and most enlightening are the brilliant glows of this fair-faced, worthy son. (1) (Samidh = kindling wood).
12. May the adorable Lord, preserver of bodies and bestower of life, omniscient, the supreme Lord, the god among gods, provide our paths of life with honey and butter. (1) (Tanūnapāt = preserver of bodies).

मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशांसो अग्ने । सुक्रदेवः संविता विश्ववारः ॥ १३ ॥

अच्छायमेति शयसा घृतमेदानीं यद्विर्नमसा । अग्निं सुचो अध्वरेषु प्रवत्सु ॥ १४ ॥

स यक्षदस्य महिमानमग्नेः स इह मन्द्रा सुप्रयसः । वसुधेतिष्ठो वसुपातमध्वं ॥ १५ ॥

द्वारो वृक्षीरन्वस्य विश्वे घृता यद्वन्ते अग्नेः । उरुव्यचसो धाम्ना पत्यमानोः ॥ १६ ॥

ते अस्य योषणे दिव्ये न योना उपसासन्ता । इमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥ १७ ॥

यैषा होतास ऊर्ध्वमध्वरं सोऽग्नेर्जिह्वाममि गृणीतम् । कृणुत नः स्विष्टिम् ॥ १८ ॥

तिष्ठो वृक्षीरंहिरदथ संवृत्विहा सरस्वती भारती । मही मृणानां ॥ १९ ॥

तल्लेस्तुतिपमद्भुतं पुरुषु त्वसां सुधीर्यम् । रायस्पोषं वि प्येतु नाभिर्मस्मे ॥ २० ॥

Madhvā yajñam nakṣase prīṇāno narāśaṁso agne.
Sukṛddevaḥ savitā viśvavāraḥ (i). //13//

Acchāyameti śavasū gṛtneḍāno vahnirnamasā. Agniṁ
sruco adhvareshu prayatsu (i). //14//

Sa yakṣadasya mahimānamagneḥ sa īm mandrā
suprayasaḥ. Vasuścetiṣṭho vasudhātamaśca (i). //15//

Dvāro devīranvasya viśve vratā dadante agneḥ. Uruvyacaso
dhāmnā patyamānāḥ (i). //16//

Te asya yoṣaṇe divye na yonā uṣāsānaktā. Imaṁ
yajñamavatāmadhvaram naḥ (i). //17//

Daivyā hotārā ūrdhvamadhvaraṁ no'gnerjihvāmabhi
grṇitam. Kṛṇutaṁ naḥ sviṣṭim (i). //18//

Tisro devīrbarhiredaṁ sadantvidā sarasvatī bhāratī. Mahī
grṇānā (i). //19//

Tannasturīpamadbhutaṁ purukṣu tvaṣṭā suvīryam.
Rāyaspoṣaṁ vi śyatu nābhimasme (i). //20//

13. O adorable Lord, praised by men and pleased, come to the sacrifice with sweetness. You are, O Lord, performer of righteous deeds, impeller and bestower of grace on all. (1) (Narāśaṁsaḥ = praised by men).
14. As the ladles move in proceeding sacrifices, this fire, being implored with purified butter and food, moves with its force towards the adorable Lord. (1) (Īdānaḥ = being implored).
15. Let the sacrificer pay homage to the greatness of this adorable Lord, as He is the provider of pleasing foods; He is the real wealth; He is the awakener; and He is the greatest bestower of wealth. (1)
16. Vastly wide and rich in accommodation, the divine doors follow all the functions of this fire. (1) (Devīḥ dvāraḥ = divine doors).
17. May those two heavenly damsels, dawn and night, preserve this sacred sacrifice of ours in the house of this man (the sacrificer). (1) (Uṣāsā-naktā = dawn and night).
18. O two divine priests (the healers), may you raise this sacrifice of ours to lofty heights, and may you praise it, that is the tongue of fire, as if; make our sacrifice successful. (1) (Daivya - hotārā = divine priests).
19. May the three great divinities, the divine intellect, the divine speech, and the divine culture, praised by all, be seated at this sacrifice. (1) (Tisro-devīḥ = three great divinities : Idā, Sarasvatī, Bhārati).
20. May the divine Architect pour on our navel the quick-coming and wonderful abundance of riches contributed by the multitude and enhancing power. (1) (Tvaṣṭṛ = divine architect).

पनस्पतेऽयं सृजा रराणस्तमना देवेषु । अग्निरहव्यं श्रिता सूययाति ॥ २१ ॥

अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेदु इन्द्राय हव्यम् । विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥ २२ ॥

पीवो अज्ञा रयिवृषं सुमेधाः श्वेतः सिंपक्ति नियुतामभिधीः ।

ते वायवे समनसो वि तंस्पुर्भिश्चेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥ २३ ॥

राये नु यं जज्ञत रोदसीमे राये देवी धिपणा धाति देवम् ।

अथं वायुं नियुतः सम्भृत स्वा जुत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥ २४ ॥

आपो ह पदहृतीर्विस्वमाणन् गर्भं दर्शना जनयन्तीरुग्निम् ।

ततो देवानां समवततामुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ २५ ॥

पथिदापो महिना पुर्यपश्यद्दक्षं दर्शना जनयन्तीरुग्निम् ।

यो देवेभ्यधि देव एक आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ २६ ॥

ग यामिषांसि वास्वांसमच्छां नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।

नि नो रयिभि सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्वयं च राधः ॥ २७ ॥

Vanaspate' va sṛjā rarāṇastmnā deveṣu. Agnirhavyaṁ
śamitā sūdayāti (i). //21//

Agne svāhā kṛṇuhi jātaveda indrāya havyam. Viśve devā
haviridaṁ juṣantām (i). //22//

Pīvo annā rayivṛdhaḥ sumedhāḥ śvetaḥ siṣakti
niyutāmabhiśrīḥ. Te vāyave samanaso vi
tasthurviśvennarah svapatyāni cakruḥ (i). //23//

Rāye nu yaṁ jajñatū rodasīme rāye devī dhiṣaṇā dhāti
devam.

Adha vāyūṁ niyutaḥ saścata svā uta śvetaṁ vasudhitim
nireke (i). //24//

Āpo ha yadbṛhatīrviśvamāyan garbhaṁ dadhānā
janayantīragnim.

Tato devānāṁ samavartatāsurekaḥ kasmai devāya haviṣā
vidhema (i). //25//

Yaścidāpo mahinā paryapaśyaddakṣaṁ dadhānā
janayantīryajñam. Yo deveṣvadhi deva eka āsīt kasmai
devāya haviṣā vidhema (i). //26//

Pra yābhiryāsi dāśvāṁsamacchā niyudbhirvāyaviṣṭaye
dureṇe.

Ni no rayiṁ subhojasam yuvasva ni vīraṁ gavyamaśvyaṁ
ca rādhaḥ (i). //27//

21. O Lord of forests, rejoicing by yourself among the bounties of Nature, grant us those sacrificial supplies, which the soothing fire seasons. (1) (Vanaspati = Lord of forests).
22. O adorable Lord, O omniscient, may you bestow on the aspirant plenty of supplies with the auspicious utterance. May all the enlightened ones enjoy these offerings. (1) (Svāhākṛti = auspicious utterance).
23. The intelligent, bright Lord of motivation is glorious with the yoked cosmic steeds. He favours those men, who are well-fed and abound in riches. They are of one mind, ever-ready to worship Him, and are the leaders of such pious ceremonies as are productive of excellent progeny. (1)
24. Wherever there is poverty, the yoked steeds carry the Lord of motivation, white in complexion (i.e. flawlessly honest) and the dispenser of wealth, whom heaven and earth bear for the sake of riches, and whom the divine language of praise sustains as a deity for the sake of affluence and wealth. (1)
25. When the mighty waters come all over, containing the primeval germ, desirous of giving birth to the fire, prior to that exists one vital force amongst the bounties of Nature; Him we worship with our oblations. (1)
26. Who in His greatness oversees the waters containing the creative vital force and initiating sacrifice, and who is the only God over all the bounties of Nature; Him we worship with our oblations. (1)
27. O wind divine, come to us with those speedy waves, the yoked steeds, with which you reach the devotee, offering homage in his own home, and bestow upon us wealth and children along with kine and horses. (1)

आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं संहस्त्रिणीमिदं याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन्सवने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नैः ॥ २८ ॥
 नियुत्वान्वायवा गन्तापथे शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सन्वतो गृहम् ॥ २९ ॥
 वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं विविष्टिषु ।
 आ याहि सोमपितये स्पार्हो देव नियुत्वतां ॥ ३० ॥
 वायुरग्रेया यज्ञभीः साकं गन्मन्ता यज्ञम् । शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ॥ ३१ ॥
 वायो ये ते सहस्त्रिणो रथांसस्तेमिसा गहि । नियुत्वान्तामपीतये ॥ ३२ ॥
 एकया च वृक्षभिश्च स्वमृते द्वाभ्यामिष्टये विंशशती च ।
 तिसृभिश्च बहसे त्रिंशशती नियुद्धिर्वायवित ता वि मुञ्चे ॥ ३३ ॥
 तव वायवृतस्पते त्वदृन्तामातरद्भुत । अष्टाधेस्या वृणीमहे ॥ ३४ ॥

Ā no niyudbhiḥ śatinībhiradhvarāṁ sahasriṇībhirupa yāhi
 yajñam.

Vāyo asmintsavane mādayasva yūyam pāta svastibhiḥ sadā
 naḥ (i). //28//

Niyutvānvāyavā gahyayaṁ śukro ayāmi te. Gantāsi sunvato
 grham (i). //29//

Vāyo śukro ayāmi te madhvo agram diviṣṭiṣu.

Ā yāhi somapītaye spārho deva niyutvatā (i). //30//

Vāyuragregā yajñapriṇ sākam ganmanasā yajñam. Śivo
 niyudbhiḥ sivābhiḥ (i). //31//

Vāyo ye te sahasriṇo rathāsastebhirā gahi.
 Niyutvāntsomapītaye (i). //32//

Ekayā ca daśabhiśca svabhūte dvābhyāmiṣṭaye viṁśatī ca.
 Tiṣṭbhiśca vahase triṁśatā niyudbhirvāyaviha tā vi muñca
 (i). //33//

Tava vāyavṛtaspace tvaṣṭurjāmātaradbhuta. Avāṁsyā
 vṛnīmahe (i). //34//

28. May you come, O wind divine, to our solemn worship with the yoked forces, which are in hundreds and thousands. May you be exhilarated at our ceremony, and may you all ever cherish us with blessings. (1)
29. May you, O sense of touch, with all your awareness, come. This graceful sensitivity of sweet taste is offered to you. You are fond of visiting houses, where you get it. (1)
30. O vital breath, purified by holy acts, I bring to you the loving devotion, offered first to you at all worships. O ever-loved divine, come with your subsidiaries, the same perceptions, to enjoy the exhilarating experience. (1)
31. May the wind divine, moving in the forefront, pleased with sacrifices, the auspicious one, come to our sacrifice with a happy frame of mind conveyed by propitious actions. (1)
32. You are most welcome, O sense of touch, to come with your entire awareness in thousandfold chariots, which you possess, to participate in enjoying the glory of creation. (1)
33. O self-existent Lord, may you come to our sacrifice with one and ten, with two and twenty, and with three and thirty mares that carry you. O vital one, unyoke them here. (1)
34. O divine wind, Lord of cosmic sacrifice, and wonderful son-in-law of the sun, we solicit your protection. (1) (Tvaṣṭṛ the sun, whose daughter Uṣā is wedded to the wind, Vāyu).

अभि त्वां शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः । ईशानमस्य जर्गतः स्वर्हंशमीशानमिन्द्र तस्थुषः । ३५ ।

न त्वाषां२ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न ज्ञातो न जनिष्यते ।

अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्तथा हवामहे । ३६ ॥

त्वामिन्द्रि हवामहे सती वाजस्य कारवः । त्वां वृत्रेश्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठस्त्वयर्थे । ३७ ॥

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया ग्रह स्तथानो अद्रिवः ।

गानन्धं३ रघुमिन्द्र सं किर सुत्रा वाजं न जिग्युषे । ३८ ॥

कथां नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कथा शर्चिषया वृता । ३९ ॥

कस्त्यो सत्यो मदानां मधं हिंही मत्सदन्धसः । हृदा चिद्राजं वसु । ४० ॥

अमी पु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं मयास्पृतये । ४१ ॥

Abhi tvā śura nonumo'dugdhā iva dhenavaḥ. Īśānamasya jagataḥ svaḍṛṣamīśānamindra tasthuṣaḥ. (i). //35//

Na tvāvāñ anyo divyo na pārthivo na jāto na janīsyate.

Aśvāyanto maghavannindra vājino gavyantastvā havāmahe (i). //36//

Tvāmiddhi havāmahe satau vājasya kāravaḥ. Tvām vṛtreshvindra satpatim narastvām kāṣṭhāsvarvataḥ (i). //37//

Sa tvām naścitra vajrahasta dhṛṣṇuyā maha stavāno adriṣaḥ. Gāmaśvañ rathyamindra sañ kira satrā vājañ na jigyuṣe (i). //38//

Kayā naścitra ā bhuvadūti sadāvṛdhaḥ sakhā. Kayā śaciṣṭhaya vṛtā (i). //39//

Kastvā satyo madānām mañhiṣṭho matsadandhasaḥ. Drḍhā cidāruje vasu (i). //40//

Abhī śu ṇaḥ sakhīnāmavitā jaritṛṇām. Śatam bhavāsyūtaye (i). //41//

35. O brave resplendent Lord, Lord of all movable and stationary things, beholder of universe, we call loudly to you like unmilked cows (with udders full). (1)
36. No other such as you are, on the earth and heaven, has been in the past or shall be in future. O bounteous resplendent Lord, we invoke you for possessing vigour, wealth and wisdom. (1)
37. O resplendent Lord, we, the poet sages, invoke you to obtain strengthening food. You are the protector of good men. We invoke you from all directions to overcome impediments, in the conflicts of life. (1)
38. O mighty resplendent Lord, wielder of punitive justice, the lord of clouds of evil forces, being glorified by us, bestow on us wisdom and vital force, fit to drive your chariot as you grant to everyone, aspiring to be victorious. (1)
39. By what means may He, who is ever-augmenting, wonderful and friendly, come to us, and by what most effective contribution? (1)
40. What genuine and most earnest devotional offerings—like nourishing food, would inspire you to win over evil thoughts and procure formidable treasures? (1)
41. May you, protector of us, your friends and admirers, come to us with a hundred protections. (1)

यज्ञा यज्ञा वो अग्नये गिरा-गिरा च दक्षसे ।
 प्र-प्र वयममृतं ज्ञातवँदसं प्रियं मिथं न शंशसिषम्यं ॥ ४२ ॥
 पाहि नो अग्न एकया पाल्युत द्वितीयया ।
 प्रादि गीर्भस्तिमृभिर्वज्रां पते पाहि चंतमृभिर्वसां ॥ ४३ ॥

ऊर्जो नपातथं स हिनायमंस्मयुर्वाशेम हव्यदातये ।
 भुवद्वाजेष्ववित्ता भुवँदृध उत द्याता तनुनाम्यं ॥ ४४ ॥
 संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसिद्वित्सरोऽसि पत्सरोऽसि । उपसंस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते
 कल्पन्तामर्धरात्रास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामुतवंस्ते कल्पन्ताथं संवत्सरस्ते कल्पताम् ।
 प्रेत्या एत्ये सं चाश्व प चं सारप । सुपर्णचिर्वमि तर्पा वृयतपाऽद्विउस्वद् भुवः सीदं ॥ ४५ ॥

Yajñā-yajñā vo agnaye girā-girā ca dakṣase.

Pra-pra vayamamṛtaṁ jātavedasaṁ priyaṁ mitraṁ na
 śaṁsisam (i). //42//

Pāhi no agna ekayā pāhyuta dvitīyayā.

Pāhi gīrbhistisṛbhirūrjāṁ pate pāhi catasṛbhirvaso
 (i). //43//

Ūrjo napātaṁ sa hināyamasmayurdāśema havyadātaye.
 Bhuvadvājeṣvavitā bhuvadvṛdha uta trātā tanūnām
 (i). //44//

Samvatsaro' si parivatsaro' 'sīdāvatsaro' sīdvatsaro' si
 vatsaro' si.

Uṣasaste kalpantāmahorātrāste kalpantāmardhamāsāste
 kalpantām māsāste kalpantāmṛtavaste kalpantām
 samvatsaraste kalpatām.

Pretyā etyai saṁ cāñca pra ca sāraya. Suparṇacidasi tayā
 devatayā' űgirasvad dhruvaḥ sīda (i). //45//

42. At every benevolent work, glorify the adorable Lord with reiterated eulogies to obtain strength. May we glorify Him, the immortal, the cognizant of all that exists, as our dear friend. (1)
43. O adorable Lord, protect us through the first, and protect through the second hymn. Protect us through three hymns, and through four, O Lord of energy, O Lord of riches. (1)
44. He is the source of strength and propitious to us. Let us offer our oblations, for He is the conveyor of them. May He be our defender in our life-struggles. May He be our benefactor and the saviour of our lives. (1)
45. In a five year cycle, the first year is Samvatsara; the second year Parivatsra; the third year Idāvatsara; the fourth year Idvatsara; and the fifth year Vatsara. You are all the five of them. May the dawns be secured for you; may the days and nights be secured for you; may the half-months (fortnights) be secured for you; may the months be secured for you; may the seasons be secured for you; may the year be secured for you. May you wane and wax for their departure and arrival. You are the collector of fine leaves. With that divinity may you be established here blazing bright. (1)

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिदस्पदे नामा पृथिव्या अधि ।
 दिवो वर्ष्मन्समिधया ओजिष्ठश्चर्षणीसहो वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ १ ॥
 होता यक्षत्तनूनपातमुतिभिर्जितारुमपराजितम् ।
 इन्द्रं देवेषु स्वविदं पृथिमं धूमत्तमेनराशेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ २ ॥
 होता यक्षदिवाभिरिन्द्रमीदितमाजुह्वानममर्त्यम् ।
 देवो देवैः सर्वैर्षो ब्रह्मस्तः पुरन्दुरो वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ३ ॥
 होता यक्षदुहिषीन्द्रं निषत्तुरं वृषभं नर्यापसम् ।
 वसुमी रुद्रैरावित्यैः सयुग्भिर्बहिर्नासनुद्वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ४ ॥

ATHĀṢṬĀVIMŚO' DHYĀYAH

Hotā yakṣatsamidhendramiḍaspade nābhā pṛthivyā adhi.
 Divo varṣmantsamidhyata ojiṣṭhaścarṣaṇīśahā m
 vetvājyasya hotaryaja (i). //1//

Hotā yakṣattanūnpātamūtibhirjetāramaparājitam.
 Indram devaṁ svarvidam pathibhirmadhummattamair-
 narāśaṁsena tejasū vetvājyasya hotaryaja (i). //2//

Hotā yakṣadiḍābhirindramīḍitamājuhvānamamartyam.
 Devo daviḥ savīryo vajrahastaḥ purandaro vetvājyasya
 hotaryaja (i) //3//

Hotā yakṣadbarhiṣīndram niṣadvaram vṛṣabham
 naryāpasam.
 Vasubhī rudrairādityaiḥ sayugbhirbarhirāsadadvetvājyasya
 hotaryaja (i). //4//

CHAPTER TWENTY-EIGHT

1. The sacrificer worships the resplendent Lord with the kindling wood (*samit*) at the place of sacrifice in the earth's navel. The cosmic fire is enkindled by the mightiest Lord of conquerors of men in the highest place of the heaven. May He enjoy (the sacrifice). O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
2. The sacrificer worships the resplendent Lord, the protector of the body (*tanūnapāt*) with His protective aids, conqueror of all, and always unconquered, the divine and the Lord, who conducts (us) to the world of light by the sweetest paths with His radiance praised by men. May He enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
3. The sacrificer worships with praises (*īdā*) the resplendent Lord, praised and invoked (by worshippers), the immortal one. May the divine Lord, full of vigour, wielder of thunderbolt, subduer of (enemy's) cities, enjoy it. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
4. In the sacrifice, the sacrificer worships the resplendent Lord, the best among all occupying seats, the showerer (of bliss) and performer of actions beneficial for men. May He come and be seated on the sacred grass (*barhiṣ*) with the young, the adult and the mature sages as His companions. May he enjoy it. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)

होतां यक्षदोजो न वीर्यं स हो द्वा इन्द्रमवर्धयन् ।
 सुभाषणा अस्मिन्पदे वि श्रयन्तामृतावृषो द्वा इन्द्राय मीढुषे व्यन्वाज्यस्य होतयज' ॥ ५ ॥
 होतां यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनु सुदुषे मातरा महो ।
 सवातरा न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धता वीतामाज्यस्य होतयज' ॥ ६ ॥
 होतां यक्षदेव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं मियज्यतः ।
 कवी देवी प्रचेतसाविन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतयज' ॥ ७ ॥
 होतां यक्षलिखो देवीन भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽयस इहा सरस्वती मारती महोः ।
 इन्द्रपत्नीर्हविष्मतीव्यन्वाज्यस्य होतयज' ॥ ८ ॥
 होतां यक्षस्वष्टारमिन्द्रं देवं मियजं सुयजं घृताभिर्यम् ।
 पुरुषं सुरेतसं मघोनमिन्द्राय त्वहा वषदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतयज' ॥ ९ ॥

Hotā yakṣadojo na vīryaṁ saho dvāra indramavardhayan.
 Suprāyaṇā asminyajñe vi śrayantāmṛtāvṛdho dvāra indrāya
 mīdhuṣe vyantvājyasya hotaryaja (i). //5//

Hotā yakṣaduṣe indrasya dhenū sudughe mātara mahi.
 Savātarau na tejasā vatsamindramavardhatām vītāmājyasya
 hotaryaja (i). //6//

Hotā yakṣaddaivyā hotārā bhiṣajā sakhāyā haviṣendram
 bhiṣajyataḥ.
 Kavī devau pracetasāvindrāya dhatta indriyaṁ
 vītāmājyasya hotaryaja (i). //7//

Hotā yakṣattisro devīma bheṣajaṁ trayastridhātavo' pasa
 idā sarasvatī bhāratī mahiḥ.
 Indrapatnīrhaṣmatīrvyantvājyasya hotaryaja (i). //8//

Hotā yakṣattvaṣṭāramindram devaṁ bhiṣajaṁ suyajaṁ
 ghṛtaśriyam.
 Pururūpaṁ suretasāṁ maghonamindrāya tvaṣṭā
 dadhadindriyāni vetvājyasya hotaryaja (i). //9//

5. The sacrificer worships the divine doors (*devīr-dvārah*), which have fostered the force, manly vigour and endurance of the aspirant. May those doors, exalters of truth, open wide in this sacrifice, allowing an easy passage to the aspirant, the bounteous showerer. May they enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
6. The sacrificer worships the two dawns (i.e. morning and evening; *uṣāsā-naktā*), which are two cows, easy to milk, and superb mothers. Both of them, like two cows having only one common calf, foster the aspirant, the calf, with lustre. May both of them enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
7. The sacrificer worships the two divine priests (*daivyā-hotārā*), the two physicians, two friends, who cure the aspirant of his ills with sacrificial oblations. May those two divinities, full of vision and excellent wisdom, bestow on the aspirant indomitable strength. May both of them enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
8. The sacrificer worships the three mighty divinities (*tisro-devīḥ*), the divine intellect, the divine speech and the divine culture, which are like three deep-acting remedies effecting three elements of the body. May those mistresses of the aspirant and rich in abundant sacrificial supplies enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
9. The sacrificer worships the universal Architect (*ivaṣṭr*), the resplendent Lord, the divine physician, worthy of good worship, bright as purified butter, assuming various forms, prolific and bounteous. May the universal Architect bestow power of all the sense-organs on the aspirant. May He enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)

होता यक्षद्वन्स्पतिंश्च समितारंश्च शतक्रतुं धियो ज्ञोदारमिन्द्रियम् ।

मन्वा मसन्नन्पथिभिः सुगेभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृणन् वेत्वाज्यस्य होतृयज्ञं ॥ १० ॥

होता यक्षदिन्द्रंश्च स्वाहाऽऽज्यस्य स्वाहा मेदंश्चः स्वाहा स्तोत्रान्नांश्च स्वाहा स्वाहाकृतीनांश्च
स्वाहा हृदयसूक्तानाम् । स्वाहा देवा आज्यया जुषाणा इन्द्र आज्यस्य व्यन्तु होतृयज्ञं ॥ ११ ॥

देवं बर्हिर्दिन्द्रंश्च सुदेवं देवैर्विर्वरतीर्णं वेद्यामवर्धयत् ।

वस्तोयुतं प्राक्तोभूतंश्च श्रया बर्हिष्मतोऽज्यपादसुवने वसुधेयस्य वेतु यज्ञं ॥ १२ ॥

देवीदात्र इन्द्रंश्च सङ्गतिं श्रीद्वीपामन्नवर्धयन् । आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च

मीवतापार्वीणांश्च रेणुककाटं नुदन्तां वसुधने वसुधेयस्य व्यन्तु यज्ञं ॥ १३ ॥

देवी उषासानकेन्द्रं यज्ञं प्रयत्यह्वेताम् ।

दैवीभिः प्राथमिन्द्रांश्च सुधीं सुधितं वसुधने वसुधेयस्य धीनां यज्ञं ॥ १४ ॥

Hotā yakṣadvanaspatiṁ śamitāraṁ śatakratuṁ dhiyo
jōṣṭāramindriyam.

Madhvā samañjanpathibhiḥ sugebhiḥ svadāti yajñam
madhunā ghṛtena vetvājyasya hotaryaja (i). //10//

Hotā yakṣadindraṁ svāhā" jyasya svāhā medasaḥ svāhā
stokānāṁ svāhā svāhākṛtīnāṁ svāhā havyasūktīnāṁ. Svāhā
devā ājyapā juṣāṇā indra ājyasya vyantu hotaryaja (i). //11//

Devaṁ barhirindraṁ sudevaṁ devairvīravatstīrṇaṁ
vedyāmavardhayat.

Vastorvṛtaṁ prāktorbhṛtaṁ rāyā barhiṣma-
to'tyagādvasuvane vasudheyaysya vetu yaja (i). //12//

Devīrdvāra indraṁ saṅghāte vīdvīryāmannavardhayan. Ā
vatsena taruṇena kumāreṇa ca mīvatāpārvāpaṁ
reṇukakāṭaṁ nudantāṁ vasuvane vasudheyasya vyantu yaja
(i). //13//

Devī uṣasānaktendraṁ yajñe prayatyahvetām.

Daivīrviśaḥ prāyāsiṣṭāṁ supṛīte sudhite vasuvane
vasudheyasya vīlāṁ yaja (i). //14//

10. The sacrificer worships the Lord of forests (*vanaspati*), seasoner of the sacrificial materials, performer of a hundred selfless deeds, lover of intellect, and bestower of power of all the sense-organs. Leading us by sweet and easy paths, and filling our sacrifice with abundant purified butter, He makes them pleasing. May He enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
11. The sacrificer worships the resplendent Lord; *svāhā* of the purified butter; *svāhā* of the fatty substances; *svāhā* of the drops (of clarified butter); *svāhā* of the utterance of word *svāhā*; *svāhā* of the recitations of the beautiful hymns. May the learned ones, fond of butter, and the aspirant, enjoy. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
12. The divine herbage (*barhiṣ*), spread upon the altar by the learned ones, capable of producing sons, fosters the strength of the greatly divine aspirant. Collected in the day and processed at night, it surpasses in richness those others who have got herbs. At the time of distribution of wealth, may it procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
13. The divine doors (*devīr-dvārah*), praiseworthy and closely joined, foster the strength of the aspirant in action. May they keep away the unmarried boys and adults from the dust-covered dangerous pits, as they run forward violently. At the time of distribution of wealth, may they procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
14. The divine dawn and the night (*uśāsā-naktā*) call (and arouse) the divine aspirant, when the sacrifice advances. May they, well-pleased and highly beneficial, go to the people divine. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

देवी जोष्टी वसुधिते देवमिन्द्रमवर्धताम् । अयव्यन्याया देवायैस्यान्या
वक्षद्भसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १५ ॥

देवी ऊर्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्रमवर्धताम् ।
इषमूर्जमन्या वक्षःसारिधुधे सपीतिमन्या नवेन पूर्वं द्यमाने पुराणेन नवमधोत्तामूर्जमूर्जाहुती
ऊर्जयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १६ ॥

देवा दैव्या होतांरा देवमिन्द्रमवर्धताम् ।
हतायैज्ञांसावामांष्टा वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज' ॥ १७ ॥

देवीस्तिन्नस्तिन्नो देवीः पत्तिमिन्द्रमवर्धयन् ।
अस्पृक्षज्जराति दिवधे रुद्रेयज्ञे सरस्वतीष्टा वसुमती गृहान् वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज' ॥ १८ ॥

Devī joṣṭrī vasudhitī devamindramavardhatām. Ayāvyaṇyāyā
dveṣāṁśyānyā vakṣadvasu vāryāṇi yajamānāya śikṣite
vasuvane vasudheyasya vītām yaja (i). //15//

Devī ūrjāhutī dughe sudughe payasendramavardhatām.
Iṣamūrjamanyā vakṣatsagdhiṁ sapītimanyā navena pūrvam
dayamāne purāṇena navamadhātām ūrjam ūrjāhutī
ūrjayamāne vasu vāryāṇi yajamānāya śikṣite vasuvane
vasudheyasya vītām yaja (i). //16//

Devā daivya hotārā devamindramavardhatām.
Hatāghaśaṁśāvābhārṣṭām vasu vāryāṇi yajamānāya
śikṣitau vasuvane vasudheyasya vītām yaja (i). //17//

Devīstisrastisro devīḥ patimindramavardhyan.
Asprkṣadbhāratī divaṁ rudrairyajñāṁ sarasvatīḍā
vasumatī gṛhān vasuvane vasudheyasya vyantu yaja
(i). //18//

15. The divine heaven and earth (*joṣṭrī*), omniscient, bestowers of rich treasures, foster the strength of the aspirant. One of them drives away the sins and the hatred, and the other brings the coveted treasures for the sacrificer. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

16. The divine heaven (*ūrjā*) and earth (*āhuti*), the two teeming cows, easy to milk, foster the strength of the aspirant with their milk. One of them (*ūrjā*) provides with the food and vigour and the other (*āhuti*) brings feasting and banqueting. Bestowers of strength, the heaven and earth are pleased to put new energy in the old and the energy of the old in the new; and well-ordained they supply the sacrificer with riches. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

17. The two divine celestial priests (*daivyā-hotārā*) foster the strength of the divine aspirant. May both of them, the slayers of those who praise the sins, knowing well the realities, bring the coveted riches for the sacrificer. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

18. The divinities three, the three divinities (*tisro-devīḥ*) exalt the aspirant, their master. The divine culture touches the heights of the heaven; the divine speech, in company of the adult sages, spreads the sacrifice; and the divine intellect, full of riches, fills our homes. At the time of the distribution of wealth, may they procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

देवो दन्द्रो नराशंसेसस्त्रिवरुषस्त्रिचन्द्रो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

शतेन शितिपृष्ठात्माहितः सहस्रेण प्र वर्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हन्तो बृहस्पतिं स्तोत्रमुश्विनाध्वयं
वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ १९ ॥

देवो देवैर्यमस्पतिर्हिरण्यवर्णा मधुशारः सुषिप्सुलो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

दिवमग्नेणास्पृक्षदन्तरिक्षं पृथिवीमदृष्टीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २० ॥

देवं बर्हिर्वारितानां देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्वास्त्यमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हिष्येष्यमुद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २१ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्विष्टं कुर्वन्स्विष्टकृत्स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ २२ ॥

Deva indro narāśaṁsastrīvarūthastribandhuro devamindramavardhayat.

Śatena śitipṛsthānāmāhitaḥ sahasreṇa pra vartate mitrāvaruṇedasya hotramarhato bṛhaspati stotramaśvinādhvaryavaṁ vasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //19//

Devo devairvanaspatirhiraṇyaparṇo madhuśākhaḥ supippalo devamindramavardhayat.

Divamagreṇāspṛkṣadāntarikṣaṁ pṛthivīmadṛṁhīdvasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //20//

Devam barhīrvāritānām devamindramavardhayat.

Svāsasthamindreṇāsannamanyā barhīmśyabhyabhūdvasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //21//

Devo agniḥ svistakṛddevamindramavardhayat.

Sviṣṭam kurvantsviṣṭakṛt sviṣṭamadya karotu no vasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //22//

19. The radiant resplendent Lord, praised by men (*narāśamsa*), having three abodes, and shielding thrice, raises the strength of the divine aspirant. Seated on hundreds of bright-backed rays, He moves forth in thousands (innumerable) of them. Of course the sun and the ocean deserve to be His priests, the great teacher His praise-singer, and the two healers His leading priests. At the time of the distribution of wealth, may He procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

20. The divine Lord of forests (*vanaspati*), laden with golden leaves, spreading out sweet branches, bearing dainty fruit, heightens the strength of the divine aspirant. With His top, He touches the high heaven as well as the mid-space, and He stabilizes the earth. At the time of the distribution of wealth, may He procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

21. The shining sacrifice (*barhiṣ*), the most coveted, heightens the strength of the divine aspirant. This sacrifice, nobly performed by the aspirant, subdues all the other sacrifices. At the time of distribution of wealth, may it procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

22. The divine adorable Lord, fulfiller of good desires (*sviṣṭakṛt*), fosters the divine aspirant. May the fulfiller of good desires, fulfilling good desires, accomplish today for us what we desire. At the time of the distribution of wealth, may He procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

अग्निमद्य होतारमवृणीतुयं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुगेडाशं वृध्नन्निन्द्राय छागम् ।

सूपस्या अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय छागेन ।

अघृतं मेदुस्तः प्रति पचताग्रमीदवीवृध्नन्पुगेडाशेन । त्वामद्य रूषे ॥ २३ ॥

होता यक्षत्समिधानं महद्यशुः सुसमिद्धं वरेण्यमग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।

गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥ २४ ॥

होता यक्षत्तनुनपातमुन्द्रिष्टं यं गर्भमदितिर्बुधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।

उष्णिहं छन्द इन्द्रियं द्विपवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतुर्यज ॥ २५ ॥

Agnimadya hotaramavṛṇītāyaṁ yajamaṇaḥ pacan paktiḥ
pacan puroḍāśaṁ badhnannindrāya chāgam (i).

Sūpasthā adya devo vanaspatirabhavadindrāya chāgena.

Aghattaṁ medastaḥ prati pacatāgrabhīdaviṣṭhatpuro-
ḍāśena (ii).

Tvāmadya r̥ṣe (iii). //23//

Hotā yakṣatsamidhānaṁ mahadyaśaḥ susamiddham
vareṇyamagnimindram vayodhasam.

Gāyatrīm chanda indriyaṁ tryaviṁ gām dadhadvetvājyasya
hotaryaja (i). //24//

Hotā yakṣattanūnapātamudbhidaṁ yaṁ garbham-
aditirdadhe śucimindram vayodhasam.

Uṣṇīhaṁ chanda indriyaṁ dityavāhaṁ gām vayo dadhadve-
tvājyasya hotaryaja (i). //25//

23. Today this sacrificer has elected the adorable leader as his priest and has cooked meals and delicious rice-cakes as offerings; he has procured a goat for the aspirant. (1) Today the divine Lord of forests has been happily present with the goat for the aspirant. May both of you partake of the freshly cooked fatty foods. May you accept the rice-cake and grow strong with it. (2) O seer, the son of a seer, the grandson of a seer, today this sacrificer has chosen you for the many, who have assembled with the idea, that this one will win for me the choicest treasure from the bounties of Nature. O shining one, may you desire for us also the gifts, that the enlightened ones have given, and make some effort for it. O priest, you are urged hereby. You are a human priest sent for a benign speech and pleasing words. May you give good utterances. (3) (Repeated from XXI.61)
24. Let the sacrificer worship the resplendent Lord, the fire enkindled, enjoying great fame, fully ablaze (*susamiddha*), venerable, adorable and bestower of long life. May He come to us with the *gāyatrī* metre, bringing powers of all the sense-organs, with an eighteen months old calf, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
25. Let the sacrificer worship the resplendent Lord, the protector of bodies (*tanūnapāt*), the one who brings sacrifices to fruition, the germ that was conceived by the Eternity, pure and bestower of long life. May He come to us with *uṣṇik* metre, bringing powers of all the sense-organs, a two year bullock, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)

होता यक्षदृष्टेर्वमीडितं वृत्रहन्तममिडाभिरिडयथे सहः सोममिन्द्रं वयोधसम् ।
 अनुष्टुभं छन्द इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥ २६ ॥
 होता यक्षत्सुबर्हिषं पुष्यन्तममर्त्यथे सीदन्तं बर्हिषं प्रियुऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।
 बृहती छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतयजं ॥ २७ ॥
 होता यक्षद्यचस्वतीः सुपायणा ऋतावृष्टो द्वारो वृवीर्हिण्यपर्षिर्द्विष्ठाणमिन्द्रं वयोधसम् ।
 पङ्क्तिं छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्वान्वाज्यस्य होतयजं ॥ २८ ॥
 होता यक्षत्सुपेशसा सुभित्ये बृहती उभे नक्तोपासा न दक्षते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।
 त्रिष्टुभं छन्द इहेन्द्रियं पञ्चवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतयजं ॥ २९ ॥

Hotā yakṣadīḍenyamīditāṃ vṛtrahantamamiḍābhirīḍyaṃ sahaḥ somamindram vayodhasam.

Anuṣṭubhaṃ chanda indriyaṃ pañcāviṃ gāṃ vayo dadhadvetvājyasya hotaryaja(i). //26//

Hotā yakṣatsubarhiṣaṃ pūṣaṇvantamamartyaṃ sīdantam barhiṣi priye' mṛtendram vayodhasam.

Bṛhatīm chanda indriyaṃ trivatsaṃ gāṃ vayo dadhadvetvājyasya hotaryaja (i). //27//

Hotā yakṣadvyacasvatīḥ supṛāyaṇā ṛtāvṛdho dvāro devīrhiranyaṃyīrbrahmāṇamindram vayodhasam. Paṅktiṃ chanda ihendriyaṃ turyavāhaṃ gāṃ vayo dadhadvyantvājyasya hotaryaja (i). //28//

Hotā yakṣat supeśasā suśilpe bṛhatī ubhe naktośāsā na darśate viśvamindram vayodhasam. Triṣṭubhaṃ chanda ihendriyaṃ paṣṭhavāhaṃ gāṃ vayo dadhadvītāmājyasya hotaryaja (i). //29//

26. Let the sacrificer worship the resplendent Lord, worthy of praise (*īdenyam*), and praised by sages, the greatest killer of evils, laudable with laudations, bestower of endurance, bliss as well as of long life. May He come to us with the *anuṣṭup* metre, bringing powers of all the sense-organs, a thirty months old cow, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
27. Let the sacrificer worship the resplendent Lord, performer of the great sacrifice (*barhiṣ*), the Lord of all nourishment, immortal, bestower of long life, seated at the sacrifice so dear to Him. May He come to us with the *bṛhatī* metre, bringing powers of all the sense-organs, a three years old cow, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
28. Let the sacrificer worship the golden divine doors (*devīr dvārah*) opening wide, allowing easy passage and strengtheners of the right, and also the resplendent Lord, the knowledge-incarnate and the bestower of long life. May they come to us with the *pañkti* metre, bringing powers of all the sense-organs, a four years old bullock, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
29. Let the sacrificer worship both the night and the dawn (*naktoṣāsā*), beautiful of form, having varied colours, lofty, as if showing all this universe to the resplendent Lord, bestower of long life. May both of them come to us with the *triṣṭubh* metre, bringing powers of all the sense-organs, a bullock capable of carrying burden, bestower of long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)

होता यक्षत्पचेतसा वृवानामुत्तमं पशो होतांग देव्यां कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम् ।

जग्मसीं छन्दं इन्द्रियमनद्वाहं गामं वयो दधद्विजामाज्यस्य होतयंजं ॥ ३० ॥

होता यक्षत्पेक्षस्वतीस्तिरो वृवीर्हीर्यपयोर्मांसीर्बृहतीर्भृहीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।

विराजं छन्दं इहेन्द्रियं धेनुं गामं न वयो दधद्वान्वाज्यस्य होतयंजं ॥ ३१ ॥

होता यक्षन्मुरेतसं स्वष्टरं पुष्टिवर्धनं रूपाणि विभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।

द्विपदं छन्दं इन्द्रियमुक्षाणं गामं न वयो दधद्वेस्वाज्यस्य होतयंजं ॥ ३२ ॥

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं द्विर्यपयमं विधनं रजानां विभ्रतं पुष्टिं

भगमिन्द्रं वयोधसम् । ककुभं छन्दं इहेन्द्रियं वशां वेहतं गामं वयो दधद्वेस्वाज्यस्य होतयंजं ॥ ३३ ॥

Hotā yakṣatpracetasā devānāmuttamam yaśo hotārā daivya
kavī sayujendram vayodhasam. Jagatīm chanda
indriyamanaḍvāham gām vayo dadhadvītāmājyasya
hotaryaja (i). //30//

Hotā yakṣatpeśasvatīstisro devīrhiranyayīrbhāratīrbhātīr-
mahīḥ patimindraṁ vayodhasam. Virājam chanda
ihendriyam dhenum gām na vayo dadhadviantvājyasya
hotaryaja (i). //31//

Hotā yakṣatsuretasam tvaṣṭāram puṣṭivardhanaṁ rūpāṇi
bibhrataṁ prthak puṣṭimindraṁ vayodhasam. Dvipadam
chanda indriyamukṣāṇam gām na vayo dadhadvetvājyasya
hotaryaja (i). //32//

Hotā yakṣadvanaspatiṁ śamitāram śatakratuṁ
hiraṇyaparṇamukthinaṁ raśanām bibhrataṁ vaśim
bhagamindraṁ vayodhasam. Kakubham chanda
ihendriyam vaśam vehataṁ gām vayo dadhadvetvā-
jyasya hotaryaja (i). //33//

30. Let the sacrificer worship the two celestial priests (*daivyā hotārā*), that are the best glories of the bounties of Nature, both full of wisdom and having vision, staying always as companions, and the resplendent Lord, bestower of long life. May both of them come to us with the *jagatī* metre, bringing powers of all the sense-organs, a bullock capable of pulling the cart, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
31. Let the sacrificer worship the three divinities (*tisro devīḥ*), beautiful of form, the divine culture, the divine speech and the divine intellect (Bhāratī, Sarasvatī and Idā), lofty, golden and great, and their master the resplendent Lord, bestower of long life. May they come to us with the *virāṭ* metre, bringing the power of all the sense-organs, a milch-cow, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
32. Let the sacrificer worship the universal Architect (*tvastṛ*), of prolific seed, fosterer of nourishment, assuming various different forms and bestowing nourishment and long life on the aspirant. May He come to us with the two-footed (*dvipada*) metre, bringing power of all the sense-organs, a bull capable of impregnation, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
33. Let the sacrificer worship the Lord of the forests (*vanaspati*), the seasoner of sacrificial materials, performer of a hundred selfless deeds, laden with golden leaves, worthy of praises, wearing a beautiful girdle, and bestower of prosperity and long life on the aspirant. May He come to us with the *kakup* metre, bringing power of all the sense-organs, a barren and calf-slipping cow, bestowing long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)

होतां यक्षस्वाहाकृतीरग्निं गृहपतिं वृधमवरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।
अतिचन्दसं छन्दं इन्द्रियं ब्रह्मपथं गां वयो दधद्वान्वाज्यस्य तातयज ॥ ३४ ॥

इवं वहिर्वयोधसं देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्भुवनं वसुधेरस्य वतु यज ॥ ३५ ॥

देवीर्हारां वयोधसं शुचिमिन्द्रमवर्धयन् ।

उष्णिग्या छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्भुवनं वसुधेरस्य व्यन्तु यज ॥ ३६ ॥

देवी उपामानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं चतुर्मिन्द्रे वयो दधद्भुवनं वसुधेरस्य वीतां यज ॥ ३७ ॥

देवी जोषी वसुधिते देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

बृहत्या छन्दसेन्द्रियं ओजमिन्द्रे वयो दधद्भुवनं वसुधेरस्य वीतां यज ॥ ३८ ॥

Hotā yakṣatsvāhākṛtīragṇim gr̥hapatiṁ pr̥thagvaruṇam
bheṣajam kavim kṣatramindram vayodhasam.
Aticchandasam chanda indriyam br̥hadṛṣabham gām
vayo dadhadvayantvājyasya hotaryaja (i). //34//

Devam barhīrvayodhasam devamindramavardhayat.
Gāyatrīyā chandasendriyam cakṣurindre vayo
dadhadvasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //35//

Devīrdvāro vayodhasam śucimindramavardhayan.
Uṣṇihā chandasendriyam prāṇamindre vayo
dadhadvasuvane vasudheyasya vyantu yaja (i). //36//

Devī uṣāsānaktā devamindram vayodhasam devī
devamavardhatām.
Anuṣṭubhā chandasendriyam balamindre vayo
dadhadvasuvane vītām yaja (i). //37//

Devī joṣṭrī vasudhitī devamindram vayodhasam devī
devamavardhatām.
Br̥hatyā chandasendriyam śrotramindre vayo
dadhadvasuvane vasudheyasya vītām yaja (i). //38//

34. Let the sacrificer worship the utterances of *svāhā* (*svāhākṛti*), apart from the adorable Lord, the great householder, and the venerable Lord, curer of diseases, full of vision and bestower of ruling power and long life on the aspirant. May they come to us with the *aticchandās* metre, bringing power of all the sense-organs, a huge (strong) bull bestower of long life. O sacrificer, offer oblations of purified butter. (1)
35. The divine sacrifice (*barhiṣ*) makes the divine aspirant prosper enjoying a long life; with the *gāyatrī* metre, it bestows on the aspirant resplendence, vision and long life. At the time of distribution of wealth, may it procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
36. The divine doors (*devīr dvāraḥ*) make the pious aspirant prosper enjoying a long life; with the *uṣṇik* metre, they bestow on the aspirant resplendence, vital breath and long life. At the time of distribution of wealth, may they procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
37. The divine dawn and night (*uṣāsā-naktā*) both make the divine aspirant prosper with a long life—divinities aiding a divinity; with the *anuṣṭup* metre, they bestow on the aspirant resplendence, power and long life. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
38. The two shining divinities (*joṣṭrī*), affectionate and wealth-bestowing (i.e. heaven and earth), make the divine aspirant prosper with a long life—divinities aiding a divinity; with the *brhatī* metre, they bestow on the aspirant resplendence, hearing-power and long life. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

देवी ऊर्जाहुती दधे सुदुगे ययसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
 पद्भ्या उन्दसेन्द्रियं शुकमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेरस्य वीतां यज' ॥ ३९ ॥
 देवा वैष्णो होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
 त्रिमुखा उन्दसेन्द्रियं त्विमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेरस्य वीतां यज' ॥ ४० ॥
 देवीस्तिस्रस्तिष्ठो देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रमवर्धयन् ।
 जगाया उन्दसेन्द्रियं शूषमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेरस्य व्यन्तु यज' ॥ ४१ ॥
 देवो नराशंसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
 विराजा उन्दसेन्द्रियं रूपमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ४२ ॥
 देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
 द्विपद्मा उन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेरस्य वेतु यज' ॥ ४३ ॥

Devī ūrjāhutī dūghe sudughe payasendram vayodhasam devī devamavardhatām.

Pañktyā chandasendriyaṁ śukramindre vayo dadhadvasuvane vasudheyasya vīrām yaja (i). //39//

Devā daivyā hotārā devamindram vayodhasam devau devamavardhatām.

Triṣṭubhā chandasendriyaṁ tviṣimindre vayo dadhadvasuvane vasudheyasya vīrām yaja (i). //40//

Devīstisrastisro devīrvayodhasam patimindramavardhayan. Jagatyā chandasendriyaṁ śūṣamindre vayo dadhadvasuvane vasudheyasya vyantu yaja (i). //41//

Devo naraśaṁso devamindram vayodhasam devo devamavardhayat.

Virājā chandasendriyaṁ rūpamindre vayo dadhadvasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //42//

Devo vanspatirdevamindram vayodhasam devo devamavardhayat.

Dvipadā chandasendriyaṁ bhagamindre vayo dadhadvasuvane vasudheyasya vetu yaja (i). //43//

39. The divine heaven (*ūrjā*) and earth (*āhuti*), two teeming cows easy to milk, make the aspirant prosper with milk, giving him a long life—divinities aiding a divinity; with the *pañkti* metre, both of them bestow on the aspirant resplendence, manly vigour and long life. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
40. Two shining divine priests (*daivyā-hotārā*) make the aspirant prosper with a long life—two divinities aiding a divinity; with the *triṣṭubh* metre, they bestow on the aspirant resplendence, lustre and long life. At the time of distribution of wealth, may both of them procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
41. The divinities three, the three divinities (*tisro-deviḥ*) make the aspirant, their Lord, to prosper with a long life; with the *jagatī* metre, they bestow on the aspirant resplendence, might and long life. At the time of distribution of wealth, may they procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
42. The divine Lord, praised by men (*narāśamsaḥ*) makes the divine aspirant prosper with a long life — a divinity aiding a divinity; with the *virāṭ* metre, He bestows on the aspirant resplendence, beautiful form and long life. At the time of distribution of wealth, may He procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
43. The divine Lord of forests (*vanaspati*) makes the divine aspirant prosper with a long life — a divinity aiding a divinity; with a two-footed (*dvipada*) metre, He bestows on the aspirant resplendence, fortune and long life. At the time of distribution of wealth, may He procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)

देव्यं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।

ककुभा छन्दसेन्द्रियं यज्ञ इन्द्रे वयो वषट्सुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ ४४ ॥

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं वयोधसं देवमवर्धयत् ।

अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो वषट्सुवने वसुधेयस्य वेतु यज' ॥ ४५ ॥

अग्निमद्य होतात्मवृणीतायं यजमानः पत्न्यक्तीः पत्न्युरेताशं वृषत्रिन्दाय वयोधसे छागम् ।

सूपस्या अद्य देवो वनस्पतिर्मवृद्धिन्दाय वयोधसे छागेन ।

अयुक्तं मनुस्तः प्रतिपचताग्रमीदवीवृधःपुरोडाशेन । त्वामद्य ऋये' ॥ ४६ ॥

Devam barhivārītīnām devamindram vayodhasam devam
devamvardhayat.

Kakubhā chandasendriyam yaśa indre vayo
dadhadvasuvane vasudheyasya vetu vaja (i). //44//

Devo agniḥ sviṣṭakṛddevamindram vayodhasam devo
devamavardhayat.

Aticchandasā chandasendriyam kṣatramindre vayo
dadhadvasuvane vasudheyasya vetu vaja (i). //45//

Agnimadya hotāramavṛṇītāyam yajamānaḥ pacanpaktīḥ
pacanpuroḍāśam badhnannindrāya vayodhase chāgam (i).
Sūpasthā adya devo vanspatirabhavadindrāya vayodhase
chāgena.

Aghattam medastah pratipacatāgrabhīdavivṛdhatpuro-
dāśena (ii). Tvāmadya ṛṣe (iii). //46//

44. The divine herbage (*barhiṣ*), born out of water, makes the divine aspirant prosper with a long life— a divinity aiding a divinity; with a *kakup* metre, it bestows on the aspirant resplendence, fame and long life. At the time of distribution of wealth, may it procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
45. The fire divine, fulfiller of good desires (*sviṣṭakṛt*) makes the divine aspirant prosper with a long life — a divinity aiding a divinity; with the *aticchandās* metre, it bestows on the aspirant resplendence, the ruling power and long life. At the time of distribution of wealth, may they procure the store of wealth for us. Offer sacrifice. (1)
46. Today this sacrificer has elected the adorable leader as his priest and has cooked meals and delicious rice cakes as offerings; he has procured a goat for the aged aspirant. (1) Today the divine Lord of forests has been happily present with the goat for the aspirant. May both of you partake of the freshly cooked fatty foods. May you accept the rice-cake and grow strong with it. (2) O seer, the son of a seer, the grandson of a seer, today this sacrificer has chosen you for the many, who have assembled with the idea, that this one will win for me the choicest treasure from the bounties of Nature. O shining one, may you desire for us also the gifts, that the enlightened ones have given and make some effort for it. O priest, you are urged hereby. You are a human priest sent for a benign speech and pleasing words. May you give good utterances. (3) (Repeated from XXI.61)

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

समिद्धो अञ्जन् कृदरं मतीनां घृतमग्ने मधुमात्पिन्वमानः ।
 वाजी वहन् वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थम् ॥ १ ॥
 घृतेनाञ्जन्तसं पथो देवयानान् प्रजानन् वाज्यप्येतु देवान् ।
 अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताथै स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥ २ ॥
 इड्यश्वासि वन्द्याश्च वाजिन्नाशुश्वासि मेध्याश्च सप्ते ।
 अग्निह्वां देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्न्यै वहतु जातवेदाः ॥ ३ ॥
 स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरिमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।
 देवैर्मर्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥ ४ ॥
 एता उ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदतिः ।
 कृष्वाः सतीः कृष्यः शुम्भमाना द्वारो देवीः सुमायणा मवन्तु ॥ ५ ॥

ATHAIKONATRIMŚO' DHYĀYAḤ

Samiddho añjan kṛdaram matīnām ghṛtamagne
 madhumatpinvamānaḥ.
 Vājī vahan vājinam jātavedo devānām vakṣi priyamā
 sadhastham (i). //1//

Ghṛtenāñjantsam patho devayānān prajānan vājyapyetu
 devān. Anu tvā sapte pradiśaḥ sacantām svadhāmasmai
 yajamānāya dhehi (i). //2//

Īdyaścāsi vandyaśca vājinnāśūścāsi medhyaśca sapte.
 Agniṣṭvā devairvasubhiḥ sajoṣāḥ prītam vahnīm vahatu
 jātavedāḥ (i). //3//

Stīrṇam barhiḥ suṣṭarimā juṣāṇoru pṛthu prathamānam
 pṛthivyām. Devebhiryuktamditih sajoṣāḥ syonam kṛṇvānā
 suvite dadhātu (i). //4//

Etā u vaḥ subhagā viśvarūpā vi pakṣobhiḥ śrayamāṇā
 udātaiḥ. Ṛṣvāḥ satih kavaṣaḥ śumbhamānā dvāro devih
 supṛayaṇā bhavantu (i). //5//

CHAPTER TWENTY-NINE

1. O fire divine, having been kindled (*samiddaḥ*) and enjoying sweet melted butter, you illuminate the abode of wise ones. O speedy one, O omniscient, supporting this resolute sacrificer, may you lead him to the coveted meeting place of the enlightened ones. (1)
2. O fire divine, balming with purified butter (*tanūnapāt*) the godly paths known to you, may you, the speedy one, reach the enlightened ones. O restive courser, may all the mid-regions submit to you; may you provide sustenance to this sacrificer. (1)
3. O adorable leader, full of strength, an object of praise (*īḍyaḥ*) and reverence you are; O speedy like a courser, you are quick and wise. May the omniscient adorable Lord conduct you in concert with the enlightened young sages to the pleasing (sacrificial) fire. (1)
4. May we spread the sacred grass (*barhiṣ*) well, so that spreading out widely it covers the vast earth completely. May the Eternity, accordant and bestowing happiness, bless our sacrifice, attended by the enlightened ones, with good fortune. (1)
5. May your these divine doors (*devīr-dvāraḥ*), pleasing to look at, constructed in various designs, having uplifting panes for opening, lofty and closely fitting, creaking and richly adorned, always offer an easy passage. (1)

अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविद्वाने ।
 उपासा वांश्च सुहिरण्ये सुशिल्पे ऋतस्य योनाविह सद्यामि ॥ ६ ॥
 प्रथमा वांश्च सरथिना सुवर्णां देवौ पश्यन्ती मुपनानि विश्वा ।
 अपिप्रपुं चोदना वां मिमाना होतांश्च ज्योतिः प्रदिशा विशन्ता ॥ ७ ॥
 आदित्यैर्नो भारती बहु यज्ञं सरस्वती सह रुद्रेण आवीत् ।
 इदोपहृता वसुभिः सजोषा यज्ञं नो देवीरमुतेषु धत्ते ॥ ८ ॥
 त्वर्हा वीरं देवकामं जज्ञान त्वष्टुर्वी जायत आशुरम्बः ।
 त्वष्टेदं विश्वं मुपनं जज्ञान बहोः कर्तारमिह यक्षि होतः ॥ ९ ॥
 अश्वो घृतेन तमन्या समक्त उप देवाँश्च क्रतुशः पाथ एतु ।
 वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नाग्निना हव्या स्वद्वितामि वक्षते ॥ १० ॥
 प्रजापतिस्तर्पसा वावृधानः सद्यो जातो दधिषे यज्ञमग्ने ।
 स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा ग्राहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥ ११ ॥

Antarā mitrāvaruṇā carantī mukhaṁ yajñānāmabhi
samvidāne.

Uśāsā vāṁ suhiraṇye suśilpe ṛtasya yonāviha sādayāmi
(i). //6//

Prathamā vāṁ sarathinā suvarṇā devau paśyantau
bhuvanāni viśvā.

Apiprayaṁ codanā vāṁ mimānā hotārā jyotiḥ pradiśā
diśantā (i). //7//

Ādityairno bhāratī vaṣṭu yajñam sarasvatī saha rudairna
āvīt. Idopahūta vasubhiḥ sajoṣā yajñam no devīramṛteṣu
dhatta (i). //8//

Tvaṣṭā vīraṁ devakāmaṁ jajāna tvaṣṭurarvā jāyata
āśuraśvaḥ. Tvaṣṭedaṁ viśvaṁ bhuvanaṁ jajāna bahoh
kartāramiha yakṣi hotaḥ (i). //9//

Aśvo ghr̥tena tmanyā samakta upa devāṁ ṛtuśaḥ pātha etu.
Vanaspatirdevalokaṁ prajānannagninā havyā svaditāni
vakṣat (i). //10//

Prajāpateṣtapasā vāvṛdhānaḥ sadyo jāto dadhiṣe
yajñamagne. Svāhākṛtena haviṣā purogā yāhi sādhyā
haviradantu devāḥ (i). //11//

6. O you two dawns (*usāsā*), travelling between the sun and the ocean, indicating the time of beginning the sacrifices, beauteous with gold and marvellous with art, I hereby settle you in the abode of truth. (1)
7. (O sacrificer and sacrificer's wife), I have pleased your divine priests (*hotārā*), who are first and foremost, riding on a common chariot, fair-coloured, two divinities overseeing all the worlds, urging both of you to pious actions, and illuminating all the regions for your guidance. (1)
8. May the divine culture (*bhārati*) along with the old sages adorn our sacrifice; may the divine speech (*sarasvati*) along with the adult sages protect us; may the divine intellect (*idā*) invoked in concert with the young sages (also come); may these divinities place our sacrifice among the immortals. (1)
9. The universal Architect (*tvastṛ*) creates the hero devoted to the enlightened ones; from the universal Architect is born the moving, quick-running courser (i.e. the sun); the universal Architect has created all this world; O priest, may you worship Him at this sacrifice, who has created this vast universe. (1)
10. May the courser (the sun), sprinkling (the world) with his own water, bring food to the enlightened ones in due seasons. May the Lord of the forests (*vanaspati*), knowing full well, carry the offerings tasted by the fire, to the world of the enlightened ones. (1)
11. O adorable leader, growing strong with the fervour of the Lord of creatures, you start supporting the sacrifice as soon as you are born. March in the forefront with the oblation offered with the utterance *svāhā* (*svāhā-kṛta*), so that the deserving enlightened ones may enjoy the sacrificial offerings. (1)

यद्वर्कन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्तसमुद्रादुत वा पुरीषात् ।
 श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् ॥ १२ ॥
 यमेनं वृत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्रं एणं प्रथमो अध्वतिष्ठत् ।
 गन्धर्वो अस्य रक्षानामगृष्णात् सूर्यादम्बं वसवो निरतष्ट ॥ १३ ॥
 आसिं यमो अस्वावित्यो अर्ध्वन्नासिं त्रितो गृह्येन वृतेन ।
 असिं सोमेन समया विप्रंक्त आहुस्ते त्रीणि विवि बन्धनानि ॥ १४ ॥
 त्रीणि त आहुर्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
 उतेर्व मे वरुणश्छन्त्यर्वन् यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ॥ १५ ॥
 इमा ते वाजिज्ञवुमार्जनालीमा शफानां सन्निवृत्तिपानां ।
 अत्रा ते मुद्रा रक्षाना अपश्यन्तस्य वा अभिरक्षन्ति गोपाः ॥ १६ ॥
 आत्मानं ते मनसादजानामवो विवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
 शिरो अपश्यं पृथिभिः सुगमिरेणुभिर्नहमानं पतुधि ॥ १७ ॥

Yadakrandah prathamam jāyamāna udyantsamudrāduta vā
 puriṣāt. Śyenasya pakṣā hariṇasya bāhū upastutyam mahi
 jātam te arvan (i). //12//

Yamena dattam trita enamāyunagindra eṇam prathamam
 adhyatiṣṭhat. Gandharvo asya raśanāmagr̥bhṇāt
 sūrādaśvam vasavo nirataṣṭa (i). //13//

Asi yamo asyādityo arvannasi trito guhyena vratena.
 Asi somena samayā vipṛkta āhuste trīṇi divi bandhanāni
 (i). //14//

Trīṇi ta āhurdivi bandhanāni trīṇyapsu trīṇyantaḥ samudre.
 Uteva me varuṇaśchantsyarvan yatrā ta āhuḥ paramam
 janitram (i). //15//

Imā te vājinnavamārjanānīmā śaphānām saniturnidhānā.
 Atrā te bhadra raśanā apaśyamṛtasya yā abhirakṣanti gopāḥ
 (i). //16//

Ātmanām te manasārādajānāmavo divā patayantam
 pataṅgam. Śiro apaśyam pathibhiḥ sugebhiraṇubhirjeha-
 mānam patatri (i). //17//

12. O sun, we glorify your rising. At times you appear to be springing from the firmament or from the ocean with the roar of sea-waves. You rise higher and higher as if possessed with the wings of a falcon and the limbs of a deer. (1)
13. The rising sun resembles a horse with a rider on. It looks like a gift from the supreme law-giver and harnessed by the divine floater. The resplendent Lord appears to be riding on him and the cosmic wind holds its reins. O cosmic Architect, you have fabricated this horse from that luminous giant body. (1)
14. O sun, you are the law-giver; you are the luminous giant and you float as if by a mysterious act. You are associated with the moon also. The sages say that you have three stations in the luminous space. (1)
15. They also say that you have three stations in heaven and three on the earth and three in the interspace. You also seem to be one with the ocean and your form is most charming while arising out of waters. (1)
16. O sun, you are the victory horse of the cosmic ceremonial. I have beheld your purifying regions, these impressions of your hoofs, participating in the ceremony. Here are your auspicious reins, which are protectors of the rites that preserve it. (1)
17. I recognize in my mind your form afar off, going from the earth below, by way of heaven to the midday sun. I behold your head soaring aloft and mounting quickly by unobstructed paths, unsullied by dust. (1)

अत्रा ते रुपमुत्तममपदं जिगीषामाणमिष आ पदे गोः ।
यदा ते मर्तो अनु भोगमानाददिद् ग्रसिष्ठ ओपधीरजीमैः ॥ १८ ॥
अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु मर्गः कुनीताम् ।
अनु वातामस्तव सख्यमीपुरन्तु त्वा ममिरे वीर्यं ते ॥ १९ ॥
हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पात्रा मनोजवा अर्व इन्द्र आसीत् ।
देवा इदंस्व हविर्यमायन यो अर्वन्तं प्रथमो अधतिष्ठत् ॥ २० ॥
ईर्मन्तासः शिलिकमध्यमासः सम् शूराणां विद्यासो अत्पाः ।
हृष्टसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिपुर्दिव्यमजममर्वाः ॥ २१ ॥
तव शरीरं पतयिष्यवन्तव चित्तं वात इव धर्जीमान् ।
तव शृङ्गाणि विथिता पुत्रवारण्येषु जर्भुराणां चरन्ति ॥ २२ ॥
उप प्रागाच्छसनं वाज्यवीं देवदीक्षा मनसा दीध्यानाः ।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कुर्वयो यन्ति रेमाः ॥ २३ ॥

Atrā te rūpamuttamamapaśyaṁ jigīṣamāṇamiṣa ā pade goḥ.
Yadā te marto anu bhogamānaḍādid grasiṣṭha
oṣadhīrajīgaḥ(i). //18//

Anu tvā ratho anu maryo arvannanu gāvo' nu bhagaḥ
kanīnām. Anu vrātāsastava sakhyamīyuranu devā mamire
vīryam te (i). //19//

Hiraṇyaśṛṅgo'yoasya pādā manojavā avara indra āsīt.
Devā idasya haviradyamāyan yo arvantam prathamō
adhyatiṣṭhat (i). //20//

Īrmāntāsaḥ śilikamadhyamāsaḥ saṁ śūraṇāso divyāso
atyāḥ. Haṁsā iva śreṇiśo yatante yadākṣiṣurdivyam-
ajmamaśvāḥ (i). //21//

Tava śarīraṁ patayiṣṇvarvantava cittam vāta iva dhrajīmān.
Tava śṛṅgāṇi viṣṭhitā purutrāraṇyeṣu jarbhurāṇā caranti
(i). //22//

Upa prāgācchasanam vājyavā devadrīcā manasā
dīdhyanāḥ. Ajah puro nīyate nābhīrasyānu paścāt kavayo
yanti rebhāḥ (i). //23//

18. I behold your most excellent form as if anxiously looking round for food on this earth, whilst you come up. It appears as if your attendant brings you near your provender, which you start consuming with immense pleasure. (1)
19. O sun, you look like a chariot with horses attached to it, and there are men to attend on you and cattle to follow you. It looks as if lovely maidens wait upon you; they have sought your friendship. O sun, the Nature's bounties themselves admire your vigour. (1)
20. His mien is of gold; his feet are of iron, and fleet as thought. The supreme self seems inferior to him in speed. All the bounties of Nature come to participate in the glory of the sun. And it appears as if the resplendent Lord himself first used this horse for his mount. (1)
21. O full-haunched, slender-waisted, high-spirited and celestial coursers (of the sun), may you gallop along like swans in rows, while the rays of the sun spread along the heavenly path. (1)
22. Your body, O solar horse, is made for motion. Your mind is as rapid as the wind; the hair of your mien toss in manifold directions and spread beautifully in the forest. (1)
23. The swift sun-horse approaches the place of rest, meditating with mind intent upon Nature's glories. The setting sun is preceded by an evening dusk as if bound to him. The priests and singers chant their parting hymns at this hour. (1)

उप प्रागात्पदं यत्सधस्थमर्यां २ अच्छा पितरं मातरं च ।
 अद्या देवाभ्युदतमो हि गम्या अथा शांस्ते कृशुषे वार्याणि ॥ २४ ॥
 समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।
 आ च वह मित्रमहम्रिकित्वान्वं दूतः कुविरसि प्रचेतोः ॥ २५ ॥
 तन्नृनपात्पथ क्रतस्य पानान्मध्वा समश्नन्स्वदया सुजिह्वा
 मन्मानि धीमेकृत यज्ञमृन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नो ॥ २६ ॥
 नराशंसस्य महिमानमेपामुषं स्तोषाम यजुतस्य यज्ञेः ।
 ये सुकतवः शुचपो धियुन्धाः स्वदन्ति देवा उमयानि हव्या ॥ २७ ॥
 अनुद्धान इदृषो वन्द्यश्वा पाह्ये वसुभिः सजोपाः ।
 त्वं देवानामसि पद्व ह्योता स एनान्यक्षीमितो यजीयान् ॥ २८ ॥
 प्राचीनं बर्हिः प्रादिशां पृथिव्या वस्तोरुस्या वृज्यते अग्रे अर्द्धाम् ।
 ह्युं प्रचते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥ २९ ॥

Upa prāgātparamaṁ yatsadhasthamarvāṁ acchā pitaraṁ
 mātaraṁ ca. Adyā devāṅjuṣṭatamo hi gamyā athā śāste
 dāśuṣe vāryāṇi (i). //24//

Samiddho adya manuṣo duroṇe devo devān yajasi
 jātavedaḥ. Ā ca vaha mitramahaścikityān tvaṁ jūtaḥ
 kavirasi pracetāḥ (i). //25//

Tanūnapātpatha ṛtasya yānān madhvā samañjantsvadayā
 sujihva.
 Manmāni dhībhiruta yajñamṛndhan devatrā ca
 kṛṇuhyadhvaraṁ naḥ (i). //26//

Narāśaṁsasya mahimānameṣāmupa stoṣāma yajatasya
 yajñaiḥ. Ye sukratavaḥ śucayo dhiyandhāḥ svadanti devā
 ubhayāni havyā (i). //27//

Ājuhvāna īdyo vandyāscā yāhyagne vasubhiḥ sajoṣāḥ.
 Tvaṁ devānāmasi yahva hotā sa enānyakṣīṣito yajīyān
 (i). //28//

Prācīnaṁ barhiḥ pradiśā pṛthivyā vastorasyā vrjyate agre
 ahnām. Vyu prathate vitaraṁ varīyo devebhyo aditaye
 syonam (i). //29//

24. The sun-horse reaches the loftiest place, the source of its origin. May he approach Nature's bounties and cause them to bestow prosperity on the dedicated worshipper. (1)
25. O fire divine, having been enkindled (*samiddhah*) to-day in the house of a man (i.e. the sacrificer), you yourself being a bounty of Nature, worship other bounties of Nature. O supporter of friends, you are awakener, auspicious messenger, full of vision and wisdom; may you bring all the bounties of Nature here (and entertain them). (1)
26. O protector of our bodies (*tanūnapāt*), may you make our travels along the path of truth sweet with honey; O fair-tongued, may you let us have a taste of it; exalting our sacrifice with holy thoughts and wisdom, may you convey our offerings to the bounties of Nature. (1)
27. We hereby extol the glory of Him, who is praised by men (*narāśansa*) and who is worshipped through the sacrifices before these learned ones, who are virtuous, sinless, full of wisdom, and who taste both types of offerings (drinks and edibles). (1)
28. O adorable Lord, you are an object of praise (*īdya*) and reverence. Invoked by us, may you come here accordant with riches. O mighty one, you are the arouser of the enlightened ones. As such, O most desirable, may you arouse them. (1)
29. The ancient sacrifice (*barhiṣ*) is spread at day-breaks by the holy commandant to cover whole of this earth. It spreads more and more, far and wide being delightful for the enlightened ones as well as for the Eternity. (1)

ऋचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभ्रमानाः ।
 देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥ ३० ॥
 आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उपास्तान्तां सदतां नि योनी ।
 दिव्ये योषणे बृहतीं सुकृमे अधि श्रियं शुक्रपिशां दधानि ॥ ३१ ॥
 देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमांसा यज्ञं मनुषो यजध्ये ।
 प्रचोदयन्ता विदधेष्वा क्राव प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां विशन्तां ॥ ३२ ॥
 आ नो यज्ञं मारतीं तूयमेविदां मनुष्वद्विह चेतयन्ती ।
 तिस्रो देवीर्बहिरेदधे स्योनं सरस्वतीं स्वर्पसः सदन्तु ॥ ३३ ॥
 य इमे पावापृथिवी जनित्री रूपेणपिंशुशुद्रवनानि विस्वा ।
 तमद्य होतरिषितो यजीषान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥ ३४ ॥
 उपायसृज त्मन्यो समश्नन् देवानां पार्य क्रतुया हवीधमिं ।
 वनस्पतिः क्षमिता देवो अग्निः स्वर्दन्त हव्यं मधुना घृतनं ॥ ३५ ॥

Vyacasvatīrurviyā vi śrayantām patibhyo na janayaḥ
 śumbhamānāḥ. Devīrdvāro bṛhatīrviśvaminvā devebhyo
 bhavata supṛāyaṇāḥ. (i). //30//

Ā suṣvayantī yajate upāke uśāsānaktā sadatām ni yonau.
 Divye yoṣaṇe bṛhatī surukme adhi śriyaṁ śukrapīśaṁ
 dadhāne (i). //31//

Daivyā hotārā prathamā suvācā mimānā yajñam manuṣo
 yajadhyai. Pracodayantā vidatheṣu kārū prācīnam jyotiḥ
 pradiśā diśantā (i). //32//

Ā no yajñam bhāratī tūyametvidā manuṣvadiha cetayantī.
 Tisro devīrbahiredaṁ syonaṁ sarasvatī svapasaḥ sadantu
 (i). //33//

Ya ime dyāvāpṛthivī janitrī rūpairapimśadbhuvanāni viśvā.
 Tamadya hotariṣito yajīyān devaṁ tvaṣṭāramiha yakṣi
 vidvān. (i). //34//

Upāvasṛja tmanyā samāñjan devānām pātha ṛtuthā havīmṣi.
 Vanaspatīḥ śamitā devo agniḥ svadantu havyaṁ madhunā
 ghr̥tena (i). //35//

30. May the divine doors (*devīr-dvārah*), large and expansive, through which all the things pass, open wide, like well-adorned wives before their husbands, and may these give an easy access to the enlightened ones. (1)
31. May the two dawns and the night (*uṣāsā naktā*), worthy of company, each close to each, celestial damsels, grand and beautiful, wearing bright and dark appearances, come here smiling and be seated at this place of sacrifice. (1)
32. May the two divine priests (*daivyā hotārā*), foremost and sweet-tongued, come here to arrange sacrifices for the people, who are keen to perform them and may they, as good workers, inspire (others) in assemblies showing right directions with the ancient light. (1)
33. May the divine culture (*bhārati*) come to our sacrifice instantaneously as well as the divine intellect (*ida*) arousing our meditating minds; may the divine speech (*sarasvatī*) also come and may all these three divinities, inspiring good actions, be seated comfortably at this sacrifice. (1)
34. O worshipper, fond of performing sacrifices, at our urging may you worship this day at this place the divine universal Architect (*tvaṣṭṛ*), whom you know and who gives form to the heaven and earth, that are parents of all the beings. (1)
35. O Lord, may you send in proper seasons for the enlightened ones the food, which is made delicious with your own grace; may the vegetation (*vanaspati*), the soothing cloud, and the sacrificial fire enjoy the offerings mixed with honey and purified butter. (1)

सद्यो जातो व्यमिमित यज्ञमग्निर्वैयानामभवत् पुरोगाः ।
 अस्प होतुः प्रदिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः ॥ ३६ ॥
 केतुं कृण्वन्नकेतये पशो मया अपेशसे । समुषद्भिरजापथाः ॥ ३७ ॥
 जिमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मी याति समदामुपस्थे ।
 अनाविद्धया तन्वा जय त्वये स त्वा वमणो महिमा पिपत् ॥ ३८ ॥
 धन्वना गा धन्वनाऽऽजि जयम् धन्वना तीव्राः मुमदो जयेम ।
 धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वना भवाः प्रदिशो जयमे ॥ ३९ ॥
 वृक्ष्यन्तीवेदा रनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्वजाना ।
 योषेयं शिङ्के वितताधि धन्वज्जया इयं समने प्रारयन्ती ॥ ४० ॥
 ते आचरन्ती समनेव योषा मातेर्व पुत्रं विमुतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यताथं संविवाने आर्त्ता इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ॥ ४१ ॥

Sadyo jāto vyamimīta yajñamagnirdevānāmabhavat
 purogāḥ. Asya hotuḥ pradiśyṛtasya vāci svāhākṛtaṁ
 haviradantu devāḥ (i). //36//

Ketum kṛṇvannaketave peśo maryā apeśase.
 Samuśadbhirajāyathāḥ. (i). //37//

Jīmūtasyeva bhavati pratikam yadvarmī yāti
 samadāmupasthe. Anāviddhayā tanvā jaya tvaṁ sa tvā
 varmaṇo mahimā pipartu (i). //38//

Dhanvanā gā dhanvanā" jīm jayema dhanvanā tivrāḥ
 samado jayema. Dhanuḥ śatrorapakāmaṁ kṛṇoti dhanvanā
 sarvāḥ pradiśo jayema (i). //39//

Vakṣyantīvedā ganīganti karṇam priyam sakhāyam
 pariśasvajānā. Yoṣeva śiṅkte vitatādhi dhanavañjyā iyam
 samane pārayantī (i). //40//

Te ācarantī samaneva yoṣā māteva putram
 bibhṛtāmupasthe.

Apa śatrūn vidhyatām samvidāne ārtā ime viṣphurantī
 anitrān (i). //41//

36. The fire divine, as soon as it is born, makes ready for the sacrifices, and it becomes forerunner of the bounties of Nature; under the guidance of this invoker, may the bounties of Nature enjoy our offerings dedicated (*svāhākṛtam*) to the truthful speech. (1)
37. O mortal, you owe your rise to eminence to that resplendent God, who, with the rays of the dawn, awakens life in the lifeless and gives form to the formless. (1)
38. When a warrior, equipped with an armour, advances in the front-line of battles, his form is like that of a thunder-cloud. May you be conqueror with your body unwounded. May the strength of your armour protect you. (1)
39. May we win the cattle of the enemies with the bow. With the bow, may we be victorious in battle. May we be winners in our hot encounters. May the bow bring grief and sorrow to our adversaries. Armed with the bow, may we subdue all hostile regions. (1)
40. The bow-string, drawn tight upon the bow and making way in battle, repeatedly approaches the ear as if embracing its friend (the arrow) and proposing to say something sweet and loving, as a woman whispers. (1)
41. May the two extremities of the bow act consentaneously, like a wife and sympathizing (with her husband) uphold (the warrior) as a mother nurses her child upon her lap. And may they, moving concurrently and harassing the foe, scatter his enemies. (1)

बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिन्ना कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सकृत् पूतनाश्च सर्वाः पूष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ॥ ४२ ॥
 रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्र-यत्र कामयते सुपारुधिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायतु मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥ ४३ ॥
 तीमान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयोऽत्रा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अथक्रामन्तः परदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपव्ययन्ते ॥ ४४ ॥
 रथवाहणं हविरस्य नाम यत्रापुषुं निहितमस्य वरं ।
 तत्रा रथमुप श्रमं सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानोः ॥ ४५ ॥
 स्वादुषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेभितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सुतोर्वीरा त्रुरवो मातसाहोः ॥ ४६ ॥

Bahvīnām pitā bahurasya putraściścā kṛṇoti
 samanāvagatya. Iṣudhiḥ saṅkā pṛtanāśca sarvāḥ pṛṣṭhe
 ninaddho jayati prasūtaḥ (i). //42//

Rathe tiṣṭhan nayati vājinaḥ puro yatra-yatra kāmayate
 suṣārathiḥ. Abhiśūnām mahimānaṁ panāyata manaḥ
 paścādanu yacchanti raśmayāḥ (i). //43//

Tīvrān ghoṣān kṛṇvate vṛṣapāṇayo' śvā rathebhīḥ saha
 vājayantaḥ. Avakrāmantaḥ prapadairamitrān kṣiṇanti
 śatrūñ ranapavyayantaḥ (i). //44//

Rathavāhaṇaṁ havirasya nāma yatrāyudhaṁ nihitamasya
 varma. Tatrā rathamupa śagmaṁ sadema viśvāhā vayaṁ
 sumanasyamānāḥ (i). //45//

Svāduṣaṁsadaḥ pitaro vayodhāḥ kṛcchreśritaḥ śaktīvanto
 gabhīrāḥ. Citrasenā iṣubalā amṛdhrāḥ satovīrā uravo
 vrātasāhāḥ (i). //46//

42. The quiver, slung on the back, pouring its shafts, vanquishes all opposing and shouting armies. It is like a father of many daughters and sons, who clang and cry as father goes to battle. (1)
43. The skilful charioteer guides his strong horses whither-so-ever he wishes. See and praise the efficacy of the reins, which from behind declare the driving excellence of the person. (1)
44. The horses, raising the dust with their hoofs, rush on with the chariot, and utter loud neighings. They do not retreat, but trample with their forefeet upon the enemies and destroy them. (1)
45. The spoil, borne off on his car, in which his weapons and armoury are deposited, is the appropriate oblation of the warrior. So let us here, daily pay tributes to the helpful joy-bestowing car. (1)
46. The guards of the chariot, revelling in the savoury spoil, are distributors of food, protectors in calamity, armed with spears, resolute, beautifully arrayed strong in arrows, invincible, of heroic valour, robust and conquerors of numerous hosts. (1)

ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पुषा नः पातु दुरितादृतावृधो रक्षा माकिनो अचक्षंस इशते ॥ ४७ ॥
 सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसृता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिष्यः शर्म यथैसन् ॥ ४८ ॥
 कर्जीति परि वृद्धि नोऽश्मा भवतु नस्तनूः । सोमो अपि ब्रवीतु नोऽदिति शर्म यच्छतु ॥ ४९ ॥
 आ जहन्ति सान्वेषा जघनौ र उप जिघ्रते । अश्वानि प्रचेतसोऽश्वान्समस्तु चोदये ॥ ५० ॥
 अहिरिव भोगैः पर्येति ब्राह्मं ज्यायां हेति परिचाधमानः ।
 हस्तमो विश्वा वयुनानि विद्वान पुमान पुमांशं परि पातु विश्वतः ॥ ५१ ॥
 वनस्पते वीद्वद्गो हि मृषा अस्मत्संसा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीद्वदस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ ५२ ॥

Brāhmaṇāsaḥ pitarāḥ somyāsaḥ śive no dyāvāpṛthivī
 anehasā. Pūṣā naḥ pātu duritādṛtāvṛdho rakṣā mākimno
 aghaśaṁsa īśata (i). //47//

Suparṇaṁ vaste mṛgo asyā danto gobhiḥ sannaddhā patati
 prasūtā. Yatrā naraḥ saṁ ca vi ca dravanti
 tatṛāsmabhyamiṣavaḥ śarma yaṁsan (i). //48//

Rjīte pari vṛndhi no' śmā bhavatu nastanūḥ. Somo adhi
 bravītu no' ditiḥ śarma yacchatu (i). //49//

Ā jaṅghanti sānveṣāṁ jaghanāñ upa jighnate. Aśvājani
 pracetaso' śvāntsamatsu codaya (i). //50//

Ahiriva bhogaiḥ paryeti bāhuṁ jyāyā hetim
 paribādhamānaḥ.
 Hastaghno viśvā vayunāni vidvān pumān pumaṁsaṁ pari
 pātu viśvataḥ (i). //51//

Vanaspate vīdvaṅgo hi bhūyā asmatsakhā prataranaḥ
 suvīraḥ. Gobhiḥ sannaddho asi vīdayasvāsthātā te jayatu
 jetvāni (i). //52//

47. May the learned intellectuals, the progenitors, presenters of the herbal offerings, the observers of truth, protect us; may the faultless heaven and earth be propitious to us; may the nourisher Lord preserve us from misfortune; let no caluminator prevail over us. (1)
48. The arrow puts on a (feathery) wing; the (horn of the) deer is its point; it is bound with the sinews of the cow; it alights where directed; wherever men assemble or disperse, there may the shafts provide security. (1)
49. O straight-flying (arrow), defend us; may our bodies be strong as stone; may the blissful Lord speak to us encouragement and may the mother infinity grant us success. (1)
50. It is the whip, with which the skilful charioteers lash the thighs and scourge the flanks of the steeds; may it urge the horses in battles to march on. (1)
51. The hand glove, imparting protection from the abrasion of the bow-string, surrounds the forearm like a snake with its convolutions; may the brave man, experienced in the arts of war, defend a combatant on every side. (1)
52. May the chariot, made of strong wood, be wholesome; may it be our friend, our protector, and manned by brave men. May it show forth its strength, compact with the straps of leather, and may its rider be victorious in battle. (1)

दिवः पृथिव्याः पर्याज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज ॥ ५३ ॥
 इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
 सेमा नो हव्यदाति जुषाणो देव रथं प्रति हव्या गृभापे ॥ ५४ ॥
 उप स्वास्य पृथिवीमृतं चां पुरुचा ते मनुतां विहितं जगत ।
 स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण वृवैष्टराहवीणो अपं सेधु शत्रून् ॥ ५५ ॥
 आ केन्द्र्य बलुमोजो नु आपा निष्टनिहि दुरिता वार्षमानः ।
 अपं प्रोष दुन्दुभे दुच्छुनां इत इन्द्रस्य मुहिरसि वीटयस्व ॥ ५६ ॥
 आम्राज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद्वन्द्वमुमिवावधीति ।
 समस्वपणांश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥ ५७ ॥
 अग्नेयः कृष्णार्घीवः सारस्वती मेषी वृष्टुः सौम्यः श्रेष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः
 शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कृत्वाप ऐन्द्रायः संश्रितोऽपोरामः सावित्री
 वारुणः कृष्ण एकशितिप्रात्येत्वः ॥ ५८ ॥

Divah pṛthivyāḥ paryoja udbhṛtaṁ vanaspatibhyaḥ
paryābhṛtaṁ sahaḥ.

Apāmojmānaṁ pari gobhirāvṛtamindrasya vajraṁ haviṣā
rathaṁ yaja (i). //53//

Indrasya vajro marutāmanīkaṁ mitrasya garbho varuṇasya
nābhiḥ. Semāṁ no havyadātiṁ juṣāṇo deva ratha prati
havyā gr̥bhāya (i). //54//

Upa śvāsaya pṛthivīmuta dyām purutrā te manutām viṣṭitam
jagat. Sa dundubhe sajūrindreṇa devairdūrāddavīyo apa
sedha śatrūn (i). //55//

Ā krandāya balamojo na ādhā niṣṭanihi duritā bādhamānaḥ.
Apa protha dundubhe ducchunā ita indrasya muṣṭirasi
vīdayasva (i). //56//

Āmūraja pratyāvartayemāḥ ketumaddundubhirvāvadīti.
Samaśvaparnāścaranti no naro'smākamindra rathino
jayantu (i). //57//

Āgneyaḥ kṛṣṇagrīvaḥ sārāsvatī meṣī babhruḥ saumyaḥ
pauṣṇaḥ śyamaḥ śitipṛṣṭho bārhaspatyaḥ śilpo vaiśvadeva
aindro'ruṇo mārutaḥ kalmāṣa aindrāgnaḥ saṁhit-
o'dhorāmaḥ sāvitro vāruṇaḥ kṛṣṇa ekaśitipāt petvaḥ (i). //58//

53. Show full respect to the chariot replete with synthesis of basic elements of heaven and earth — the divine extracted essence of the forest wood. It possesses the velocity of waters, and is encompassed with cow-hide and the thunderbolt. (1)
54. O all pervading Lord of the celestial chariot, your vehicle is as powerful as the bolt of justice of the resplendent Lord. It is the precursor of vital principles, and is as vast as our ocean. It is bright as sun-rays. May you accept it, offered with prayers and oblation. (1)
55. O war-drums, fill with your thumping sound the earth and heaven. Let all things, movable or stationary, be aware of it. May you, associated with the resplendent Lord and Nature's forces, drive all malignant elements far from us. (1)
56. May (O drum), you sound loud and animate our vigour and enthusiasm. May you thunder aloud and scare away malignant powers. Please repel, O drum, those, who take delight in harming us. Being the fist of the divines, show your firmness. (1)
57. O resplendent Lord, the drum sounds repeatedly as a signal. May you recover the lost cattle of wisdom and bring them back here. Our leaders, mounted, as if, on speedy chariots, assemble. Let our car-borne fighting faculties against vice and nescience be triumphant. (1)
58. The black-necked ram belongs to the fire; the ewe belongs to the divine speech; the brown-coloured belongs to the moon; the dusk-coloured belongs to the Nourisher; the white-backed belongs to the Lord Supreme; the dappled belongs to all the bounties of Nature; the red belongs to the lightning; black with white spots belongs to the cloud-bearing winds; the strong-limbed belongs to the lightning and fire; the one with dark underbelly belongs to the sun; the swift-running black with only one white foot belongs to the ocean. (1)

अग्नयेऽनीकयते रोहिताग्निरनुद्धानधोरांमी सावित्री पौष्णौ रजतनांमी वैश्वदेवी
पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कुल्माष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेघी वारुणः पेतवः' ॥ ५९ ॥

अग्नये गायत्राय त्रिवृते रथन्तरायष्टाकपाल इन्द्राय त्रैष्टुमाय पञ्चवृषाय
वारुणायैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तवृषेभ्यो वैरूपेभ्यो
द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुमाभ्यामेकविंशशाम्यां वैराजाभ्यां
पयस्यो बृहस्पतये पाङ्काय त्रिणवार्य शाक्वराय चरुः सवित्र औष्णिहाय
त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुदित्ये विष्णुपत्न्यै
चरुर्ग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अष्टाकपालः ॥ ६० ॥

Agnaye'nīkavate rohitāñjiranaḍvānadhoraṃmau sāvitrau
pauṣṇau rajatanābhī vaiśvadevau piśaṅgau tūparau mārutaḥ
kalmāṣa āgneyaḥ kṛṣṇo' jaḥ sārasvatī meṣī vāruṇaḥ petvaḥ
(i). //59//

Agnaye gāyatrāya trivṛte rāthantarāyāṣṭākapāla indrāya
traiṣṭubhāya pañcadaśāya bārhatāyaikādaśakapālo viśvebhyo
devebhyo jāgatebhyāḥ saptadaśebhyo vairūpebhyo
dvādaśakapālo mitrāvaruṇābhyāmānuṣṭubhābhyāmekā-
viṃśābhyām vairājābhyām payasyā bṛhaspataye pāṅktāya
triṇavāya śākvarāya caruḥ savitra auṣṇihāya trayastriṃśāya
raivatāya dvādaśakapālāḥ prājāpatyaścaruradityai viṣṇupatn-
yai caruragnaye vaiśvānarāya dvādaśakapālo'numatyā
aṣṭākapālāḥ (i). //60//

59. The bullock with a red mark on forehead belongs to the adorable leader having the army; the two with dark underbelly belong to the sun; the two with silvery navels belong to the nourisher; the two hornless orange-coloured belong to all the bounties of Nature; black with white spots belong to the cloud-bearing winds; the black goat belongs to the fire; the ewe belongs to the divine speech; and the fast running one belongs to the ocean. (1)
60. For the adorable Lord, praised with the *gāyatrī* metre, the *trivṛt stoma* and the *rathantara sāman*, rice-cake on eight earthen plates is offered; for the resplendent Lord, praised with the *triṣṭubh* metre, the *pañcadaśa stoma* and the *bṛhat sāman*, rice-cake on eleven earthen plates is offered; for all the bounties of Nature, praised with the *jagatī* metre, the *saptadaśa stoma*, and the *vairūpa sāman*, rice-cake on twelve earthen plates is offered; for the sun and the ocean, praised with the *anuṣṭup* metre, the *ekaviṁśa stoma* and the *vairāja sāman*, rice boiled in milk is offered; for the Lord supreme, praised with the *pañkti* metre, the *saptaviṁśa stoma* and the *śākvaṛa sāman* boiled rice is offered; for the impeller Lord, praised with the *uṣṇik* metre, the *tryaśtriṁśa stoma* and the *raivata sāman*, rice-cake on twelve earthen plates is offered; for the Lord of Creatures, boiled rice is offered; for the adorable Lord, the benefactor of all men, rice on twelve earthen plates is offered and for accordancy (*anumati*) on eight earthen plates. (1)

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

देव सवितः प्र सुव युजं प्र सुव युजपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केत नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदत्तु ॥ १ ॥

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ २ ॥

त्वष्वांनि देव सवितर्दुरितानि परा सुव । यद्भद्र तन्न आ सुर्व ॥ ३ ॥

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारं नृचक्षसम् ॥ ४ ॥

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शुद्रं तमसे तस्करं
नारकाय धीरहर्षं पाप्मने कृषिं माक्रपापा अयोगं कामाय पुंश्चलं मतिक्रुदाय मागधमं ॥ ५ ॥

ATHA TRIMŚO' DHYĀYAH

Deva savitaḥ pra suva yajñam pra suva yajñapatiṁ bhagāya.
Divyo gandharvaḥ ketapūḥ ketaṁ naḥ punātu
vācaspatirvācaṁ naḥ svadatu (i). //1//

Tat saviturvareṇyaṁ bhargo devasya dhīmahi. Dhiyo yo naḥ
pracodayāt (i). //2//

Viśvāni deva savitarduritāni parā suva. Yadbhadraṁ tanna
ā suva (i). //3//

Vibhaktāraṁ havāmahe vasościtrasya rādhasaḥ. Savitāraṁ
nṛcakṣasam (i). //4//

Brahmaṇe brāhmaṇam (i) kṣatrāya rājanyaṁ (ii) marudbhyo
vaiśyaṁ (iii) tapase śūdraṁ (iv) tamase taskaraṁ (v)
nārakāya vīrahaṇam (vi) pāpmane klībam (vii) ākṛayāyā
ayogūṁ (viii) kāmāya puñścalūṁ (ix) atikruṣṭāya
māgadham (x). //5//

CHAPTER THIRTY

1. O Creator God, speed our sacrifice onward, and urge the sacrificer forward to the prosperity. May the shining maintainer of the earth, the purifier of thoughts, purify our thinking and the Lord of speech make our tongue sweet. (1)
2. May we imbibe in ourselves the choicest effulgence of the divine Creator, so that He evokes our intellects. (1)
3. Remove from us, O divine creator, all the ills and evils and bestow upon us what is good and beneficial. (1)
4. We invoke the source of light, the divine Creator, bestower of a wonderful home full of wealth and wisdom. (1)
5. (He deposes) the intellectual persons (*brāhmaṇa*) to intellectual pursuits. (1) The nobles (*rājanya*) to defence and administration. (2) The producers of wealth (*vaiśya*) to sustenance of people. (3) The labourer (*śūdra*) to hard work. (4) The thief to darkness. (5) The slaughterer of heroes to hellish tortures. (6) The impotent to evil tendencies. (7) The swordsman to attack. (8) A harlot to sexual pleasure. (9) A minstrel (*māgadha*) to excessive abusing. (10)

नृतापं सुतं^१ गीतापं शैलुषं^२ धर्मापं समाचरं^३ नरिष्ठायि मीमलं^४ नर्मापं उेमधं^५
 हसापं कारिं^६—मानन्दापं स्त्रीपसं^७ प्रमदं कुमारीपुत्रं^८ मेधार्थं रथकारं^९ धैर्यापु तक्ष्णम् ॥६॥
 तपसे कौलालं^{१०} मापापं कुमारांशं^{११} रूपापं मणिकारं^{१२} शुभे वपथं^{१३} शङ्खपाया इषुकारं^{१४}
 हेरिपं धनुष्कारं^{१५} कर्मणे ज्याकारं^{१६} विष्टापं रज्जुसर्जं^{१७} मृत्पथं सुगुप्ते मन्तकापं श्वनिर्गमं ॥७॥
 उदीम्यः पौञ्जिष्ठं^{१८} मूक्षीकाभ्यो नैपादं^{१९} पुरुषव्याघ्रापं दुर्मदं^{२०} गन्धर्वाप्सरोभ्यो मातृ^{२१}
 प्रयुग्मु उन्मत्तैश्च^{२२} सपदेवजनेभ्योऽपतिपदं^{२३} मयेभ्यः कितव्यं^{२४} मीर्यतापा अकितव्यं^{२५}
 पिशाचेभ्यो बिब्लुकारिं^{२६} यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥ ८ ॥
 सन्धये जारं^{२७} गेहायोपपतिं^{२८}—मातृ^{२९} परिविजं^{३०} निक्षन्त्ये परिविविवानं^{३१} मराध्या एविधिपुःपतिं^{३२}
 निष्कृत्ये पेक्षस्कारीं^{३३} संज्ञानांय स्मरकारीं^{३४} प्रकामोद्यापोपसदं^{३५} वर्णांयानुरुधं^{३६}
 बलापोपदामं ॥ ९ ॥

Nṛttāya sūtaṁ (i) gītāya śailuṣaṁ (ii) dharmāya
 sabhācaram (iii) nariṣṭhāyai bhīmalaṁ (iv) narmāya rebhaṁ
 (v) hasāya kārīm (vi) ānandāya strīṣakhaṁ (vii) pramade
 kumārīputraṁ (viii) medhāyai rathakāraṁ (ix) dhairyāya
 takṣāṇam (x). //6//

Tapase kaulālaṁ (i) māyāyai karmāraṁ (ii) rūpāya
 maṇikāraṁ (iii) śubhe vapaṁ (iv) śaravyāyā iṣukāraṁ (v)
 hetyai dhanuṣkāraṁ (vi) karmaṇe jyākāraṁ (vii) diṣṭāya
 rajjusarjaṁ (viii) mṛtyave mrgayam (ix) antakāya śvaninam
 (x). //7//

Nadībhyaḥ pauñjiṣṭham (i) ṛkṣīkābhyo naiṣādaṁ (ii)
 puruṣavyāghrāya durmadaṁ (iii) gandharvāpsarobhyo
 vrātyaṁ (iv) prayugbhya unmattaṁ (v) sarpadevajanebhyo
 pratipadam (vi) ayebyaḥ kitavam (vii) īryatāyā akitavam
 (viii) piśācebhyo bidalakārīm (ix) yātudhānebhyaḥ
 kaṇṭakīkārīm (x). //8//

Sandhaye jāraṁ (i) gehāyopapatim (ii) ārtayai parivittam (iii)
 nirṛtyai parivividānam (iv) arādhyā edidhiṣuḥ patim (v)
 niṣkr̥tyai peśaskārīm (vi) samjñānāya smarakārīm (vii)
 prakāmodyāyopasadam (viii) varṇāyānurudham (ix)
 balāyopadām (x). //9//

6. A charioteer to dancing. (1) A street-singer to singing. (2) A court officer to dispense justice. (3) A dreadful man to violence. (4) A chatterer to pastime. (5) A joker to laughter. (6) A woman-lover to pleasure. (7) A damsel's son to erotic acting. (8) A chariot-maker to dexterity. (9) A carpenter to patience. (10)
7. A potter to baking. (1) A blacksmith to wonderful inventions. (2) A jeweller to beauty. (3) A gardener to decoration. (4) An arrow-maker to arrow making. (5) A bow-maker to weapons. (6) A bow-string-maker to string. (7) A rope-maker to binding. (8) A hunter to killing. (9) A dog-leader with dogs to finishing. (10)
8. To work on rivers a fisherman. (1) To boats a boatman's son. (2) To a male tiger a dare-devil. (3) To singers and dancing women an outcaste. (4) To experimentation a demented person. (5) To snake-charmers and spirit-callers a juggler. (6) To dice-playing a gambler. (7) To industrious work a non-gambler. (8) To those who eat the flesh of dead a bamboo-splitter woman. (9) To tormentors a woman working with thorns. (10)
9. To illegitimate connections a paramour. (1) To cohabitation an illicit lover. (2) To sexual mania the unmarried elder brother of a married younger brother. (3) To misery the married younger brother of an unmarried elder brother. (4) To misfortune the husband of a married younger sister (of an unmarried sister). (5) To neglect a lady who embroiders. (6) To rendezvous a woman dealing in love-charms. (7) To rouse sexual instinct a by-sitter. (8) To acceptance an obstinate person. (9) To strength a briber. (10)

उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमूदं वामनं ह्यार्यः स्वागच्छं स्वप्नायान्धं मर्माप बधिरं
पवित्राय भिषजं प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शं मां शिक्षायै भुञ्जिन् मुपशिक्षायाम् अभिपुञ्जिन्
मर्यादायै प्रभविवाकम् ॥ १० ॥

अर्मेभ्यो हस्तिपं जवायाश्चपं पुष्टय गोपालं वीर्णवाविपालं तेजसेऽजपालं
मिरपि कीनाशं कीलाशाय मुराकारं भद्राय गृहपथं श्रेयसे वित्तधं
माध्यक्ष्यायानुक्षतरम् ॥ ११ ॥

भार्ये दारवाहारं प्रमाया अग्न्येषं ब्रध्नस्य विष्टपायामिपेक्षारं वर्षिषाय नाकाय परिवेष्टारं
देवलोकाय पेक्षितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारं सर्वेभ्यो लोकैर्म्य उपसेक्षारं
मम ऋषे वधायेममन्यितारं मेधाय वासःपत्पुलीं प्रकामाय रजयित्रीम् ॥ १२ ॥

क्रतये स्तेनहृदं वेरहृत्पाप पिशुनं विविक्षये क्षत्तारं मोपद्रष्टायानुक्षत्तारं
बलायानुचरं भूमने परिष्कुन्दं शिषाय भिषवादिनं मरिष्ट्या अश्वसार्द्धं
स्वर्गाय लोकं मागदुषं वर्षिषाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥ १३ ॥

Utsādebhyaḥ kubjaṁ (i) pramude vāmanaṁ (ii) dvārbyaḥ
srāmaṁ (iii) svapnāyāndham (iv) adharmāya badhiraṁ (v)
pavitrāya bhiṣajaṁ (vi) prajñānāya nakṣatradarśam (vii)
āśikṣāyai praśninaṁ (viii) upaśikṣāyā abhipraśninaṁ (ix)
maryādāyai praśnavivākam (x). //10//

Arnebhya hastipam (i) javāyāśvapam (ii) puṣṭyai gopālam
(iii) vīryāyāvipālam (iv) tejase' japālam (v) irāyai kīnāśam
(vi) kilālāya surākāram (vii) bhadrayā gṛhapaṁ (viii)
śreyase vittadham (ix) ādhyakṣyāyānuksattāram (x). //11//

Bhāyai dārvāhāram (i) prabhāyā agnyedham (ii) bradhnasya
viṣṭapāyābhiṣektāram (iii) varṣiṣṭhāya nākāya
pariveṣṭāram (iv) devalokāya peṣitāram (v) manuṣyalokāya
prakaritāram (vi) sarvebhya lokebhya upasektāram (vii) ava
ṛtyai vadhāyopamanthitāram (viii) medhāya vāsaḥpalpūlīm
(ix) prakāmāya rajayitrīm (x). //12//

Ṛtaye stenahrdayam (i) vairahatyāya piśunaṁ (ii)
viviktyai kṣattāram (iii) aupadraṣṭyāyānuksattāram (iv)
balāyānucaram (v) bhūmne pariṣkandam (vi) priyāya
priyavādinam (vii) ariṣṭyā aśvasādam (viii) svargāya
lokāya bhāgadugham (ix) varṣiṣṭhāya nākāya
pariveṣṭāram (x). //13//

10. (One should find) a hunchback for creating disturbances. (1) A dwarf for amusement. (2) A blear-eyed man for door-keeping. (3) A blind man for sleeping. (4) A deaf man for unrighteous actions. (5) A physician for cleaning. (6) For observation an astronomer. (7) An inquisitive student for thorough education. (8) A cross-examiner for thorough inquiry. (9) A judge of issues for dispensing justice. (10)
11. (One should seek) for elegant movement an elephant-keeper. (1) For speed a horse-keeper. (2) For nourishment a cowherd. (3) For manly vigour a shepherd. (4) For lustre a goatherd. (5) For plenty of food a farmer. (6) For beer a wine-maker. (7) For weal a house-keeper. (8) For happy living a wealthy man. (9) For supervision a faithful assistant. (10)
12. (One should seek) for fire a wood-fetcher. (1) For light a fire-kindler. (2) For sun's abode a sprinkler of water. (3) For superb pleasure a meal-server. (4) For the world of enlightenment an artist. (5) For the world of men a distributor. (6) For all the people a liberal giver. (7) For painful murder an inciter of strife. (8) For cleanliness a washer-woman. (9) For delight a female dyer. (10)
13. (One should seek) for assault a man with a thief's heart. (1) For animosity that may lead to murder a slanderer. (2) For discrimination a door-keeper. (3) For finding out secrets an attendant of the door-keeper. (4) For strength a follower. (5) For dignity a running footman. (6) For affection a sweet speaker. (7) For safety a horseman. (8) For worldly happiness an appropriate distributor. (9) For pleasure a meal-server. (10).

मन्वरेऽयस्तापं^१ क्रोधाप निसरं^२ योगाप योक्तारं^३ शोकापाभिसतरं^४
 क्षेमाप विमोक्तारं^५—मुःक्रुश्रनिकारं^६पेस्त्रिभिर्न^७ वपुषे मानस्कृतं^८ शिलापाश्चनीकारं^९
 निक्षेप्ये कोशकारं^{१०} यमापासुम् ॥ १४ ॥
 यमाप यमुक्षु—मध्वंभ्योऽवतोकां^{११} संवत्सराप पर्णापिणीं^{१२} परिवत्सरायाविजातां—
 मिद्वत्सरायातीतवरीं^{१३}—मिद्वत्सरापातिस्कद्वरीं^{१४} वत्सराय विजर्जरां^{१५} संवत्सराप पलिक्नीं^{१६}
 मृभुभ्योऽजिनसूत्रं^{१७} साध्यैभ्यश्चमन्मम् ॥ १५ ॥
 सरोभ्यो धेवरं^{१८}—मुपस्थावरंभ्यो दाशं^{१९} वैश्रुन्ताभ्यो वेन्दं^{२०} नद्वृलाभ्यः शीष्कलं^{२१}
 पाराय मार्गारं^{२२}—मंत्राराय कैवतं^{२३} तीर्थंभ्य आन्दं^{२४} विपमेभ्यो मैनालं^{२५} स्वनेभ्यः पर्णकं^{२६}
 गृहाभ्यः किरातं^{२७} सानुभ्यो जम्बकं^{२८} पर्वतेभ्यः किम्पुरुषम् ॥ १६ ॥
 शीमन्माप पालिकुतं^{२९} यणाप हिरण्यकारं^{३०} तुलायं वाणिजं^{३१} पद्माद्रोपायं ग्लाविनं^{३२}
 विर्वंभ्यो भूतेभ्यः सिध्मलं^{३३} मूर्धं जागरणं^{३४}—मर्भुर्यै स्वप्नं^{३५}—मार्धं जनवादिनं^{३६}
 आद्रवा जपगुल्मं^{३७} संधिगुणं पन्दिद्वं ॥ १७ ॥

Manyave'yastāpam (i) krodhāya nisaram (ii) yogāya
 yoktāram (iii) śokāyābhisartāram (iv) kṣemāya vimoktāram
 (v) utkūlanikūlebhyastrīṣṭhinam (vi) vapuṣe mānaskṛtaṁ
 (vii) śīlāyāñjanīkāriṁ (viii) nirṛtyai kośakāriṁ (ix)
 yamāyāsūm (x). //14//

Yamāya yamasūm (i) atharvabhyo'vatokām (ii) samvatsarāya
 paryāyiniṁ (iii) parivatsarāyāvijātām (iv) idāvatsarāyātī-
 varīṁ (v) idvatsarāyāīṣkadvarīṁ (vi) vatsarāya vijarjarām
 (vii) samvatsarāya paliknīm (viii) ṛbhubhyo'jinasandham (ix)
 sādhyebhyaścarmamnam (x). //15//

Sarobhyo dhaivaram (i) upasthāvarābhyo dāśam (ii)
 vaiśantābhyo baindam (iii) naḍvalābhyah śauṣkalam (iv)
 pārāya mārḡaram (v) avārāya kaivartam (vi) tīrthebhya
 āndam (vii) viśamebhyo mainālam (viii) svanebhyah
 parnakam (ix) guhābhyah kirātām (x) sānubhyo jambhakam
 (xi) parvatebhyah kimpūruṣam (xii). //16//

Bībhatsāyai paulkasam (i) varṇāya hiraṇyakāram (ii)
 tulāyai vāṇijam (iii) paścādosāya glāvinam (iv) viśvebhyo
 bhūtebhyah sidhmalam (v) bhūtyai jāgaraṇam (vi) ābhūtyai
 svapanam (vii) ārtiyai janavādinaṁ (viii) vyṛddhyā
 apagalbham (ix) samśarāya pracchidam (x). //17//

14. (One should seek) for enthusiasm an iron-smelter. (1) For anger an impurity-remover. (2) For welding a welder. (3) For grief an assailant. (4) For weal a deliverer. (5) For high and low uneven surface, a tripod. (6) For handsome body a worshipping person. (7) For virtue a woman collyrium-maker. (8) For calamity (misery) a female scabbard-maker. (9) For discipline a childless woman. (10)
15. (One should seek) for twins a twin-bearing mother. (1) For a perseverer a woman prone to miscarriage. (2) For the first year of a five year cycle (Samvatsara) a wayward fickle woman. (3) For the second year (Parivatsara) a woman, who does not bear any child. (4) For the third year (Idāvatsara) a woman, who is very sexy. (5) For the fourth year (Idvatsara) a woman with much menstruation. (6) For the fifth year (Vatsara) a worn out woman. (7) For a year in general a grey-haired woman. (8) For tanners a hide-dresser. (9) For makers of leather-articles a currier. (10)
16. (One should seek) for lakes a fisherman (*dhīvara*). (1) For standing waters (near river or sea) a fisher (*dāśa*). (2) For ponds a son of a tribal (*niṣāda*). (3) For reed-beds a fish-seller (*śauṣkala*). (4) For the yonder bank of the river a deer-hunter (*mārgāra*). (5) For this bank of the river a boatman (*kaivarta*). (6) For fords a barrage-maker (*ānda*). (7) For unpredictable waters a skilled fisher (*maināla*). (8) For catching sounds a tribal (*bhilla*) who wears tree-leaves for clothes. (9) For caverns a hunter (*kirāta*). (10) For hills a rock-blaster (*jambhaka*). (11) For high mountains a beardless hillman (*kiṃpuruṣa*). (12)
17. (One should seek) for obnoxious jobs a scavenger. (1) For colour a goldsmith. (2) For weighing balance a merchant. (3) For finding faults an unpleasant man. (4) For all the beings a procurer of comforts. (5) For prosperity an alert man. (6) For poverty a sleepy person. (7) For mischief a gossipier. (8) For defamation a shameless person. (9) For extreme violence a mincer. (10)

अक्षराजाय कितव' कृतायादिमवदृश' त्रेताये कल्पिन' द्वापरायाधिकल्पिन'—
 भास्कन्दाय समास्थानु' मृत्यवे गोव्यच्छ' मन्ताय गोघात'
 क्षुधे यो गां विकृन्तन्तु' भिक्षमाण उपतिष्ठति' दुष्कृताय चरकाचार्य' पाप्मने सेतुगम् ॥ १८ ॥
 प्रतिमुक्ताया अर्तुन' घोषाय मृष' मन्ताय बहुयादिन' मनुन्ताय मूकथ'
 शब्दायाठम्बराघात' महसे वीणावाद्' क्रोशाय तृणवधम्' मवरस्पराय शङ्खधम्'
 वनाय वनपे' मृग्यतोरेण्याय दावपम् ॥ १९ ॥
 तन्माय पुंश्चत्थ' हसाय कर्हि' यादसे शाबल्पा' ग्रामण्डु' गणके' मभिक्रोशक'
 तान्महसे वीणावाद्' पाणिभ' तृणवधम्' तान्मन्ताया' नन्दाय तलवम् ॥ २० ॥

Akṣarājāya kitavam (i) kṛtāyādinavadarśam (ii) tretāyai kalpinam (iii) dvāparāyādhikalpinam (iv) āskandāya sabhāsthāṇum (v) mṛtyave govyaccham (vi) antakāya goghātām (vii) kṣudhe yo gām vikṛntantaṁ bhikṣamāṇa upatiṣṭhati (viii) duṣkṛtāya carakācāryam (ix) pāpmane sailagam (x). //18//

Pratiśrutkāyā artanam (i) ghoṣāya bhaṣam (ii) antāya bahuvādinam (iii) anantāya mūkam (iv) sabdāyāḍambarāghātām (v) mahase vīṇāvādām (vi) krośāya tūṇavadhamam (vii) avarasparāya śāṅkhadhmaṁ (viii) vanāya vanapam (ix) anyatoraṇyāya dāvapam (x). //19//

Narmāya puñscalūṁ (i) hasāya kārīm (ii) yādase sābalyām (iii) grāmaṇyam (iv) gaṇakam (v) abhikrośakam (vi) tānmaḥase vīṇāvādām (vii) pāṇighnam (viii) tūṇavadhamam tānnṛtāyā - (ix) nandāya talavam (x). //20//

18. (One should send) for winning a dice-game a gambler. (1) For inspection of finished work a fault-finder. (2) For a game of three players a referee. (3) For a game of two persons an umpire. (4) For a game of many persons a judge. (5) For death, a person who molests cows. (6) For killing, a person who slaughters cows. (7) For hunger (till death), a person who goes on begging from a person who cuts a cow to pieces. (8) For evil actions a master-quack. (9) For murder a murderer's son. (10)
19. (One should seek) for fulfilment of promise a truthful man (*ṛta* = truth). (1) For announcing a shouter. (2) For reaching a conclusion a talkative person. (3) For avoiding a conclusion a mute person. (4) For loud noise a drummer. (5) For festivity a lute-player. (6) For war-call a buglar. (7) For sending a signal from one place to the other a conch-blower. (8) For forest a forest-ranger. (9) For a big forest a forest-conservator. (10)
20. (One should seek) a harlot for pastime. (1) A jester for laughter. (2) A tribal woman for fish. (3) A village headman, (4) a mathematician (5) and an announcer, these for grandeur. (6) A lute-player, (7) a drum-player, (8) and a flutist, these for folk dance. (9) A cymbal-musician for pleasure. (10)

अग्नये पीवानं' पृथिव्यै पितृसर्पिणं' वायवे चाण्डालं—मन्तरिक्षाय वंशशततिनं
 दिवे खलतिथं' सूर्याय हयक्षं' नक्षत्रेभ्यः किमिरं' चन्द्रमसे किलासं—
 महे शुक्लं पिङ्गाक्षं' रात्र्यै कृष्णं पिङ्गाक्षम् ॥ २१ ॥

अथेतानृषी विरूपाना लभन्तेऽतिदीर्घं चातिह्रस्वं चातिस्थूलं चातिकृशं चातिशुक्लं चातिकृष्णं
 चातिकुल्यं चातिलोमशं च । अशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ।
 मागधः पुंश्चली कितवः क्लीबोऽशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ॥ २२ ॥

Agnaye pīvānam (i) pṛthivyai pīthasarpīṇam (ii) vāyave
 cāṇḍālam (iii) antarikṣāya vaṁśanartinaṁ (iv) dive
 khalatiṁ (v) sūryāya haryakṣam (vi) nakṣatrebhyaḥ
 kirmiraṁ (vii) candramase kilāsam (viii) ahne śuklaṁ
 piṅgākṣam (ix) rātryai kṛṣṇam piṅgākṣam (x). //21//

Athaitānaṣṭau virūpānālabhate' tidīrgham cātihrasvam
 cātiśthūlam cātikṛṣam cātiśuklaṁ cātikṛṣṇam cātikulvam
 cātilomaśam ca. Aśūdrā abrahmaṇāste prajāpatyāḥ.
 Māgadhaḥ puñścalī kitavaḥ klībo'śūdrā abrahmaṇāste
 prajāpatyāḥ (i). //22//

21. For fire (one should select) a fat man. (1) For earth a cripple. (2) For wind a *cāṇḍāla* (disposer of dead bodies). (3) For mid-air a pole-dancer. (4) For the sky a bald-head. (5) For the sun a golden-eyed person. (6) For the stars a person with spotted skin. (7) For moon a person suffering from leucoderma. (8) For day a fair-skinned brown-eyed man. (9) For night a dark skinned brown-eyed man. (10)

22. Then one finds eight types of malformed persons; some unusually tall, some unusually small, some unusually fat, some unusually lean and thin, some unusually white, some unusually black, some unusually hairless and some having hairs on bodies. They are neither the *brāhmaṇas* (intellectuals) nor the *śūdrās* (labourers); they are creatures of the Lord. Similarly, a bully, a harlot, a gambler, and an eunuch is neither a *brāhmaṇa* nor a *śūdra*; all of them are creatures of the Lord. (1)

अथैकत्रिंशोऽध्यायः ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिं सर्वं स्पृत्वाऽत्यतिष्ठदशानुत्तमं ॥ १ ॥
पुरुष एवेदं सर्वं यद्धृतं यच्च भान्वम् । उतामृतत्वस्येशानो यद्वर्जेनातिरोहति ॥ २ ॥
एतावानस्य महिमतो ज्यायौश्च पुरुषः । पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥
त्रिपादूर्ध्वं उन्नैत्पुरुषः पादोऽस्येहार्मवत् पुनः । ततो विष्वक् व्यकामत्साशनानगने अभि ॥ ४ ॥
ततो विराटजायत विराजो अधि पुरुषः । स जातो अत्यरिच्यत प्रश्नाद्भूमिमथो पुरः ॥ ५ ॥
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्मृतं पृषदाज्यम् । पशूँस्तौर्ध्वं वायव्यानारण्या ग्राम्याश्च ये ॥ ६ ॥

ATHAIKATRIMŚO' DHYĀYAH

Sahasraśīrṣā puruṣaḥ sahasrākṣaḥ sahasrapāt.
Sa bhūmiṁ sarvata spr̥tvā'tyatiṣṭhaddaśāṅgulam (i). //1//

Puruṣa evedaṁ sarvaṁ yadbhūtaṁ yacca bhāvyaṁ.
Utāmṛtatvasyeśāno yadannenātirohati (i). //2//

Etāvānasya mahimāto jyāyāṁśca pūruṣaḥ.
Pādo' sya viśvā bhūtāni tripādasyāmṛtaṁ divi (i). //3//

Tripādūrdhva udaitpuruṣaḥ pādo'syehābhavat punaḥ.
Tato viṣvaṁ vyakrāmat sāśanānaśane abhi (i). //4//

Tato virāḍajāyata virājo adhi pūruṣaḥ.
Sa jāto atyaricyata paścādbhūmimatho puraḥ (i). //5//

Tasmādyajñātsarvahutaḥ sambhṛtaṁ pr̥sadājyam.
Paśūṁstāṁścakre vāyavyānāraṇyā grāmyāśca ye (i). //6//

CHAPTER THIRTY-ONE

1. The Cosmic Man has thousands of heads, thousands of eyes, and thousands of feet. Enveloping this whole universe, He exceeds it by ten finger-breadths all around. (1)
2. Whatever all this is, whatever has been in the past and whatever is going to be in future, all that is, in fact, the Cosmic Man Himself. He is the Lord of immortality, and of all what grows by food. (1)
3. Such is His grandeur. But in fact the Cosmic Man is greater even than this. The entire creation is only a quarter part of His being, the other three quarters are immortal in heaven. (1)
4. Three-fourths of that Cosmic Man rise up in the heaven. The one fourth is still here on the earth. Then He starts spreading in all directions towards all that eats and eats not. (1)
5. From that Cosmic Man, super-luminiscence is born and from superluminiscence again the creative factor is born. Expanding, He exceeds the earth backward and forward both. (1)
6. From that cosmic sacrifice, to which all things have been offered as oblations, milk and curd (sustaining food) are obtained. Thereon He makes creatures that fly in the air, and the animals, wild and domestic. (1)

तस्माद्यज्ञात् सर्वहुत ऋतुः सामानि जज्ञिरे । छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायते ॥ ७ ॥
 तस्मादध्वा अजायन्त ये के चोभयादतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजाययः ॥ ८ ॥
 तं पुत्रं ब्रह्मर्षि प्रोद्यन् पुरुषं जातमग्रतः । तेन देवा अयजन्त साध्या कर्षयश्च ये ॥ ९ ॥
 यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्यासीत् किं प्रातः किमुक्ता पादां उच्येते ॥ १० ॥
 द्वाभ्यामोऽस्य मुखमासीद्वाह्यं राजन्यः कृतः । ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पश्चाच्छूद्रो अजायते ॥ ११ ॥
 चन्द्रमसो मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत । भोजान्नापुश्वं प्राणश्च मुखादग्निरजायते ॥ १२ ॥
 नाभ्यां आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्मां घीः समवर्तत ।
 पश्चां भूमिर्दिशः भोजान्तर्था लोकौऽकल्पयन् ॥ १३ ॥
 यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्यत । वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरत्तृवि ॥ १४ ॥
 मुक्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा यद्यज्ञं तन्वाना अवधन्त पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥

Tasmādyajñat sarvahuta ṛcaḥ sāmāni jajñire.
 Chandāṁsi jajñire tasmād yajustasmādajāyata (i). //7//

Tasmādaśvā ajāyanta ye ke cobhayādataḥ.
 Gāvo ha jajñire tasmāt tasmājjāta ajāvayaḥ (i). //8//

Tam yajñam barhiṣi praukṣan puruṣam jātamagrataḥ.
 Tena devā ayajanta sādhyā ṛsayaśca ye (i). //9//

Yatpuruṣam vyadadhuh katidhā vyakalpayan. Mukham
 kimasyāsīt kim bāhū kimūrū pādā ucyete (i). //10//

Brāhmaṇo' sya mukhamāsīd bāhū rājanyaḥ kṛtaḥ.
 Ūrū tadasya yadvaiśyaḥ padbhyām śūdro ajāyata (i). //11//

Candramā manaso jātaścakṣoḥ sūryo ajāyata.
 Śrotrādvāyusca prāṇasca mukhādagnirajāyata (i). //12//

Nābhyā āsīdantarikṣam śīrṣṇo dyauḥ samavartata.
 Padbhyām bhūmirdiśaḥ śrotrāt tatha lokān akalpayan
 (i). //13//

Yatpuruṣeṇa haviṣā devā yajñamatanvata. Vasan-
 to'syāsīdājyam grīṣma idhmaḥ śaraddhaviḥ (i). //14//

Saptāsyāsan paridhayastrīḥ sapta samidhaḥ kṛtāḥ. Devā
 yadyajñam tanvānā abadhnan puruṣam paśum (i). //15//

7. From that cosmic sacrifice in which everything has been offered as oblations, the Ṛks (verses) and the Sāmāns (songs) are born. The Chandas (metres) of the Atharva, and the Yajuḥs are also born from that sacrifice. (1)
8. From that Cosmic sacrifice horses are born, and all other cattle having two rows of teeth. Cows are born out of it and so are goats and sheep. (1)
9. The Cosmic Man, who is born earliest of all, is placed on the cosmic sacrificial altar and is anointed; with Him the enlightened ones, the realized ones, and the sages perform sacrifice. (1)
10. The Man (the mankind) they create, in what portions do they figurize it? Which are His mouth, which the two arms, which the two thighs and which are said to be His feet? (1)
11. The Brāhmaṇa (the intellectual) is His mouth; the Kṣatriya (Rājanya or administrator) is His two arms; what is the Vaiśya (producer of wealth) is His thighs and the Śūdra (labourer) is born of His two feet. (1)
12. The moon is created from His mind, and the sun is born from His eye. The wind and the life-breath are born from His ear and the fire from His mouth. (1)
13. The mid-space is created from His navel and the sky from His head; the earth from His feet; various quarters from His ear and in this way all these worlds are formed. (1)
14. In the cosmic sacrifice arranged by the Nature's bounties with the Cosmic Man as an oblation, Spring is the melted butter, Summer the fire-wood and Autumn is the offering. (1)
15. Seven are the enclosing pillars and thrice-seven the pieces of fire-wood, when the enlightened ones preparing for the sacrifice, tie up the Cosmic Man as an offering. (1)

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानं सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः ॥ १६ ॥

अन्यः सम्भृतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्ततामै ।

तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमिति तन्मर्त्यस्य देवायमाजानमग्रे ॥ १७ ॥

देवात्मितं पुरुषं महान्तमावृत्त्यर्षी तमसः पुरस्तात् ।

तमेव विदित्वानि मृत्युमिति नान्यः कन्या विद्यतेऽर्पनायै ॥ १८ ॥

प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरजायमानो वपुषा वि जायते ।

तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तस्मिन् ह तस्थुर्मुर्वतानि विश्वा ॥ १९ ॥

यो देवेभ्य आतपति यो देवानां पुरोहितः । पूर्वा यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मणे ॥ २० ॥

रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तदवुवन् । पश्चिदं वाङ्मनो विद्यात्तस्य देवा असन् वदन् ॥ २१ ॥

भीमं ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमाश्विनौ व्यात्तम् ।

इष्णान्निषाणामुं मं इषाण सर्वलोकं मं इषाण ॥ २२ ॥

Yajñena yajñamayajantaḥ devāstāni dharmāṇi
prathamānyāsan. Te ha nākaṁ mahimānaḥ sacanta yatra
pūrve sādhyāḥ santi devāḥ (i). //16//

Adbhyaḥ sambhṛtaḥ pṛthivyai rasācca viśvakarmaṇaḥ
samavartatāgre. Tasya tvaṣṭā vidadhadrūpameti
tanmartyasya devatvamājānamagre (i). //17//

Vedāhametaṁ puruṣaṁ mahāntam ādityavarṇaṁ tamasāḥ
parastāt. Tameva viditvāti mṛtyumeti nānyaḥ panthā
vidya-te'yanāya (i). //18//

Prajāpatiścarati garbhe antarajāyamāno bahudhā vi
jāyate. Tasya yonim pari paśyanti dhīrāstasmin ha
tasthurbhuvanāni viśvā (i). //19//

Yo devabhya ātapati yo devānām purohitaḥ.
Pūrvo yo devebhyo jāto namo rucāya brāhmaye (i). //20//

Rucaṁ brāhmaṁ janayanto devā agre tadabruvan.
Yastvaivaṁ brāhmaṇo vidyāt tasya devā asan vaśe (i). //21//

Śrīśca te lakṣmīśca patnyāvahorātre pārśve nakṣatrāṇi
rūpamaśvinau vyāttam.

Iṣṇanniṣāṇāmuṁ ma iṣāṇa sarvalokaṁ ma iṣāṇa (i). //22//

16. Enlightened ones worshipped the Supreme Lord with the sacrifice. These have been the earliest ordinances. They, the great ones, thus attain heaven, where the earlier realized ones dwell in their resplendence. (1)
17. He existed prior to waters, the earth, the saps and the sun in His fullness. The Supreme Architect comes outlining His features. Thus the godhood of the mortal one has been known for the first time. (1)
18. I have perceived this mighty Cosmic Man, with sun-like lustre and far beyond darkness. Only by knowing Him, one can overcome death. There is no other way for the final reach. (1)
19. Into the womb moves the Lord of creation. Though not born, He is born in sundry forms. Only the discerning sages see the source of His birth. All these worlds lie in Him only. (1)
20. We bow in reverence to the godly glare, that burns bright for gods, that is the foremost among gods, and is born long before gods. (1)
21. Begetting that godly glare, the gods say unto Him : "The gods would be under control of the devotee that knows you thus." (1)
22. Beauty and Wealth are your two wives; days and nights are your two sides; constellations are your form; heaven and earth are your gape. Animating all this, give it to me; give all these regions to me. (1)

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः । तदेव शुक्रं तद्वह्म ता आपः स भुजापतिः' ॥ १ ॥
 सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि । नैनमूर्ध्वं न निर्यथं न मध्ये परि जग्रभतं ॥ २ ॥
 न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यशः ।
 हिरण्यगर्भं इत्येष मा मा हिंसीदित्येषा यस्मान्न जात इत्येषः ॥ ३ ॥
 एषो ह देवाः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो ह जातः स उ गर्भे अन्तः ।
 स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनस्तिष्ठति सर्वतोमुखः ॥ ४ ॥
 यस्माज्जातं न पुरा किं चनैव य आब्रूवुर्भुवनानि विश्वा ।
 भुजापतिः प्रजया सधराराणस्त्रीणि ज्योतींश्चि सचते स षोडशो' ॥ ५ ॥

ATHA DVĀTRIMŚO' DHYĀYAH

Tadevāgnistadādityastadvāyustadū candramāḥ. Tadeva
 śukraṁ tadbrahma tā āpaḥ sa prajāpatiḥ (i). //1//

Sarve nimeṣā jajñire vidyutaḥ puruṣādadhi. Nainamūrdhvaṁ
 na tiryāñcaṁ na madhye pari jagrabhat (i). //2//

Na tasya pratimā asti yasya nāma mahadyaśaḥ.
 Hiraṇyagarbha ityeṣa mā mā hiṁsīdityeṣā yasmānna jāta
 ityeṣaḥ (i). //3//

Eṣo ha devaḥ pradiśo'nu sarvāḥ pūrvo ha jātaḥ sa u
 garbhe antaḥ.
 Sa eva jātaḥ sa janīṣyamāṇaḥ pratyāṁ janāstīṣṭhati
 sarvatomukhaḥ (i). //4//

Yasmājjātaṁ na purā kiṁ canaiva ya ābabhūva bhuvanāni
 viśvā.
 Prajāpatiḥ prajāyā saṁrarāṇastrīṇi jyotīṁṣi sacate sa
 ṣoḍaśī (i). //5//

CHAPTER THIRTY-TWO

1. He Himself is the adorable (and hence known as Agni); He is the Lord Infinite and without parts (Āditya); He is pervading and vital (Vāyu) as well as the blissful delight (Candramas). He is the bright, the primeval seed (Śukram). He is the Lord supreme (Brahma). He is the permeating one (Āpaḥ) and the Lord of the creation (Prajāpati) is He. (1)
2. All the time factors have sprung from that blazing Cosmic Man. No one comprehends Him existing above, below, or in the middle. (1)
3. There is no image to compare with Him, who is the greatest glory and who is mentioned in the Vedic verses beginning with Hiraṇyagarbhaḥ (XXV. 10), and Mā mā hiṃsīt (XII. 102) and Yasmānna jātaḥ (VIII. 36). (1)
4. Surely this very Lord pervades all the regions. He was born before all, yet He is in the womb still. He is what has been born; also He is what shall be born hereafter. Having faces all around, He stands facing each and every person. (1)
5. Prior to whom nothing whatsoever is born and who is manifest in all the worlds; that Creator, having sixteen refinements (i.e. perfect in every respect), takes pleasure in His offerings and bears three lights. (1)

येन द्यौरुग्रं पृथिवी च हृदा येन स्य स्तभितं येन नाकः ।
 यो अन्तरिक्षं रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ६ ॥
 यं कन्दसी अर्वसा तस्तमाने अभ्यर्क्षतां मनसा रजमाने ।
 यन्नाधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
 आपो ह पदूहती—र्यश्चिवापः+ ॥ ७ ॥
 येनस्तत्पद्विहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीटम् ।
 तस्मिन्निदं स च वि रति सर्वस्य स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजामु ॥ ८ ॥
 प्र तद्वाचमुत्तं नु विद्वान् गन्धर्वा धाम विभूतं गुहा सत् ।
 त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेतु स पितुः पितासतं ॥ ९ ॥
 स नो बन्धुजनिता स पिधाता धामानि वेतु सुवनानि विश्व ।
 यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीयं धामन्नृषेरेवन्तं ॥ १० ॥

Yena dyaurugrā pṛthivī ca dṛḍhā yena sva stabhitam yena nākaḥ.

Yo antarikṣe rajaso vimānaḥ kasmai devāya haviṣā vidhema (i). //6//

Yam krandasī avasā tastabhāne abhyaikṣetām manasā rejamāne. Yatrādhi sūra udito vibhāti kasmai devāya haviṣā vidhema. Āpo ha yadbrhatīryaścidāpaḥ (i). //7//

Venastatpaśyannihitam guhā sadyatra viśvaṁ bhavatyekanīḍam.

Tasminnidam saṁ ca vi caiti sarvaṁ sa otaḥ protaśca vibhūḥ prajāsu (i). //8//

Pra tadvocedamṛtam nu vidvān gandharvo dhāma vibhṛtam guhā sat. Trīṇi padāni nihitā guhāsyā yastāni veda sa pituḥ pitā'sat (i). //9//

Sa no bandhurjanitā sa vidhātā dhāmāni veda bhuvanāni viśvā.

Yatra devā amṛtamānaśānāstrītye dhāmannadhyairayanta (i) //10//

6. He who makes the sky blazing and the earth steady; who supports the realm of light and the heaven; and who is the measurer of the regions in the mid-space; to that Lord we offer our oblations. (1)
7. Whom heaven and earth, being supported with rain and food, look at with a thrilling heart, and in whom the rising sun shines; that Lord, we adore with our oblations. The verses beginning with *Āpo ha yad bṛhatī* (Yv. XXVII. 25) and *Yaśchidāpaḥ* (Yv. XXVII.26) also mention Him. (1)
8. The wise beholds Him, as if placed in a secret cave, in whom all this world finds a common nest. All this unites in Him and springs forth from Him. That omnipresent Lord is woven like warp and woof in all the creatures. (1)
9. Let the enlightened scholar, who knows, discourse in detail about the Immortal one, who is, as if in a secret cave, divided in different forms. Three of His feet are hidden in the cave. He, who knows them, is the father's father. (1)
10. He is our brother, father and our creator. He knows all the places and all the worlds, where the enlightened ones reside in the third abode (heaven) enjoying immortality. (1)

पुराणं भूतानि परित्य लोकां परित्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
 उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनाऽऽत्मानमभि सं विवेशे ॥ ११ ॥
 परि द्यावापृथिवी सद्य इत्वा परि लोकान् परि दिशः परि स्वः ।
 ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदवश्यसदमवृत्तदीप्तिनं ॥ १२ ॥
 सदमरपतिमष्टुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सानि मेधामेवासिषुधे स्वाहा ॥ १३ ॥
 यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्य मेधयाऽग्रं मेधाविनं कुरु स्वाहा ॥ १४ ॥
 मेधां मे वरुणो ददातु मेधामग्निः प्रजापतिः ।
 मेधामिन्द्रश्च वायुश्च मेधां धाता ददातु मे स्वाहा ॥ १५ ॥
 इदं मे मह्यं च ह्यत्र लोभे भिर्यमश्रुताम् ।
 मयि देवा दधतु भियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा ॥ १६ ॥

Parītya bhūtāni parītya lokān parītya sarvāḥ pradiśo diśaśca.

Upasthāya prathamajāmṛtasyātmanā" tmānamabhi saṁ viveśa (i). //11//

Pari dyāvāpṛthivī sadya itvā pari lokān pari diśaḥ pari svah.

Rtasya tantum vitataṁ vicṛtya tadapaśyat tadabhavat tadāsīt (i). //12//

Sadasaspatimadbhutaṁ priyamindrasya kāmyam. Sanim medhāmayaśiṣaṁ svāhā (i). //13//

Yām medhām devagaṇāḥ pitaraścopāsate. Tayā māmadya medhayā' gñe medhāvinam kuru svāhā (i). //14//

Medhām me varuṇo dadātu medhāmagnih prajāpatiḥ. Medhāmindraśca vāyuśca medhām dhātā dadātu me svāhā (i). //15//

Idam me brahma ca kṣatraṁ cobhe śriyamaśnutām. Mayi devā dadhatu śriyamuttamām tasyai te svāhā (i). //16//

11. Having pervaded all the creatures, encompassing all the worlds, all the quarters and mid-quarters, and approaching the first daughter of Eternity, He entered directly by His self in Himself. (1)
12. Quickly going around the earth and heaven, around the worlds, around the quarters and around the realm of light, and having woven the well-spread threads of truth, He sees it, becomes it, and still is it. (1)
13. I beg to the Lord of sacrifice, that He may bestow on me the wealth of wisdom, which is dear to the resplendent Lord and is worth desiring. (1)
14. O adorable Lord, make me wise today by bestowing upon me that wisdom, which the learned and elders so keenly desire. Svāhā. (1)
15. May the Lord of justice bestow wisdom on me; may the adorable Lord and the Lord of all creatures bless me with the wisdom; may the resplendent Lord and the Creator grant me wisdom. Svāhā. (1)
16. May this intellect and this valour of mine, both achieve glory. May the enlightened ones bestow finest glory on me. To you O glory, hail. (1)

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

अस्याजरांसो दमामरित्रा अर्चद्धमासो अग्नयः पावकाः ।
 श्वित्तीचयः श्वात्रासो मृगयवो वनस्पदो घायवो न सोमाः' ॥ १ ॥
 हरयो धूमकेतवो वातजूता उप द्यावि । यतन्ते वृथगुग्नयः' ॥ २ ॥
 यज्ञो नो मित्रावरुणा यज्ञो देवो र अतं ब्रुहत् । अग्ने यस्मिन् स्वं दमम् ॥ ३ ॥
 युक्ष्वा हि देवहूतमूर्ध्वं अश्वीर अग्ने रथीरिव । नि होता पुण्यः सदैः ॥ ४ ॥
 द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्याऽन्या वत्समुप धापयेते ।
 हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाचुको अन्यस्यां वृद्धो सुवर्चाः' ॥ ५ ॥
 अयमिह प्रथमो धापि धातुमिहोता यजिष्ठो अध्वरेष्वीत्यः ।
 यमप्रवानो मृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशे-विशे' ॥ ६ ॥

ATHA TRAYASTRIMS'O' DHYĀYAH

Asyājarāso damāmaritrā arcaddhūmāso agnayah
 pāvakāḥ.

Śvitīcayah śvātrāso bharanyavo vanarṣado vāyavo na
 somāḥ (i). //1//

Harayo dhūmaketavo vātajūtā upa dyavi. Yatante
 vr̥thagagnayah (i). //2//

Yajā no mitrāvaruṇā yajā devān ṛtaṁ br̥hat. Agne yakṣi
 svaṁ damam (i). //3//

Yukṣvā hi devahūtamañ aśvāñ agne rathīriva. Ni hotā
 pūrvyah sadaḥ (i). //4//

Dve virūpe carataḥ svarthe anyā'nyā vatsamupa
 dhāpayete.

Hariranyasyām bhavati svadhāvāñchukro anyasyām
 dadṛśe suvarcāḥ (i). //5//

Ayamiha prathamo dhāyi dhātṛbhirhotā yajiṣṭho
 adhvareshvīdyah.

Yamapnavāno bhṛgavo virurucurvaneṣu citraṁ vibhvaṁ
 viśe viśe (i). //6//

CHAPTER THIRTY-THREE

1. May this sacrificer's fires, never-exhausting, with sweet-smelling smoke, purifier, whitening, quick-acting, sustainers, seated in woods, and pleasing like divine elixirs, be protectors of homes. (1)
2. Your consuming fire flames, urged by the wind, bannered with the smoke, rise and go aloft diversely to heaven. (1)
3. O foremost fire-divine, may we worship you as the source of light and source of bliss and other divine virtues, and perform the sacred rites in your own house. (1)
4. O fire divine, like a charioteer, yoke your coursers, who are best invokers of the bounties of Nature. Be seated in this sacrifice as the ancient sacrificer. (1)
5. Two, opposed in their nature, are seen here working towards their respective goals. Both of them have one child each. One has golden sun, the self-sustained. The other has the brilliant and shining. (Sun is the child of the dawn and moon is the child of the night). (1)
6. This invoker of Nature's bounties, adored in worship, has been assigned a foremost place by the performers of noble deeds. This is the cosmic fire, marvellous in action, and sovereign over all, whom the wise sages and their descendants harness for domestic purposes and for the benefit of mankind. (1)

त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपयन् ।
 ओक्षन् पूतैरस्तृणन् बर्हिरेस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्ते ॥ ७ ॥
 मूर्धानं विवो अंति पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।
 कविं सप्रजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ ८ ॥
 अग्निर्ब्रजाणि जह्वनद्विणस्पुर्विपुन्यया । समिद्धः शुक्र आहूतः ॥ ९ ॥
 विश्वेमिः सोम्यं मध्वसु इन्द्रेण वायुना । पिब मित्रस्य धामभिः ॥ १० ॥
 आ पश्विपे नृपतिं तेज आनद शुचिं रेतो निपिक्तं धातुमीकं ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत सुदयच्च ॥ ११ ॥
 अग्रे शर्धं महते सीमगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महतिंसे ॥ १२ ॥

Trīṇi śatā trī sahasrāṇyagniṁ triṁśacca devā nava
cāsaparyan.

Aukṣan ghṛtairastṛṇan barhirasma ādiddhotāraṁ
nyasādayanta (i). //7//

Mūrdhānaṁ divo aratim pṛthivyā vaiśvānaramṛta ā
jātamagnim.

Kaviṁ samrājamatithiṁ janānāmāsannā pātraṁ janayanta
devāḥ (i). //8//

Agnirvṛtrāṇi jaṅghanad draviṇasyurvipanyayā.

Samiddhaḥ śukra āhutaḥ (i). //9//

Viśvebhiḥ somyaṁ madhvagna indreṇa vāyunā. Pibā
mitrasya dhāmabhiḥ (i). //10//

Ā yadiṣe nṛpatim teja ānaḥ śuci reto niṣiktaṁ
dyaaurabhīke.

Agniḥ śardhamanavadyaṁ yuvānāṁ svādhyāṁ janayat
sūdayacca (i). //11//

Agne śardha mahate saubhagāya tava dyumnānyuttamāni
santu.

Sam jāspatyaṁ suyamamā kṛṇuṣva śatrūyatāmabhi tiṣṭhā
mahām̐si (i). //12//

7. Three thousand, three hundred and thirty-nine, i.e. countless enlightened ones pay homage to the fire divine. They profusely present loving devotion to Him and enshrine Him in their worshipful hearts and make Him their invoking priest. (1)
8. Divine forces of cosmos manifest the universal leader, the protective fire divine, who is a messenger of earthly beings and symbol of heavenly luminaries. He, an offspring of eternal order, is wise, sovereign, a guest dear to men and eternally existing. (1)
9. May radiant, adorable Lord, glorified by virtuous actions of devotees, propitiated by praise, and served with dedication, destroy all adversaries. (1)
10. O fire divine, may you enjoy the sweet devotional elixir in company of the lightning, wind and all other Nature's bounties from the sun's quarters. (1)
11. When pure, radiant light emerges out of the supreme fire, then from the heaven descends the limpid moisture. The fire-divine urges strong, blameless and ever-young clouds to assist in the production of food. (1)
12. May you suppress, O fire divine, our foes to ensure our great prosperity. May your effulgent splendour be excellent. May you preserve in concord the relation of man and wife, and may you overpower the energies of our adversaries. (1)

त्वाध हि मन्द्रतममर्कशोकैर्वृमहे महि नः श्रोष्यग्ने ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥ १३ ॥
 त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
 यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान् दयन्तु गोनाम् ॥ १४ ॥
 शुधि भुक्कर्णं वह्निर्मिर्वैरग्ने सुपावभिः ।
 आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातयावाणो अध्वरम ॥ १५ ॥
 विश्वेषामदितिर्पुञ्जिषानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
 अग्निर्वैवानामव आवृणानः सुमृदीको भवतु जातवेदाः ॥ १६ ॥
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 धेतुं स्पाम सवितुः सर्वमनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १७ ॥

Tvāṁ hi mandratamamarkaśokairvavṛmahe mahi naḥ
 śroṣyagne.
 Indraṁ na tvā śavasā devatā vāyum pṛṇanti rādhasā
 nṛtamāḥ (i). //13//

Tve agne svāhuta priyāsaḥ santu sūrayaḥ.
 Yantāro ye maghavāno janānāmūrvān dayanta gonām
 (i). //14//

Śrudhi śrutkarṇa vahnibhirdevairagne sayāvabhiḥ.
 Ā sīdantu barhiṣi mitro aryamā prātaryāvāṇo adhvaram
 (i). //15//

Viśveṣāmaditiryajñiyānām viśveṣāmatithirmānuṣāṇām.
 Agnirdevānāmava āvṛṇānaḥ sumṛḍīko bhavatu jātavedāḥ
 (i). //16//

Maho agneḥ samidhānasya śarmaṇyanāgā mitre varuṇe
 svastaye.
 Śreṣṭhe syāma savituḥ savīmani taddevānāmavo adyā
 vṛṇīmahe (i). //17//

13. We celebrate your glory which is most adorable, and deserves to be glorified by sacred praises; the leaders earnestly honour you with offerings. Your divine resplendence is manifest in lightning and your strength in wind. (1)
14. O adorable, piously invoked Lord, may those learned scholars be dear to you; may they, the distinguished persons, be also dear to you who are bounteous, opulent, and who generously give away their stalls of kine as gifts. (1)
15. O adorable God, may you with your divine ears, please listen to my prayers. Let Nature's bounties like the sun and the morning breeze, and other morning glories appear and gracefully participate in the sacred performance of worship. (1)
16. The universal fire divine is the mother of all those divine powers, to whom the worship is offered. May He be dear, like a guest to all men. Receiving the offered homage, may He, knower of all that is born, be gracious to us. (1)
17. Today we invoke that favour of the enlightened ones, with which we may gain the shelter of the great, brilliant adorable Lord, for bliss, and may we be far from sin against the Lord venerable and friendly. May we remain under the best subservience of the impeller Lord. (1)

आपंभिःपिप्यु स्तर्गुं न गावो नक्षत्रांतं जारितारस्त इन्द्र ।
 याहि वायुनं नियुतो नो अच्छा त्वम् हि धीभिर्दयसं वि वाजान् ॥ १८ ॥
 गाव उपवातावतं मही युजस्य रप्सुदा । उभा कर्णौ हिरण्ययो ॥ १९ ॥
 यदृष्ट सूर उदितेऽनोगा मित्रो अर्यमा । सुवार्तिं सविता भर्गः ॥ २० ॥
 आ मुते सिञ्चतु भिषुं रोदस्पोरमिभिर्यम् । रसा दधीत वृषभम् ॥ तं प्रतन्याः ५० वेनेः ॥ २१ ॥
 आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषुःपिप्यो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
 महत्तद्वृष्णो अमुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥ २२ ॥
 प्र वो महे मन्दमानापान्धसोऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुर्वे ।
 इन्द्रस्य पश्य सुमेखुं सहो महि भवो नृष्णं च रोदसी सप्रपतः ॥ २३ ॥

Āpaścitpipyu staryo na gāvo nakṣannṛtaṁ jaritārasta
 indra.

Yāhi vāurna niyuto no acchā tvaṁ hi dhībhirdayase vi
 vājān (i). //18//

Gāva upāvatāvatam mahī yajñasya rapsudā. Ubhā karṇā
 hiraṇyayā (i). //19//

Yadadya sūra udite'nāgā mitro aryamā. Suvāti savitā
 bhagaḥ (i). //20//

Ā sute siñcata śriyaṁ rodasyorabhiśriyam. Rasā dadhīta
 vṛṣabham.

Taṁ pratnathā' yaṁ venah (i). //21//

Ātiṣṭhantaṁ pari viśve abhūṣaṅchriyo vasānaścarati
 svarociḥ.

Mahattadvṛṣṇo asurasya nāmā viśvarūpo amṛtāni tasthau
 (i). //22//

Pra vo mahe mandamñayāndhaso'rcā viśvānarāya
 viśvābhuvē.

Indrasya yasya sumakhaṁ saho mahi śravo nṛmṇam ca
 rodasī saparyataḥ (i). //23//

18. O resplendent Lord, may the waters spread like sun-rays. May your worshippers possess water in abundance. May you come like the divine wind with the enormous speedy waves. Verily, you bestow upon us nourishment when propitiated by holy hymns. (1)
19. Draw near, O cows, to the cauldron, the two mighty ones—heaven and earth. The sacrificial fire has been fed plentifully and is fruit-giving; both the ears of the cauldron are golden. (1)
20. May the Lord of light, the destroyer of sins, and the Lord of cosmic order and the gracious Lord of creation bestow upon us, today at sun-rise what we pray for. (1)
21. Drop into the milked stream the admixture of sacred offering which reaches both the heaven and earth; supply the offering of the liquids (mixture of soma and milk) to the fire, the showerer of blessings. *Tām pratnathā* (Yv., VII. 12) and *Ayam venah* (Yv. VII. 16) are to be repeated here. (1)
22. They all adorn him, who is riding in his chariot of human form; self luminous, he travels clothed in splendour. Wonderful are the acts of this showerer of benefits, the influencer of universal conscience, who being omniform stays in the domain of immortality. (1)
23. Worship, O men, the great resplendent Lord, who is the joy-giving food, benefactor of all men, pervading all the universe and whose power of good actions, great fame and wealth is acknowledged by the heaven and earth as well. (1)

बृहन्नित्थिष्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ २४ ॥
 इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महौ २ अभिष्टिरोजसो ॥ २५ ॥
 दन्वो बृजमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्धणीतिः ।
 अहन् व्यथंसमुशध्रुवनेष्वाविर्धना अकृणोद्गाम्याणाम् ॥ २६ ॥
 कुतस्त्वमिन्द्र माहितः सन्नेको यासि सत्पते किं तं कृथा ।
 सं पृच्छसे समराणः शुमानिषोचित्तजो हरिषो यते अस्मे ।
 महौ २ इन्द्रो य ओजसा क्वा चन स्तुरीरसि क्वा चन प्र पुच्छसि + ॥ २७ ॥
 वा तत् इन्द्रापर्वः पनन्तामि य ऊर्व गोमन्तं तिर्गुस्तान् ।
 सकृत्सु ये पुरुपुत्रा महीथं सहस्रधारा बृहती दुर्दक्षन् ॥ २८ ॥

Brhannididhma eṣām bhūri śastam pṛthuḥ svaruḥ.
 Yeṣāmindro yuvā sakhā (i). //24//

Indrehi matsyandhaso viśvebhiḥ somaparvabhiḥ. Mahān
 abhiṣṭirojasā (i). //25//

Indro vṛtramavṛnocchardhanītiḥ pra māyināmaminād
 varpanītiḥ.
 Ahan vyaṁsamuśadhagvaneṣvāvirdhenā akrṇodrāmyānām
 (i). //26//

Kutastvamindra māhinaḥ sanneko yāsi satpate kim ta
 itthā.
 Saṁ pṛcchase samarāṇaḥ śubhānairvocestanno harivo
 yatte asme.
 Mahān indro ya ojasā kadā cana starīrasi kadā cana pra
 yucchasi (i). //27//

Ā tatta indrāyavaḥ panantābhi ya ūrvam gomantam
 titṛtsān.
 Sakṛtsvam ye puruputrām mahīm sahasradhārām brhatīm
 duduḥṣan (i). //28//

24. Ample is their fuel to burn, many their hymns to sing, and large their swords, in case their close friend is the ever-young resplendent Lord. (1)
25. Come to us, resplendent God, with all your grandeur and majesty, to guide the sincere seeker of truth in his pursuit and accept his homage with delight. (1)
26. The resplendent self, the inspirer of glorious deeds, destroys evils; resistless in combat, he overcomes deceivers who resolve to consume him. He completely annihilates the mutilated demoniac ideas lurking in the confused human brain and recovers the stolen wisdom to win over conflicts of life. (1)
27. Whither O mighty self, are you going alone? What has happened to you, O protector of the pious men? We speak to you, whilst accompanying you. O brilliant one, speak to us; O possessor of radiant thoughts, say to us in sweet voice all that which you have to say to us. Mahāñ indro ya ojasā (Yv. VII. 40) Kadā cana starīrasi (VIII. 2) and Kadā cana prayucchasi (VIII.3) are to be repeated here. (1)
28. O resplendent Lord, those men praise you, who desire to press out divine elixir rich with milk, and who want to milk the vast earth that bears only once, that has lots of sons and is watered by a thousand streams. (1)

इमां ते धियं प भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तं आनुजे ।
 तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शर्वसामनुस्रु ॥ २९ ॥
 विधाद् बहुत्पिबन्तु सोम्यं मध्वापूर्वपयज्ञपतावविहृतम् ।
 यातजूतो यो अभिरक्षति तमाना प्रजाः पुषोष पुरुधा वि राजति ॥ ३० ॥
 उदु त्वं जातवदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशो विश्वाय सूर्यम् ॥ ३१ ॥
 येनां पावक चक्षसा भ्रूणयन्तं जनौर अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥ ३२ ॥
 दैव्यावध्यं आ गतं रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा पुज्ञं समन्त्राथे ॥
 तं प्रतया स्यं वेन भिन्नं देवानाम् ॥ ३३ ॥
 आ न इदमिदिवर्धे मुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।
 अपि यथा युवालो मत्सथा नो विश्वे जातमिदं मनीषा ॥ ३४ ॥

Imām te dhiyaṁ pra bhare maho mahīmasya stotre
dhiṣaṇā yatta ānaje.

Tamutsave ca prasave ca sāsahimindraṁ devāsaḥ
śavasāmadannanu (i). //29//

Vibhrāḍ bṛhat pibatu somyaṁ madhvāyurdadhad
yajñapatāvavihutam.

Vātajūto yo abhirakṣati tmanā prajāḥ pupoṣa purudhā vi
rājati (i). //30//

Udu tyaṁ jātavedasaṁ devaṁ vahanti ketavaḥ. Dṛśe
viśvāya sūryam (i). //31//

Yenā pāvaka cakṣasā bhuṛaṇyantaṁ janān anu. Tvaṁ
varuṇa paśyasi (i). //32//

Daivyāvadhvaryū ā gataṁ rathena sūryatvacā. Madhvā
yajñam samañjāthe.

Taṁ pratnathā' yaṁ venaścitraṁ devānām (i)-//33//

Ā na idābhirvidathe suśasti viśvānaraḥ savitā deva etu.

Api yathā yuvāno matsathā no viśvaṁ jagadabhipitve
manīṣā (i). //34//

29. For you, O mighty resplendent Lord, I compose and offer my excellent hymns; may I become worthy of your compassion through my sincere devotion to you. The enlightened devotees exhilarate the victorious Lord through the strength of their prayers to obtain riches and prosperity. (1)
30. May the great shining one drink this divine elixir sweetened with honey, bestowing unhindered long life on the sacrificer, and who speeded, as if, by the wind guards us, nourishes all the creatures with food and appears with elegance in various ways. (1)
31. The banners of glory speak high of God, who knows all that lives, so that all may look on Him. (1)
32. It is your divine light that purifies our soul, and keeps us away from evil thoughts and actions. (1)
33. O two priests of divinities (i.e. the two healers), may you come here riding a chariot shining as the sun. May you fill our sacrifice with sweetness of honey. The verses *Tam prātnathā* (Yv. VII. 12), *Ayam venah* (VII. 16), and *Citrām devānām* (VII. 42) are to be repeated here. (1)
34. May the divine sun, the benefactor of all men, come benignly to our cosmic sacrifice together with Nature's other divinities. May you, ever-young, gladden all our people by your participation. (1)

यदस्य कस्त्वं वृत्रहन्नुदगां अभि सूर्य । सूर्यं तद्विन्द्रे ते ययौ ॥ ३५ ॥
 तुरणिर्विश्वदंशतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा मांसि रोचुनमे ॥ ३६ ॥
 तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तवित्तुये सं जेमार ।
 पदेवपुक्त हरितः सुधस्थादात्माजी वासस्तनुते सिमर्षी ॥ ३७ ॥
 तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यदुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं मेरन्ति ॥ ३८ ॥
 बणमहौर असि सूर्यं बडादित्य महौर असि ।
 महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महौर असि ॥ ३९ ॥
 यद् सूर्यं भवसा महौर असि सत्रा देव महौर असि ।
 मदा वृषानामसूर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदास्पमे ॥ ४० ॥

Yadadya kacca vṛtrahannudagā abhi sūrya. Sarvaṁ tadindra te vaśe (i). //35//

Taraṇirviśvadarśato jyotiṣkṛdasi sūrya. Viśvamābhāsi rocanam (i). //36//

Tatsūryasya devatvaṁ tanmahitvaṁ madhyā
 kartorvitataṁ saṁ jabhāra.
 Yadedayukta haritaḥ sadhasthādādrātrī vāsastanute
 simasmai (i). //37//

Tanmitrasya varuṇasyābhicakṣe sūryo rūpaṁ kṛṇute
 dyorupasthe.
 Anantamanyadruśadasya pājaḥ kṛṣṇamanyaddharitaḥ
 saṁbharanti (i). //38//

Baṇ mahāñ asi sūrya baḍāditya mahāñ asi.
 Mahaste sato mahimā panasyate' ddhā deva mahāñ asi (i).
 //39//

Baṭ sūrya śravasā mahāñ asi satrā deva mahāñ asi.
 Mahnā devānāmasuryaḥ purohito vibhu jyotiradābhyam
 (i). //40//

35. Whatsoever, O sun, destroyer of darkness, you have risen upon today as ever, it is all under your control. (1)
36. O self-radiant God, you are the supreme light that outstrips all in speed, and it is your spiritual radiance that awakens each one of us, and shines through the entire firmament. (1)
37. Such is the divinity, such is the majesty of the radiant sun, that, when he sets, he withdraws into himself the diffused light (which has been shed upon the unfinished task). When he withdraws the beams from his aura of glory, as if unyoking the coursers from the chariot, the night extends the veiling darkness over all. (1)
38. In the middle of the heavens, the radiant sun displays his form to enable us to see properly the light and life. His rays extend brilliant power on the one hand, and on the other, bring on the darkness of the night. (1)
39. Verily, you are great, O radiant sun; verily you are great, O eternal, the greatness of the great one we adore. Verily you are great, O supreme God. (1)
40. Verily, O sun, you are great in fame; O divine, you are indeed mighty among the divine forces in might. You are destroyer of the wicked. You are the preceptor. Your glory is wide-spread and unconquerable. (1)

भायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 यमूनि ज्ञाते जन्मान् ओजसां प्रति भागं न दीधिमे ॥ ४१ ॥
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निराम्हासः पिपृता निरवद्यात ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥ ४२ ॥
 आ कुप्पेन्न रजसा वतंभानो निवेशयन्मृतं मर्यं न ।
 हिरण्येन सविता रथेना देवो यांति भुवनानि पदपन् ॥ ४३ ॥
 प्र यावृजे सुमया वृहिरपामा विश्वतीव वीरिष्ट इषाते ।
 विश्वाम्भक्तोरुपसः पूर्वहृती वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥ ४४ ॥
 इन्द्रवापू वृहस्पतिं मित्राग्निं पुषणं भगम् । आदित्यान् मार्कतं गुणम् ॥ ४५ ॥
 वरुणः प्राजिता भुवन्मित्रो विश्वामिहृतिभिः । करता नः सुरार्पसाः ॥ ४६ ॥
 अथं न इन्द्रेष्टां विष्णोः सजात्यानाम् । इता मर्कतो अश्विना ॥
 तं प्रत्नथा इयं वनो ये देवास आ न इडाभि-
 विश्वेभिः सोम्यं मध्वी मासश्चर्षणीधृतः ॥ ४७ ॥

Śrāyanta iva sūryam viśvedindrasya bhakṣata.
 Vasūni jāte janamāna ojasā .prati bhāgam na dīdhima
 (i). //41//

Adyā devā uditā sūryasya niram̐hasaḥ pipṛtā niravadyāt.
 Tanno mitro varuṇo māmahantāmaditih sindhuḥ pṛthivī
 uta dyauḥ (i). //42//

Ā kṛṣṇena rajasā vartamāno niveśayannamṛtaṁ martyaṁ
 ca. Hiranyayena savitā rathena devo yāti bhuvanāni
 paśyan (i). //43//

Pra vāvṛje suprayā barhiraśāmā viśpatīva bīṛita iyāte.
 Viśāmaktorusaḥ pūrvahūtau vāyuh pūṣā svastaye
 niyutvān (i). //44//

Indravāyū bṛhaspatim mitrāgnim pūṣaṇam bhagam.
 Ādityān mārutaṁ gaṇam (i). //45//

Varuṇaḥ prāvitā bhuvanmitro viśvābhirūtibhiḥ. Karatām
 naḥ surādhasaḥ (i). //46//

Adhi na indraiṣām viṣṇo saajātyānām. Itā maruto aśvinā.
 Taṁ pratnathā' yaṁ veno ye devāsa ā na idābhir-
 viśvebhiḥ somyam madhvomāsaścārṣaṇīdhṛtaḥ (i). //47//

41. As the gathering solar rays proceed to the sun, so the vital principles turn back to the Lord of splendence and by their power divide all His loftiest glories among those, who have been or will be born; may we meditate on our shares. (1)
42. O bounties of Nature, this day at the time of sun-rise may you make us free from sin and ill-repute. May the Lord friendly and venerable, and also the Eternity, the ocean, the earth and the heaven grant us this prayer of ours. (1)
43. The refulgent sun, springing through the obscure regions, arousing mortal and immortal, beholding the several worlds, comes as if mounted on a golden chariot. (1)
44. Preparation for food-bestowing sacred ceremony is complete. Of the two lords of people, one, the wind, with yoked horses, is pleasantly blowing, and the other, the nourisher sun, is about to appear. May we invoke them at the break of the dawn, upon the close of the night. Let the sun rise up now in the firmament for the welfare of mankind. (1)
45. We invoke you, the supreme source of intellect, with names such as resplendent, the source of vitality, supreme Lord, surveyor, adorable, nourisher, gracious, and the vital complex. (1)
46. May the venerable God protect us on all occasions; may the sun provide us with all defences; may both of them make us most opulent. (1)
47. Come to us, O Lord of lightning, the sun, the cloud-bearing winds and the twin-divines; we are kith and kin to you. *Tam pratnathā* (Yv. VII.12), *Ayam venah* (VII.16), *Ye devāsaḥ* (VII.19), *Ā na idābhiḥ* (XXXIII.34), *Viśvebhiḥ somyaṁ madhu* (XXXIII.10) and *Omāsaścarṣaṇīdhṛtaḥ* (VII. 33) are to be repeated here. (1)

असु इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्तु मारुतो विष्णो ।
 उमा नासत्या रुद्रो अंधु ग्राः पूषा भृगुः सरस्वती जुषन्त ॥ ४८ ॥
 इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिष्ठे स्वः पृथिवीं यां मरुतः पर्वतोर अपः ।
 हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भृगुं नु गच्छेत्तं सवितारमृतये ॥ ४९ ॥
 अस्मे रुद्रा मेहन्ता पर्वतासो वृत्रहाये भरहृता सजोषाः ।
 यः शर्धसंतं स्तुवते धारिं पृज इन्द्रज्येष्ठा अस्मौर अं वन्तु देवाः ॥ ५० ॥
 अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्यपेयम ।
 त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकंस्य त्राध्वं कर्ताद्विपदो यजत्राः ॥ ५१ ॥
 विश्वे अद्या मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवन्त्वग्रपः समिद्धाः ।
 विश्वे नो देवा अवुसा भमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥ ५२ ॥

Agna indra varuṇa mitra devāḥ śardhaḥ pra yanta
 mārutota viṣṇo.

Ubhā nāsatyā rudro adha gnāḥ pūṣā bhagaḥ sarasvatī
 juṣanta (i). //48//

Indrāgnī mitrāvaruṇāditiṁ svaḥ pṛthivīm dyām marutaḥ
 parvatāṁ apaḥ.

Huve viṣṇuṁ pūṣaṇaṁ brahmaṇaspatiṁ bhagaṁ nu śaṁ-
 saṁ savitāramūtaye (i). //49//

Asme rudrā mehanā parvatāso vṛtrahatye bharahūtau
 sajoṣāḥ.

Yaḥ śaṁsate stuvate dhāyi pajra indrajyeṣṭhā asmān
 avantu devāḥ (i). //50//

Arvāñco adyā bhavatā yajatrā ā vo hārdi bhayamāno
 vyapeyam.

Trādhvaṁ no devā nijuro vṛkasya trādhvaṁ
 kartādavapado yajatrāḥ (i). //51//

Viśve adya maruto viśva ūtī viśve bhavantvgnayah
 samiddhāḥ

Viśve no devā avasā gamantu viśvamastu draviṇaṁ vājo
 asme (i). //52//

48. May you the cosmic divine powers, such as the lightning, the vapours, the vital principles, the pervading ethereal element and the sun, confer strength upon us. May the twin divines (dawn and dusk), cosmic vitality, the speech, the nourishments, the gracious elements and the divine enlightenment be blessings to us. (1)
49. I invoke for protection the Nature's bounties like lightning and fire, light and plasma, the mother infinity, the heaven, the earth, the vital principles, the clouds, the waters, the air divine, the nourisher, as well as, above all, the supreme Lord of the universe, the Creator. (1)
50. May the cosmic forces of vitality and showering clouds come to us to rejoice in the battle-challenge of life, meant to destroy the devil of Nescience. We, the reciters and singers, invoke all Nature's bounties, along with the resplendent Lord at their head, to give us protection. (1)
51. O adorable illustrious ones, abide by me today, so that I cast off fear and gain your affectionate love. May you protect us from the rapacity of the wolf and the wicked. May you protect us from him, who works us misfortune. (1)
52. May today all the cloud-bearing winds come here with all their help. May the fires be kindled well. May all the bounties of Nature come here with their protection to us. May we gain all sorts of riches and power. (1)

विश्वे देवाः शृणुतेमथे हवे मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष ।
 ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसत्याग्निन्बर्हिषि मादधध्वम् ॥ ५३ ॥
 देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वथे सुवसि भागमुत्तमम् ।
 आदिदामानंथे सवितर्युष्णयेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥ ५४ ॥
 प्र वायुमच्छां बृहती मनीषा बृहद्रथि विश्ववारां रथुग्राम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो ॥ ५५ ॥
 इन्द्रवायू इमे सुता उप पर्यामिरा मतेम । इन्द्वो वायुशान्ति हि ॥ ५६ ॥
 मित्रथे हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशदसम् । धियं घृताचीथे सार्धन्ता ॥ ५७ ॥
 वृषा युवाकंवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आ यातथे रुद्रवर्तनी ॥
 तं प्रत्नथा इयं वेनः ॥ ५८ ॥

Viśve devāḥ śṛṇutemaṁ havam me ye antarikṣe ya upa dyavi ṣṭha.

Ye agnijihvā uta vā yajatrā āsadyāsmin barhiṣi mādayadhvam (i). //53//

Devebhyo hi prathamam yajñiyebhyo' mṛtatvaṁ suvasi bhāgamuttamam.

Ādiddāmānaṁ savitarvyūrṇuṣe'nūcīnā jīvitā mānuṣe-bhyaḥ. (i). //54//

Pra vāyumacchā bṛhatī manīṣā bṛhadrayīm viśvavāraṁ rathaprām.

Dyutadyāmā niyutaḥ patyamānaḥ kaviḥ kavimiyakṣasi prayajyo (i). //55//

Indravāyū ime sūtā upa prayobhirāgatam. Indavo vāmuśanti hi (i). //56//

Mitraṁ huve pūதாகক্ষাṁ varuṇaṁ ca riśādasam. Dhiyaṁ ghr̥tācīm sādhanā (i). //57//

Dasrā yuvākavaḥ sūtā nāsatyā vṛktabarhiṣaḥ. Ā yātaṁ rudravarttanī.

Tam pratinathā' yam venah (i). //58//

53. O divine powers, hear this invocation, whether you inhabit the mid-region or the celestial. You receive oblations conveyed by the flame of fire divine. May you, seated in our hearts, rejoice. (1)
54. O Creator, you grant the best gift of immortality to the enlightened and dedicated men of the first category. To the liberal givers, you open the portals of light and to the common men, you award the continuous cycle of existence. (1)
55. May our earnest praise proceed to pay tribute to the Lord of vital wind, the possessor of vast riches, loved by all, filler of its chariot, and most wealthy. May this most adorable Lord of harnessed horses promptly show favour to His adorer. (1)
56. O resplendent Lord and the Lord of cosmic vitality, these devotions have been poured out. Come here with your fast-moving steeds. These devotions are yearning for you. (1)
57. I invoke the Lord, the source of light and bliss. He is the dispeller of evil forces. Verily, with His blessings, the worshippers will be bestowed with happiness and wisdom in life. (1)
58. O twins, you are dispeller of evils. You are a protection for us from untruth and you are the inspirer of our organs of actions and perceptions. May you come and dwell within for achieving fulfilment of all that is knowable, and enjoyable. *Tam pratnathā* (Yv. VII. 12) and *Ayam venah* (VII. 16) are to be repeated here. (1)

विदद्यदीं सुरमां रुग्णमद्वेर्महि पार्थः पुर्योते सधृक्पुणः ।
 अयं नयत्सुपद्यक्षराणांमच्छा खं प्रथमा जानती गाने ॥ ५९ ॥
 नहि स्पृशमविदन्नयमुस्मद्वैश्वानरात्पूर एतारमृष्टेः ।
 एमेनमद्यन्नपृता अमर्त्यं वैश्वानरं क्षेत्रजित्पाय देवाः ॥ ६० ॥
 उग्रं विघनिता मृधं इन्द्रायी हवामहे । ता नो मृदात ईदृशे ॥ ६१ ॥
 उपास्मै गायता नरः पर्वमानायेन्द्वे । अभि देवाँर इयंसते ॥ ६२ ॥
 ये त्वांसहिहृत्ये मघवन्नवधुन्ये शान्तिरे हरिवो ये गविष्टौ ।
 ये त्वां नूनमनुमदन्ति विप्राः पिवेन्द्र सोमं सगर्गो मरुद्भिः ॥ ६३ ॥
 जानिष्ठा उग्रः सहसे तुरायं मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
 अवधुजिन्दं मरुतैर्भित्तं माता यद्वीरं वृधन्नद्वनिष्ठा ॥ ६४ ॥

Vidadyadī saramā rugṇamadrermahi pāthaḥ pūrvyāṁ sadhryakkaḥ.

Agram nayatsupadyakṣarāṇāmacchā ravaṁ prathamā jānatī gāt (i). //59//

Nahi spaśamavidannanyamasmaḍ vaiśvānarāt pura etāramagneḥ.

Emenamavṛdhannamṛtā amartyāṁ vaiśvānaraṁ kṣaitrajityāya devāḥ (i). //60//

Ugrā vighaninā mṛdha indrāgnī havāmahe. Tā no mṛdāta idṛśe (i). //61//

Upāsmāi gāyatā naraḥ pavamānāyendave. Abhi devāṁ iyakṣate (i). //62//

Ye tvā' hihatye maghavannavardhan ye śāmbare harivo ye gaviṣṭau.

Ye tvā nūnamanumadanti viprāḥ pibendra somaṁ sargaṇo marudbhiḥ (i). //63//

Janiṣṭhā ugraḥ sahase turāya mandra ojiṣṭho bahulābhimānaḥ.

Avardhannindram marutaścidadra mātā yadvīram dadhanad dhaniṣṭhā (i). //64//

59. When the sanctified mind discovers the broken entrance of the mountain of dark forces, then the soul first makes a straight and broad path as previously promised. Then the sure-footed mind, recognizing as if by lowing, proceeds and comes close to the imperishable cows of spirituality. (1)
60. The enlightened ones do not find any herald other than this fire divine, benefactor of all men, who will come forward on every occasion. They, free from fear of death, strengthen this benefactor of all men, having no fear of death for the sake of winning the field. (1)
61. We invoke the fierce forces of lightning and fire of cosmos, the destroyers of adversaries; may they be kind to one like me. (1)
62. Sing, O leaders of ceremonies, to the glory of pure flowing drop of divine love. It is keen to offer worship to Nature's bounties. (1)
63. O bounteous resplendent self, may you, associated with those vital faculties, who assist you to subdue serpentine impulses and help you in the conflict with destructive elements and in the recovery of wisdoms, and who, possessed of wisdom, contribute verily to your exhilaration, accept our loving devotion. (1)
64. O aspirant, you are born aggressive for quick victorious valour, praiseworthy, mightiest and full of pride. Men strengthen you here, when the affluent mother bears the son in her womb. (1)

आ तु न इन्द्र वृत्राहन्ममकमर्धमा गहि । महान्महीभिर्भूतिभिः ॥ ६५ ॥

त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वां असि स्पृधः ।

अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूयं तरुष्यतः ॥ ६६ ॥

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणीं शिशुं न मातरां ।

विश्वोस्ते स्पृधः इनधयन्त मुन्यध्वं वृत्रं यदिन्द्र तूर्धसि ॥ ६७ ॥

यज्ञो वृवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यभ्यो भवता मृत्युयन्तः ।

आ वोऽवांचीं सुमतिर्ववृष्यातृधोश्चिद्या वरिवोवित्तरासने ॥ ६८ ॥

अदग्धेभिः सवितः प्रायुमिद्वधं शिवेभिरद्या परि पाहि नो ययम् ।

हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसं रक्ष्य माकिर्ना अघशांस ईशते ॥ ६९ ॥

य धीरया शुच्यो ददिर वामध्वयुभिर्मधुमन्तः सुतासः ।

वह वायो नियुतो पाह्यन्तः पिबां सुतस्यान्धसो मदायं ॥ ७० ॥

Ā tū na indra vṛtrahannasmākamardhamā gahi. Mahān mahībhirūtibhiḥ (i). //65//

Tvamindra pratūrtiṣvabhi viśvā asi spr̥dhaḥ.

Aśastihā janitā viśvatūrasi tvaṁ tūrya taruṣyataḥ (i). //66//

Anu te śuṣmaṁ turayantamīyatuḥ kṣoṇī śīśuṁ na mātārā.

Viśvāste spr̥dhaḥ śnathayanta manyave vṛtram yadindra tūrvasi (i). //67//

Yajño devānām pratyeti sumnamādityāso bhavatā mṛdayantaḥ.

Ā vo' rvācī sumatirvavṛtyadaṁhościdyā varivovittarāsat (i). //68//

Adabdhebbhiḥ savitaḥ pāyubhiṣṭvaṁ śivebhiradya pari pāhi no gayam.

Hiraṇyajihvaḥ suvitāya navyase rakṣā mākirno aghaśaṁsa īśata (i). //69//

Pra vīrayā śucayo dadrire vāmadhvaryubhirmadhumantaḥ sutāsaḥ.

Vaha vāyo niyuto yāhyacchā pibā sutasyāndhaso madāya (i). //70//

65. O mighty resplendent Lord, dispeller of darkness, may you come to help us with mighty protections. (1)
66. O resplendent Lord, you are the subdrier of all opposing elements in conflicts. You are the vanquisher of the wicked. You are the progenitor. You are the destroyer of all enemies. O opposer, you beat down the opponents. (1)
67. Heaven and earth follow your destructive forces as mothers their child; since you smite the demon of nescience, all the hostile hosts shrink and faint at your wrath, O resplendent. (1)
68. The sacrifice is pleasing to the enlightened ones. O suns, be bestowers of joy to us. Towards us, may your favour be inclined. Be our best deliverers from the sin. (1)
69. May you, O Lord of illumination, provide our dwellings with uninjurable protections, and confer happiness. May you, O golden-tongued, be vigilant for our fresh prosperity; protect us; dare not any calumniator harm us. (1)
70. For you two the stems of the soma plant, cleansed and honey sweet, have been crushed and pressed by the priests. O vital wind, carry it. Come implored by us. Drink to your full satisfaction this pressed out elixir for nutritive exhilaration. (1)

गाव उपवातावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यपा ॥ ७१ ॥
 कार्ष्ण्योरगजानेषु कन्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशार्दसा सुधस्य आ ॥ ७२ ॥
 देव्यावध्वयं आ गतं रथेन सूर्यतया । मध्वा यज्ञं समञ्जाथे ॥
 तं मुनथा ५० वेनी + ॥ ७३ ॥

हिरुभीनो विततो रश्मिरपामुषा स्विदासीरेदुपरि स्विदासीरेत् ।
 उतोषा आसन्महिमानं आसन्स्युषा अवस्तात्मपतिः प्रस्तान् ॥ ७४ ॥
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमुपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि नीयते कविरत्यो न वाजसातये चनेहितः ॥ ७५ ॥
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्वाना सिदा गिरा । आङ्गपेराविवांसतः ॥ ७६ ॥
 उप नः सुनवो गिरः शृण्वन्वमृतस्य ये । समृद्धीका भवन्तु नः ॥ ७७ ॥

Gāva' upāvatāvatam mahī yajñasya rapsudā. Ubhā karṇā
 hiraṇyayā (i). //71//

Kāvyayorājāneṣu kratvā dakṣasya duroṇe. Riśādasā
 sadhastha ā (i). //72//

Daivyāvadhvaryū ā gataṁ rathena sūryatvacā. Madhvā
 yajñam samāñjāthe.

Tam pratnathā' yam venah (i). //73//

Tiraścīno vitato raśmireṣūmadhaḥ svidāsīdupari svidāsīt.
 Retodhā āsan mahimāna āsantsvadhā avastāt prayatih
 parastāt (i). //74//

Ā rodasī aprṇadā svarmahajjātām yadenamapaso
 adhārayan.

So adhvarāya pari nīyate kaviratyo na vājasātaye
 canohitaḥ (i). //75//

Ukthebhirvṛtrahantamā yā mandānā cidā girā.
 Āngūṣairāvivāsataḥ (i). //76//

Upa naḥ sūnavo giraḥ śṛṇvantvamṛtasya ye. Sumṛdikā
 bhavantu naḥ (i). //77//

71. Draw near, O cows, to the cauldron, the two mighty ones— the heaven and the earth. The sacrificial fire has been fed plentifully and is fruit-giving; both the ears of the cauldron are golden. (1)
72. May you two, O slayers of evil forces, come to the place of assembly, the birth place of the fame of two great poets. Enter this dwelling with keenness of intellect. (1)
73. O two priests of divinities (i.e. the two healers), may you come here riding a chariot shining as the sun. May you fill our sacrifice with sweetness of honey. The verses *Tam pratnathā* (Yv. VII.12), *Ayam venah* (VII.16) are to be repeated here. (1)
74. Transversely drawn is the line dividing the two (being and not being); it is below also; it is above as well. Begetters are there; mighty powers are there. The matter is here and the effort comes from far away. (1)
75. The fire divine fills heaven and earth and also the great realm of light, as soon as manifest. The wise men glorify him by their noble deeds. He, the giver of food, is led forth to the place of worship like a steed, so that he may grant us wealth and wisdom. (1)
76. Utter destroyers of nescience, with all joy, may you come hither, while you are being worshipped with prayers, hymns and songs. (1)
77. May all sons of the immortal Lord hear our words and be the source of happiness to us. (1)

ब्रह्माणि मे मतयः शान्तं सुतासः शुष्मं ह्यति पमृतो मे अद्रिः ।
 आ शांसते प्रति हर्षन्त्युक्थेमा हरिं वहतास्तो अर्च्छ' ॥ ७८ ॥
 अनुत्तमा ते मघवन्नक्रिन्तु न भावोऽस्मि देवता विद्वानः ।
 न जायमानो नशते न जातो यानि कल्पिषा कृणुहि पवृद्धे ॥ ७९ ॥
 तदिदं स भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषुन्मृषाः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रुमनु यं विश्वे मदन्त्यमाः' ॥ ८० ॥
 इमा उं त्वा पुर्व्वसो गिरां वर्धन्तु या ममा ।
 पावकवर्णाः शुनयो विपश्चिताऽभि स्तोमैरनुपते ॥ ८१ ॥
 यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेषपिपा अरिः ।
 तिरश्चिद्वृथं रुशमे परीरवि तुभ्येसा अज्यते इयिः' ॥ ८२ ॥
 अयं स्रहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पपथे ।
 सत्यः सो अंस्य महिमा मृणो भवां पुत्रेषु विप्रराज्ये' ॥ ८३ ॥

Brahmāṇi me matayaḥ śānt̐ sutāsaḥ śuṣma iyarti prabhṛto
 me adriḥ. Ā śāsate prati haryantukthemā harī vahatastā
 no accha (i). //78//

Anuttamā te maghavannakirnu na tvāvāñ asti devatā
 vidānaḥ. Na jāyamāno naśate na jāto yāni karisyā kṛṇuhi
 pravṛddha (i). //79//

Tadiidāsa bhuvaneṣu jyeṣṭham yato jajña ugrastveṣa-
 nrmṇaḥ.

Sadyo jajñāno ni riṇāti śatrūnanu yaṁ viśve
 madantyūmāḥ (i). //80//

Imā u tvā purūvaso giro vardhantu yā mama.
 Pāvakavarṇāḥ śucayo vipaścito' bhi stomairanūṣata
 (i). //81//

Yasyāyaṁ viśva āryo dāsaḥ śevadhipā ariḥ. Tiraścidarye
 ruśame pavīraṁvi tubhyetso ajyate rayiḥ (i). //82//

Ayaṁ sahasramṛṣibhiḥ sahaskr̥taḥ samudra iva paprathe.
 Satyaḥ so asya mahimā gr̥ṇe śavo yajñeṣu viprarājye (i).
 //83//

78. May the sacred rites be mine; may the sacred songs be pleasing to me, and may the offering be delightful. May my adamantine will be hurled against evils. These hymns are for me and for my praise. May those twin forces, vital and mental, carry us towards our destination. (1)
79. O bounteous self, nothing done by you is unavailing. No nature's force could be as effective as you. No one that is to be born, nor any one that has been born, could surpass you in these deeds which you have achieved, O exceedingly mighty self. (1)
80. That is certainly the most supreme in all the worlds from which has sprung the formidable one, rich in brilliance. Soon after birth, he slays his enemies, and then all his supporters are filled with joy. (1)
81. O Lord of immense riches, may these songs of praise exalt you. The learned men, pure and brilliant like fire, offer hymns to you for your glorification. (1)
82. You (the bounteous and resplendent Lord) are that wealth personified, which is coveted by every generous master of riches, and even by the humblest miser. May that wealth be brought directly close to you, the energetic devotee. (1)
83. He, with His might augmented by sages and seers, attains thousandfold fame, which becomes vast as an ocean. His true magnanimity is glorified at the solemn ceremonies and at the places where pious persons are held in esteem. (1)

अदंभेभिः सवितः पायुभिर्हृत् शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसु रक्ष माकिर्नो अघशंसस ईशते ॥ ८४ ॥
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्रं उपरि श्रीणान्तेऽयं शुक्रो अयामि ते ॥ ८५ ॥
 इन्द्रवायू सुसन्दृशां सुहवेह हवामहे ।
 यथा नः सर्वं इज्जनोंऽनमीवा सद्भवे सुमना असते ॥ ८६ ॥
 ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे देवतांतये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावभिष्टप आचक्र हव्यदांतये ॥ ८७ ॥
 आ यांतमुप भूपतं मध्वः पिबतमश्विना ।
 दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावासु मा नो मर्दिहमा गंतम् ॥ ८८ ॥
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अचछा धीरं नवै पृहक्तिराधसं देवा यज्ञं नवन्तु न ॥ ८९ ॥

Adabdhebhīḥ savitaḥ pāyubhiṣṭvaṁ śivebhiradya pari pāhi no gayam.

Hiraṇyajihvaḥ suvitāya navyase rakṣā mākirno aghaśaṁsa īśata (i). //84//

Ā no yajñam diviṣpṛśaṁ vāyo yāhi sumanmabhiḥ.

Antaḥ pavitra upari śrīṇāno' yaṁ śukro ayāmi te (i). //85//

Indravāyū susandṛśā suhaveha havāmahe. Yathā naḥ sarva ijjano' namīvaḥ saṅgame sumanā asat (i). //86//

Rdhagitthā sa martyaḥ śāsame devatātaye. Yo nūnam mitrāvaruṇāvabhiṣṭaya ācakre havyadātaye (i). //87//

Ā yātamupa bhūṣataṁ madhvaḥ pibatamaśvinā.

Dugdhaṁ payo vṛṣaṇā jenyāvasū mā no mardhiṣṭamā gatam (i). //88//

Praitu brahmaṇaspatiḥ pra devyetu sūnṛtā. Acchā vīraṁ naryaṁ paṅktirādhasaṁ devā yajñam nayantu naḥ (i). //89//

84. May you, O Lord of illumination, provide our dwellings with uninjurable protections, and confer happiness. May you, O golden-tongued, be vigilant for our fresh prosperity; protect us; dare not any calumniator harm us. (1)
85. Come, O Lord of vitality, to our heaven-reaching prayer with its beautiful hymns of praise. This bright elixir of devotion has been kept aside and poured out for you through the purifying strainer. (1)
86. We invoke the Lord, resplendent and energetic, beautiful to see and easy to call, so that all of our men may be free from disease, and of concord in the assembly. (1)
87. The offerer of worship, who succeeds in invoking the Light and Bliss for the attainment of his desires, in fact consecrates the oblation for the cosmic sacrifice. (1)
88. Come, O twin divines, and grace us with your presence; drink of the sweet libation. May you, O showerers of blessings, rich in genuine wealth, come here. May you milk the rain from the firmament. May you come to us, but not for an injury. (1)
89. May the high Preceptor come to us. May brilliant divine virtues come to us. May Nature's bounties lead us to glory and drive away every adversary, and help us in the cause, beneficial to men, and measures leading to respectable prosperity. (1)

चन्द्रमा अप्सवन्तरा सुपर्णा धावते दिवि ।
 रायं पिशङ्गं बहुलं पुरुस्पृह्यं हरिरिति कनिक्रदत् ॥ ९० ॥
 देवं देवं वोऽवसे देवं-देवमभिष्टये । देवं-देव्यं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया ॥ ९१ ॥
 दिवि पृष्टो अरोचताग्निर्विभ्वातुरो ब्रह्मन् ।
 तमपां वधान ओजसा चनोहितो ज्योतिषा वापते तमः ॥ ९२ ॥
 इन्द्राग्नी अपाद्विपं एवांमात पृद्धतीभ्यः ।
 तित्वो शिरो जिह्वया वावदुच्चरन्त्रिंशत्पदा न्यक्रमते ॥ ९३ ॥
 देवास्तो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकथे सरातयः ।
 ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः ॥ ९४ ॥
 अपाधमदमिगंस्तीरास्तुहाथेन्द्रो द्युम्याभभवत् ।
 देवास्त इन्द्र सगपायं येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण ॥ ९५ ॥

Cāndramā apsvantara suparṇo dhāvate divi.
 Rayīm piśaṅgam bahulaṁ puruspr̥hāṁ harireti
 kanikradat (i). //90//

Devam devam vo'vase devam devamabhiṣṭaye. Devam
 devam huvema vājasātaye gr̥ṇanto devyā dhiyā (i). //91//

Divi pr̥ṣṭo arocatāgnirvaiśvānaro bṛhan.
 Kṣmayā vṛdhāna ojasā canohito jyotiṣā bādhatē tamaḥ
 (i). //92//

Indrāgnī apādiyaṁ pūrvāgāt padvatībhyah.
 Hitvī śiro jihvayā vāvadaccharat trīṁśatpadā nyakramāt
 (i). //93//

Devāso hi śmā manave samanyavo viśve sākāṁ
 sarātayaḥ.
 Te no adya te aparaṁ tuce tu no bhavantu varivoidaḥ
 (i). //94//

Apādhamadabhiśastīraśastihāthendro dyumnyābhavat.
 Devāsta indra sakhyāya yemire bṛhadbhāno marudgaṇa
 (i). //95//

90. The moon runs in the waters of the midspace, and the sun with beauteous wings in the celestial region. The thundering resplendent self comes to the yellow-hued abundant riches desired by the multitude. (1)
91. We invoke every divine force for protection and for the fulfilment of our aspirations. We invoke and glorify with sacred hymns each and every divine force for the acquisition of food. (1)
92. The great fire seated in the sky, benefactor of all men, shines bright. The same fire, flourishing on earth, is beneficial for food-grains by its heat and it dispels darkness by its light. (1)
93. This dawn, O lightning and fire divine, though herself footless, comes before the footed sleepers, and stretching her head, she awakens people, who then utter sounds with their tongues, and passing onward, she traverses thirty steps. (1)
94. May the universal divine forces be together and with one accord grant gracious gifts to mortal men. May they increase our strength today and hereafter and be the bestowers of wealth upon us and upon our posterity. (1)
95. The Lord of resplendence, the destroyer of unbelievers, drives away the malevolent and becomes glorious. O radiant one of mighty splendour, lord of troops of vital forces, Nature's bounties are invoking you for your friendship. (1)

प प्र इन्द्राय वृहते मरुतो ब्रह्माचत । वृत्रं हनति वृत्रहा शतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा ॥ ९६ ॥
 अस्वेदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यां शवो मदे सुतस्य विष्णांवि ।
 अद्या तमस्य महिमानमायवोऽनु नुवन्ति पूर्वथा ।
 इमा उ त्वा यस्याय मयं सहस्रं मूर्ध्व ऊ प्र णः' ॥ ९७ ॥

Pra va indrāya bṛhate maruto brahmārcata. Vṛtraṁ hanati
 vṛtrahā śatakraturvajreṇa śataparvaṇā (i). //96//

Asyedindro vāvṛdhe vṛṣṇyaṁ śavo made sutasya viṣṇavi.
 Adyā tamasya mahimānamāyavo' nuṣṭuvanti pūrvathā.
 Imā u tvā yasyāyamayaṁ sahasramūrdhva ū ṣu ṇaḥ
 (i). //97//

96. O priest, may you utter forth the hymn to your great Lord of resplendence. Let the performer of hundreds of selfless works, the slayer of shrouding Nescience, conquer the devil with the hundred-edged thunderbolt. (1)
97. The resplendent Lord augments the energy of devotees, when the exhilaration of divine love pours forth through His manifestations. Men sing forth praises to His majesty today as ever. *Imā u tvā* (Yv. XXXIII. 81), *Yasyāyam* (XXXIII. 82), *Ayam sahasraim* (XXXIII. 83), *Ūrdhva ū ṣu ṇaḥ* (XI. 42) are to be repeated here. (1)

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यज्जाग्रतो दूरमुदैत्ति वेष्टं तदुं सुप्तस्य तथैवेति ।
 दूरङ्गमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ १ ॥
 येन कर्माण्यपसो मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विदथेषु धीराः ।
 यदुपूर्वं यक्षमन्तः प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ २ ॥
 यत्प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमुतं प्रजासु ।
 यस्मान्न ज्ञते किं चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ३ ॥
 येनेवं मृतं मुच्येन मविष्यत् परिगृहीतमुमतेन सर्वम् ।
 येन प्रज्ञस्तापते सुप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ४ ॥
 यस्मिन्नुचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनामाविधाराः ।
 यस्मिन्निक्षिप्य सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु' ॥ ५ ॥

ATHA CATUSTRIMŚO' DHYĀYAḤ

Yajjāgrato dūramudaiti daivam tadu suptasya tathaivaiti.
 Dūraṅgamaṁ jyotiṣāṁ jyotirekaṁ tanme manaḥ
 śivasañkalpamastu (i). //1//

Yena karmāṇyapaso manīṣiṇo yajñe kṛṇvanti vidathesṇu
 dhīrāḥ.

Yadapūrvam yakṣamantaḥ prajānām tanme manaḥ
 śivasañkalpamastu (i). //2//

Yatprajānanamuta ceto dhṛtiśca yajjyotirantaramṛtaṁ
 prajāsu.

Yasmānna ṛte kim cana karma kriyate tanme manaḥ
 śivasañkalpamastu (i). //3//

Yenedaṁ bhūtaṁ bhūvanaṁ bhaviṣyat pariḡṛhīta-
 mamṛtena sarvaṁ.

Yena yajñastāyate saptahotā tanme manaḥ
 śivasañkalpamastu (i). //4//

Yasminnṛcaḥ sāma yajūṁṣi yasmin pratiṣṭhitā
 rathanābhāvivārāḥ.

Yasmiñścittaṁ sarvamotaṁ prajānām tanme manaḥ
 śivasañkalpamastu (i). //5//

CHAPTER THIRTY-FOUR

1. A waking person's mind, which endowed with divine virtues, moves far and high, that of a person asleep moves in the same way; racing far and wide, and the sole enlightener of all lights, may that mind of mine be always guided by the best of intentions. (1)
2. Whereby the wise and talented ones perform their duties in assemblies and the active ones at sacrifices; which is the foremost motivating spirit embedded within all the creatures, may that mind of mine be always guided by the best of intentions. (1)
3. The mind, which is the knowledge supreme, the awakening as well as the resolution, and which is the immortal light embedded within all the creatures; without which no action whatsoever is performed, may that mind of mine be always guided by the best of intentions. (1)
4. Wherewith the immortal one, all that ever existed, all that at present exists and all that will ever exist in future, is comprehended; wherewith the sacrifice with seven priests is spread, may that mind of mine be always guided by the best of intentions. (1)
5. Wherein the Ṛks (praise verses), the Sāmans (lyrics), and the Yajuḥs (sacrificial formulae) are well placed like spokes in the nave of a wheel; wherein like a warf the thought of all the creatures is woven, may that mind of mine be always guided by the best of intentions. (1)

सुपात्थिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयतेऽमीशुभिर्वाजिनं इव ।

हृत्प्रतिष्ठं यद्वज्रिर्जविष्ठं तन्मे मनः शिवसेदकल्पमस्तु ॥ ६ ॥

पितुं नु स्तोषं महो यमाणं तविषीम् । यस्य त्रितो व्योजता वृत्रं विष्वक्मदंयत् ॥ ७ ॥

अन्विदंनुमते त्वं मन्यसि शं च नस्कृधि । कर्त्वे दक्षांष नो हिनु प ण आपृच्छपि तारिषः ॥ ८ ॥

अनुं नोऽद्यानुमतिपुञ्जं देवेषु मन्यताम् । अग्निर्ष हव्यवाहंनो मवतं द्वाशुषे मयः ॥ ९ ॥

सिनीवाति पृथुष्टुके या देवानामासि स्वसा । जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजा देवि विदिद्विद नः ॥ १० ॥

पथं नद्युः सरस्वतीमपि यन्ति सखीतसः । सरस्वती नु पञ्चधा सो देवोऽमवत्सरिव ॥ ११ ॥

त्वमग्रे प्रथमो अङ्गिरा कपिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।

तव प्रते कवयो विद्युनाग्रतोऽजीयन्त मरुतो भ्राजहृष्यः ॥ १२ ॥

Suśārathiraśvāniva yanmanuṣyānnenīyate' bhīśubhir-
vājina iva.

Hṛtpratiṣṭham yadajiraṁ javiṣṭham tanme manaḥ
śivasankalpamastu (i). //6//

Pitum nu stoṣaṁ maho dharmāṇaṁ taviṣīm. Yasya trito
vyojasā vṛtraṁ viparvamardayat (i). //7//

Anvidanumate tvaṁ manyāśai śaṁ ca naskṛdhi. Kṛatve
dakṣāya no hinu pra ṇa āyūṁṣi tāriṣaḥ (i). //8//

Anu no' dyānumatiryajñaṁ deveṣu manyatām. Agniśca
havyavāhano bhavataṁ dāśuṣe mayāḥ (i). //9//

Sinīvāli pṛthuṣṭuke yā devānāmāsi svasā. Juṣasva
havyamāhutaṁ prajāṁ devi didiḍdhi naḥ (i). //10//

Pañca nadyaḥ sarasvatīmapi yanti sasrotasaḥ. Sarasvatī
tu pañcadhā so deśe' bhavatsarit (i). //11//

Tvamagne prathamo āngirā ṛṣīrdevo devānāmabhavaḥ
śivaḥ sakhā.

Tava vrata kavayo vidmanāpaso'jāyanta maruto
bhṛājadṛṣṭayaḥ (i). //12//

6. Which, like a skilful charioteer his speedy horses, leads and controls men as if holding them by the reins; which is well placed within the heart; which is free from decay, and is the speediest of all, may that mind of mine be always guided by the best of intentions. (1)
7. Now I shall glorify food that bestows great strength and by whose vigour creatures in all the three regions (water, earth and air) are able to overcome obstacles and acquire wealth. (1)
8. O divine favour (*anumati*), may you favour our sacrifice and may you grant us weal. May you impel us to skilful deeds and vouchsafe us long and trouble-free span of life. (1)
9. May the divine favour (*anumati*) approve our sacrifice today among the enlightened ones. May she and the fire, bearer of oblations, become bliss for the generous sacrificer. (1)
10. O night of extensive and deep darkness (the new moon night), dear as sister to Nature's bounties, may you enjoy the homage offered to you. May you bless us with prosperous children, O divine night. (1)
11. Five channels of sense-organs, originating from a common source, flow to meet the divine speech. And the divine speech on the land, becomes a channel flowing in five branches. (1)
12. O adorable God, you are the first and foremost essence of life; you are the revealer of the divine knowledge. You are the giver of bliss to the enlightened persons, and friend to your devotees, whose actions are guided by your eternal laws. In your supervision the righteous persons, activated through wisdom, become seers and virtuous. (1)

त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 त्राता लोकस्य तनये गर्वामस्यनिमेष्ये रक्षमाणस्तव व्रते ॥ १३ ॥
 उत्तानायामय भरा चिकित्वान्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान
 अरुपस्तूपो रुशदस्य पाज इडायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट ॥ १४ ॥
 इडायास्ता पदे वयं नामा पृथिव्या अधि । जातवेदो निर्धाम्नाग्रं हव्यामु वोढवे ॥ १५ ॥
 प्र मन्महे शवसानाय शूपमाङ्गुषं गिरणसे अङ्गिरस्वत ।
 सुवृक्तिभि स्तुवत ऋग्मियायाचामाकं नरे विश्रुताय ॥ १६ ॥
 प्र वो महे माहि नमो भरध्वमाङ्गुष्यं शवसानाय सामं ।
 येना नः पूर्वे पितरः पवज्ञा अचन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥ १७ ॥

Tvam no agne tava deva pāyubhirmaghono rakṣa tanvaśca vandyā.

Trātā tokasya tanaye gavāmasyanimeṣaṁ rakṣamāṇastava vrate (i). //13//

Uttānāyāmava bharā cikitvāntsadyaḥ pravītā vṛṣaṇaṁ jajāna.

Aruṣastūpo ruśadasya pāja iḍāyāsputro vayune'ja- niṣṭa (i). //14//

Iḍāyāstvē pade vayam nābhā pṛthivyā adhi. Jātavedo nidhīmahyagne havyāya voḍhave (i). //15//

Pra manmahe śavasānāya śūṣamāṅgūṣam girvaṇase aṅgirasvat.

Suvṛktibhi stuvata ṛgmiyāyārcāmārkaṁ nare viśrutāya (i). //16//

Pra vo mahe mahi namo bharadhvamāṅgūṣyaṁ śavasānāya sāma.

Yenā naḥ pūrve pitaraḥ padajña arcanto aṅgirasō gā avindan. (i) //17//

13. O adorable God, preserve your devotees with your bounties; you are the defender of cattle for the son of my son, who is ever assiduous in you worship. (1)
14. Let the intelligent priest place the lower side of the sticks with the face upwards, and the upper with the surface downward, so that quickly impregnated it generates the flame, the showerer of benefits. With his red pillar, radiant in splendour, the flame, produced by the process (of attrition) be generated as the son of the goddess of wisdom. (1)
15. We set this omnipresent fire divine upon the central point of the earth – which is the seat of the knowledge – for the purpose of receiving oblations. (1)
16. Just as our vital elements are devoted to us, so may we meditate on all powerful attributes of the resplendent Lord, with our noble actions free from evil and with loving words. May we repeat our prayers to the celebrated leader of all, adored by His worshippers. (1)
17. May you offer adorations to that resplendent God and chant praises to Him, who is exceedingly mighty. Through Him our forefathers, adept in the science of vital elements and conscious of their high positions, could recover the deluded intellects, whilst worshipping Him. (1)

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति पर्यायसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशीस्ति जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकृतः' ॥ १८॥
 न ते दूरे परमा चिद्व्रजायस्या तु प याहि हरिवो हरिभ्याम् ।
 स्थिराय वृष्णे सयना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नी' ॥ १९ ॥
 अपादं युत्सु पूतनासु पापिथं स्वपमिप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
 भूप्रजायं सुहृतिथं सुभवंसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोमं ॥ २० ॥
 सोमो धेनुथं सोमो अर्वन्तमाशुथं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सादन्यं विदुष्यथं सभेयं पितृभवं यो ददाशदस्मै' ॥ २१ ॥
 त्वमिमा ओषधीः सोमं विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा तंतन्योर्नुन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ' ॥ २२ ॥

icchanti tvā somyāsaḥ sakhāyaḥ sunvanti somaṁ dadhati
 prayāṁsi.

Titikṣante abhiśastiṁ janānāmindra tvadā kaścana hi
 praketaḥ (i). //18//

Na te dūre paramā ciḍrajāṁsyā tu pra yāhi harivo
 haribhyām.

Sthirāya vṛṣṇe savanā kṛtemā yuktā grāvāṇaḥ samidhāne
 agnau (i). //19//

Aśādham yutsu pṛtanāsu papriṁ svarṣāmapsām
 vrjanasya gopām.

Bhareṣujāṁ suksītiṁ suśravasāṁ jayantaṁ tvāmanu
 madema soma (i). //20//

Somo dhenuṁ somo arvantamāśuṁ somo vīraṁ
 karmanyaṁ dadāti.

Sādanyaṁ vidathyaṁ sabheyaṁ pitṛśravaṇaṁ yo
 dadāśadasmai (i). //21//

Tyamimā oṣadhīḥ soma viśvāstvamapo ajanayastvaṁ
 gāḥ.

Tvamātatanthorvantarikṣaṁ tvaṁ jyotiṣā vi tamo
 vavartha (i). //22//

18. O resplendent Lord, your loving friends wish to commune with you. They sing sweet melodies and offer you their homage. Supported by you, they endure patiently the calumny of men; for who is wiser than you? (1)
19. O Lord of sun-rays, the remotest regions are not remote for you; please do come speedily with your radiance. O steady showerer of benefits, these offerings are for your presentation. While inner fire is being kindled, we are pouring forth the expressions of devotion, as juice from herbs flows out when pressed between stones. (1)
20. O blissful Lord, invincible in battles, triumphant, granter of bliss, Lord of rain and sunshine, preserver through luminous regions, winner of wars, having a firm base, O glorious one, may we rejoice in your victories. (1)
21. To him, who worships you, O blissful Lord, you give a milch cow, a swift horse, and a son, who is worthy of noble deeds, eminent in society and an honour to his father. He is assiduous in worship and valorous in action. (1)
22. O blissful Lord, you have generated herbs, waters and milch kine; you dispelled darkness with light; you have sustained and expanded the vast mid-regions. (1)

देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसायन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तनदीक्षिष्य वीर्यस्योभयेभ्यः प्राचिकित्सा गविश्र ॥२३॥
 अष्टौ व्यख्यत ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्यक्षः सविता देव आग्राहप्रदन्ता द्वाशुषे वार्षाणि ॥ २४ ॥
 हिरण्यपाणिः सविता विश्वर्षाणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
 अपामीवां वार्धते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥२५॥
 हिरण्यहस्तो असुरः सुनीयः सुमृटीकः स्ववौ चात्रवाद् ।
 अपसेधन् रक्षसो यतुधानानस्थान् देवः प्रतिश्रुप गृणानः ॥ २६ ॥
 ये ते पन्थाः सवितः पुर्यातोऽंशवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
 तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगोप्त्री रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ॥ २७ ॥

Devena no manasā deva soma rāyo bhāgaṁ
sahasāwannabhi yudhya.

Mā tvā tanadīśiṣe vīryasyobhayebhyaḥ pracikitsā
gaviṣṭau (i). //23//

Aṣṭau vyakhyat kakubhaḥ pṛthivyāstrī dhanva yojanā
sapta sindhūn.

Hiraṇyākṣaḥ savitā deva āgād dadhadratnā dāśuṣe
vāryāni (i). //24//

Hiraṇyapāṇiḥ savitā vicarsaṇirubhe dyāvāpṛthivī
antarīyate.

Apāmīvām bādgate veti sūryamabhi kṛṣṇena rajasā
dyāmṛṇoti (i). //25//

Hiraṇyahasto asuraḥ sunīthaḥ sumṛḍīkaḥ svavān
yātvarvān.

Apasedhan rakṣaso yātudhānānasthāddevaḥ pratidoṣaṁ
gṛṇānaḥ (i). //26//

Ye te panthāḥ savitaḥ pūrvyāso' reṇavaḥ sukr̥tā antarikṣe.
Tebhirno adya pathibhiḥ sugebhī rakṣā ca no adhi ca brūhi
deva (i). //27//

23. O blissful Lord, divine and illustrious, bestow upon us a fraction of your wisdom. May you be favourable to us in any dual or conflict, for your judgement is the guide in our life. (1)
24. He (the sun) has lighted up the eight points of the horizon (East, North, West and South and the four at corners), the three regions of the living beings and the seven galaxies. May the golden-eyed sun come hither. May he bestow worthy riches on the Nature's lover. (1)
25. The golden-handed, all-beholding luminary travels between the two regions of heaven and earth, dispels diseases, and this, verily, is known as the sun, and it finally overspreads the sky, extending from the dark interspace to the celestial region. (1)
26. May the golden-handed, life-bestowing, well guiding, exhilarating and affluent sun be present with us at the place of worship. The solar radiations drive away worms and germs, particularly in the evening, if duly utilized. (1)
27. O sun, your paths are set from olden days; they are free from dust, and well determined in space. May you travel along these paths, unobstructed and preserve us day to day. O effulgent, may you bless us. (1)

उभ॒ा पि॒बतम॑स्वि॒नोभ॒ा नः॒ शर्म॑ यच्छतम् । अ॒विद्वि॒षाभि॑रु॒तिभिः॑ ॥ २८ ॥

अ॒र्षस्व॒तीम॑स्वि॒ता वा॒च॒म॒स्मे कृ॒तं नो॑ द॒त्ता वृ॒षणा॑ म॒नीषा॒म् ।

अ॒द्यु॒त्येऽव॑से॒ नि ह॒वि वा॑ पृ॒थ च॑ नो भव॒तं वा॒ज॒सातो॑ ॥ २९ ॥

द्यु॒भिर्ऋ॑कु॒मिः परि॑ पा॒तम॑स्मान॒रि॒ष्टेमि॑स्वि॒ता सी॒भ॒ग॒भिः ।

त॒न्नो मि॒त्रो व॑रु॒णो मा॒म॒हन्ता॑म॒दि॒तिः सि॒न्धुः पृ॒थि॒वी उ॒त द्यौः॑ ॥ ३० ॥

आ कृ॒ष्णेन॑ र॒जसा॑ वर्त॒मानो॑ नि॒वे॒शय॑न्म॒र्त्यं च॑ ।

हि॒र॒ण्य॒येन॑ स॒वि॒ता र॒थेना॑ द्रु॒वो पा॒ति भु॒वना॑नि प॒श्यन् ॥ ३१ ॥

आ र॒त्रि पा॒र्थि॒य॒धे र॒जः पि॒त॒र॒मापि॑ धा॒र्मभिः॑ ।

दि॒वः सदा॑म॒सि बृ॒हती॑ वि ति॒ष्ठ॒म आ स्व॑पं व॒र्तते॑ त॒मः ॥ ३२ ॥

उ॒ष॒स्त॒न्नि॒च॒य॒मा भ॑रा॒स्मभ्य॑ वा॒जिनी॑वति । येन॑ तो॒कं च॑ तन॒यं च॑ धा॒महि॑ ॥ ३३ ॥

Ubhā pibatamaśvinobhā naḥ śarma yacchatam.
Avidriyābhirūtibhiḥ (i). //28//

Apnasvatīmaśvinā vācamasme kṛtaṁ no dasrā vṛṣaṇā
manīṣām.

Adyūtye'vase ni hvaye vām vṛdhe ca no bhavataṁ
vājasātau (i). //29//

Dyubhiraktubhiḥ pari pātamasmanariṣṭebhiraśvinā
saubhagebhiḥ.

Tanno mitro varuṇo māmahantāmaditiḥ sindhuḥ prthivī
uta dyauḥ (i). //30//

Ā kṛṣṇena rajasā vartamāno niveśayannamṛtaṁ martyaṁ
ca.

Hiraṇyayena savitā rathenā devo yāti bhuvanāni paśyan.
(i). //31//

Ā ratri pārthivaṁ rajaḥ pituraprāyi dhāmabhiḥ.

Divah sadāmsi bṛhatī vi tiṣṭhasa ā tveṣaṁ vartate tamaḥ
(i). //32//

Uṣastaccitramā bharāsmahhyaṁ vājīnīvati. Yena tokam
ca tanayaṁ ca dhāmahe (i). //33//

28. O twins, may you both participate in the spiritual joy and may you both bestow everlasting peace upon us through your irreproachable protection. (1)
29. O twin divines, showerers of benefits, subduers of our evil desires and invigorators of our understanding, may you sanctify our words with works. We invoke you both for our protection in the last watch of our life's night. May you be with us for increase in the provision of food. (1)
30. O twin divines, may you cherish us both by day and by night with undiminished blessings; may the friend, venerable and indivisible Lord, with His bounties, including the oceans, the earth, and the celestial regions, grant us our wishes. (1)
31. The refulgent sun, springing through the obscure regions, arousing mortal and immortal, beholding the several worlds, comes as if mounted on a golden chariot. (1)
32. O night, you have filled the terrestrial realm, alongwith the mid-space. Overspreading you have firmly occupied the realms of heaven also. It is stark darkness all around now. (1)
33. O glamorous dawn, enriched with ample wealth, may you bestow upon us such gifts as may sustain our sons and their sons (1)

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातराश्विनौ ।
 प्रातर्मगं पुष्यं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम' ॥ ३४ ॥
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेयो विधुतो ।
 आधाश्रियं मन्यमानस्तुराश्विद्वानो चियं भगं मुक्षीत्याह' ॥ ३५ ॥
 भगु मणेतु भगु सत्यराधो ममेमां धियमुदेवा ददन्तः ।
 भगु म नो जनय गोभिरश्वेभ्यः प नृभिर्भुवन्तः स्याम' ॥ ३६ ॥
 उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम ।
 उतोदिता मघवन्सूर्यस्य वयं देवानां नृमतां स्याम' ॥ ३७ ॥
 भगं एव भगवोऽस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।
 तं त्वा भगु सर्वं इज्जोहवीति स नो भगु पुर एता मवेहे' ॥ ३८ ॥

Prātaragniṁ prātarindraṁ havāmahe prātarmitrāvaruṇā
prātaraśvinā.

Prātarbhagaṁ pūṣaṇaṁ brahmaṇaspatiṁ prātaḥ
somamuta rudraṁ huvema (i). //34//

Prātarjitaṁ bhagamugraṁ huvema vayaṁ putramaditeryo
vidhartā.

Ādhraścidyaṁ manyamānasturaścidrājā cidyaṁ bhagaṁ
bhakṣītyāha (i) //35//

Bhaga praṇetarbhaga satyarādho bhagemāṁ dhiyamudavā
dadannāḥ.

Bhaga pra no janaya gobhiraśvairbhaga pra
nṛbhirmṛvantaḥ syāma (i). //36//

Utedānīm bhagavantaḥ syāmota prapitva uta madhye
ahnām.

Utoḍitā maghavantsūryasya vayaṁ devānām sumatau
syāma (i). //37//

Bhaga eva bhagavān astu devāstena vayaṁ bhagavantaḥ
syāma.

Tam tvā bhaga sarva ijohavīti sa no bhaga pura eṭā
bhaveha (i). //38//

34. We invoke at dawn the fire divine; at dawn the Lord supreme; at dawn the Lord of light and plasma; at dawn the pair of twin divines; at dawn the Lord of riches and nourishment, and the universal priest; at dawn the Lord of bliss and vitality. (1)
35. We invoke at dawn the powerful gracious bounty, the son of mother infinity; he is the sustainer of the universe, to whom the common man, even the opulent prays and says, give me (wealth) for my enjoyment. (1)
36. O Lord gracious, the foremost guide to our sacred work, and faithful promiser of wealth, may you, granting our wishes, make our ceremony effective, and enrich us with wisdom and vitality. May we, O gracious Lord, be rich in leaders and followers. (1)
37. May we, at this hour, be fortunate; also in the forenoon or at midday, or at sunrise, may we, O bounteous Lord, be happy in the loving kindness of all divine powers. (1)
38. O gracious Lord, possessor of graces you are; through you, may we obtain the graces. Every one, verily, repeatedly invokes you. O gracious Lord, may you be our champion at this solemnity. (1)

समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पु३.प ।
 अवाचीनं वसुविवृं मर्गं नो रथमिवाश्वं वाजिन आ वहन्तु ॥ ३९ ॥
 अश्ववतीर्गोमतीनं उपासो वीरवतीः सर्वमुच्छन्तु भद्राः ।
 घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूपं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥ ४० ॥
 पूषन् तव व्रते यूपं न रिप्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ४१ ॥
 पयस्वधुः परिपति वसुस्या कामेन कृतो अम्पानवृकम् ।
 स नो रासन्नुकथं भन्दाग्रा धियं धियं सीपयति य पुषा ॥ ४२ ॥
 त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोषा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥ ४३ ॥
 तद्विप्रासो विपन्पवो जागृवाधसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं प्रदम् ॥ ४४ ॥

Samadhvarāyoṣaso namanta dadhikrāveva śucaye padāya.

Arvācīnaṁ vasuvidāṁ bhagaṁ no rathamivāśvā vājina ā vahantu (i). //39//

Aśvāvatīrgomatīrna uṣāso vīravatīḥ sadamucchantu bhadraḥ.

Ghṛtaṁ duhānā viśvataḥ prapītā yūyaṁ pāta svastibhiḥ sadā naḥ (i). //40//

Pūṣan tava vrata vyaṁ na riṣyema kadā cana. Stotārasta iha smasi (i). //41//

Pathaspathaḥ paripatiṁ vacasyā kāmena kṛto abhyānaḍarkam.

Sa no rāsacchurudhaścandrāgrā dhiyaṁ dhiyaṁ sīśadhāti pra pūṣā (i). //42//

Trīṇi pada vi cakrame viṣṇurgopā adābhyaḥ. Ato dharmāṇi dhārayan (i). //43//

Tadviprāso vipanyavo jāgrvāṁsaḥ samindhate. Viṣṇoryatparamaṁ padam (i). //44//

39. May the dawns come to bless our worship with the speed of a cyclone moving to its target. May the dawns bring hitherwards grace, the bestower of prosperity, just as horses draw a chariot. (1)
40. May the auspicious dawns come to us, with wealth of vitality, wisdom and valiant posterity. May they come streaming with all abundance and affection. May you along with the divine forces ever cherish us with blessings. (1)
41. O Lord, the nourisher, may we never suffer detriment when engaged in your worship; we are here to sing your praises. (1)
42. May the worshipper, inspired by expectation of obtaining rewards, approach with praise the adorable provider of food, the guardian of one and every path. May He grant us weapons provided with penetrating golden arrow heads. May the provider of nutritions make our intellects effective. (1)
43. The omnipresnet God, preserver of the indomitable, created three regions – the earth, the mid region and the celestial. He sustains and preserves the sanctity of all vital functions that keep life ticking. (1)
44. By transcendental meditation and pious acts the vigilant seeker of truth realizes the all-pervading God within the innermost cavity, the supreme abode of the Lord. (1)

पूतवतीं मुखनानामभिषिचोर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥ ४५ ॥
 ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निम्यामव बाधामहे तान् ।
 वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोघं चेत्तस्मधिराजमकनं ॥ ४६ ॥
 आ नासत्या त्रिमिरैकानुशैरिह कृषेमिपातं मधुपेयमभिवना ।
 मायुस्तारिहं नी रपांशसि मृक्षतथं सेधतं द्वेषे मर्वतथं सचाभुवा ॥ ४७ ॥
 पुष वृ स्तोमो मरुत इयं गीमोन्नुत्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्ने वृषां विद्यामेधं वृजनं जीरदानुमं ॥ ४८ ॥
 सहस्तोमाः सहच्छन्वस आवृतः सहर्षसा कर्पयः सप्त देव्याः ।
 पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरां अन्वालेभिरे रथ्यो न रुक्मीन् ॥ ४९ ॥

Ghṛtavatī bhuvanānām abhisriyorvī pṛthvī madhudughe
supsasā.

Dyāvāpṛthivī varuṇasya dharmāṇā viṣkabhite ajare
bhūriretasā (i). //45//

Ye naḥ sapatnā apa te bhavantvindrāgnibhyāmava
bādhāmahe tān.

Vasavo rudrā ādityā upariśpṛśam mogram
cettāramadhirājamakran (i). //46//

Ā nāsatyā tribhirekādaśairiha devebhiryātam
madhupeyamaśvinā.

Prāyustāriṣṭam nī rapāṁsi mṛkṣataṁ sedhataṁ dveṣo
bhavataṁ sacābhuvā (i). //47//

Eṣa va stomo maruta iyaṁ gīrmāndāryasya mānyasya
kāroḥ.

Eṣā yāsīṣṭa tanve vayām vidyāmeṣam vṛjanaṁ jīradānum (i).
//48//

Sahastomāḥ sahaçchandasa āvṛtaḥ sahapramā ṛsayāḥ
sapta daivyāḥ.

Pūrveṣāṁ panthāmanudṛśya dhīrā anvālebhire rathyo na
raśmīn (i). //49//

45. O radiant heaven and earth, the asylum of created beings, you are spacious, manifold, water-yielding and lovely. By the decree of the venerable Lord, both of you stand parted, each from each. You are undecaying and rich in creative elements. (1)
46. Let those, who are our rivals, get away from us. We drive them away with the grace of the Lord resplendent and adorable. The young, adult and old sages have made me the topmost, mighty and discerning overlord. (1)
47. May your three times eleven, i.e. never-failing divine sources of reality, lead us to the path of consummate bliss. May God bless our offerings, prolong our life, efface our faults, restrain our evils and be ever with us. (1)
48. O vital senses, this praise is for you; this sacred hymn sung by the venerable poet is for you. May you confer delight on the singer; may this praise reach you, for the good of your persons; may we thence obtain food, strength and long life. (1)
49. Well-versed in praise-songs and sacred verses, skilful in actions and well-equipped with knowledge, the seven divine seers, patient and firm, take up the reins (of the sacrifice), like expert charioteers, keeping in view the path shown by previous sages. (1)

आयुष्यं वर्यस्यैव हिंरयं वर्यस्यज्जिज्ञासांविंशतादु माम् ॥ ५० ॥

न तद्रक्षंति न पिशाचास्तरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।

यो बिभर्ति दाक्षायणं हिंरयं स देवेषु कृणुते वीर्यमायुः स मनुष्येषु कृणुते वीर्यमायुः ॥ ५१ ॥

यदाबध्न दाक्षायणा हिंरयं शतानिकाय सुमनस्यमानाः ।

तन्म आ बध्नामि शतशस्त्रायुष्माह्वारवहिर्यथासम् ॥ ५२ ॥

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्युधिवी समुद्रः ।

विश्वे देवा क्रतावृषो ह्यवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अयन्तु ॥ ५३ ॥

इमा गिर आवृत्त्येभ्यो घृतस्नुः सनाद्राज्यो जुह्वा जुहोमि ।

शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो नस्तुविजतो वरुणो वक्षो अश्रशः ॥ ५४ ॥

सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सनुमप्रमादम् ।

सप्तायः स्वपतो लोकमीपुस्तत्र जागृतो अस्वप्नजी सत्रसर्वो च वृषी ॥ ५५ ॥

Ayusyaṁ varcasyaṁ rāyaspoṣamaudbhidam. Idam
hiraṇyaṁ varcasvajaitrāyāviśatādu mām (i). //50//

Na tadrakṣāṁsi na piśācāstaranti devānāmojaḥ
prathamajaṁ hyetat.

Yo bibharti dākṣāyaṇaṁ hiraṇyaṁ sa deveṣu kṛṇute
dīrghamāyuh sa manuṣyeṣu kṛṇute dīrghamāyuh (i). //51//

Yadābadhnan dākṣāyaṇā hiraṇyaṁ śatānikāya
sumanasyamānāḥ.

Tanma ā badhnāmi śataśśaradāyāyuṣmāñjaradaṣṭirya-
thāsam (i). //52//

Uta no' hīrbudhnyaḥ śṛṇotvaja ekapāt pṛthivī samudrah.

Viśve devā ṛtāvṛdho huvānā stutā mantrāḥ kaviśastā
avantu (i). //53//

Ima gira ādityebhyo ghṛtasnūḥ sanādrājabhyo juhvā
juhomi.

Śṛṇotu mitro aryamā bhago nastuvijāto varuṇo dakṣo
amśaḥ (i). //54//

Sapta ṛṣayaḥ pratihitāḥ śarīre sapta rakṣanti
sadamapramādam.

Saptāpaḥ svapato lokamīyustatra jāgṛto asvapnajau
satrasadau ca devau (i). //55//

50. May the shining gold, bestower of long life, bestower of lustre, bestower of plenty of nourishment, uprooter of all miseries, may come to me from all sides to make me victorious. (1)
51. The gold is, verily, the first offspring and the foremost gift of the bounties of Nature. No demons or evil spirited person can ignore it. One, who wears gold as an ornament, lives long among the enlightened ones; he lives long among men too. (1)
52. The gold ornament, which the expert ornament makers tie with affection to the lord of a hundred armies, I tie the same to myself, so that I may have a long span of life of a hundred autumns and reach the ripe old age. (1)
53. May the cloud of the mid-space listen to our invocation; may the wind, the earth, the ocean also listen. May all the bounties of Nature, promoters of sacrifices, having been invoked, praised with hymns and lauded by seers, protect us. (1)
54. I offer my invocations with words of sacred hymns and intense love to the sons of Mother Infinity, the cosmic stars of self effulgence. May the sun, the dwarf stars, cold stars, giant stars and other twinkling ones, listen to us. (1)
55. Seven seers have been posted in the body. Seven guard it all the time with constant alertness. Seven pervading ones reach the world of sleeping and there keep awake the two life bestowers, that never sleep and that stand by to protect good people. (1)

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वमेहे । उप प यन्तु मन्तः सुवानव इन्द्रं प्राशूर्मवा सचा' ॥ ५६ ॥

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।

यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वेवा ओकांशसि चक्रिरे' ॥ ५७ ॥

ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।

विश्वं तन्मन्त्रं यद्वन्ति वेवा बृहद्वदेम विवरे सुवीराः ॥

य इमा विश्वं विश्वकर्मा यो नः पिता ऽन्नपतेऽन्नस्य नो देहि+ ॥ ५८ ॥

Uttiṣṭha brahmaṇaspate devayantastvemahe. Upa pra
yantu marutaḥ sudānava indra prāśūrbhavā sacā (i). //56//

Pra nūnaṁ brahmaṇaspatirmantraṁ vadatyukthyam.
Yasminnindro varuṇo mitro aryamā devā okāṁsi cakrire
(i). //57//

Brahmaṇaspate tvamasya yantā sūktasya bodhi tanayaṁ
ca jinva.

Viśvaṁ tadbhadraṁ yadavanti devā bṛhadvadema vidathe
suvīrāḥ.

Ya imā viśvā viśvakarmā yo naḥ pitā' nnapate' nnasya no
dehi (i). //58//

56. Rise up O high preceptor; we, your devotees, solicit your nearness to us. May the charitable vital forces come to our help. May our resplendent God be eager to accept our devotional offerings. (1)
57. Verily, the high preceptor proclaims the sacred prayer in which the resplendent Lord and Nature's bounties such as clouds, the lightning, the dawn, and the sun, all of them have a respectable reference. (1)
58. The Lord suprascient, who is the controller of this world, understands and appreciates this hymn of ours and grants us posterity. All that which the divines regard with love is blessed. May we and our family loudly praise you in these sacrificial assemblies. Ya imā viśvā (Yv. XVII. 17), Viśvakarmā (XVII. 26) Yo naḥ pitā (XVII. 27) and Annapate' nnasya no dehi (XI. 83) are to be repeated here. (1)

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

अपेतो यन्तु पुणयोऽसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावतः ।
 द्युभिरहोभिरक्तुभिरव्यक्तं यमो ददात्ववासानमस्मै ॥ १ ॥
 सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्याँल्लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुस्रियाः ॥ २ ॥
 वायुः पुनातु सविता पुनातु—ग्रेध्राजं सौ सूर्यस्य वर्चसां । विमुच्यन्तामुस्रियाः ॥ ३ ॥
 अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज् इत्किलासथ यत्सुनवंय पूरुषम् ॥ ४ ॥
 सविता ते शरीराणि मातुरुपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं मवं ॥ ५ ॥
 प्रजापती त्वा देवतायामुपदेके लोके नि दधाम्यसौ । अपं नः शोशुचवृषम् ॥ ६ ॥

ATHA PAÑCATRIMŚO'DHYĀYAH

Apeto yantu paṇayo' sumnā devapīyavah. Asya lokah
 sutāvataḥ (i).

Dyubhirahobhiraktubhirvyaktaṁ yamo dadātvavasāna-
 masmai (ii). //1//

Savitā te śarīrebhyaḥ pṛthivyāñllokamicchatu. Tasmai
 yujyantāmusriyāḥ (i). //2//

Vāyuḥ punātu (i) savitā punātva-(ii) gnerbhrājasā (iii)
 sūryasya varcasā (iv) vimucyantāmusriyāḥ (v). //3//

Aśvatthe vo niṣadanaṁ parṇe vo vasatiṣkṛtā. Gobhāja
 itkilāsatha yatsanavatha pūruṣam (i). //4//

Savitā te śarīrāṇi māturupastha ā vapatu. Tasmai pṛthivi
 śam bhava (i). //5//

Prajāpatau tvā devatāyāmupodake loka ni dadhāmyasau.
 Apa naḥ śośucadagham (i) //6//

CHAPTER THIRTY-FIVE

1. May the evil bargainers, mischievous and jealous of the enlightened ones, go away hence. This place belongs to him, who has enjoyed devotional bliss. (1) May the ordainer Lord grant rest to this person in all the seasons day and night. (2)
2. May the impeller Lord grant a place (i.e. body) for your physical existence on earth. Let the sense-organs be harnessed for it. (1)
3. May the wind purify it. (1) May the Impeller Lord purify it; (2) with the glow of fire; (3) with the radiance of the sun. (4) Let the sense-organs be unharnessed. (5)
4. Your abode is on the holy fig tree; and on *parṇa* (*Butea frondosa*) is your residence. You have been sent to the earth, so that you may serve (sick) men. (1)
5. May the impeller Lord commit your bodies to the bosom of the mother Earth. O mother Earth, may you be pleasing to this person. (1)
6. I, so and so, place you at this spot, adjacent to water, under the care of the divine Lord of progeny. May He burn our sins away. (1)

परं मृत्योऽनु परेहि पन्थां यस्ते अन्य इतरो देवयानात् ।
 चक्षुस्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान् ॥ ७ ॥
 शं वातः शं हि ते घृणिः शं ते भवन्निवष्टकाः ।
 शं ते भवन्वृषयः पार्थिवास्तो मा स्वाऽभि शृशुचने ॥ ८ ॥
 कल्पन्तां तु दिशस्तुष्टुमार्पः शिवतमास्तुष्टुं भवन्तु सिन्धवः ।
 अन्तरिक्षं शिथं तुष्टुं कल्पन्तां तु दिशः सर्वाः ॥ ९ ॥
 अश्मन्वती रीयते संधं रभध्वमुत्तिष्ठतु प तरता सखायः ।
 अत्रां जहीमोऽक्षिवा ये अस्तित्ववान्वपुस्तेरेमाभि वाजान् ॥ १० ॥
 अपाधमपु किलिचमपं कृत्यामपो रपः । अपामागु त्वमस्मदपं दुःत्वप्यं सुवे ॥ ११ ॥
 सुमित्रिया न आपु ओपधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु
 योऽस्मान्देहि यं च वपं द्विष्मः ॥ १२ ॥

Param mṛtyo anu parehi panthām yaste anya itaro devayānāt.

Cakṣuśmate śṛṇvate te bravīmi mā naḥ prajāṁ rīriṣo mota vīrān (i). //7//

Śaṁ vātaḥ śaṁ hi te ghr̥ṇiḥ śaṁ te bhavantviṣṭakāḥ.

Śaṁ te bhavantvagnayaḥ pāṛthivāso mā tvā' bhi śūśucan (i). //8//

Kalpantām te diśastubhyamāpaḥ śivatamāstubhyam bhavantu sindhavaḥ.

Antarikṣaṁ śivaṁ tubhyaṁ kalpantām te diśaḥ sarvāḥ (i). //9//

Aśmanvatī rīyate saṁ rabhadhvamuttiṣṭhata pra taratā sakhāyaḥ.

Atrā jahīmo' śivā ye asaṅchivānvayamuttare mābhi vājān (i). //10//

Apāghamapa kilbiṣamapa kṛtyāmapo rapaḥ. Apāmāraga tvamasmadapa duḥṣvapnyaṁ suva (i). //11//

Sumitriyā na āpa ośadhayaḥ santu durmitriyāstasmai santu yo' smandveṣṭi yaṁ ca vayaṁ dviṣmaḥ (i). //12//

7. O death, go away. Take that road of yours which is different from the path along which the enlightened ones travel. To you, with eyes to see and ears to hear, I say : "Do not destroy our progeny, nor our brave sons." (1)
8. May the wind be propitious; may the glare of the sun be pleasing to you; may all the desirable things be helpful to you; may the terrestrial fires be auspicious to you and may they not scorch you. (1)
9. May the regions be favourable to you and so be the waters. May the rivers be most auspicious to you. May the mid-space be propitious to you and may all the regions and mid-regions be helpful to you. (1)
10. The rocky river is flowing fast. Gird up yourselves, O friends; get up and swim across it. Here we quit whatever is evil and may we swim across to the auspicious treasures. (1)
11. O cleanser of evils, keep the sin away from us; keep the evil away; keep the evil designs away; keep the guilt away from us. May you keep the bad dreams away from us. (1)
12. May the waters and herbs be friendly to us; and unfriendly to him, who hates us and whom we do hate. (1)

अनृवाहमन्वारंभामहे सौरभयेऽस्वस्तये । स न इन्द्रं इव देवेभ्यो वह्निः सुन्तारंणो भव ॥१३॥

उद्वपं तमस्तस्परि श्चुः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवता सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ १४ ॥

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मेपां नु गदपरि अयमेतम् ।

शतं जीवन्तु शरदः पुरुचीरन्तर्मयं दधतां पयंतेने ॥ १५ ॥

अथ आपुंथपि पवस आ सुवोजमिपं च नः । अरि बाधस्य दुच्छुनाम् ॥ १६ ॥

आपुंप्मानग्ने हविषां वृधानो घृतपतीको घृतयोनिरेपि ।

घृतं पीत्वा मधु चारु मध्वं पितेव पुत्रमामि रक्षताद्रिमान्स्वाहा ॥ १७ ॥

परीमे मामनेपत पयंशिमहपत । देवेष्वक्त भवः क इमौर आ दधपति ॥ १८ ॥

कृपादमग्निं प्र क्षिणोमि दं यंमरायं गच्छतु रिपवाहः ।

इहावामितरे क्षातयदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानम् ॥ १९ ॥

Anadvāhamanvārabhāmahe saurabheyaṁ svastaye. Sa na
indra iva devebhyo vahniḥ santāraṇo bhava (i). //13//

Udvayaṁ tamasaspari svaḥ paśyanta uttaram. Devaṁ
devatrā sūryamaganma jyotiruttamam (i). //14//

Imaṁ jīvebhyaḥ paridhiṁ dadhāmi maiśāṁ nu gādaparo
arthametamī. Śataṁ jīvantu śaradaḥ purūcīrantarmṛtyuṁ
dadhatām parvatena (i). //15//

Agna āyūṁṣi pavasa ā suvorjamaśaṁ ca naḥ. Āre
bādhasva ducchunām (i). //16//

Āyuśmānagne haviṣā vṛdhāno ghṛtapratīko ghṛtayo-
niredhi. Ghṛtaṁ pītvā madhu cāru gavyaṁ piteva
putramabhi rakṣatādīmāntsvāhā (i). //17//

Parīme gāmanesata paryagnimahrṣata. Deveṣvakrata
śravaḥ ka imāñ ā dadharṣati (i). //18//

Kravyādamagniṁ pra hiṇomi dūraṁ yamarājyaṁ
gacchatu ripravāhaḥ.

Ihaivāyamitaro jātavedā devebhyo havyaṁ vahatu
prajānam (i). //19//

13. We invoke the cart-puller, full of fragrance, for our well-being. May he be a carrier as well as deliverer to us as the resplendent Lord is to the enlightened ones. (1)
14. Beholding the uprising divine light beyond the mundane darkness, we, by and by, approach the spiritual one, the divine of divines. (1)
15. I hereby set this a limit for the living (men). Let none of them follow a different course other than this. May they live a hundred autumns for multi-benevolent activities. May this keep death on the other side of the mountain. (1)
16. O adorable Lord, you purify our lives. May you kindly grant us vigour and food. Drive wicked dogs away from us. (1)
17. O fire, bestower of longevity, flourishing with offerings, born out of purified butter, may your mouth remain always full of purified butter. Having consumed sweet and delicious cow-butter, may you protect these people, just as a father protects his son. Svāhā. (1)
18. They have been taking cows around (for grazing); they have been keeping the fire blazing all around; they have been entertaining the enlightened ones; who can think of overwhelming them? (1)
19. I drive the corpse-consuming fire far away; let that carrier of sin go to the death's territory. Let this other fire remain here, so that he may carry our oblations to the bounties of Nature knowing them well. (1)

वहं वपां जातवेदः पितृभ्यो यत्रैनान्वेत्थ निहितान् पराके ।
 मेदसाः कृत्या उप तान्त्स्रवन्तु सत्या ऐषामाशिषः सं नमन्तांश्च स्वाहा ॥२०॥
 स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सुप्रथाः ।
 अप नः शोशुचदृघम् ॥ २१ ॥
 अस्मात्त्वमधि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः । असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ॥ २२ ॥

Vaha vapām jātavedaḥ pitṛbhyo yatrainān vettha nihitān parāke.

Medasaḥ kulyā upa tāntsṛvantu satyā eṣāmāśiṣaḥ saṁ namantāṁ svāhā (i). //20//

Syonā pṛthivi no bhavānṛkṣarā niveśanī. Yacchā naḥ śarma saprathāḥ (i).

Apa naḥ śośucadagham (ii). //21//

Asmāttvamadhi jāto'si tvadayaṁ jāyatām punaḥ. Asau svargāya lokāya svāhā (i). //22//

20. O omniscient Lord, carry this leather-cask for our elders, to the place where you know them residing far away. May the streams of fat (melted butter) flow near them and their blessings come out true. Svāhā. (1)
21. O pleasant Earth, may you become a thornless place of rest for us. Provide us with spacious accommodation. (1) May you burn the sin away from us. (2)
22. You are born from him; may he be born from you again; may so and so (go) to the world of bliss. Svāhā. (1)

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

क्वचुं वाचुं प पद्ये मनो यजुः प पद्ये सामं प्राणं प पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प पद्ये ।
वागोजः सहोजो मयि प्राणापानौ ॥ १ ॥

यन्मे छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वातितृणं बृहस्पतिर्मे तद्वधातु ।
शं नो भवतु मुर्वनस्य यस्पतिः ॥ २ ॥

यूयुधः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३ ॥

कया नश्चित्र आ भुवद्वती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥ ४ ॥

कस्त्वा सत्यो मदानां मथहिष्ठो मत्सदन्धसः । हुडा चिद्राकजे वसु ॥ ५ ॥

अमी पु णः सखीनामविता जरेतृणाम् । श्रुतं भवास्पृतिभिः ॥ ६ ॥

कया त्वं न ऊत्याभि प भन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भरं ॥ ७ ॥

ATHA ṢAṬTRIMŚO' DHYĀYAḤ

Rcām vācam pra padye mano yajuḥ pra padye sāma
prāṇam pra padye cakṣuḥ śrotram pra padye. Vāgojaḥ
sahaujo mayi prāṇāpānau (i). //1//

Yanme chidram cakṣuṣo hṛdayasya manaso vātitṛṇam
bṛhaspatirme taddadhātu. Śam no bhavatu bhuvansya
yaspatiḥ (i). //2//

Bhūrbhuvāḥ svaḥ tat saviturvareṇyam bhargo devasya
dhīmahi. Dhiyo yo naḥ pracodayāt (i). //3//

Kayā naścitra ā bhuvadūti sadāvṛdhaḥ sakhā. Kayā
śaciṣṭhayā vṛtā (i). //4//

Kastvā satyo madānām maṁhiṣṭho matsadandhasaḥ.
Dṛdhā cidāruje vasu (i). //5//

Abhī ṣu naḥ sakhīnām avitā jaritṛṇām. Śatām
bhavāsyūtibhiḥ (i). //6//

Kayā tvaṁ na ūtyābhi pra mandase vṛṣan. Kayā stotr̥bhya
ā bhara (i). //7//

CHAPTER THIRY-SIX

1. I acquire Rks (verses of praise), the speech; I acquire Yajuh (sacrificial texts), the mind; I acquire Sāmans (lyrics), the vital breath; I acquire the eyes and ears as well. May I get the force of speech and the strength of overcoming. May my out-breath and in-breath be in perfect order. (1)
2. Whatever distressing lacuna I have in my vision, in my heart or in my thought, may the Lord Supreme remove that. May gracious to us be He, who is the Lord of the whole universe. (1)
3. May we imbibe in ourselves the choicest effulgence of the divine Creator, so that He evokes our intellects. (1)
4. By what means may He, who is ever-augmenting, wonderful and friendly, come to us, and by what most effective contribution? (1)
5. What genuine and most earnest devotional offerings like nourishing food, would inspirit you to win over evil thoughts and procure formidable treasures? (1)
6. May you, O our protector, your friends and admirers, come to us with a hundred protections. (1)
7. O resplendent Lord, being pleased, with what protective measures do you delight us? What are the riches that you grant to your worshippers? (1)

इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ ८ ॥

शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं न विश्वानुरक्रमः ॥ ९ ॥

शं नो वार्तः पवताम् शं नस्तपतु सूर्यः । शं नः कनिकरादेवः परं नो अभि वर्यतु ॥ १० ॥

अहानि शं भवन्तु नः शशे रात्रीः प्रति धियताम् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातन्त्या ।

शं न इन्द्रापुण्या वाजसातो शमिन्द्रासोमां सुविताय शं योः ॥ ११ ॥

शं नो देवीशुभित्यु आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि संवन्तु नः ॥ १२ ॥

स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथाः ॥ १३ ॥

आपो हि हा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । माहे रणांघ्रं यशमः ॥ १४ ॥

Indro viśvasya rājati. Śam no astu dvipade śam catuṣpade (i). //8//

Śam no mitraḥ śam varuṇaḥ śam no bhavatvaryamā. Śam na indro bṛhaspatiḥ śam no viṣṇururukramaḥ (i). //9//

Śam no vātaḥ pavatām śam nastapatu sūryaḥ. Śam naḥ kanikradaddevaḥ parjanya abhi varṣatu (i). //10//

Ahāni śam bhavantu naḥ śam rātrīḥ prati dhīyatām.

Śam na indrāgnī bhavatāmavobbhiḥ śam na indrāvaruṇā rātahavyā.

Śam na indrāpūṣaṇā vājasātau śamindrāsomā suvitāya śam yoḥ (i). //11//

Śam no devirabhiṣṭaya āpo bhavantu pītaye. Śam yorabhi sravantu naḥ (i). //12//

Śyonā pṛthivi no bhavānṛkṣarā niveśanī. Yacchā naḥ śarma saprathāḥ (i). //13//

Āpo hi śthā mayobhuvastā na ūrje dadhātana. Mahe raṇāya cakṣase (i). //14//

8. The resplendent Lord illumines the universe. May He be gracious to us all, the bipeds as well as the quadrupeds. (1)
9. May the friendly Lord be gracious to us; may the venerable Lord, and the controller Lord be gracious to us. May the resplendent Lord, the Lord supreme be gracious to us, and may the omnipresent Lord of wide strides be gracious to us. (1)
10. May the wind blow pleasantly for us; may the sun be warm pleasantly for us; and may the divine loud-thundering cloud send showers for our pleasure. (1)
11. May the days be pleasing to us; may the Lord make nights pleasing to us. May the Lord resplendent and adorable be gracious to us with protective measures; may the Lord resplendent and venerable satisfied with our oblations, be gracious to us. May the Lord resplendent and nourisher be gracious to us in battle; may the Lord resplendent and blissful be gracious to us by urging us on right ways. May our diseases be cured and fears kept away. (1)
12. May the divine waters be pleasing to us for drinking and fulfilment of desires. May they rain all over us for prosperity and cure of ills. (1)
13. O pleasant Earth, may you become a thornless place of rest for us. Provide us with spacious accommodation. (1)
14. O waters, you are bestowers of happiness. So help us to have vigour as well as the grand and pleasing vision. (1)

यो वः शिवर्तमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उसातीरिव मातरं ॥ १५ ॥
 तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥ १६ ॥
 द्यौः शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरायुः शान्तिरप्यंधयः शान्तिः ।
 यनुस्पतयः शान्तिर्विम्बे देवाः शान्तिर्ब्रह्म शान्तिः सर्वं
 शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः सा मा शान्तिरेषि ॥ १७ ॥
 हते हृधेह मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्ष्यताम् ।
 मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षि । मित्रस्य चक्षुषा समीक्ष्यामहे ॥ १८ ॥
 हते हृधेह मा । ज्योक्ते सन्दिशि जीव्यासं ज्योक्ते सन्दिशि जीव्यासम् ॥ १९ ॥
 नमस्ते हरसि शोचिषे नमस्ते अस्त्वचिषे ।
 अन्वोस्ते अस्मत्तपन्तु हेतवः पावको अस्मभ्यंश्च शिवो मवे ॥ २० ॥
 नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयितनवे । नमस्ते मगवन्नस्तु यतुः स्वः समीहसे ॥ २१ ॥

Yo vaḥ śivatamo rasastasya bhājayateha naḥ. Uśatīriva mātarāḥ (i). //15//

Tasmā aram gamāma vo yasya kṣayāya jinvatha. Āpo janayathā ca naḥ (i). //16//

Dyau śāntirantarikṣam śāntiḥ pṛthivī śāntirāpaḥ śāntiṛośadhayaḥ śāntiḥ.

Vanaspatayaḥ śāntirviśve devāḥ śāntirbrahma śāntiḥ sarvaḥ śāntiḥ śāntireva śāntiḥ sā mā śāntiredhi (i). //17//

Dṛte dṛmha mā mitrasya mā cakṣuṣā sarvāṇi bhūtāni samīkṣantām.

Mitrasyāham cakṣuṣā sarvāṇi bhūtāni samīkṣe. Mitrasya cakṣuṣā samīkṣāmahe (i). //18//

Dṛte dṛmha mā. Jyokte sandṛśi jīvyāsam jyokte sandṛśi jīvyāsam (i). //19//

Namaste harase śociṣe namaste astvarciṣe.

Anyāñste asmattapantu hetayaḥ pāvako asmabhyam śivo bhava (i). //20//

Namaste astu vidyute namaste stanayitnave. Namaste bhagavannastu yataḥ svaḥ samīhase (i). //21//

15. O waters, make us enjoy here the most blissful sap, which you have, like mothers full of affectionate love. (1)
16. May we have enough of your that sap to our full satisfaction, with which you nourish the whole world. And may we be born for this again. (1)
17. May the sky be peaceful; may the mid-space be peaceful; may the earth be peaceful; may the waters be peaceful; may the annual plants be peaceful; may the forests be peaceful; may all the bounties of Nature be peaceful; may the knowledge be peaceful; may all the things be peaceful; may there be peace and peace only; may such a peace come to me. (1)
18. O Lord, make me firm in times of distress. May all the beings look at me with a friendly eye. May I see all the beings with a friendly eye. Thus may we all be looked at with a friendly eye. (1)
19. O powerful Lord, may you steady me in the calamities. May I live long, beholding you; may I live long beholding you. (1)
20. Our homage be to your desiccation and to your glow. Our obeisance be to your illuminating light. May your weapons torment others than us. May you be purifier and gracious to us. (1)
21. Our homage be to you, the lightning bright; homage to you, the thundering loud. O bounteous Lord, our homage be to you as you strive to lead us to the world of light. (1)

यतो यतः समीहसे ततो नो अभयं कुरु । शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः ॥ २२ ॥
 सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥ २३ ॥
 तच्चक्षुर्वृषहितं पुरस्ताच्छ्रुकमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतं शृणुयाम
 शरदः शतं प्र ब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतं भूयश्च शरदः शतात् ॥ २४ ॥

Yato yataḥ samīhase tato no abhayaṁ kuru. Śaṁ naḥ kuru
 prajābhyo' bhayaṁ naḥ paśubhyaḥ (i). //22//

Sumitriyā na āpa oṣadhayaḥ santu durmitriyāstasmai
 santu yo' smān dveṣṭi yaṁ ca vayaṁ dviṣmaḥ (i). //23//

Taccakṣurdevahitaṁ purastācchukramuccarat paśyema
 śaradaḥ śataṁ jīvema śaradaḥ śataṁ śṛṇuyāma śaradaḥ
 śataṁ pra bravāma śaradaḥ śatamadīnāḥ syāma śaradaḥ
 śataṁ bhūyaśca śaradaḥ śatāt (i). //24//

22. From whatever quarter you strive to lead us, may you provide us safety thence. May you grant happiness to our progeny and safety to our cattle. (1)
23. May waters and herbs be friendly to us; and unfriendly to him, who hates us and whom we do hate. (1)
24. May we be fortunate enough to look at the eye, set up by the bounties of Nature, rising brightly in front of us for a hundred autumns; may we live for a hundred autumns; may our hearing remain unimpaired for a hundred autumns; may we speak clearly for a hundred autumns; may we never be indigent in a life span of a hundred autumns, and even much more than a hundred autumns. (1)

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पुष्णो हस्तोभ्याम् । आ देवे नारिरसि ॥ १ ॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक दन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥ २ ॥

देवीं द्यावापृथिवीं मुखस्य वामद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा ग्रीष्णी ॥ ३ ॥

देव्यो वम्र्यो भूतस्य प्रथमजा मुखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा ग्रीष्णी ॥ ४ ॥

इत्यन्यग्र आसीन्मुखस्य तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा ग्रीष्णी ॥ ५ ॥

ATHA SAPTATRIMŚO' DHYĀYAH

Devasya tvā savituḥ prasave' śvinorbāhubhyām pūṣṇo
hastābhyām. Ā dade nārirasi (i). //1//

Yuñjate mana uta yuñjate dhiyo viprā viprasya bṛhato
vipaścitaḥ.

Vi hotrā dadhe vayunāvideka inmahī devasya savituḥ
pariṣtutiḥ (i). //2//

Devī dyāvāpṛthivī makhasya vāmadya śiro rādhyāsam
devayajane pṛthivyāḥ.

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (i). //3//

Devyo vamryo bhūtasya prathamajā makhasya vo' dya
śiro rādhyāsam devayajane pṛthivyāḥ. Makhāya tvā
makhasya tvā śīrṣṇe (i). //4//

Iyatyagra āsīnmakhasya te'dya śiro rādhyāsam
devayajane pṛthivyāḥ.

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (i). //5//

CHAPTER THIRTY-SEVEN

1. At the impulsion of the creator God, I take you up with arms of the healers and with hands of the nourisher. You are not an enemy. (1)
2. Discerning intellectuals harness their minds as well as their intellect towards the supreme learned intellectual. Cognizant of all the deeds, He alone accomplishes the cosmic sacrifice. Great is the glory of the creator God. (1)
3. O divine sky and earth, may I be able to perform the greatest of the sacrifices today on this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (1)
4. O divine ant-hills, first-born among all the beings, may I be able to perform the greatest of the sacrifices today on this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (1)
5. In the beginning, you were only this much. May I be able to perform the greatest of the sacrifices today on this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (1)

इन्द्रस्यौजं स्थ मखस्य वोदय शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्या ।

मखाय त्वा मखस्य शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ६ ॥

प्रेतु नक्षत्रस्पतिः प्र नृवंशु सुनृता । अचछां विरं नयै पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ७ ॥

मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ८ ॥

Indrasyauja stha makhasya vo'dya śiro rādhyāsam
devayajane prthivyāḥ.

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (i). Makhāya tvā
makhasya tvā śīrṣṇe (ii).

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iii). //6//

Praitu brahmaṇaspatiḥ pra devyetu sūnṛtā. Acchā vīraṁ
naryam paṅktirādhasam devā yajñam nayantu naḥ (i).

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (ii). Makhāya tvā
makhasya tvā śīrṣṇe (iii).

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iv). //7//

Makhasya śiro' si. Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (i).

Makhasya śiro' si. Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (ii).

Makhasya śiro' si. Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iii).

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iv) makhāya tvā
makhasya tvā śīrṣṇe (v).

Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (vi). //8//

6. You are the vigour of the resplendent Lord. May I be able to perform the greatest of the sacrifice today on this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (1) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (2) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (3)
7. May the high preceptor come to us. May brilliant divine virtues come to us. May Nature's bounties lead us to glory and drive away every adversary and help us in the cause beneficial to men and measures leading to prosperity. (1) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (2) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (3) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (4)
8. You are the apex of the sacrifice. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (1) You are the apex of the sacrifice. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (2) You are the apex of the sacrifice. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (3) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (4) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (5) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (6)

अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
 अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
 अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
 मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
 मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ९ ॥
 क्रजवे त्वा साधवे त्वा सुक्षित्ये त्वा । मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
 मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ १० ॥
 यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्यस्य त्वा तपसे । देवस्त्वा तवित्ता मध्वानक्तुं
 पृथिव्याः सम्रस्र्पृशस्पहि । अचिरसि शोचिरसि तपोऽसि ॥ ११ ॥

Aśvasya tvā vṛṣṇaḥ śaknā dhūpayāmi devayajane
 pṛthivyāḥ. Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (i).
 Aśvasya tvā vṛṣṇaḥ śaknā dhūpayāmi devayajane
 pṛthivyāḥ. Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (ii).
 Aśvasya tvā vṛṣṇaḥ śaknā dhūpayāmi devayajane
 pṛthivyāḥ. Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iii).
 Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iv). Makhāya tvā
 makhasya tvā śīrṣṇe (v). Makhāya tvā makhasya tvā
 śīrṣṇe (vi). //9//

Rjave tvā (i) sādhave tvā (ii) suksityai tvā (iii). Makhāya
 tvā makhasya tvā śīrṣṇe (iv). Makhāya tvā makhasya tvā
 śīrṣṇe (v). Makhāya tvā makhasya tvā śīrṣṇe (vi). //10//

Yamāya tvā (i) makhāya tvā (ii) sūryasya tvā tapase (iii).
 Devastvā savitā madhvānaktu (iv) pṛthivyāḥ
 samśprśaspāhi (v). Arcirasi śocirasi tapo' si (vi). //11//

9. At this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth, I worship you with the strength of a virile horse. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (1) At this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth, I worship you with the strength of a virile horse. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (2) At this sacrificial altar of the enlightened ones on the earth, I worship you with the strength of a virile horse. I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (3) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (4) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (5) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (6)
10. I invoke you for uprightness. (1) I invoke you for sincerity. (2) I invoke you for good shelter. (3) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (4) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (5) I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices. (6)
11. (I dedicate) you to the controlling Lord. (1) You to the sacrifice. (2) You to the brilliance of the sun. (3) May the creator Lord balm you with honey. (4) Save us from the contaminations of the earth. (5) You are the flame; you are the glow; you are the heat. (6)

अनाधृष्टा पुरस्तादग्नेराधिपत्य आयुर्म दाः पुत्रवती दक्षिणता इन्द्रस्याधिपत्य प्रजां मे दा ।
 सुषदा पश्चादेवस्य सवितुराधिपत्य अशुर्म दा आश्रुतिरुत्तरता धातुराधिपत्य रायस्योषं मे दा ।
 विधृतिरुपरिष्ठद्ब्रह्मपतेराधिपत्य ओजो म दा विश्वाभ्या मा नाष्ट्राभ्यस्पाहि
 मनोर्भवांसि ॥ १२ ॥

स्वाहा मरुद्भिः परि भीयस्व त्रिवः सन्धेस्पृशस्पाहि । मधु मधु मधु ॥ १३ ॥
 गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम् । सं देवो देवेन सवित्रा गत सन्धे सुर्वेण सन्ततः ॥ १४ ॥
 समग्रिभिर्ना गत सं देवेन सवित्रा सन्धे सुर्वेणारोचिष्ट ।
 स्वाहा समग्रिस्तपसा गत सं देवेन सवित्रा सन्धे सुर्वेणामरुचत ॥ १५ ॥
 धृतां त्रिवो वि भानि तपंसस्पृधिष्या धृतां देवो देवानाममर्त्यस्तथाजा ।
 वाचमस्मे नि पच्छ देवायुवम् ॥ १६ ॥
 अपत्यं गोपामनिपद्यमानमा च परां च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सधीचीः स विपृचीर्वसान आ वरीवति भुर्वनेष्वन्तः ॥ १७ ॥

Anādhṛṣṭā purastādagnerādhipatya āyurme dāh (i) putravatī
 dakṣiṇata indrasyādhipatye prajāṁ me dāh (ii). Suṣadā
 paścāddevasya saviturādhipatye aśurme dā-(iii)
 āśrutiruttarato dhāturādhipatye rāyaspoṣaṁ me dāh (iv).
 Vidhṛtirupariṣṭādbṛhaspaterādhipatya ojo me dā-(v)
 viśvābhyo mā nāṣṭrābhyaspāhi (vi) manoraśvāsi (vii). //12//

Svāhā marudbhiḥ pari śrīyasva (i) divaḥ saṁsprṣaspāhi
 (ii). Madhu madhu madhu (iii). //13//

Garbho devānām pitā matīnām patiḥ prajānām. Saṁ devo
 devena savitrā gata saṁ sūryeṇa rocate (i). //14//

Samagniragninā gata saṁ daivena savitrā saṁ
 sūryeṇārociṣṭa.

Svāhā samgnistapasā gata saṁ daivyena savitrā saṁ
 sūryeṇārūrucata (i). //15//

Dhartā divo vi bhāti tapasasprṥhivyām dhartā devo
 devānāmamartyastapojāḥ. Vācamasme ni yaccha
 devāyuvam (i). //16//

Apāśyaṁ gopāmanipadyamānamā ca parā ca
 pathibhiścarantam.

Sa sadhrīcīḥ sa viṣūcīrvasāna ā varīvarti bhuvaneṣvantah
 (i). //17//

12. (O Earth) always unconquered, from the east, under the overlordship of the adorable Lord, may you bestow long life on me. (1) O blessed with sons, from the south, under the overlordship of the resplendent Lord, may you bestow progeny on me. (2) O pleasing to rest upon, from the west, under the overlordship of the creator Lord, may you bestow vision on me. (3) O good of audition, from the north, under the overlordship of the sustainer Lord, bestow riches and nourishment on me. (4) O great support, from zenith, under the overlordship of the Lord supreme, may you bestow vigour on me. (5) May you protect me from all the miseries. You are the driving force of man. (6)
13. Svāhā ! May you be surrounded by sun-rays. (1) Save us from contaminations from the sky. (2) Sweet, sweet, sweet! (3)
14. Embryo of the enlightened ones, father of intellects, and the protector Lord of all the creatures, radiant He goes along with the radiant creator Lord, and He shines with the sun. (1)
15. The adorable Lord shines forth along with the fire, along with the radiant creator and along with the sun. Svāhā! The adorable Lord shines forth along with austerity, along with the creator divine, and along with the sun. (1)
16. The upholder of the sky, upholder of the bounties of Nature, immortal and born of austerities, shines on the earth by His austerity. May He grant us the speech that endears us to the enlightened ones (1)
17. I have beheld the unwearied protector of the universe, the sun, travelling (spirally) upwards and downwards by various orbits; invested with aggregative and diffusive radiance, he revolves in the midst of the regions. (1)

विश्वंसां भुवां पते विश्वंस्य मनसस्पते विश्वंस्य वचसस्पते सर्वंस्य वचसस्पते ।

देवभुत्वं देव घर्म देवान् प्राह्यत्र प्रावीरनु वां देववीतये ।

मधु माध्वीभ्यां मधु माध्वीभ्याम् ॥ १८ ॥

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अध्वरं दिवि देवेषु धेहि ॥ १९ ॥

पिता नोऽसि पिता नो बोधि नमस्ते अन्तु मा मां हिंसीः ।

त्वष्ट्रमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्यशून्मायं धेहि प्रजामस्मासु धेह्यरिष्टाऽहं सह पत्या भूयासम् ॥ २० ॥

अहः केतुनां जुपतां सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

रात्रिः केतुनां जुपतां सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ॥ २१ ॥

Viśvāsām bhuvām pate viśvasya manasaspate viśvasya vacasaspate sarvasya vacasaspate.

Devaśruttvaṁ deva gharma devo devān pāhyatra prāvīranu vām devavītaye.

Madhu mādhvībhyām madhu mādhwīcībhyām (i). //18//

Hṛde tvā manase tvā dive tvā sūryāya tvā. Ūrdhvo adhvaraṁ divi deveṣu dhehi (i). //19//

Pitā no' si pitā no bodhi namaste astu mā mā hiṁsīḥ (i).

Tvaṣṭrmantastvā sapema putrān paśūn mayi dhehi prajāmasmāsu dhehyariṣṭā' haṁ saha patyā bhūyāsam (ii). //20//

Ahaḥ ketunā juṣatām sujyotirjyotiṣā svāhā.

Rātriḥ ketunā juṣatām sujyotirjyotiṣā svāhā (i). //21//

18. O Lord of all the worlds, O Lord of all the thought, O Lord of all the speech, O Lord of the speech of all, you listen to the invocations of the enlightened ones; O shining Lord, may you protect the enlightened ones. May He protect both of you for well-being of the enlightened ones. (May there be) sweetness for the lovers of sweet; sweetness for the seekers of sweet. (1)
19. O Lord, we invoke you for (purification of) heart; we invoke you for mind. We invoke you for heaven. We invoke you for the sun. May you place our sacrifice above in the heaven among the enlightened ones. (1)
20. You are our father. May you enlighten us as father. We bow in reverence to you. May you not harm me. (1) Filled with creative impulse, may we approach you. May you bestow sons as well as cattle on me. May you bestow progeny on me. May I remain uninjured along with my husband. (2)
21. May the day, full of good light, pass in the light of good actions. Svāhā. May the night, full of good lights, pass in the light of good thoughts. Svāhā. (1)

अथाष्टात्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पुष्णो हस्ताभ्याम् । आ ददेऽदित्यै रास्नाऽसि ॥ १ ॥

इदं एह्यं दितं एहि सरस्वत्येहि । असावेह्यसावेह्यसावेहि ॥ २ ॥

अदित्यै रास्नाऽसिन्द्राण्या उष्णीषः । पुषाऽसि घृमाय दीप्त्वा ॥ ३ ॥

अश्विभ्यां पिन्वस्व सरस्वत्ये पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व ।

स्वाहेन्द्रवतं स्वाहेन्द्रवतं स्वाहेन्द्रवतं ॥ ४ ॥

यस्तं स्तनः शशयो यो मयोभूर्यो रत्नधा वसुविद्यः सुदत्रः ।

येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह धातवेऽकः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥ ५ ॥

ATHĀṢṬĀTRIMŚO' DHYĀYAH

Devasya tvā savituh prasave' śvinorbāhubhyām pūṣṇo
hastābhyām. Ā dade' dityai rāsnā' si (i). //1//

Iḍa ehya - (i) dita ehi (ii) sarasvatyehi. Asāvehyasāve-
hyasāvehi (iii). //2//

Adityai rāsnā' sīndrāṇyā uṣṇīṣaḥ (i). Pūṣā'si (ii)
gharmāya dīṣva (iii). //3//

Aśvibhyām pinvasva (i) sarasvatyai pinvasve -(ii) ndrāya
pinvasva (iii). Svāhendravat (iv) svāhendravat (v)
svāhendravat (vi). //4//

Yaste stanaḥ śaśayo yo mayobhūryo ratnadhā vasuvidyaḥ
sudatraḥ.

Yena viśvā puṣyasi vāryāṇi sarasvati tamiha dhāta-
ve' kaḥ (i). Urvantarikṣamanvemi (ii). //5//

CHAPTER THIRTY-EIGHT

1. At the impulsion of the creator God, I take you up with arms of the healers and with hands of the nourisher. You are the girdle of the Eternity. (1)
2. Come O divine intellect. (1) Come O mother Eternity. (2) Come O divine speech. Come hither so and so; come hither so and so; come hither so and so. (3)
3. You are the girdle of the Eternity and diadem of the resplendent deity. (1) You are the nourisher. (2) Donate for the sacrifice. (3)
4. Flow abundantly for the twin divines. (1) Flow abundantly for the divine speech. (2) Flow abundantly for the resplendent Lord. (3) Dedicated to one devoted to the resplendent Lord. (4) Dedicated to one devoted to the resplendent Lord. (5) Dedicated to one devoted to the resplendent Lord. (6)
5. O divine speech, may you suckle me your breast that brings sleep, and is source of bliss, store of jewels, finder of treasures, and liberal donor, and with which you nourish all the covetable things. (1) I hereby move into the vast mid-space. (2)

मायये चन्द्रोऽसि' धेनुं चन्द्रोऽसि' यावापृच्छिर्व्यां त्वा परि मुह्यन्त्यन्तरिक्षिणोपं यच्छामि ।
इन्द्राश्विना मधुनः सारघस्य घर्मं पातु वसवो यजंतु वाद् ।
स्वाहा सूर्यस्य रश्मये वृष्टिवर्धये ॥ ६ ॥

समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा' सरिराय त्वा वाताय स्वाहा' ।
अनाधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा' ऽपतिधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा' ।
अवश्यवे त्वा वाताय स्वाहा' ऽशिभिर्द्राय त्वा वाताय स्वाहा' ॥ ७ ॥
इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहेन्द्राय त्वाऽऽश्विभ्यवते स्वाहेन्द्राय त्वाऽभिमातिभ्ये स्वाहा ।
सवित्रे त्वं क्रमुमते विभुमते वाजवते स्वाहा गृहस्पतये त्वा विश्वेदेव्यावते स्वाहा ॥ ८ ॥
यमाय त्वाऽङ्गिरसवते पितृमते स्वाहा स्वाहा घर्मोपे स्वाहा घर्मः प्रिये ॥ ९ ॥
विश्व आशा दक्षिणसद्विश्वान् देवानप्राप्तिह स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मधो विश्वतमभिवानां ॥ १० ॥
दिवि धा इमं यज्ञमिमं पञ्च दिवि धाः' स्वाहाऽग्रये प्रजिपाय शं यजुर्म्यः ॥ ११ ॥

Gāyatram chando' si (i) traiṣṭubham chando' si (ii) dyāvāpṛthivībhyām tvā pari gṛhṇāmya- (iii) ntarikṣeṇopayacchāmi (iv).

Indrāśvinā madhunaḥ sāraghasya gharmaṁ pāta vasavo yajata vāt. Svāhā sūryasya raśmaye vṛṣṭivanaye (v). //6//

Samudrāya tvā vātāya svāhā (i) sarirāya tvā vātāya svāhā (ii). Anādhrṣyāya tvā vātāya svāhā- (iii) 'pratidhrṣyāya tvā vātāya svāhā (iv)
Avasyave tvā vātāya svāhā- (v) 'śimidāya tvā vātāya svāhā (vi). //7//

Indrāya tvā vasumate rudravate svāhe- (i) ndrāya tvā'dityavate svāhe - (ii) ndrāya tvā' bhimātighne svāhā (iii). Savitre tva ṛbhumate vājavate svāhā (iv) bṛhaspataye tvā viśvadevyāvate svāhā (v). //8//

Yamāya tvā' ṅgirasvate pitṛmate svāhā (i). Svāhā gharmāya (ii) svāhā gharmaḥ pitre (iii). //9//

Viśvā āśā dakṣiṇasad viśvān devānayaḍiha. Svāhākṛtasya gharmasya madhoḥ pibatamaśvinā (i). //10//

Divi dhā imaṁ yajñamimam yajñam divi dhāḥ (i) Svāhā' gnaye yajñiyāya śam yajurbhyaḥ (ii). //11//

6. (O divine speech), you are the Gāyatrī metre. (1) You are the Triṣṭubh metre. (2) I grasp you with the heaven and earth. (3) I raise you up with the mid-space. (4) O resplendent Lord and O twin divines, may you protect our sacrifice, which is as sweet as bee's, honey. O young sages, may you offer oblation. Dedicate it to the sun-beam that brings rain. (5)
7. I dedicate you to Samudra (ocean) wind; (1) I dedicate you to Sarira (water) wind; (2) I dedicate you to Anādhṛṣya (unconquerable) wind, (3) I dedicate you to the Apratidhṛṣya (irresistible) wind; (4) I dedicate you to Avasyu (protective) wind; (5) I dedicate you to Aśimida (tranquilizer) wind. (6)
8. I dedicate you to the resplendent Lord that holds the riches and punishing power as well. (1) I dedicate you to the resplendent Lord of the suns. (2) I dedicate you to the resplendent Lord, slayer of rivals. (3) I dedicate you to the creator Lord, the prime source of celestial, terrestrial and marine energy, (4) I dedicate you to the Lord Supreme, overlord of all the bounties of Nature. (5)
9. I dedicate you to the controller Lord, radiant and protecting. (1) Dedicated to the sacrifice. (2) Let the sacrifice be dedicated to the father. (3)
10. Seated on the right, this sacrificer has offered oblations here to all the regions and all the bounties of Nature. May the twins divine enjoy the sweetness of the sacrifice with offered oblations. (1)
11. May you place this sacrifice in heaven; in heaven may you place this sacrifice. (1) I dedicate it to the adorable Lord, helper in the sacrifices; (May we obtain) happiness from the sacrificial texts. (2)

अश्विना घर्म पातये हर्द्वानमहर्द्विवाभिस्तृतिभिः । तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥ १२ ॥

अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमयेसाताम् । इहेव रातयः सन्तु ॥ १३ ॥

इषे पिन्वस्वो—अं पिन्वस्व वराणे पिन्वस्व क्षत्राणं पिन्वस्व द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्व ।

धर्मासि सुधर्मा—मेन्पस्मे नृमणानि धारय वरा धारय क्षत्रं धांय विश धारय ॥ १४ ॥

स्वाहा पुणे शरसे' स्वाहा शर्वभ्यः स्वाहा पतिस्वेभ्यः' ।

स्वाहा पितृभ्य ऊर्ध्वर्हिभ्यो घर्मपावभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यो

स्वाहा विस्वेभ्यो देवेभ्यः' ॥ १५ ॥

स्वाहा रुद्राणं रुद्रहृतये' स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः' ।

अहः केतुना जुषतां सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा' ।

रात्रिः केतुना जुषतां सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा' ।

मधु हुतमिन्द्रतमे अग्नावश्याम् ते देव घर्म नमस्ते अस्तु मा मा हिंस्ये' ॥ १६ ॥

**Aśvinā gharmaṁ pātaṁ hārdvānamahārdvivābhirūtibhiḥ.
Tantrāyiṇe namo dyāvāpṛthivībhyām (i). //12//**

**Apātāmaśvinā gharmamanu dyāvāpṛthivī amaṁsātām.
Ihaiva rātayaḥ santu (i) //13//**

**Iṣe pinvasvo -(i) rje pinvasva (ii) brahmaṇe pinvasva (iii)
kṣatrāya pinvasva (iv) dyāvāpṛthivībhyām pinvasva (v).
Dharmāsi sudharmā -(vi)' menyasme nṛmṇāni dhāraya
brahma dhāraya kṣtram dhāraya viśam dhāraya (vii). //14//**

**Svāhā pūṣṇe śarase (i) svāhā grāvabhyaḥ (ii) svāhā
pratiravebhyaḥ (iii). Svāhā pitṛbhya ūrdhvarharirbhyo
gharmapāvabhyaḥ (iv) svāhā dyāvāpṛthivībhyām (v)
svāhā viśvebhyo devebhyaḥ (vi). //15//**

**Svāhā rudrāya rudrahūtaye (i) svāhā saṁ jyotiṣā jyotiḥ
(ii). Ahaḥ ketunā juṣatām sujyotirjyotiṣā svāhā (iii).
Rātriḥ ketunā juṣatām sujyotirjyotiṣā svāhā (iv). Madhu
hutamindratame agnāvaśyāma te deva gharma namaste
astu mā mā hiṁsīḥ (v) //16//**

12. O twins divine, may you protect the sacrifice, pleasing to heart, with your protective measures in the forenoons and in the afternoons. Our homage to the sun, the time-clock. Our homage to the heaven and earth. (1)
13. The twins divine have protected the sacrifice and the heaven and earth have concorded. May all sorts of wealth be bestowed here. (1)
14. O sacrifice, may you flourish for food. (1) May you flourish for vigour. (2) May you flourish for intellectual power. (3) May you flourish for princely power. (4) May you flourish for the heaven and earth. (5) O pious one, you are the piety itself. (6) May you grant us riches unblemished with violence. Sustain our intellectuals; sustain our warrior-administrators; sustain our wealth-producers. (7)
15. Dedication to the nourisher, the affectionate. (1) Dedication to the thundering clouds. (2) Dedication to the echoing clouds. (3) Dedication to the elders, urging the sacrifice upwards and protecting the fire. (4) Dedication to the heaven and earth. (5) Dedication to all the bounties of Nature. (6)
16. Dedication to the punisher, invoked by the punishers. (1) May the light mingle with light. Svāhā. (2) May the day, full of good light, pass in the light of good actions. Svāhā. (3) May the night, full of good lights, pass in the light of good thoughts. Svāhā. (4) Whatever sweet we have in us, that we have offered to the most resplendent adorable Lord; O brilliant sacrifice, may we enjoy (your gifts). Our obeisance be to you. May you never harm me. (5)

अग्नीमं महिमा दिवं विवो बभूव सप्रथाः ।

उत प्रवत्ता पृथिवीं सधं सौदस्व मुहूर्त्तं अग्निं रोचस्व देववीतनः ।

वि धूममग्ने अरुपं मिषेध्व सृज प्रक्षस्त दर्शतमं × ॥ १७ ॥

या ते धर्मं त्रिज्वा शुभ्या गोपुत्र्यां हविर्धाने ।

सा तु आ प्यायतां निष्टायतां तस्य ते स्वाहा ।

या ते धर्मान्तरिक्षे शुभ्या त्रिष्टुभ्याग्ने ।

सा तु आ प्यायतां निष्टायतां तस्य ते स्वाहा ।

या ते धर्मं पृथिव्यां शुभ्या जगत्यां सनुभ्या ।

सा तु आ प्यायतां निष्टायतां तस्य ते स्वाहा ॥ १८ ॥

क्षत्रस्यैवा पुरस्तां वक्षन्तस्त्वं पाहि ।

विशस्वा धर्मेणा वयमनु कामाम सुविताप नश्यन् ॥ १९ ॥

चतुःस्रक्तिर्नाभिर्कृतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सवायुः सप्रथाः ।

अप ह्येषो अप ह्येऽन्यत्रैतस्य सन्निभे ॥ २० ॥

धर्मतुते पुंरिधं तेन वधस्व वा च व्यावस्य । वर्धिषीमहि च वयमा च व्यासिषीमहि ॥ २१ ॥

अचिक्रवद्वृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः । सधं सूर्येण दिद्युतद्वृषधिनिधिः ॥ २२ ॥

Abhīmañ mahimā divaṁ vipro babhūva saprathāḥ (i).

Uta śravasā pṛthivīm saṁ sīdasva mahāñ asi rocasva devavītamah. Vi dhūmamagne aruṣaṁ miyedhya sija praśasta darśatam (ii). //17//

Yā te gharma divyā śugyā gāyatryāñ havirdhāne.

Sā ta ā pyāyatām niṣtyāyatām tasyai te svāhā (i).

Yā te gharmāntarikṣe śugyā triṣṭubhyāgnīdhre.

Sā ta ā pyatāyām niṣtyāyatām tasyai te svāhā (ii).

Ya te gharma pṛthivyām śugyā jagatyām sadasyā.

Sā ta ā pyāyatām niṣtyāyatām tasyai te svāhā (iii). //18//

Kṣtrasya tvā paraspāya brahmaṇastanvañ pāhi.

Viśastvā dharmaṇā vayamanu krāmāma suvitāya navyase

(i) //19//

Catuḥsraktirñābhīrṛtasya saprathāḥ sa no viśvāyuh

saprathāḥ sa naḥ sarvāyuh saprathāḥ. Apa dveṣo apa

hvaro' nyavratasya saścima (i). //20//

Gharmaitatte purīṣaṁ tena vardhasva cā ca pyāyasva.

Vardhiṣīmahi ca vayamā ca pyāsiṣīmahi (i). //21//

Acikradadvṛṣā harirmahānmitro na darśataḥ. Saṁ

sūryeṇa didyutadudadhīrñidhiḥ (i). //22//

17. O adorable Lord, your enlightened and vast grandeur overwhelms the sky; (1) also with your glory the earth. Come, O fire within, be seated in the innermost chamber of our heart. O fire within, worthy of sacred fuel, let the smoke of ill thoughts be dispersed to enable us to see your spotless radiance. (2)
18. O sacrifice, may your glow in the sky, that appears in Gāyatrī metre and in sacrificial fire-place, increase and be established firmly. I dedicate it to the glow of yours. (1) O sacrifice, may your glow in the mid-space, that appears in Triṣṭubh metre and in the sacrificial altar, increase and be established firmly. I dedicate it to that glow of yours. (2) O sacrifice, may your glow on the earth, that appears in Jagatī metre and in the sacrificial house, increase and be established firmly. I dedicate it to that glow of yours. (3)
19. O sacrifice, we, the people, follow you in a right way, so that we may gain new wealth. May you protect our warrior-administrators, who in turn, protect all others; may you protect body of our intellectuals as well. (1)
20. The navel of the truth extends far in all the four corners. May this truth, the life of all, make us expand far; may this truth, the complete life, make us expand far. May we drive away those who hate us, who are crooked, and who are of a different faith. (1)
21. O sacrifice, here is your fuel; flourish and expand thereby. May we also flourish and expand. (1)
22. The huge rain-cloud thunders loudly. The sun cannot be seen. This reservoir of waters (i.e. cloud), the store of riches, glows illuminated by the sun. (1)

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मां सन्तु धोऽस्मान्द्वेष्टि रं च यं द्विष्मां ॥ २३ ॥
 उद्धृय तमांसस्पति ह्युः पश्यन्त उत्तरम् । त्रैवं वैषवा सुषुम्णस्य ज्योतिरुत्तमम् ॥ २४ ॥
 मधोऽस्येपिमाहिं सुमिदंति तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥ २५ ॥
 यावन्ती यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।
 तावन्तमिन्द्र ते ग्रहण्णां गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम् ॥ २६ ॥
 मयि त्यद्विन्द्वयं बृहन्मयि दहो मयि क्रतुः ।
 यमीन्द्रिग्वि रंजति विराज्ञा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥ २७ ॥
 पर्यसो रेत आसृतं तस्य दोहमशीमयुत्तरामुत्तरां समाम् ।
 त्विषः संवृक् कर्तुं दक्षस्य ते सुषुम्णस्य ते सुषुम्णाग्रिहृतः ।
 इन्द्रोपातस्य वज्रपतिभक्षितस्य मधुमत् उपहृत उपहृतस्य मदायामि ॥ २८ ॥

Sumitriyā na āpa oṣadhayaḥ santu durmitriyāstasmai
 santu yo' smāndveṣṭi yaṁ ca vyaṁ dviṣmaḥ (i). //23//

Udvayaṁ tamsaspari svaḥ paśyanta uttaram. Devaṁ
 devatrā sūryamagnaṁ jyotiruttamam (i). //24//

Edho' syedhiṣimahi (i) samidasi tejo' si tejo mayi dhehi
 (ii). //25//

Yāvati dyāvāprthivī yāvacca sapta sindhavo vitasthure.
 Tavantamindra te grahamūrjā grṇṇāmyakṣitam mayi
 grṇṇāmyakṣitam (i). //26//

Mayi tyadindriyaṁ bṛhanmayi dakṣo mayi kratuḥ.
 Gharmastriṣugvirājati virājā jyotiṣā saha brahmaṇā tejasā
 saha (i). //27//

Payaso reta ābhṛtaṁ tasya dohamaśīmahyuttarāmuttarām
 samām (i).

Tviṣaḥ samvṛk kratve dakṣasya te suṣumṇasya te
 suṣumṇāgnihutaḥ (ii).

Indrapītasya prajāpatibhakṣitasya madhumata upahūta
 upahūtasya bhakṣayāmi (iii). //28//

23. May the waters and herbs be friendly to us; and unfriendly to him who hates us and whom we do hate. (1)
24. Beholding the uprising divine light beyond the mundane darkness, we, by and by, approach the spiritual one, the divine of divines. (1)
25. O Lord, you are prosperity; may we prosper. (1) You are the kindling wood. You are brilliance; bestow brilliance on me. (2)
26. O resplendent Lord, your bowl of vigour is as large as the heaven and earth and as far as the seven seas extend. That bowl I take; I take that vigour in full and undiminished; I take it in myself undiminished. (1)
27. May in me be the great powers of all the organs; may in me be the skills; may in me be the activity. The sacrifice shines with three lights, along with the great light (i.e. the sun) and the light of the divine Supreme. (1)
28. The essence of milk has been brought. May we enjoy its drink year after year, (1) O bestower of radiance, O fulfiller of desires, O granter of happiness, O invoker of the fire of happiness. (2) Having been invited, I partake of the share of the savoury draught, offered to me, which has been drunk by the resplendent Lord and tasted by the Lord of the creatures. (3)

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

स्वाहा प्राणेभ्यः सार्धिपतिकेभ्यः । पृथिव्ये स्वाहा ऽग्नये स्वाहा ऽन्तरिक्षाय स्वाहा
 वायवे स्वाहा । दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा ॥ १ ॥
 विग्नभ्यः स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहा ऽद्भ्यः स्वाहा वरुणाय स्वाहा ।
 नाभ्ये स्वाहा पूताय स्वाहा ॥ २ ॥
 वाचे स्वाहा प्राणाय स्वाहा प्राणाय स्वाहा । चक्षुषे स्वाहा चक्षुषे स्वाहा
 श्रोत्राय स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा ॥ ३ ॥
 मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमंशीय । पशूनां रूपमन्नस्य रसो वशः श्रीः श्रेयतां मयि स्वाहा । ४

ATHAIKONACATVĀRIMŚO' DHYĀYAḤ

Svāhā prāṇebhyaḥ sādhipatikebhyaḥ (i). Pṛthivyai svāhā-
 (ii) gñaye svāhā -(iii) ntarikṣāya svāhā (iv) vāyave svāhā
 (v). Dive svāhā (vi) sūryāya svāhā (vii). //1//

Digbhyaḥ svāhā (i) candrāya svāhā (ii) nakṣatrebhyaḥ
 svāhā- (iii) dbhyaḥ svāhā (iv) varuṇāya svāhā (v) nābhyai
 svāhā (vi) pūtāya svāhā (vii). //2//

Vāce svāhā (i) prāṇāya svāhā (ii) prāṇāya svāhā (iii).
 Cakṣuṣe svāhā (iv) cakṣuṣe svāhā (v) śrotrāya svāhā (vi)
 śrotrāya svāhā (vii). //3//

Manasaḥ kāmamākūtiṁ vācaḥ satyamaśīya. Paśūnāṁ
 rūpamannasya raso yaśaḥ śrīḥ śrayatām mayi svāhā
 (i). //4//

CHAPTER THIRTY-NINE

1. Dedication to vital breaths along with their overlord.
(1) Dedication to the earth. (2) Dedication to the fire.
(3) Dedication to the mid-space. (4) Dedication to the wind. (5) Dedication to the sky. (6) Dedication to the sun. (7)
2. Dedication to the quarters. (1) Dedication to the moon. (2) Dedication to the stars. (3) Dedication to the waters. (4) Dedication to the ocean. (5) Dedication to the navel. (6) Dedication to the purifier. (7)
3. Dedication to the tongue. (1) Dedication to right nostril. (2) Dedication to left nostril. (3) Dedication to right eye. (4) Dedication to left eye. (5) Dedication to right ear. (6) Dedication to left ear. (7)
4. May I obtain my heart's desire, mental effort, and truthfulness of speech. May the beauty of the animals, deliciousness of food, fame and splendour be granted to me. Svāhā. (1)

प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सन्नाम् भम्भुता' वैश्वदेवः संशंसत्रो' घर्मः प्रवृत्तः—
 रतत्र उद्यते आश्विनः पर्यस्यानीयमनि' पौष्णो विष्यन्द्मनि' मारुतः कृषन् ।
 श्रेयः शर्मि सन्ताप्यमनि' वायव्यो ह्रियमाणः अग्निषो ह्रियमाणः' वाग्धुतः" ॥ ५ ॥
 सविता पंधमेऽहं—अग्निर्हितीये' वायुस्तृतीय' आवित्यश्मंतूथे'
 चन्द्रमाः पञ्चमे क्रतुः षष्ठे मरुतः सप्तमे' बृहस्पतिरष्टमे ।
 मित्रो नवमे' वरुणो दशमे इन्द्रं एकादशे' विश्वे देवा द्वादशे" ॥ ६ ॥
 उग्रश्च मीमश्च ध्वान्तश्च धुनिश्च । सामह्यश्चोभिपुगवा च विक्षिपुः स्वधा' ॥ ७ ॥
 अग्निश्च हृदयेना—शनिश्च हृदयाग्ने' पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन' प्रवं प्रक्ता ।
 शर्वं मतस्नाभ्यो गोशानं मुन्युना' महविषमन्तःपशुन्येतो—ग्रं देवं वनिष्पुना'
 वसिष्ठहनुः' शिङ्गोनि क्रोश्याभ्याम् ॥ ८ ॥

Prajāpatiḥ sambhriyamāṇaḥ (i) samrāṭ sambhr̥to (ii) vaiśvadevaḥ saṁsanno (iii) gharmaḥ pravṛkta- (iv) steja udyata (v) āśvinaḥ payasyānīyamāne (vi) pauṣṇo viśyandamāne (vii) mārutaḥ klathan (viii). Maitraḥ śarasi santāyyamāne (ix) vāyavyo hriyamāṇa- (x) āgneyo hūyamāno (xi) vāgghutaḥ (xii). //5//

Savitā prathame' hann- (i) agnirdvitiye (ii) vāyustr̥tīya (iii) ādityaścaturthe (iv) candramāḥ pañcama- (v) ṛtuḥ ṣaṣthe (vi) marutaḥ saptame (vii) bṛhaspatiraṣṭame (viii). Mitro navame (ix) varuṇo daśama- (x) indra ekādaśe (xi) viśve devā dvādaśe (xii). //6//

Ugraśca (i) bhīmaśca (ii) dhvāntaśca (iii) dhuniśca (iv). Sāsahvāñscā -(v) bhiyugvā ca (vi) vikṣipaḥ svāhā (vii). //7//

Agniṁ hr̥dayenā- (i) śaniṁ hr̥dayāgreṇa (ii) paśupatiṁ kṛtsnahṛdayena (iii) bhavanā yagna (iv). Śarvaṁ matasnābhyām- (v) īśnāṁ manyunā (vi) mahādevamantaḥparsavyeno- (vii) grām devaṁ vaniṣṭhunā (viii) vasiṣṭhahanuḥ (ix) śingīni kośābhyām (x). //8//

5. The self, being reared up, is Prajāpati (Lord of creatures). (1) Fully nourished, it is Samrāt, (shining bright). (2) When approached, it is Vaiśvadeva (belonging to all the bounties of Nature). (3) Separated from the body, it is Gharma (the sacrifice). (4) Rising up, it is Tejas (light). (5) Being collected in water, it is Āśvina (full of strength). (6) When water starts trickling, it is Pauṣṇa (nourishing). (7) When starting movements, it is Māruta (belonging to winds). (8) When nourished in the water-reservoir, it is Maitra (belonging to the friendly Lord). (9) When carried off, it is Vāyavya (belonging to the air). (10) When being invoked, it is Āgneya (belonging to the fire). (11) Having been invoked, it is Vāk (speech). (12)
6. On the first day, it is the rising sun. (1) On the second, the fire. (2) On the third, the wind. (3) On the fourth, the midday sun. (4) On the fifth, the moon. (5) On the sixth, the season. (6) On the seventh, the cloud-bearing winds. (7) On the eighth, the Jupiter. (8) On the ninth, the evening sun. (9) On the tenth, the ocean. (10) On the eleventh, the lightning. (11) On the twelfth day, it is all the bounties of Nature. (12)
7. Fierce, (1) Terrible, (2) Roarer (3) Shaker. (4) Humbler, (5) Assailant, (6) And Scatterer—Svāhā. (7)
8. (I worship) the adorable Lord (Agni) with my heart; (1) The Lord of thunder (Aśani) with my heart's front portion; (2) The Lord of the creatures (Paśupati) with the whole of my heart; (3) The Supreme being (Bhava) with my liver; (4) The Lord of happiness (Śarva) with my ribs; (5) The Ruler Supreme (Īśāna) with my fervour; (6) The great God (Mahādeva) with my inner side-bones; (7) The wrathful God with my large intestine; (8) The deities worth knowing with my lower jaw; (9) Sundry deities (Śiṅgīni) with the two heart muscles. (10)

उपैहोहितने मित्रं सोमंयने रुद्रं दीमंयने—रुद्रं प्रक्रीयेनं मरुतो बलेने
साध्यान् प्रमुदा । भवस्य कण्ठ्यं रुद्रस्यान्तःप्राश्यं महादेवस्य पशून्—
चार्यस्य वनिषुः पशुपतेः पुरीतने ॥ ९ ॥

लोमंभ्यः स्वाहा लोमंभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वचे स्वाहा
लोहितंभ्यः स्वाहा लोहितंभ्यः स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा ।
माम्भ्यः स्वाहा माम्भ्यः स्वाहा स्नायुभ्यः स्वाहा स्नायुभ्यः स्वाहा ।
ऽस्थभ्यः स्वाहा ऽस्थभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा ।
तेजोभ्यः स्वाहा प्रायवे स्वाहा ॥ १० ॥

आपासाय स्वाहा प्राप्तासाय स्वाहा संपासाय स्वाहा विपासाय स्वाहा—द्यासाय स्वाहा ॥
शुचे स्वाहा शोचते स्वाहा शोचमानाय स्वाहा शोकाय स्वाहा ॥ ११ ॥
तपसे स्वाहा तपते स्वाहा तपमानाय स्वाहा तप्ताय स्वाहा धर्माय स्वाहा ।
निष्कृत्य स्वाहा प्रायश्चित्ते स्वाहा मेघनाय स्वाहा ॥ १२ ॥
धृमाय स्वाहा धर्माय स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ।
ब्रह्मणे स्वाहा ब्रह्महत्याय स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा
द्यावपृथिवीभ्यां स्वाहा ॥ १३ ॥

Ugrānlohitena (i) mitraṁ sauvratyena (ii) rudraṁ
daurvratyene -(iii) ndraṁ prakṛīdena (iv) maruto balena
(v) sādhyān pramudā (vi). Bhavasya kaṇṭhyaṁ (vii)
rudrasyañtāḥpārśvyaṁ (viii) mahādevasya yakṛc- (ix)
charvasya vaniṣṭhuḥ (x) paśupateḥ purītat (xi). //9//

Lomabhyaḥ svāhā (i) lomabhyaḥ svāhā (ii) tvace svāhā
(iii) tvace svāhā (iv) lohitāya svāhā (v) lohitāya svāhā (vi)
medobhyaḥ svāhā (vii) medobhyaḥ svāhā (viii).
Māmsebhyaḥ svāhā (ix) māmsebhyaḥ svāhā (x)
snāvabhyaḥ svāhā (xi) snāvabhyaḥ svāhā -(xii)'stha
bhyaḥ svāhā -(xiii)'sthabhyaḥ svāhā (xiv) majjabhyaḥ
svāhā (xv) majjabhyaḥ svāhā (xvi). Retase svāhā (xvii)
pāyave svāhā (xviii). //10//

Āyāsāya svāhā (i) prāyāsāya svāhā (ii) samyāsāya svāhā
(iii) viyāsāya svāho -(iv) dyāsāya svāhā (v). Śuce svāhā
(vi) śocate svāhā (vii) śocamānāya svāhā (viii) śokāya
svāhā (ix). //11//

Tapase svāhā (i) tapyate svāhā (ii) tapyamānāya svāhā
(iii) taptāya svāhā (iv) gharṁāya svāhā (v). Niṣkṛtyai
svāhā (vi) prāyaścityai svāhā (vii) bheṣajāya svāhā
(viii). //12//

Yamāya svāhā- (i) ntakāya svāhā (ii) mṛtyave svāhā (iii).
Brahmaṇe svāhā (iv) brahmahatyāyai svāhā (v)
viśvebhyo devebhyaḥ svāhā (vi) dyāvāpṛthivībhyāṁ
svāhā (vii). //13//

9. (I worship) the fierce Lord with blood; (1) The friendly Lord with courtesy; (2) The punisher Lord with arrogance; (3) The resplendent Lord with sports; (4) The brave soldiers with force; (5) The seekers of perfection with pleasantries. (6) The throat part to the Supreme being. (7) The intra-ribs to the punisher Lord. (8) The liver to the great God. (9) The large intestine to the bliss-bestowing Lord. (10) The pericardium to the Lord of the creatures. (11)
10. Dedication to hair (1) dedication to hair; (2) dedication to skin (3) dedication to skin; (4) dedication to blood (5) dedication to blood; (6) dedication to fat; (7) dedication to fat. (8) Dedication to flesh; (9) dedication to flesh; (10) dedication to sinews. (11) dedication to sinews; (12) dedication to bones; (13) dedication to bones; (14) dedication to marrow; (15) dedication to marrow; (16) dedication to semen (17) dedication to anus. (18)
11. Dedication to exertion; (1) dedication to efforts; (2) dedication to all-round endeavours; (3) dedication to special effort; (4) dedication to attempt to improve. (5) dedication to grief; (6) dedication to the grieving. (7) dedication to the grieved; (8) dedication to sorrow. (9)
12. Dedication to austerities; (1) dedication to one practising austerities; (2) dedication to one for whom the austerities are practised; (3) dedication to one, who has completed his austerities; (4) Dedication to sacrifice. (5) dedication to expiation; (6) dedication to atonement; (7) dedication to remedy (8)
13. Dedication to the controller Lord; (1) dedication to the Lord causing the end; (2) dedication to death. (3) Dedication to sacred knowledge; (4) dedication to suppression of sacred knowledge; (5) dedication to all the bounties of Nature; (6) dedication to the heaven and earth. (7)

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः ।

ईशा वासुमिदं सर्वं यत्किं नु जगत्यां जगत् ।

तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधुः कस्य सिद्ध्यर्नम् ॥ १ ॥

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतथं समाः । एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे' ॥२॥

असुर्यो नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः । तस्ते प्रेत्यापि गच्छन्ति ये के चात्मह्नो जनाः' ॥३॥

अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्देवा आप्नुवन् पूर्वमर्शत् ।

तद्धावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नापो मातरिश्वा दधाति' ॥ ४ ॥

तदेजति तदेजति तद्दुरे तद्वन्तिके । तद्वन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥ ५ ॥

यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मज्ञेवानुपश्यति । सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न वि चिकित्सति' ॥ ६ ॥

ATHA CATVĀRIMŚO'DHĀYAḤ

Īśāvāsyamidam sarvaṁ yatkiṁ ca jagatyām jagat. Tena tyaktena bhuñjithā mā gṛdhaḥ kasya sviddhanam (i). //1//

Kurvanneveha karmāṇi jijīviṣecchataṁ samāḥ. Evaṁ tvayi nānyatheto' sti na karma lipyate nare (i). //2//

Asuryā nāma te lokā andhena tamasāvṛtāḥ. Tāṁste pretyāpi gacchanti ye ke cātmahano janāḥ (i). //3//

Anejadekaṁ manaso javīyo nainaddevā āpnuvan pūrvamarśat .

Taddhāvato' nyānatyeti tiṣṭhattasminnapo mātariśvā dadhāti (i). //4//

Tadejati tannaijati taddūre tadvantike. Tadantarasya sarvasya tadu sarvasyāsya bāhyataḥ (i). //5//

Yastu sarvāṇi bhūtānyātmannevanupaśyati. Sarva-bhūteṣu cātmānaṁ tato na vi cikitsati (i). //6//

CHAPTER FORTY

1. All whatsoever exists in this universe, is pervaded by God supreme. Enjoy it, knowing full well that it will have to be renounced. Do not be greedy. To whom do the riches belong? (1)
2. Let one desire to live a hundred years in this world only actively engaged in his work. For you, there is no other way. And as such, the deeds do not cling to man. (1)
3. There are demoniac worlds enwrapped in blinding darkness. To those worlds proceed the men, even after death, who kill their self. (1)
4. That one, though absolutely motionless, is swifter than mind. The gods could not overtake it, when it sped before them. Though standing still, it outstrips all the others running fast. Even the vehement wind concedes its supremacy. (1)
5. It moves, but still it moves not. It is far away, even then it is very close. It is within all; it encompasses all this universe on the outer side as well. (1)
6. He, who realizes all the beings in the Supreme Self itself, and the Supreme Self in all the beings, suffers not from doubts whatsoever, thereafter. (1)

यस्मिन्सर्वीणि भूतान्यात्मेवामुद्धिजानतः । तत्र को मोहः कः शोकः एकत्वमनुपश्यतः ॥ ७ ॥
 स पर्यगाच्छुक्कर्मकायमग्नमस्नाविरथ शुद्धमपापविद्धम् ।
 कुविर्मनीषी परिभूः स्वयम्भूपांतातप्यतोऽद्यन् व्यदधाच्छाश्वतीभ्युः समाम्यः ॥ ८ ॥
 अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसंमृतिमुपासते । ततो मूर्ध इव ते तमो य उ सम्भूत्याथ रताः ॥ ९ ॥
 अन्यदेवाणुः सम्भूतावुन्पदाङ्गिरसम्भवात् । इति शुभ्रम् धीराणां ये नस्तद्विचक्षिरे' ॥ १० ॥
 सम्मूर्तिं च विनाशं च यस्तद्वेदोमयं सह । विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते' ॥ ११ ॥
 अन्धं तमः प्र विशन्ति येऽविद्यामुपासते । ततो मूर्ध इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥ १२ ॥
 अन्यदेवाहुर्विद्यायां अन्यदाङ्गिराविद्यायाः । इति शुभ्रम् धीराणां ये नस्तद्विचक्षिरे' ॥ १३ ॥
 विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोमयं सह । अविद्याया मृत्युं तीर्त्वा विद्यायाऽमृतमश्नुते' ॥ १४ ॥

Yasmintsarvāṇi bhūtānyātmaivābhūdvijānataḥ. Tatra ko mohah kaḥ śoka ekatvamanupaśyataḥ (i). //7//

Sa paryagācchukramakāyamavrapaṇam asnāviraṁ
 suddhamapāpavidddham.

Kavirmanīṣi paribhūḥ svayambhūryāthātathyato' rthān
 vyadadhācchāśvatībhyaḥ samābhyaḥ (i). //8//

Andhaṁ tamaḥ praviśanti ye sambhūtimupāsate. Tato
 bhūya iva te tamo ya u sambhūtyāṁ ratāḥ (i). //9//

Anyadevāhuḥ sambhavādanyadāhurasambhavāt. Iti
 śuśrūma dhīrāṇāṁ ye nastadvicacakṣire (i). //10//

Sambhūtiṁ ca vināśaṁ ca yastadvedobhayaṁ saha.
 Vināśena mṛtyuṁ tīrtvā sambhūtyāṁmṛtamaśnute (i). //11//

Andhaṁ tamaḥ praviśanti ye vidyāmupāsate. Tato bhūya
 iva te tamo ya u vidyāyāṁ ratāḥ (i). //12//

Anyadevāhurvidyāyā anyadāhuravidyāyāḥ. Iti śuśrūma
 dhīrāṇāṁ ye nastadvicacakṣire (i). //13//

Vidyāṁ cāvidyāṁ ca yastadvedobhayaṁ saha. Avidyayā
 mṛtyuṁ tīrtvā vidyayā' mṛtamaśnute (i). //14//

7. For the man, for whom, after realization, all the creatures have become Universal Self itself, what infatuation or what sorrow can there be, as he sees the oneness in all? (1)
8. He attains the bodiless, uninjurable, sinewless, pure and sinless bright one. He the Supreme Self far-sighted, wise, surpassing all, and self-existent, creates the objects in all propriety for all times to come. (1)
9. Those, who glorify the destructive impulse, fall in the blinding gloom. But those, who run after the creative impulse alone, fall in the gloom darker still. (1)
10. Different is the fruit of the creative impulse and the fruit of the destructive one is different. Thus we have been hearing from the sages, who instruct us in these matters. (1)
11. He, who pursues the creative impulse as well as the destructive one side by side, overcomes death by the destructive impulse and gains immortality through the creative one. (1)
12. Those who pursue worldly knowledge alone fall in the blinding gloom. Those, who pursue spiritual knowledge only, sink into gloom darker still. (1)
13. Different is the fruit of worldly knowledge, and the fruit of spiritual knowledge is different. Thus we have been hearing from the sages, who instruct us in these matters. (1)
14. But he, who pursues worldly knowledge and the spiritual one side by side, overcomes death by worldly knowledge and gains immortality through the spiritual one. (1)

वायुरानिलममृतमथेवं मस्मान्तं शरीरम् । ओ३म् कर्तो स्मर । क्लिबे स्मर । कृतं स्मर' ॥१५॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्वि॒श्वानि दे॒व व॒युनानि वि॒द्वान् ।

य॒यो॒ध्यु॒स्मज्जु॒हुरा॒णमे॒नो भू॒यि॒ष्ठां ते नम॑ उ॒क्तिं वि॒धेम॑ ॥ १६ ॥

हिर॒ण्मये॑न पा॒त्रेण॑ स॒त्यस्या॑पि॒हितं॑ मु॒खम् । योऽसा॑वा॒वित्थे॑ पु॒रुषः॑ सोऽसा॑व॒हम् ।

ओ३म् खं ब॒र्ह' ॥ १७ ॥

Vāyuranilamamṛtamathedaṁ bhasmāntaṁ śarīram. Om
krato smara. Klibe smara. Kṛtaṁ smara (i). //15//

Agne naya supathā rāye asmānviśvāni deva vayunāni
vidvān.

Yuyodhyasmajjuhurāṇamenō bhūyiṣṭhām te nama uktiṁ
vidhema (i) //16//

Hiraṇmayena pātreṇa satyasyāpihitaṁ mukham.

Yo' sāvāditye puruṣaḥ so' sāvaham. Om khaṁ brahma (i).
//17//

- 15 Breaths go out to mix with the elemental air; the soul is immortal and the body is to end in ashes. Om. Now O sacrificer, think; think of the world full of enjoyments and think of the deeds you have done. (1)
16. O adorable Lord, lead us to richness by comfortable and painless paths. O God, you know all our actions. Remove our sin that leads us astray. We bow to you with reverence again and again. (1)
17. The face of the Ultimate is hidden by a golden cover. The cosmic Man, who is there in the sun, that I am Myself, i.e. Om, the abstract, the Divine Supreme. (1)

NOTES

by

Udaya Vir Viraj

Chapters 26—40

अध्यायाः २६—४०

NOTES

CHAPTER XXVI

Chapters I to XXV contain sacrificial texts and formulas connected with the Lunar Sacrifices (दर्शपौर्णमास), Agnihotra, Oblation to the Manes (पितृमेघ), the Seasonal Sacrifices, the Vājpeya, the Rajsūya, the Aśvamedha, the Sautrāmaṇī, etc. sacrifices. Chapters XXVI to XXIX contain sacrificial texts and formulas for Agniṣṭoma, Agni Sautrāmaṇī, Puruṣamedha, Sarva Pitṛmedha, Pravargya etc. sacrifices. These supplementary formulas are to be applied to these sacrifices as the occasion requires.

1. **Te sannate**, have submitted to you; are bowed before you.

Adah, असौ, so and so; the name of the person or the party should be mentioned here to make the prayer complete.

Sapta saṁsadaḥ, a set of seven; seven sitting together, seven communities. Five sense organs, the mind (मन) and the intellect (बुद्धि), these are the seven and the eighth is the speech (वाक्). Alternatively, Agni, Vāyu, Antarikṣa, Āditya, Dyuloka, Ambu and Varuṇa are the seven and the Earth is the eighth.

Bhūtāsādhani, sustainer of all beings.

Sainjñānam, complete understanding; friendly relations.

Amunā, with so and so; name of the person or the party to be mentioned here.

2. **Aryāya**, to the Vaiśya. अर्यः स्वामिवैश्ययोः; *arya* means the master, and also a Vaiśya, a person engaged in trade, commerce and agriculture.

Ayam kāmah, such and such wish of mine; the wish whatsoever should be mentioned here in clear words.

3. **Aryaḥ**, the pious and the righteous man. Griffith translates this word as 'foreman'.

Upayāmagrhitō'si, this is addressed to a cup of Soma juice. Soma has been translated by us as Bliss or devotional Bliss. *Upayāma* is the name of a certain type of cup used for Soma. We have rendered it as 'due process'.

4. **Gomān**, गावः धेनवः, स्तुतयः किरणा वा विद्यन्ते यस्य, one who has cows, praises (speech) or rays.

Soma, cure-juice; juice of a medicinal herb, that cures all the maladies.

Yoniḥ, abode; home; place.

Śatakratu, one who has performed a hundred sacrifices; normally used for Indra; Lord of a hundred powers; one engaged in hundreds of selfless deeds.

Gomate, to you, who are rich in cows; or who are rich in divine speech.

6. **Ajasraṁ gharman**, continuous heat; heat that never exhausts.

Rtāvānam, full of righteousness.

Jyotiṣaspatim, to the Lord of light.

Vaiśvānaraḥ, benefactor of all men; fire; God.

7. **Bhuvanānām**, of the worlds; of the beings.

Abhiśriḥ, आश्रयणीयः, the one, under whom all should take shelter.

Yatate sūryeṇa, accompanies the rising sun. The sacrificial fire is kindled at sunrise.

8. **Ukthena vāhasā**, riding the praises as a vehicle.

9. **Rṣiḥ**, penetrating seer.

Pāñcajanyaḥ, benefactor of all the five categories of men; Brāhmaṇa, Kṣatriya, Vaiśya, Sūdra and Niṣāda.

Mahāgayam, महान् गयः स्तुतिर्यस्य, one who has been praised greatly, or praised by great men.

Pavamāna, self-purifying; purifier; purified. An epithet applied both to Soma and Agni.

10. **Ṣoḍaśī**, षोडशकलासम्पूर्णः, complete with His sixteen aspects. पञ्चप्राणाः पञ्चबुद्धीन्द्रियाणि, पञ्चकर्मेन्द्रियाणि मनः षोडशं एतल्लिङ्गं यस्य स षोडशीन्द्रः; five vital breaths, five sense organs (ज्ञानेन्द्रियाणि), five functional organs (कर्मेन्द्रियाणि) and sixteenth the mind, possessor of all these sixteen is Ṣoḍaśī, i.e. Indra.

Pāpmānam, the sinful; also the sin.

11. **Dasman**, दर्शनीयं, beautiful to look at.

Rṭūṣaḥam, subduer of enemies with His motion only. Also, subduer of evil.

Svasareṣu, in cow-stalls. दिनेषु, in day time (Uvāṭa).

Dhenavaḥ, cows, milked for the sacrifice and temporarily separated from their calves.

12. **Vāhiṣṭhain**, the best carrier of our veneration.

Bṛhadarca, one with large glowing flames; affluent in splendour; one who is worshipped with Bṛhat Sāman.

Mahiṣī iva, just like the wife of first marriage. Also, vast.

Rayiḥ, धनं, riches. **Vājāḥ**, अन्नानि, foods.

13. *Itthetarā*, other than these, uttered by the *udgātr*, and the *stotr* etc.

Indubhiḥ, सोमैः, with Soma juice or with loving devotion.

Ehi, शु ब्रवāṇi te, come. I speak to you in a friendly way.

14. *Vi tanvantu*, may they make flourish.

Prajām, progeny.

15. *Viprah*, all-wise Lord. Indra (Sāyaṇa). Soma (Uvāṭa). According to Uvāṭa the meaning will be : Soma, sharpener of intellect, grows at the foot hills of the mountains and at the confluence of rivers. Also, man of wisdom.

16. *Andhasaḥ*, of this sap of life (Soma).

Divi sad bhūmi ādade, though it was set in heaven, it came down to earth, or taken over the earth.

Ugraṁ śarma, mahi śravaḥ, strong is its sheltering power and great is its renown.

17. *Variovit*, धनस्य ज्ञाता प्रापकश्च, one who knows the riches and bestows them also.

18. *Arya*, O Lord.

Dyumnāni, धनानि, riches.

Siśāsantaḥ, वषणु दाने; दातुमिच्छन्तः, willing to distribute judiciously among ourselves.

19. *Vīraiḥ*, gobhiḥ, aśvaiḥ, पुत्रैः, धेनुभिः, वाजिभिः, with sons, cows and horses—three desired objects of ancient people.

Sarveṇa puṣtaiḥ, with all other things that make one powerful and prosperous.

Anu dvipadā, with bipeds.

20. Devānām patniḥ, consorts of gods; vital virtues of Nature's bounties.

Uṣatīḥ, full of desire; desiring food and drinks.

Tvaṣṭāram, the universal Architect; God, who moulds this universe.

21. Gṛṇīhi, praise; bless.

Gnāvaḥ, selfless benefactor. One who has got wives.
(Uvāṭa)

Neṣṭṛ, the priest who leads the wife of the sacrificer.

22. Draviṇodāḥ, bestower of wealth.

Pra tiṣṭhata, command respect.

Neṣṭrāt, from the cup of the *neṣṭṛ*.

Ṛtubhiḥ, with the Ṛtu gods; season deified.

23. Barhiṣi, in the sacrifice. Also, on the grass-mats.

Indum, सोमम्, Soma-juice; or loving devotion.

24. Ameva, अमा इव, अमा शब्दो गृहवचनः, as if at your own home.

Āgantana, come here. **Sadatanā**, sit; stay.

Raṇiṣṭana, enjoy; रतिं कुर्वत, be merry.

Janibhiḥ, with ladies or women who can bear children.

Sumadgaṇaḥ, in the pleasant company of.

25. **Soma**, O elixir (of divine love).

Madiṣṭhayā, with the most intoxicating or exhilarating.

26. **Rakṣohā**, destroyer of the wicked.

Viśvacarṣaṇiḥ, all-beholding.

Ayohate, secured or made fast by fixing iron-nails. **Ayas**, iron; bronze; copper.

Droṇe, in a wooden cask.

CHAPTER XXVII

According to Dayānanda this chapter lays down how noble persons should behave. According to Uvaṭa, this chapter is related to Agni. Verses 1–9 are to be used at a sacrifice between the 9th and 10th of the normal Gāyatrī kindling verses while the sacrificial fire is being lighted or when additional fuel is applied to it.

1. **Samāḥ**, months. Also, warm halves of the years as distinguished from and equal to *himāḥ*, or cold halves, the winters.

2. **Saṁ idhyasva**, kindle up; get lighted.

Ucca tiṣṭha, stand elevated.

Prabodhaya, arouse; wake-up; enlighten.

Te upasattā, one that stands by you; your supporter or worshipper.

Te brahmāṇaḥ, those who know or pray to you; meditate upon you.

3. **Sāmvarāṇe**, in this choice of ours.

Aprayucchan, अप्रमाद्यन्, without negligence; always alert.

Sapatna, enemy; one who wants to share other's wife.

Abhimātiḥ, enemy; one who wants to overwhelm others.

4. **Dhārayā**, धारय, hold; retain; keep.

Nikāriṇaḥ, निकृष्टकर्माणः, wicked persons.

Pūrvacitaḥ, those who have gathered strength already.

Mā nikran, may not injure you or subdue you.

Kṣatraṁ, ruling power. **Suyamam**, light; easy to control.

Aniṣṭṛtaḥ, unharmed; uninjured.

5. **Kṣatreṇa svāyuh sāmrahasva**, lead your praiseworthy life defending the weak.

Mitradheye, helping your friends, or, in a friendly way.

Vihavyaḥ, विशेषाणि हव्यानि यस्य, one who has got abundant supplies. Also, one who is invited specially (by the kings).

6. **Nihaḥ**, निहन्तृन्, killers. **Sridhaḥ**, bad characters; wicked persons. **Acittim**, thoughtlessness. **Arātim**, miserliness. **Duritā**, evils; sorrows and sufferings; woe and trouble.

7. **Aniṣṭṛtaḥ**, uninjured; unconquered.

Kṣatrabhṛt, holder of protective power.

Jātavedā, omniscient. जातं जातं वेत्ति यः सः ।

Mānuṣīrbhiyaḥ, from human terrors; from fear created by men.

Pramuñcan, making free; liberating from; releasing.

Vṛdhe, for prosperity.

8. **Śaṁśitam śaṁ śīśadhi**, literally, sharpen him though already sharpened; enlighten him though already initiated; arouse him though already excited.

Santarām, अतिरां, very much; to the extreme.

Vardhaya, exalt him; raise him; make him grow.

Viśve devāḥ, all the godly people; learned ones.

9. **Yamasya**, of death; मृत्योः ।

Amutrabhūyāt, from the birth in the yonder world; परलोके जन्मनः ।

Abhiśasteḥ, from the curse of; अभिशापात् ।

Pratyauhatām, may the two (Aśvins) drive away. **Śacibhiḥ**, with skills.

10. **Svaḥ**, light. **Uttaram**, higher up.

11. This and the following eleven verses form an Āprī or Propitiatory hymn. It is found with some variations in the Atharvaveda V. 27.1-12.

Supratikasya sūnoḥ, of this fair-faced son. Agni is considered the son of the sacrificer, as being produced and maintained by him.

Śocīm̐ṣi, brilliant glows.

Dyumattamā, for द्युमत्तमानि । द्यौः दीप्तिः येषां तानि द्युमन्तिः; अत्यन्तं द्युमन्ति द्युमत्तमानि विश्वप्रकाशकानि । Dyauḥ is radiance or light; those having utmost brilliance; illuminators of all the world.

12. **Tanūnapāt**, preserver of bodies. Also, तनूनां अपां नपात्, grandson of waters, i.e. the fire.

Asuraḥ, असून् राति ददाति यः, bestower of life. Also, the Lord Divine.

Deveṣu devaḥ, god among gods.

Pathaḥ, paths of life.

Madhunā ghr̥tena, with sweet butter. Also, with honey and butter, i.e. with all the good and desirable things.

13. **Narāśainsaḥ**, praised by men.

Sukṛt, performer of good deeds.

Savitā, impeller of the universe or of our intellects.

14. **Accha ayam eti**, 'अच्छाभेराप्तुमिति शाकपूणिः' (Nir. V. 28) *accha* means towards; this comes towards.

Prayatsu, वर्तमानेषु, when the sacrifice is in progress.

Namasā, with food. **Śavasā**, with vigour.

15. **Vasudhātamaḥ**, the greatest bestower of wealth. वसूनां धनानां धातमः दातुतमः ।

Cetiṣṭhaḥ, अतिशयेन चेतयिता, greatest awakener.

16. **Devīr dvāraḥ**, the doors divine. Doors of the sacrificial hall deified. (Griffith). Also, divine doors to the yonder world.

Dhāmnā patyamānāḥ, rich in accommodation.

17. **Divye**, दिवि भवे, residing in the sky; divine.

Yoṣaṇe, two damsels; wives.

Adhvaram yajñam, अकुटिलं यज्ञं, simple sacrifice; or the sacrifice free from violence. Also, अध्वरं सोमं, *adhvara* is soma. (Uvata).

18. **Daivyā hotārā**, दैव्यौ होतारौ, priests divine. Agni with Āditya or Varuṇa; or Agni terrestrial and firmamental. Also, Aśvins.

19. **Mahī gṛṇānā**, praised by all.

Tisro devīḥ, three divinities, Idā, Sarasvatī and Bhārati.

Barhiḥ, sacrifice; also, grass-mat.

20. **Tvaṣṭā**, Divine Architect.

Viṣyatu, विमुञ्चतु, drop it (in our navel, i.e. in our lap).

Purukṣu, पुरुषु बहुषु क्षियति निवसति यत् तत्, that which resides in the multitude, i.e. contributed by multitude.

Turīpam, तूर्णं आप्नोति, quick coming.

21. **Vanaspati**, Lord of forests. Also, the sacrificial stake, regarded as a form of Agni. (Griffith).

Tmanā, for आत्मना, by yourself.

Sūdayāti, √षूद क्षरणे, संस्करोति, seasons.

Śamitā, soothing; bringing peace and comfort.

23. According to the ritualists, this and the next verse is used at the sacrifice of a hornless white he-goat to Vāyu. But there is no suggestion of a goat in the text. Vāyu, Lord of motivation.

Niyutām, of steeds (horses).

Svapatyāni, सु अपत्यानि, good progeny.

Śvetah, 'शुक्लो हि वायुः', Vāyu is white coloured.

Siṣakti, सेवते, enjoys; consumes.

24. **Dhīṣanā**, a goddess of abundance and prosperity. Also, divine language of praise; धिषणा वाक् देवी ।

25. This and the next verse are in the praise of **Prajāpati** (Ka = **Prajāpati**).

Br̥hatīḥ āpaḥ, mighty waters. **Garbham**, primeval seed. **Asuḥ**, vital force.

Kasmai, to whom; or Him, **Prajāpati**. सुखनिमित्ताय, bestower of happiness (Dayā.).

26. **Dakṣam**, बलं, creative vital force.

27. **Niyudbhiḥ**, teams of horses. नियतैः गुणैः, with definite qualities.

Dāśvāṁsam, दातारं, donor; sacrificer; devotee.

Duroṇe, गृहे, in the house.

Gavyam asvyaṁ, pertaining to cows and horses. Cow is the symbol of intellect and the horse of vigour.

Subhojasam, which can be enjoyed without unpleasant after-effects.

28. **Niyudbhiḥ**, with horses or mares; yoked forces.

First three *pādas* are addressed to Vāyu and the fourth is addressed to all the bounties of Nature or gods.

29. **Vāyo**, O sense of touch. Also, the wind divine.

Śukrah, purifier; or purified. पवित्रकर्ता ।

31. **Niyudbhiḥ śivābhiḥ**, by propitious actions; also by good mares.

Yajñapriḥ, one who is pleased with sacrifice.

33. **Svabhūte**, O self-existent Lord.

Ekayā ca daśabhiḥ, with one and ten.

Dvābhyām ca viṃśatī ca, with two and twenty.

Tisṛbhiḥ trīṃsatā ca, with three and thirty.

Vi muñca, unyoke them.

34. **Tvaṣṭurjāmātaḥ**, O son-in-law of the Sun. How the wind is called the son-in-law of the Sun? आदित्यादप आदाय वायुर्गर्भयति ततो वृष्टिर्भवति, इति वायुरादित्यस्य जामाता, the wind taking waters from the Sun impregnates them; therefrom comes the rain; therefore the wind is the son-in-law of the Sun.

35. **Adugdhāḥ**, which have not been milked.

Svardṛśam, beholder of heavenly light. Also, सुखेन द्रष्टुं योग्यं, pleasing to behold (Dayā.).

Nonumah, नमामः, bow to you in respect. Also, we call you.

36. **Aśvāyanto gavyantaḥ**, desirous of having cows and horses, i.e. mental and physical powers.

37. **Kāravaḥ**, poet sages.

Vājasya sātāu, अन्नस्य लाभे, to obtain nourishing food.

Vṛtreṣu, in the conflicts of life; or enemies.

Kāṣṭhāsu, दिक्षु, in all the directions.

Arvataḥ, of the horse; in whichever direction the horse goes. दिग्विजयनिमित्तं, with the purpose of conquering all the regions.

38. **Vajrahasta**, wielder of punitive justice. Also, one who holds thunderbolt in this hand.

Adrivaḥ, Lord of clouds of evil forces. Also, caster of stones (thunderbolt or hailstones).

Rathyam, fit for chariot.

Gāṁ aśvam, cow and horse, i.e. wisdom and vigour.

Citra, आश्चर्यकारिन्, O wonderful!

39. **Sadāvṛdhaḥ**, always augmenting.

Ābhuvat, may come to us; may become a friend to us.

40. **Satyaḥ**, genuine; true.

Madānām maṁhiṣṭhaḥ, most potent intoxicant.

Sat andhasaḥ, of good and nourishing food.

Dṛḍhā, formidable; strongly guarded.

41. **Jaritṛṇām**, of admirers, of glorifiers.

Śataim bhavāsi, शतं भवसि, you become as if a hundred (to protect us).

42. **Pra śainsiṣam**, स्तौमि; we praise; let us praise; we have praised or glorified. वयं is used in place of अहम् ।

Dakṣase, for obtaining strength.

Mitraim na, like a friend.

43. **Ūrjām pate**, O Lord of energies.

Vaso, O wealth personified.

Four types of speech; Rk, Yjuḥ, Sāman and the fourth Nigada, i.e. ordinary literature.

44. **Ūrjo napātam**, source of strength.

Hina, तर्पय, serve him; feed him.

Asmayuḥ, अस्मान् कामयते यः, well wisher of ours; propitious to us.

Bhuvat, may He be or become.

Vṛdhe, for our growth or prosperity.

Vājeṣu, संग्रामेषु, in battles; in struggles of life.

45. According to the ritualists, the formulas contained in this verse are to be applied in the Agnicayana ceremony at the time when the sacrificer touches as much as he can of the surface of the newly constructed Fire-altar.

Agni is addressed, as identified with Prajāpati, the presiding deity of the year and with the altar.

Sain āñca, सङ्कुच, may you wane.

Prasāraya, may you wax.

Pretyai etyai ca, for going and coming.

Suparṇacit, collector of fine leaves (शोभनानां पर्णानां संचयिता); also built in the shape of an eagle (सुपर्ण).

Āṅgirasvat, blazing bright (like burning coals). Also, अङ्गिरस इव प्राणा इव, like vital breaths.

CHAPTER XXVIII

According to the ritualists, this chapter is closely connected with and supplementary to the chapters XIX-XXI, which deal with the Sautrāmaṇī sacrifice.

This chapter contains four Āpī hymns : 1-11, 12-22, 24-34; 35-45.

1. **Yakṣat**, यजति यजतु वा; worships; let him worship.

Idāspade, place of worship or sacrifice.

Nabhau pṛthivhyā, on the navel of the earth. But according to Uvāṭa, पृथिवीशब्देनान्तरिक्षमुच्यते, the word *pṛthivī* denotes the mid-space; in the mid-space.

Indra shines at three places : at the place of sacrifice on earth in the form of the fire; in the mid-space in the form of the lightning; in the sky in the form of the sun.

Divo varṣman, वर्षमणि, वर्षिष्ठे प्रदेशे, in the highest place.

Vetu, प्राप्नोतु, पिबतु; may enjoy.

Carṣanīśahām ojiṣṭhaḥ, mightiest Lord of conquerors of men. चर्षणीनां मनुष्याणां अभिभवकर्तृणां मध्ये ओजस्वितमः।

2. **Tanūnapāt**, तनुं न पातयति यः, protector of the body. Also, the son of himself; the fire is reproduced continually from some other fire.

Svarvidam, one who conducts us to the world of light or of bliss.

Madhumattamaiḥ pathibhiḥ, along the sweetest paths.

3. **Idābhiḥ īditam**, worshipped or praised with praises.

Ājuhvānam, आहूयमानं, being invoked; invited.

Savīryaḥ, full of vigour. **Vajrahastaḥ**, wielder of thunder-bolt. **Purandaraḥ**, breaker or subduer of the cities or the castles (of enemies).

4. **Barhiṣi**, in the sacrifice. Also, on grass-mats.

Niṣadvaram, best among those who sit (at the sacrifice). **Vṛṣabham**, वर्षितारं, showerer; one who makes it rain; showerer of bliss.

Naryāpasam, नर्यं अपः कर्म यस्य तं, नराणां हितकारिणं, performer of actions beneficial for men.

Vasubhiḥ, **rudraiḥ**, **ādityaiḥ**, with young, adult and mature sages.

Sayugbhiḥ, सह युञ्जन्ति ये तैः, with his companions.

5. **Dvāraḥ**, the doors divine.

Ojaḥ, **vīryam**, **sahaḥ**, strength or force, manly vigour or valour, and endurance or conquering power. इन्द्रियशरीरमनोबलानि,

powers of organs, body, and mind.

Viśrayantām, विवृता भवन्तु, may open wide.

Suprāyaṇā, सुप्रगमनाः, allowing an easy passage. **Mīdhuse**, सेक्त्रे, for the showerer. Also, for the impregnator.

6. **Uṣe**, two dawns; dawn and night. Also, dawn and dusk.

Savātarau, समानो वाता वत्सः ययोः तौ, two cows having one common calf.

Na, इव, like; as if.

7. **Daivyā hotarā**, two divine priests, the Aśvins. **Bhiṣajā**, भिषजौ, two physicians.

Pracetasaṃ, full of wisdom. **Indriyam**, power of sense-organs; manly vigour. **Kavī**, क्रान्तदर्शनौ, full of vision; capable of seeing beyond the present.

8. **Tisro devīḥ**, three divinities : Idā, Sarasvatī and Bhārati. **Mahīḥ**, great; mighty.

Tridhātavaḥ, effecting the three elements of the body, Vāta, Pitta and Kapha.

Bheṣajam trayam, three remedies, as if.

Indrapatniḥ, इन्द्रस्य पत्न्यः पालयित्र्यः, those who look after and nourish Indra, the aspirant.

Haviṣmatīḥ, having abundant supplies.

9. **Tvaṣṭā**, the universal Architect. Also, Sun.

Indram, परमैश्वर्यवन्तं, resplendent; resplendent Lord.

Bhiṣajam, the physician. **Suyajam**, easy to worship or to accompany. **Ghṛtaśriyam**, bright as clarified butter. **Suretasam**, prolific.

Pururūpam, multiform. **Maghonam**, bounteous. **Indriyam**, power of all the sense-organs.

10. **Vanaspatim**, Lord of forests. **Śamitāram**, हविषां संस्कर्तारम्, seasoner of sacrificial materials.

Śatakrātum, बहुकर्माणं, performer of hundreds of selfless deeds.

Dhiyo joṣṭāram, बुद्धेः कर्मणो वा सवितारं, inspirer of intellect or action. Also, lover of prayer.

Indriyam, bestower of power of sense-organs.

11. **Svāhākṛtīnām**, of the utterances of the word *svāhā*, while dedicating oblations.

Svāhā, dedication. All hail!

Medas, fat; fatty substances. **Stoka**, drops (of clarified butter).

12. **Barhis**, herbage; *kuśā* grass; grass-mats.

Vīravat, capable of producing sons.

Avastīrṇam, spread (upon the altar).

Vastorvṛtam, वस्तोरहनि वृत्तं, collected in the day. **Prāctorbhṛtam**, अक्तो रात्रौ प्रभृतं, processed at night.

Atyagāt, it surpasses others.

13. *Saṅghāte*, closely joined. *Vīdviḥ*, वृद्धा, strong. *Yāman*, यामनि, while in action, कर्मप्राप्तौ । Also, मार्गे, on the way.

Vatsena, with boys. *Taruṇena kumāreṇa*, with unmarried adults.

Renṣkakāṭam, a pit covered with dust. (*Uvāṭa*).

Apanudantām, may drive away; keep away.

14. *Yajñe prayati*, as the sacrifice advances.

Daivīr viśaḥ, divine or godly people.

Sudhite, highly beneficial.

15. *Joṣṭrī devī*, प्रीतियुक्ते देव्यौ, two divinities affectionate to each other, i.e. the heaven and earth.

Vasudhitī, two bestowers of treasures.

Ayāvi anyā aghā dveṣāṁsi, one drives away the sins and hatreds.

Anyā vakṣad vasu, the other bestows riches.

16. *Iṣam ūrjam*, food and vigour.

Sagdhīm sapīlim, feasting and drinking in company. *Vāryāṇi*, वरणीयानि, coveted, desired.

17. *Haṭāghaśaṁsau*, हता अघशंसा याभ्यां, those two who have killed the sinners.

Ābhārṣṭām, आहारष्टाम्, have brought; bring.

18. *Divam asprkṣat*, touches the heights of heaven. *Rudraiḥ*, in company of adult sages.

Bhārati divain, Sarasvatī yajñain and Idā gṛhān asprkṣat.

19. **Narāśamsaḥ**, praised by men; Agni.

Trivarūthaḥ, having three abodes.

Tribandhuraḥ, shielding thrice.

Śitiprsthānām, white or bright-backed (rays or cows).

20. **Hiraṇyaparnaḥ**, having golden leaves.

21. **Devam barhiḥ**, shining sacrifice. Also grass-mat.

Svāsasthaṁ, nobly performed. Also, comfortable to sit upon.

Abhyabhūt, subdues; अभिभवति ।

22. **Sviṣṭkṛt**, सु इष्टकृत्, fulfiller of good desires.

23. **Paktiḥ**, meals; cooked eatables. See, XXI. 59-61. The verse beginning with त्वामद्य ऋषे (Yv. XXI. 61) is to be repeated here.

24. **Samidhānam**, being kindled. **Vayodhasam**, bestower of long life.

Indriyam, (bringing) powers of all the sense-organs.

Tryavim, षण्मासात्मको कालोऽविः, a period of six months is called *aviḥ*; three *aviḥ* is eighteen months.

25. **Udbhidam**, यज्ञफलानां उद्भेत्तारं, to one who brings sacrifices to fruition.

Dityavāham, द्विवर्षा गौर्दित्यवाद्, two years old calf is called *dityavāt*.

26. **Īḍenyam**, स्तुत्यं, worthy of praises.

Vṛtrahantamam, वृत्रं हन्ति इति वृत्रहा; अतिशयेन वृत्रहा इति वृत्रहन्तमः; the greatest killer of evils or of nescience.

Idābhiḥ īḍyam, laudable with lauds.

Sahaḥ somam vayodhasam, सहसा बलेन सोमवदाल्लादकं, pleasing as soma juice due to his power of endurance or of conquering, and bestower of long life on Indra. Or, bestower of endurance, bliss and long life.

Pañcāvim, पञ्च अवयो यस्याः; two and half years old.

27. **Subarhiṣam**, शोभनं बर्हिः यज्ञो यस्य, performer of great sacrifices.

Pūsaṇvantam, Lord of all nourishment. Also, accompanied by Puṣan, the nourisher.

Amṛte barhiṣi sīdantam, seated on the immortal sacrifice.

Priye, dear to him. **Trivatsam**, three years old.

28. **Vyachasvatih**, व्यचो गमनावकाशो विद्यते यासु ताः; opening wide.

Suprāyaṇāḥ, easy to pass through; allowing easy passage.

Brahmāṇam, ब्रह्मज्ञानस्वरूपं, the knowledge incarnate.

Turyavāham, four years old.

29. **Supeśasā**, पेश इति रूपनाम, सुरूपे, beautiful of form or appearance.

Suśilpe, having varied colours. Also, यद्वै प्रतिरूपं तत् शिल्पं;

शोभनं शिल्पं प्रतिरूपं ययोः, being reflection or exact copy of each other.

Darśate, दर्शनीये, charming to look at. Also, illuminators of the whole world; as if showing all this world to the resplendent Lord.

Paṣṭhavāham, a bullock capable of carrying burden.

Naktoṣāsā, नक्ता रात्रिः उषाः रात्रेरपरकालः, night and dawn.

30. **Pracetasā**, प्रचेतसौ, both full of wisdom.

Devānām uttamam yaśaḥ, best glory of gods; best among the bounties of Nature.

Kavī, the two with vision; capable of seeing beyond the present by deductions from the past and speculating about future.

Sayujā, सहयोगिनौ, staying as companions; always accompanying each other.

Anaḍvāham, अनः शकटं वहति इति अनड्वान्, a bullock capable of drawing a cart.

31. **Peśasvatīḥ**, रूपसमृद्धाः, of beautiful form, shape or appearance.

Tisro devīḥ, three divinities or goddesses. Only one Bhārati is mentioned here, and she is in plural number, therefore Idā and Sarasvatī will have to be inferred.

Brhatīḥ, mahīḥ, great and lofty.

Dhenum, दोग्धी गां, a milch cow.

32. **Suretasam**, of good seed; prolific; virile.

Tvaṣṭā, the universal Architect.

Rupāṇī bibhratam *pr̥thak*, assuming various different forms.

Ukṣāṇam, रेतः सेकक्षमं गां वृषभं, a bull capable of impregnating cows; breeding bull.

33. **Śamitāram**, संस्कर्तारिं, seasoner of sacrificial materials.

Ukthinam, वचनवन्तं यज्ञवन्तं वा, worthy of praises or engaged in sacrifices.

Raśanām bibhratam, wearing a belt or girdle.

Vaśim, कान्तं, charming, beautiful.

Bhagam, bestower of riches; riches incarnate.

Vaśām vehatam, a barren and a calf-slipping cow. वशां वन्ध्यां, वेहतं गर्भोपघातिनीं गाम्।

34. **Pr̥thak**, apart; separately.

Gṛhapatim, the great householder.

Varuṇam, त्रियते असौ वरुणः, one who is elected or venerated by all; the venerable Lord.

Bheṣajam, रोगनाशकं, curer of diseases; a physician or a remedy.

Kṣatram, ruling and defending power; bestower of ruling power; क्षतात् प्रहारात् त्रातारम्।

R̥ṣabhaṁ gām, a big bull and a cow, or a huge bull only.

35. **Indram**, the aspirant; one who wants to achieve or accomplish some thing great.

Cakṣuḥ, vision; eye sight.

Devam barhiḥ, divine or shining sacrifice.

Vasuvane, at the time of distribution of wealth.

36. **Śucim**, पवित्रं, bright; pure; innocent.

Prāṇam, vital breath.

37. **Devī devam**, divinities aiding a divinity.

Gāyatrī, **Uṣṇik**, **Anuṣṭup**, etc. are the names of various Vedic metres.

Balam, physical strength.

38. **Joṣṭrī**, जुषेते ते जोष्ट्र्यौ, प्रीतिसंयुक्ते, both affectionate to each other.

Vasudhitī, both bestowers of wealth.

Śrotram, श्रवणशक्तिं, hearing power.

39. **Ūrjāhuti**, Ūrjā and Āhuti. Mahīdhara renders it as 'bringers of strength'.

Sudughe, सुखेन दोग्धुं शक्ये, easy to milk.

Dughe, दोग्धयौ, milch cows.

Śukram, वीर्यं, semen; vital energy.

40. **Tviṣim**, दीप्तिं, lustre; शौर्यं, impetuous might.

41. **Patim**, पालयितव्यं, पालकं वा, husband, who is looked after by the wife or who looks after his wife.

Śuṣam, शूष शब्दो बलवचनः, might.

42. **Narāśamsaḥ**, the Lord praised by men. Name of a certain deity (Mahīdhara).

Rūpam, beautiful form.

Indriyam, इन्द्रस्य भावः इन्द्रियं, resplendence.

43. **Bhagam**, ऐश्वर्यं, wealth of all sorts.

44. **Vāritinām**, वार्ष्यः जलेभ्यः इतीनां उद्गतानां, औषधीनां इत्यर्थः, those that have grown from water, i.e. plants, herbs etc.

Yaśa, fame; glory.

45. **Sviṣṭakṛt**, सु+इष्ट+कृत्, fulfiller of good desires.

Kṣatram, power of defending the weak and crushing the criminals.

Aticchandas, name of a Vedic metre.

46. Same as XXVIII.23 with a little variation.

CHAPTER XXIX

This chapter is supplementary to chapters XXII to XXV which deal with Aśvamedha sacrifice. First eleven verses constitute an Āprī or propitiatory hymn. These are called Aśva-stuti (praise of horse), but Mahīdhara explains that these verses have been realized by the seer named Aśva, son of Samudra, or by Vāmadeva, son of Bṛhaduktha.

1. **Añjan**, व्यक्तीकुर्वन्, प्रकाशयन्, illuminating or exposing.

Matīnām kṛdaram, बुद्धीनां उदरं, बुद्धिमतां गृहं वा, secrets of wisdom; or abodes of the wise ones.

Pinvamānaḥ, enjoying.

Vājinam, resolute; determined (sacrificer). Mahīdhara renders it as हविः, oblations offered in sacrifice.

Ā vakṣi, आ वह, प्रापय, carry to; lead to.

Sadhastham, सह तिष्ठन्ति यत्र तत् सधस्थं, the place where they stay together; a meeting place, or a common abode.

Devānām, of gods; of the learned ones.

2. **Sam añjan**, balming, anointing.

Devayānān pathaḥ, godly paths.

Vājī, speedy one; also horse.

Saptiḥ, courser; horse. अश्व इव वेगकारक, speedy as a horse.

Anu sacantām, may submit to you.

Svadhām, sustenance; supplies.

3. **Īḍyaḥ**, worthy of praise; object of praise.

Medhyaḥ, full of wisdom. Also, अश्वमेधाय योग्यः, fit for Aśvamedha sacrifice.

Agniḥ tvā prītaṁ vahniṁ vahatu, may the adorable Lord conduct you to the pleasing fire.

Jātavedāḥ, omniscient.

4. **Suṣṭarīma**, we have spread; may we spread.

Stīrṇam, well-spread.

Barhiḥ, sacred *kuśā* grass; grass mats; also, sacrifice.

Aditiḥ, Eternity; also, the earth.

Devebhir yuktam, attended by the enlightened ones, or by the gods or godly persons.

Syonam, सुखं, happiness. **Suvite**, सु इते, साधु गते, स्वर्गे लोके, in heaven; in good fortune.

5. **Pakṣobhiḥ**, कपाटैः, panes (of doors).

Udātaiḥ, ऊर्ध्वं आतैः, with uplifting (panes).

Rṣvaḥ, महत्यः, large; lofty.

Satiḥ, समीचीनाः, closely fitting.

Kavaṣaḥ, making noise. कु शब्दे, to make noise. Creaking.

Śumbhamānāḥ, आत्मानं शोभयन्त्यः, richly adorned.

Suprāyaṇāḥ, easy to pass through.

6. **Mitrāvaruṇā**, 'अयं वै लोको मित्रोऽसौ वरुणः' इति श्रुतेः, this world is Mitra and yonder is Varuṇa; earth and heaven. Also, Mitra is the sun and Varuṇa the ocean.

Yajñanām mukhaṁ saṁvidāne, indicating the time of beginning the sacrifices.

Suhiraṇye, adorned with gold.

Suśilpe, marvellous with art; or, अन्योन्यं प्रतिरूपे, exact copies of each other.

Ṛtasya yonau, in the abode of truth. Also, यज्ञस्य स्थाने, at the place of sacrifice.

7. **Sarathinā**, सरथिनौ, those two riding one and the same chariot; constant companions.

Suvarṇā, सुवर्णौ, of fair complexion.

Apiprayam, अहं प्रीणितवानस्मि, I have pleased.

Chodanā, चोदनौ, urging to good actions.

Mimānā, निर्मिमाणौ, good builders.

Pradiśa, with your guidance.

8. **Vaṣṭu**, कामयताम्, may love.

Āvīt, अवतु, may protect.

Amṛteṣu, among the immortals; देवेषु ।

9. **Devakāmam**, devoted to the enlightened ones; देवान् कामयते यः सः । ऋणत्रयापाकरणसमर्थ, one who is capable of paying back the three debts, those of the mother, the father and the preceptor; मातृ, पितृ, आचार्य ऋण ।

Bahoḥ, of the multitude; of the vast universe.

10. **Aśvaḥ**, courser; the sun.

Ghṛtena, with clarified butter; with water, जलेन ।

Pāthah, अन्नं, food. **Tmanyā**, for आत्मना, by itself; of its own.

Svaditāni havyā, foods that have been already tasted.

Prajānan, knowing thoroughly.

11. **Sādhyāḥ**, those who deserve enlightenment; would be enlightened ones.

12. **Prathamam jāyamānaḥ udyan samudrāt uta vā puriṣāt**, first born out of *samudra* or of *puriṣa*. *Samudra* is the mid-space or *antarikṣa*. (Dayā.). *Puriṣa* is the full cause, *pūrṇa kāraṇa*, the material cause.

Śyenasya pakṣā, पक्षौ, two wings of a falcon.

Hariṇasya bāhū, two limbs or forelegs of a deer.

13. **Tritaḥ**, a synonym of *Vāyu*. Also, the float.

Yamaḥ, नियामकः, the ordainer; a name of *Agni*.

Gandharva, Soma (Sāyana). गां धारयति, पृथ्वीं वार्षीं वा, one who holds or sustains the earth or who has mastered the voice or speech.

Sūrat, सूर्यात्, from the sun.

Enam, एनं, him. एत्वं छान्दसं, ण in place of न is permissible in the Veda.

Vasavaḥ, solar rays personified. Also, young sages who have lived under discipline upto an age of 24 years.

14. **Guhyena vratena**, by a secret mysterious act; by an act of universal character.

15. **Trīṇi bandhanāni**, three bindings in heaven, three in mid-space and three on earth. These are the bindings of the sun or of the horse. The three bindings are food, site, and seed (अन्न, स्थान and बीज) on earth (अप्सु); the three in mid-space (समुद्रे) are clouds, lightning and thunder (मेघ, विद्युत् and स्तनितम्) and in heaven are Vasu, Āditya and Dyusthāna. भू लोकोऽपि अप् शब्देनाभिधीयते; this world is also called *ap*. Ap this world; the earth.

Chantsi, प्रशंससि, you praise.

16. **Śapha**, that which gives comfort.

Raśanāḥ, मध्यबन्धनरञ्जूः, traces. Also, tasty (आस्वादनीयाः, Dayā.).

Śaphānām nidhāne, the place of sacrifice; the field in which the horse is pastured.

Raśanā ṛtasya gopāḥ, the guards attending on the horse, or the priests. (Sāyaṇa).

17. **Ārāt**, दूरात्, from far away.

Manasā ajānām, I recognized or realized in my mind.

Avaḥ, अधस्तात् प्रदेशात्, from down below.

Patayantam, उत्पतन्तं, soaring up.

Jehamānam, गच्छत्, moving. **Patatri**, flying.

18. **Iṣa jigīṣamāṇam**, anxious to win food.

Ā pade goḥ, on this earth. गोः सूर्यस्य पदे मण्डले, in the disc of the sun (Mahīdhara). Cow's station, chief place of the earth, the cow being the altar. (Griffith).

Bhogam ānat, brings you near your provender. Or, brings you to your enjoyment.

Grasiṣṭha, O most greedy eater.

Ajīgaḥ, गिरसि, भक्षयसि, you eat; swallow.

Oṣadhīḥ, herbs, plants.

19. **Anu**, follow you. Wherever you go, these things follow you : Chariots, men, cows and splendour of damsels.

Kanīnām bhagaḥ, splendour of damsels.

Vrātāsaḥ, मनुष्यसङ्घः, multitudes of men.

Mamire vīryam te, have acknowledged your power.

20. **Hiranyasṛṅgaḥ**, having horns of gold. But a horse does not have any horns, therefore, शृङ्गस्थानीयः, where horns should have been. Or, हिरण्यवत् शृङ्गं दीप्तिर्यस्य, having a radiance like gold.

Ayo asya pādāḥ, his feet are made of iron (or of bronze or copper).

Manojavāḥ, मनोवत् जवो वेगो येषां ते, whose speed is like that of the mind.

Avara, inferior, न्यूनः ।

Haviradyam, अद्यं अत्तुं योग्यं हविः, food which is worth eating.

Yo arvantam prathamam adhyaṭiṣṭhat, (the same Indra appeared inferior to you), who was the first to ride this horse.

21. **Īrmāntāsaḥ silikamadhyamāsaḥ**, ईर्मान्तासः, ईर्मः प्रेरितः अन्तः शरीरप्रान्तः येषां, पृथूरस्काः पृथुजघनाः, with well-developed breasts and haunches. सिलिकमध्यमासः, संलग्नमध्यमाः कृशोदराः, slender-waisted; allusion to a troop of horses. This may also refer to the horses of the Sun's chariot. According to Yāska, the Ādityas are the Sun's horses. With well-formed haunches, symmetrical flanks, together the spirited divine coursers make efforts like swans in rows, when they, the steeds, have reached the celestial path.

Śūraṇāsaḥ, spirited. From √शु to go. Also, शूरणो रविः, तत्सम्बन्धितः, belonging to sun.

Divyāso atyāḥ, divine coursers.

Ākṣiṣuḥ, व्याप्नुवन्ति, spread along.

Divyam ajmam, celestial path; divine battle.

Śreṇīśaḥ, श्रेणीभूताः, बद्धपंक्तयः, moving in rows.

22. **Patayiṣṇu**, पतनशीलं, उत्पतनशीलं वा, speedy; made for fast speed or flight as if.

Vāta iva dhrajīmān, वात इव वेगवत्, swift as wind.

Tava śṛṅgāṇi, शृंगस्थानानि लोमानि, your hair of mien. Also, शृंगाणि दीप्तयः, brilliance. Perhaps it means hoofs here (Griffith).

Viṣṭhitāḥ, विविधं स्थितानि, विद्युच्चन्द्रार्काग्निषु स्थितानि, present in various forms such as lightning, moon, sun and fire.

Aranyeṣu jarbhurāṇaḥ, moving with restless heat in forests. दवाग्निरूपेण, in the form of forest fires.

It appears, here *arvan* is the sun, which flies in the sky, is of fast speed, and whose radiance is seen in various forms.

23. **Vājī arvā**, वेगवान् अश्वः, the speedy horse.

Śasanam, शंसन्ति हिंसन्ति यस्मिन् तद् युद्धं, the battle, where warriors slay each other. Also, the place of immolation. Also, the place of rest.

Devadrīcā, देवान् प्रति अञ्जितेन, meditating upon gods or godliness, or the bounties of Nature.

Ajah, evening dusk, which precedes the setting sun.

Rebhāḥ kavayaḥ, worshippers and visionary wise people.

According to the ritualists, a goat (अजः) is tied to the sacrificial horse and lead in front of him. However, it sounds awkward.

24. **Paramaṁ sadhastham**, the highest or the loftiest place.

Arvān, अर्वा, the horse. अर्वान् in place of अर्वा is permissible in the Veda.

Pitaram mātaram ca, father and mother, चावापृथिव्यौ, heaven and earth.

Vāryāṇi, वरणीयानि भोग्यवस्तूनि, nice things to enjoy; prosperity.

Dāśuṣe, to the donor sacrificer.

25. The verses 25—36 constitute an Āpī hymn.

Duroṇe, गृहे, in the house.

Mitramahaḥ, मित्रान् महति पूजयति यः सः, supporter of friends.

Cikitvān, चेतनावान्, observant; discerning.

Kaviḥ pracetāḥ, full of vision and wisdom.

26. **Ṛtasya pathaḥ**, paths of truth. पन्थानः ।

Sujihva, fair-tongued.

Ṛndhan, exalting, समर्धयन् ।

Manmāni, ज्ञानानि, holy thoughts.

27. **Dhiyandhāḥ**, प्रज्ञायाः कर्मणो वा धारयितारः, possessors of wisdom or action.

Ubhayāni havyā, both types of offerings; libations of soma juice and offerings of clarified butter, rice-cakes etc; or, drinks and eatables.

28. **Yahva**, mighty; great. **Hotā**, arouser; invoker.

Ājuhvānaḥ āyāhi, being invoked by us come here. Also, inviting other deities may you come.

29. **Pradiśa**, by the holy commandment. श्रुतिवाक्येन ।

Ahnām agre, at the day-break.

Vastoḥ, to cover; वसनाय आच्छादनाय ।

Vṛjyate, प्रस्तीर्यते, is spread over.

30. **Janayaḥ**, जायाः, wives. **Śumbhamānāḥ**, आत्मानं शोभयन्त्यः, adorning themselves.

Vyacasvatīḥ urviyāḥ, large and expansive.

Vi śrayantām, may open wide.

Viśvaminvāh, विश्वं एति गच्छति यासु ताः, through which all the beings pass or whole of the universe passes.

31. **Suṣvayanti**, परस्परं हसन्त्यौ, smiling to each other.

Upāke, close to each other.

Divye yoṣaṇe, two celestial damsels.

Sukrapīṣaṁ śriyaṁ dadhāne, wearing bright and dark appearances or beauty.

Surukme, adorned with ornaments.

32. **Prathamā**, first and foremost.

Yajadhyai, यजनाय प्रचोदयन्तौ, urging to perform sacrifice.

Vidatheṣu, यज्ञेषु, in sacrifices or assemblies.

Kārū, कर्तारौ, active workers; servants.

Prācīnaṁ jyotiḥ, ancient light; old usages. Also, the **Āhavanīya** or sacrificial fire.

Diśantā, दिशन्तौ, guiding; leading; directing.

33. **Manuṣvat**, मनुष्यवत्, like a man; thinking or meditating.
Tūyam, तूर्णी, क्षिप्रं, quickly; instantaneously.

Syonain, सुखं यथा स्यात् तथा, comfortably.

Svapasaḥ, शोभनं अपः कर्म यासां ताः, whose actions are good; inspiring good actions.

34. **Apimśat**, सुचित्रिते अकरोत्, आवृतानि अकरोत्, gave form to; made them of beautiful form.

Iṣitah, प्रेषितः, प्रेरितः, urged by.

Yakṣi, यज, may you worship.

35. **Tmanyā**, आत्मना, by yourself; with your own grace.

Pāthah, हविः, अन्नं, sacrificial material; food.

Madhunā ghr̥tena, with delicious clarified butter; मधुना घृतेन च, with honey and butter.

Śamitā, शान्तिकरः, soothing. **Devah**, दिव्यगुणो मेघः, cloud divine.

36. **Sadyo jātah**, as soon as it is born.

Vyamimilā yajñam, makes the sacrifice.

Purogāh, अग्रगामी, forerunner.

Pradiśi, under his direction. Also, in the eastern side.

Rtasya vāci svāhākṛtaṁ, dedicated to the truthful speech.

37. This and the following 20 verses are in the praise of the instruments of war. युद्धोपकरणानि स्तूयन्ते ।

Maryāh, मनुष्याः, O men. **Mahīdhara** renders it as *maryāya*, for men; to men.

Ketuṁ aketave, peśo apeśase, केतुं प्रज्ञानं, पेशो रूपम्, bestowing knowledge on ignorant and shape on shapeless (form on formless).

Saṁ uṣadbhiḥ, उषाभिः सह, with the dawns. Also, with the aspiring ones. Also, with those who perform *agnihotra* etc. by kindling sacrificial fire (*Mahīdhara*).

38. In praise of armour (कवच).

Jīmūtasya pratikam, मेघस्य मुखमिव, like the face of a thunder-cloud. Just as a cloud is formidable due to thunder, lightning and torrential rain, so the front of the army becomes formidable due to elephants, horses, infantry, pointed weapons and loud bands of music.

Samadām, समदशब्दः संग्रामवचनः, of the battles.

Upasthe, उत्संगे, in the lap of.

Varmī, a warrior clad in armour.

Anāviddhayā tanvā, अक्षतेन शरीरेण, with your body unpierced or uninjured.

Varmaṇo mahimā, strength of the armour.

39. **Ājim**, संग्रामं, battle.

Tivrāḥ samadaḥ, keenly contested battles.

Apakāmam, मनोरथाभावं, devoid of desire (to fight and win); desire leaves him.

40. **Jyā**, प्रत्यञ्चा, bow-string.

Vakṣyantī iva, as if desirous of whispering some thing.

Karṇam āganiganti, कर्णं आगच्छति, approaches the ear.

Śinkte, from शिजि अव्यक्ते शब्दे; अव्यक्तं शब्दं करोति, making indistinct noise.

Yoṣeva, कामिनी इव, like a passionate damsel. Just as an impassioned woman whispers something, even so.

Dhanvan, धन्वनि, on the bow.

Samane pārayanti, संग्रामे विजयं कुर्वन्ती, winning victory in the battle.

41. **Ārtñī**, धनुषः कोटीः, the two bow-ends. The extremities of the bow where the string is attached.

Samanā iva yoṣā, like a passionate damsel sympathizing (with her husband). Also, two women, with a common husband and of friendly mind (Mahīdhara). According to him, 'yoṣa' is used in place of 'yoṣe' (two women).

Sainvidāne, of one mind; moving concurrently; making signs to each other; in unison.

Viṣphuranti, harassing (the foe).

42. **Iṣudhiḥ**, तूणः, quiver. **Ninaddhaḥ**, बद्धः, slung.

Bahvīnām pitā, अनेकानां इषूणां पिता पालयिता, supporter of many arrows.

Bahuḥ asya putraḥ, बहुः इषुसमूहः अस्य पुत्रः, a bundle of many arrows is its son.

Ciscā kṛnoti, makes much 'ci ci' noise; clang and cry.

Samanā avagatya, संग्रामान् ज्ञात्वा, knowing of the battles.

Saṅkāḥ pṛtanāḥ ca, opposing bands and armies.

43. **Suṣārathiḥ**, सु सारथिः, good charioteer; good chariot-driver.

Abhīśūnām, of the reins.

Panāyata, पूजयत, praise or admire.

Manaḥ paścā anu yacchanti, वशवर्तिनं कुर्वन्ति, control from behind, or according to the will (of the driver).

44. **Vṛṣapāṇayaḥ**, वृषाः अश्वाः पाणौ हस्ते येषां ते वृषपाणयः अश्ववाराः, those who keep and yoke horses; grooms. Also, raising the dust with their hoofs.

Vājayantaḥ, moving fast; √वज गतौ । Also, battling; वाज इति संग्रामनाम । Also, showing vigour; वाजः बलम् ।

Anapavyayantaḥ, not retreating; never flinching.

Amitrān avakrāmantaḥ prapadaih, छुरैः रिपून् आक्रामन्तः, trampling the enemies with their hoofs or forelegs.

Śatrūn kṣiyanti, destroy foes.

45. **Ratha**, the chariot is praised here.

Rathavāhaṇam, रथं च तद् वाहनं, chariot, the vehicle (is its name).

Yatra haviḥ, āyudhaṁ, varma nihitam, wherein are placed supplies (हविः), the weapons (आयुधं) and the armour (वर्म).

Śagmam, सुखकरं, comfortable.

Viśvāhā, सर्वदा, always; on all days.

Rathaṁ sadema, may we sit or ride in the chariot. Also, pay tributes to the chariot.

46. This verse has no verb. The word *pitarah*, has been translated as *pālayitārah*; Uvata and Mahīdhara both have suggested that 'ईदृशा नरा अस्माकं रथगोप्तारो भवन्तु' will have to be added to make the meaning complete.

Rathagoptārāḥ, defenders of the chariot.

Svādu śāṃsadaḥ, स्वादुषु भोज्येषु सीदन्ति ये ते, those who revel in delicious foods. (Dayā.). Also, those who relish the assemblies. Revelling in savoury spoils.

Kṛcchreśṇiāḥ, कृच्छ्रे कष्टे श्रीयन्ते सेव्यन्ते ये ते, those who are called upon at the time of difficulties; protectors in calamities.

Śaktivantāḥ, शक्तिः सामर्थ्यं आयुधं वा येषां, full of strength, or armed with spears.

Gabhīrāḥ, unruffled by reverses; resolute.

Amṛdhrāḥ, न मृधाः मृदवः, hardened (in body and discipline also).

Satovīrāḥ, of heroic valour. Also, fighters in favour of good as against evil.

Uravaḥ, विशालाः, huge; robust.

Vrātasāhāḥ, व्रातान् शूरसमूहान् सहन्ते अभिभवन्ति ये ते, those who take on and defeat numerous hordes of enemies.

47. This verse, which is grammatically difficult, seems out of place here. Nothing concerned with the war is praised here.

Anehasā, नास्ति एहः अपराधो ययोः ते, faultless.

Somyāsaḥ, presenters or drinkers of soma juice (herbal drinks). Also, of mild temperament.

Aghśāmsaḥ, evil-minded or wicked person.

48. This and the next verse are in the praise of *iṣu*, the arrow.

Vaste, धारयति, puts on. **Suparṇam**, पक्षिपिच्छं, feather of a bird.

Mṛgaḥ, deer; deer's horn, which is used as a point of arrow. Also, मृगयते वेधं, one that seeks the target.

Gobhiḥ sannaddhā, bound with sinews of a cow. The bow-string is made with the sinews of a cow.

Prasūtā patati, it alights where directed or aimed at.

49. **Rjite**, ऋजुः सरला इति: गतिर्यस्य, straight-flying. **Pari vṛndhi**, परिवर्जय, spare us. Also, protect us.

Somaḥ, the blissful Lord. **Aditiḥ**, the Eternity or Infinity.

50. The whip is praised here.

Aśvājani, कशे, O whip for horses!

Sānūni, मांसोपचितानि अङ्गानि, fleshy parts: thighs.

Jaghanān, flanks; haunches.

Samatsu, संग्रामेषु, in battles.

51. **Hastagnaḥ**, प्रकोष्ठादित्राणं, a brace, the armour for fore-arms.

Bāhuṃ pari eti, sorrounds the arm.

Jyāyāḥ hetim pari bādhamānaḥ, giving protection from the abrasions of the bow-string.

Pumān pumāṃsam pari pātu, let a man (worthy of the name) protect his combatant companion on every side or at all costs.

Bhogaiḥ, देहैः, with its convolutions.

52. **Vīdvaṅgaḥ**, वीडु शब्दः दृढवचन, strong or firm in body.

Prataṛṇaḥ, प्रतरन्ति अनेन संग्रामान्, protector in battle.

Suvīraḥ, manned by brave soldiers.

Gobhiḥ sannaddhaḥ, गोविकारैः चर्मभिः बद्धः, secured with leather straps.

Vīdayasva, be firm; prove sturdy.

Āsthātā, आरोढा, the rider.

Jetvāni, जेतव्यानि रिपुधनानि, wealth of the enemies that must be won.

53. **Divah**, from heaven, the sky. **Ojaḥ**, strength.

Sahaḥ, power of endurance; firmness.

Gobhiḥ, गोविकारैः, with sinews and leather straps.

Yaja, show respect to; take care of.

54. The chariot is addressed to here.

Anikam, मुखं, front; vanguard.

Mitrasya garbhah, सूर्यस्य केन्द्रस्थानं इव, bright as the centre of the sun.

Nābhiḥ, नभ्यते हन्यते अरिः येन, शत्रुहननसाधनं, weapon to kill the enemy; weapon of Varuṇa.

55. **Upa śvāsaya**, उपशब्दय, resound with your beatings.

Dundubhiḥ, drum; war-drum.

Viṣṭhitam, स्थिरं, stationary. **Jagat**, movable.

Śatrūn apa sedha, drive away the enemies.

Durāt davīyaḥ, दूरात् दूरतरं, far and farther away.

56. **Ākrandaya**, make our enemies cry aloud.

Ādhā, आधेहि, fill us with.

It may mean : make our enemies cry and put strength and vigour in us. Or, with your sound arouse strength and vigour in us.

Niṣṭanihi, scare away.

Ducchunā, those who take delight in harming us. Also, दुष्ट शुन इव, those who are like biting dogs. Also, misfortunes.

Indrasya muṣṭiḥ, fist of Indra; instrument of punishment.

57. **Amūḥ**, those (armies).

Ā aja, आक्षिप, throw away; drive away; thrust back.

Pratyāvartaya, turn back. **Ketumat**, प्रज्ञानवत्, as a signal.

Vāvadīti, अत्यन्तं वदति, is sounding again and again.

No naraḥ, अस्माकं योधाः, our warriors.

Aśvaparnāḥ, mounted on horses.

Rathinaḥ, those who fight riding the chariots; car-warriors.

58. These verses, 58–60 are supplementary to the lists given in chapter XXIV and seem to be out of place here.

Śyāmaḥ, dusk-coloured. **Śitipṛṣṭhaḥ**, white-backed. **Śilpaḥ**, dappled. **Kalmāṣaḥ**, black with white spots. **Sainhitāḥ**, strong-limbed. **Adhorāmaḥ**, one with dark underbelly.

Ekaśitipāt petvaḥ, a ram with only one white foot.

59. **Anīkavān**, the leader having the army; or one, who remains always in the fore-front of the battle.

Petvaḥ, मेषः a ram.

60. Dedications of oblations to various divinities praised with the metres, hymns and *sāmans* named in the verses. Agni, Indra, Viśvedevas, Mitrāvaruṇa, Bṛhaspati, Savitā, Aditi, Vaiśvānara Agni and Anumati are the deities mentioned here.

Anumati, the grace Divine.

Adityai viṣṇupatnyai, Aditi is the mother of all the Ādityas, and wife of Kaśyapa, the Prajāpati. Thus Viṣṇu is the son of Aditi. But here and in a passage of Taittirīya Sainhitā only Aditi is mentioned as his wife.

CHAPTER XXX

According to the ritualists, chapters XXX and XXXI deal with the *Puruṣamedha yajña* or Human sacrifice, an old established custom among almost all nations of antiquity. This ceremony was performed by a Brāhmaṇa or a Rājanya, i.e. a Kṣatriya, and was expected to obtain for the sacrificer universal pre-eminence and every blessing which the *Aśvamedha* sacrifice failed to secure. The ritual resembles in many respects that of the *Aśvamedha*; man, the noblest victim being actually or symbolically sacrificed instead of the horse, and men and women of various tribes, figures, complexions, characters and professions being attached to the sacrificial stakes in place of the tame and wild

animals enumerated in Book XXIV. These nominal victims were afterwards released uninjured and so far as the text of the Śukla Yajurveda goes, the whole ceremony was merely emblematical, a type of the allegorical self-immolation of Puruṣa, Embodied Spirit or the Cosmic Man. (Griffith).

But Dayānanda does not agree with this. According to him these mantras are not meant for this purpose. First four verses of this chapter are prayers to God.

1 and 2. Same as Yv. XI. 7 and III. 35.

3. Savitaḥ, O Impeller Lord. Duriṭāni, पापानि, evils.

Bhadram, कल्याणं, good or auspicious.

Parāsuva, दूरे गमय, drive away. Āsuva, आगमय, bring to us.

4. Vibhaktāram, विभज्य दातारं, distributor.

Vasoḥ, of bounty. Rādhasaḥ, of wealth.

Citrasya, अद्भुतस्य, of wonderful.

Nṛcakṣasam, who observes all men.

5. This and the following 17 verses contain no verb at all. It has to be imagined. The ritualists have imagined that certain types of victims (men and women) are to be tied to the wooden stakes for certain deities. We have followed a different line.

Brahmaṇe, for intellectual pursuits.

Kṣatrāya, for defence of the weak.

Marudbhyaḥ, for sustenance of people; or पश्वादिभ्यः, for the subjects such as cattle. (Dayā.). Tapase, for hard work.

Klībam, नपुंसकं, impotent; eunuch.

Ayogūm, अयसः लोहस्य गन्तारं, a swordsman; a robber.
Ākrayāya, आक्रमणाय, for attack.

Puñścalūm, a harlot.

6. **Nariṣṭhā**, influencing men.

Bhīmalām, भयंकरं, dreadful; fierce-looking.

Śailūṣam, street-singer. **Narmāya**, for past-time. **Kārim**, a joker. **Medhāyai**, for wisdom or dexterity. **Takṣāṇam**, carpenter.

7. **Tapase**, for heating or baking. **Māyāyai**, for astonishing inventive works. **Karmāra**, blacksmith. **Vapam**, a gardener. **Antakāya**, for killing to finish.

8. **Nadībhyaḥ**, for working on rivers.

Rkṣikābhyaḥ, for boats. Also, a class of evil spirits mentioned in the Atharva Veda XII. 1.49 in connection with lions, tigers, hyenas and wolves. (Griffith).

Puruṣa-vyāghra, a tiger-man. **Gandharva**, singer. **Apsaras**, dancing girl. **Vrātya**, uncultured person. Also, the chief of a band of nomad non-conformists of Āryan extraction, but absolutely independent and not following the Āryan or Brāhmanist way of life. **Prayug**, experimentation; one who experiments. **Apratipadam**, a dare-devil.

Ayebhyaḥ, for dice-playing. **Īryatāyai**, for excitement.

Bidalakārīm, वशंविदारिणीं, a bamboo-splitter woman.

Kaṇṭakikārīm, who works with thorns or makes combs .

9. **Sandhi**, illegitimate connection. **Parivittam**, ऊढे कनिष्ठे अनूढम्, unmarried person, while his younger brother is married. **Parividānam**, अनूढे ज्येष्ठे ऊढवन्तं, a married person while his elder brother is unmarried.

Edidhiṣuḥ patim, husband of a married woman, whose elder sister is unmarried. **Peśaskārīm**, रूपकर्त्री, a woman who embroiders. **Saṁjñānam**, rendezvous. **Prakāmodyāya**, for rousing sexual instinct. **Varṇāya**, for acceptance, or canvassing. **Upadām**, briber.

10. **Utsāda**, disturbance. **Dvārbhyaḥ**, for door-keeping.

Prajñāna, insight. **Āśikṣāyai**, for thorough education.

Abhipraśninam, cross-examiner. **Praśnavivāka**, judge.

11. **Armebhyaḥ**, for elegant carriage. **Irāyai**, for food-grains. **Kīnaśa**, farmer (किसान in Hindi). **Śreyase**, for welfare. **Anukṣattāram**, faithful assistant.

12. **Bhāyai**, for fire. **Prabhāyai**, for light.

Bradhna, horse. **Viṣṭapam**, पन्थानं, path.

Ava ṛtyai vadhāya, for painful murder. **Medhāya**, for cleanliness. **Prakāmāya**, for pleasure.

13. **Ṛti**, assault. **Kṣattāram**, door-keeper (प्रतीहारं).

Aupadraṣṭryāya, for disclosing secrets. **Pariṣkandam**, a running footman. **Ariṣṭi**, safety.

Bhāgadugham, collector of taxes or contributions.

14. **Ayastāpam**, iron-smelter. **Nisaram**, constant walker, or remover. **Yogāya**, for welding; or for yoking. **Abhisartāram**,

an assailant; or one coming for condolence. **Triṣṭhinam**, a tripod.

Vapuṣe, for fitness of body. **Śilāya**, for virtue.

Nirṛtyai, for misery. **Yamāya**, for controlling.

Asūm, न सूते या तां, a childless woman.

15. **Yamāya**, for a twin. **Atharvebhyaḥ**, for charm-makers. **Avatokām**, a woman prone to miscarriage.

Paryāyīṇīm, a wayward fickle woman.

Avijātām, a woman, who does not bear any child.

Atiṭvarīm, a very sexy woman; or a woman who exceeds. **Atiṣkadvarīm**, a woman with much menstruation; or who transgresses.

Vijarjarām, a worn out woman; old and feeble woman. **Paliknīm**, a grey-haired woman. **Ṛbhubhyaḥ**, for tanners. **Ajinasandham**, चर्मसन्धातारं, a hide dresser.

Carmamnam, a currier (चर्मभ्यासकरम्).

16. **Upasthāvarābhyaḥ**, for standing waters. **Nadvalābhyaḥ**, for ponds. **Vaindam**, विन्दो निषादापत्यं, son of a tribal. **Śauṣkala**, a fish-seller (मत्स्यजीविनम्).

Mārgāram, a deer-hunter; or one who gropes for fish. **Kaivartam**, a boatman; or a fisherman. **Tīrthebhyaḥ**, for fords. **Āndam**, बन्धनकर्तारं, a builder of barrages. **Mainālam**, a skilled fisher.

Svanebhyaḥ, for catching sounds. **Parnakam**, भिल्लं, a tribal; Bhīla. **Sānu**, hill.

Jambhakam, path-maker. **Kimpūruṣam**, imperfect man; a man without a beard.

17. **Bībhatsāyai**, for obnoxious jobs. **Paulkasam**, a scavenger. **Paścādoṣāya**, for finding faults.

Glāvinam, an unpleasant man. **Sidhmālam**, procurer of comforts; or, a man suffering from leucoderma or leprosy; a leper. **Ārtyai**, for mischief. **Apagalbham**, a shameless person. **Saṁśārāya**, for extreme violence. **Pracchadam**, प्रच्छेदनकर्तारं, a mincer.

18. **Akṣarājāya**, for winning a dice game.

Kitavam, a gambler. **Ādīnavadarśam**, आदीनवो दोषाः, तान् पश्यति यः तं, दोषदर्शिनं, a fault-finder. **Tretāyai**, for a game of three players; name of a certain game of dice. **Dvāpara**, a game of two players.

Āskandāya, a game with many players. **Sabhā-sthānum**, सभायां स्थिरं, a permanent judge.

Govyaccham, a person who slaughters cows.

Carakācāryam, a leader of cheats' gang.

19. **Pratiśrutkāyai**, for fulfilment of a promise. **Ghoṣāya**, for public announcement. **Bhaṣam**, a shouter. **Antāya**, for reaching a conclusion. **Āḍambarāghātam**, a drummer. **Avarasparāya**, for sending a signal from one to the other.

Vanapam, a forest-guard or ranger. **Dāvapam**, forest fire guard.

20. **Yādase**, for fish. **Śābalyām**, शबर्यी, a tribal woman. **Mahase**, for grandeur; for reputation.

Nṛttāya, for folk-dance. **Tūṇavadhmam**, a flutist. **Pāṇighnam**, a clapper.

Talavam, a foot clapper.

21. **Pīvānam**, a fat man. **Pīṭhasarpiṇam**, a cripple, who crawls with his back. **Cāṇḍāla**, disposer of dead bodies. **Vainśa-nartinam**, a pole-dancer. **Khalatim**, a bald-headed man.

Haryakṣam, a green-eyed man. **Kirmiram**, a person with spotted skin. **Kilāsam**, a man suffering from leprosy or leucoderma. **Piṅgākṣam**, brown-eyed man. **Śuklam**, fair; white.

Kṛṣṇam, black; dark.

22. **Atikulvam**, too much hairless. **Māgadhaḥ**, a bully.

Puinścalī, a harlot; वेश्या । **Kitavaḥ**, द्यूतव्यसनी, a gambler. **Klībaḥ**, नपुंसकः, an eunuch.

Atiśuklam, very fair-coloured. **Atikṛṣṇam**, very dark-coloured.

CHAPTER XXXI

This Chapter describes the Cosmic Man, in fact the Supreme Being, who has been visualized in the form of a man, the best and the highest creation in the world. According to Mahīdhara, He is full of knowledge of Himself and supreme bliss. He is embodied in the Constellations (लोक), Time (काल), Fire (अग्नि) etc.; He is the cause of creation, sustenance and destruction (birth, life and death) of man; He is bestower of heaven, heavenly bliss and ultimate release (मोक्ष); and an embodiment that allows the synthesis of knowledge and action. 'Sacrifice is His soul' (यज्ञो वा अस्य आत्मा भवति इति श्रुतिः).

Sacrifice or immolation of Cosmic Man is the origin of all creation. Perhaps the idea is that unless a man sacrifices himself nothing worthwhile is created. **Puruṣamedha** is a symbolic representation of such sacrifice.

1. **Puruṣa**, Man; Cosmic Man; embodied spirit, regarded as soul and origin of the universe; life-giving principle of living beings.

Sahasra, सहस्र शब्दो बहुत्ववाची, numerous; thousands; literally, a thousand, but is not meant here. Mahīdhara gives an interesting argument : Suppose *sahasra* means a thousand, then the problem will be that He, with a thousand heads and only with a thousand eyes, will have only one eye in one head; that will be an awkward position. It is, therefore, wise to translate it as 'thousands of heads' etc.

Atyatiṣṭhat daśaṅgulam, सर्वतः भुवनकोशस्य भूमिं स्पृत्वा दशाङ्गुलं अत्यतिष्ठत्, touching all the surfaces of all the constellations, stars, planets (ग्रह) the Earth, Mars, Venus etc. and the satellites (उपग्रह), the moon etc., He exceeds it by ten finger-breadths on all sides. Again, the ten finger-breadths is not the exact measure, but denotes only 'much more'.

Some translators have imagined that the heart of a man, measures ten finger breadths, and it is in the heart, where He (God) resides. Some have suggested that the heart stands ten fingers breadths above the navel, therefore the heart is mentioned here. This explanation seems to be unwarranted. The anatomical heart, that stands ten finger breadths above navel, cannot reasonably be considered as the abode of the Supreme God.

2. **Idam**, whatever is present (वर्तमानं), in contra-distinction of भूतं (past) and भव्यं (the future).

Amṛtasya, of that which is not mortal.

Yat annena atiroati, that which grows by consuming food, that is mortal. Lord of all the mortals and of the immortals and the immortality.

3. **Etāvān asya mahimā**, this much should be enough to show His greatness, but He is much more than this.

Pādaḥ, a quarter; one fourth part.

Amṛtam, विनाशरहितं, immortal. Whatever is visible, is mortal, subject to creation and destruction; it is only one fourth part of the Cosmic Man; three fourths of Him is invisible and not subject to any change or destruction. In fact, there is no creation or destruction, it is only the change, which is perceived as creation or destruction. But a larger part of the Cosmic Man is not subject to any change.

4. **Sāśana** and **anaśana**, that eats and that which eats not; living and non-living beings (चेतन-अचेतन)। Also, स्वर्ग, heaven, where the soul finds various enjoyments, and मोक्ष, ultimate release, where there is no sorrow or pain, nor any pleasure or enjoyment.

5. **Virāt**, **Virāj** (Virāt in the nominative case) is said to have come in the form of the mundane egg, from the Ādi Puruṣa, the primeval Puruṣa, or presiding Male or Spirit, who entered into this egg, which He animates as its vital soul or divine principal.' Or, Virāj may be 'the female counterpart of Puruṣa, as Aditi of Dakṣa' in Rv. X. 72.4-5. (Griffith). विराट् ब्रह्माण्डदेहः, universal form of the God Supreme. Super-luminescence.

Virājo adhi pūruṣaḥ, from Virāj again man was born. According to Mahādhara, from the God Supreme (ब्रह्म) Virāj was created and the God Supreme having entered into Virāj was born as soul (जीव).

6. **Tasmāt yajñat sarvahuṭaḥ**, from that sacrifice, in which everything was offered as oblation.

Apparently, some verse is missing here, which is found in the Atharva Veda. The word '*tasmāt*' shows, that there is something previously mentioned to which it refers.

Prṣadājyam, दधिमिश्रितं आज्यं, ghee mixed with curd; various articles of consumption such as ghee, curd etc.

Vāyavyān paśūn, animals or creatures that fly in air. Also, वायुदेवताकान् पशून्, the animals whose presiding deity is Vāyu. 'अन्तरिक्षदेवत्याः खलु वै पशवः' all the animals have the mid-space (अन्तरिक्ष) as their presiding deity. Antarikṣa and Vāyu are closely related. Therefore all the animals belong to Vāyu.

Āraṇyā grāmyāḥ, wild and domestic.

7. **Chandas**, mantras of the Atharva Veda. Ṛk, Sāma, Yajuh and Atharva, all the four Vedas.

8. **Ubhayādataḥ**, animals having two rows of teeth.

9. **Barhiṣi praukṣan**, placed on the sacrificial altar, and anointed him.

Sādhyāḥ, those who are due to achieve realization; would be enlightened ones. In legend, they are a sort of minor deities.

10. **Vyakalpayan**, विविधं अकल्पयन्, figurized in different forms.

11. **Brāhmaṇaḥ**, intellectual person; one who can think, observe, analyze, invent and teach.

Rājanyaḥ, warrior, administrator, defender of the weak.

Vaiśyaḥ, producer of wealth, farmer, cattle breeder, trader, or industrialist.

Sūdraḥ, one who lacks initiative; incapable of undertaking the professions of the other three categories; who is fit for manual labour under the guidance of other people.

13. Compare the creation-myth of the world-giant Ymir in Old Northern poetry. 'The hills are his bones, the sky his skull, the sea his blood, and the clouds his brains.' See Corpus Poeticum Boreale, II.468. (Quoted by Griffith).

15. **Paridhayaḥ**, enclosing sticks or pillars for the protection of the sacrifice; six shallow trenches dug round the fire and the seventh an imaginary one round the sun. According to Sāyaṇa, seven sacred metres used in the Vedas.

Samidhaḥ, kindling fire-wood. Twenty one kindling woods are : Twelve months, five seasons, three worlds of earth, mid-space, and heaven, and the sun (Mahīdhara). Not a very convincing idea.

16. **Prathamāni dharmāṇi**, the earliest ordinances; the rules made for the governance of the creation.

17. **Tvaṣṭā**, the Supreme Architect of the universe. Also, the Sun.

Agre samavartata, existed prior to (the waters, the earth and the sun).

Viśvakarman, विश्वानि सर्वाणि सत्यानि कर्माणि यस्याश्रयेण तस्मात् सूर्यात्, under whose protection all the genuine actions are performed, the sun.

18. **Tamasah parastāt**, beyond darkness, i.e. ignorance.

19. **Ajāyamānaḥ**, not being born.

Bahudhā vijāyate, is born in many forms.

Yonim, स्थानं, स्वरूपं, origin; abode; true form.

Viśvā bhuvanāni, all the worlds; whole of the universe.

20. **Brāhmaya rūcāya**, ब्रह्मावयवभूताय, to the glare or radiance of the Supreme God; godly glare.

21. **Brāhmaṇaḥ**, a devotee who meditates on God.

22. Śrīḥ, beauty; benignity. Lakṣmīḥ, wealth; prosperity.

Pārsve, two sides. Nakṣatrāṇi, constellations.

Vyāttam, विकसितं मुख, gape, open mouth.

Īṣāṇa, इच्छ, wish it for me; give it to me.

CHAPTER XXXII

This chapter attempts to describe the Puruṣa, the Supreme Deity, who creates, controls, sustains, or changes the shape of the universe. It is not easy to describe the said Deity, still some effort is made to give an idea as far as the language can go. This chapter is called 'Tadeva Upaniṣad' also, because it begins with the words 'tad eva'.

According to the ritualists, this and the following two chapters contain the texts and the formulas to be used at the performance of *sarvamedha yajña* or the sacrifice for universal success and prosperity. The Sarvamedha is a ten-day ceremony and it is considered to be more important than even the Puruṣamedha. After performing this sacrifice, the sacrificer has to leave his home and go to wilderness for the rest of his life.

1. Tadevāgniḥ, He is the fire. He manifests Himself in the form of fire, sun, wind and the moon etc. therefore He is to be worshipped. 'Agni' means adorable also.

Āditya, the sun. Also, infinite and undivided.

Vāyu, the wind. Also, pervading and vital.

Candramas, the moon; also, blissful.

Śukram, the venus; also bright; semen; primeval seed.

Brahma, the Supreme Being (परम सत्ता).

Tā āpaḥ, those celebrated waters, oceans, clouds, and the snow caps covering the mountains and the polar regions.

Prajāpatiḥ, the Lord of all the creatures.

2. **Nimeṣāḥ**, all those, that blink. ये निमिषन्ति । All the living creatures. Also, the stars, that blink (twinkle); time-factors.

Vidyutah, विशेषेण द्युतिमतः, from Him, who shines like lightning (the brightest conceivable light).

Na parijabrabhat, न परिगृह्णाति, does not comprehend. Just as one cannot comprehend the exact shapes of the lightning, even so no one knows the apex, middle or lower end of the Supreme Being. स एष नेति नेत्यात्माऽगृह्यो न हि गृह्यते, this Supreme Self is never comprehended.

3. **Pratimā**, प्रतिमानभूतं, something that resembles Him or is like or similar to Him. Also, an image. There is nothing to compare Him with.

Hiraṇyagarbhaḥ etc. these six verses of the Yajurveda XXV. 10-13, XII.102 and VIII.36-37 are to be repeated here to make the meaning of this verse complete.

4. **Devah**, this divinity; the Lord.

Pradiso' nu sarvāḥ, सर्वाः प्रदिशः अनुव्याप्य तिष्ठति, occupies all the regions and the mid-regions; there is no region or direction, where He is not there.

Jātaḥ garbhe antaḥ u, He is born, yet unborn; contradiction to emphasize His extraordinary capability.

Jātaḥ janiṣyamāṇaḥ, He has been born, still He is being born and is still to be born.

Pratyāṇ janāstiṣṭhati, stands facing each and every man. अचिन्त्यशक्तिरित्यर्थः, the idea to be conveyed is that His power and capability is beyond comprehension.

5. **Ābabhūva**, सम्भावयामास, created. Also, is manifest in.

Ṣoḍaśī, षोडशकलासम्पन्नः, having sixteen refinements. षोडशकलात्मकलिङ्गशरीरोपहितः (Mahidhara).

Trīṇi jyotīṃṣi, three lights, Agni, Surya and Candramā (the moon).

6. **Dyauḥ ugrā**, (He made) the sky blazing (with the light and heat). Also, उद्गूर्णा, वृष्टिदायिनी कृता, made to shower rains.

Svaḥ, the realm of light. Also, आदित्यमण्डलं, the disc of the sun.

Stabhitam, supports; makes steady.

Nākaḥ, स्वर्गः, heaven; an imaginary world free from sorrow and pain.

Rajaso vimānaḥ, measurer of the regions in the inter-space. Also, वृष्टिरूपस्य जलस्य निर्माता, maker of rains.

Kasmai devāya, to which god or deity? Also, to क, Prajāpati, the Lord of all creatures.

7. **Krandasī**, रोदसी, heaven and earth. Also, two armies fighting each other.

Avasā tastabhāne, अवसा अन्नेन हविलक्षणेन वृष्ट्याद्युपकार-जनितेन संस्तम्भयन्त्यौ, supporting with food that has been produced

due to rains which in turn are caused due to oblations offered at sacrifices.

Manasā rejamāne, with a thrilling heart.

‘**Apo ha yadbṛhatī**’ and ‘**yaścidāpaḥ**’ these two verses (Yv. XXVII. 25-26) are to be repeated here to make the sense complete.

8. **Venaḥ**, वेनः पंडितः, the wise person; one who knows the secrets of the universe.

Paśyat, पश्यति, beholds. **Sat**, नित्यं, eternal.

Guhā nihitam, as if placed in a cave; secret; something mysterious; difficult to know or understand.

Ekanīḍam bhavati, finds a common nest; just as flocks of birds find shelter in their nests, even so whole of this universe finds shelter in one and the same nest; a common shelter for all.

Sam ca vi ca eti, comes together and issues forth. Just as the petals of a flower close in the evening and open out in the morning, even so at the time of creation these worlds come out of Him and at the time of destruction (प्रलय) these close and vanish into Him.

Vibhūḥ, one who is present everywhere.

9. **Trīṇi padāni**, three of His feet; three fourth of His existence.

Pituh pitā, father’s father. Father is wiser than son; most wise.

Asat, अस्ति, is.

10. **Tṛtīye dhāman**, in the third abode; the highest heaven, the earth and the mid-space being the two lower abodes.

11. **Parītya**, having gone around; having pervaded. Also, विज्ञाय, having known or realized.

Bhūtāni, all the beings. Also, all the five elements, आकाश, वायु, अग्नि, जल, पृथ्वी ।

Lokān, all the worlds, पृथ्वी, अन्तरिक्ष, द्यु लोक ।

Ṛtasya prathamajām, the first daughter of the eternal law. प्रथमोत्पन्ना वेदवाचं, the vedic speech that was born first of all.

Atmanā ātmānam abhisamviveśa, with Himself entered into Himself. जीवरूपेण आत्मना परमात्मानं संविवेश, the 'jīva' form entered into Supreme Being. (*Uvata*).

12. **Pari itvā**, परीत्य, having pervaded; having known.

Ṛtasya tantum, the thread of truth. Also, यज्ञस्य तन्तुं, the thread of sacrifice.

Vicṛtya, समाप्य, having completed. Also, having woven.

Tadapaśyat tadabhavat tadāsīt, तत्पश्यति तद्भवति तदस्ति, He sees it, becomes it and still is it. 'तदेव सन्तस्तदु तद्भवाम', we are that and still we become that.

13. **Ayāsiṣam**, याचे, I beg for.

Sanim medhām, wealth of wisdom; सनिं = धनम्; also, wealth and wisdom.

Sadasaspatim, सदः यज्ञगृहं तस्य पतिं अग्निं, the Lord of the sacrificial house; Agni is the Lord of sacrifice.

14. **Pitarah**, fathers, manes; elders.

Devāḥ, gods; deities; learned people.

Medhā, wisdom.

16. **Brahma**, intellectual power. **Kṣatram**, valour; ruling power; will and power to defend the weak.

Śriyam aśnutām, may achieve glory; may grow and prosper.

Tasyai te, to you the splendour (अस्यै).

CHAPTER XXXIII

According to the ritualists, the formulas for Sarvamedha yajña are continued in this chapter. First seventeen mantras are called Puroruk. These are a litany of Agni.

1. **Ajarāsaḥ**, never-exhausting.

Arcad dhūmāsaḥ, emitting sweet-smelling smoke.

Śvitīcayaḥ, whitening. **Śvātrāḥ**, श्वात्र शब्दः क्षिप्रवचनः, क्षिप्रफलप्रदाः, quick-acting; rewarding quickly.

Bhuraṇyavaḥ, भरणकर्तारः, sustainers.

Somāḥ, pleasing like Soma, the divine elixir.

Damām aritrāḥ, दमां गृहाणां अरित्राः रक्षकाः, protectors of homes.

2. **Vṛthak**, वृथक्, diversely; in different directions.

3. **Yajā naḥ mitrāvaruṇā**, bring Mitra and Varuṇa to us. **Mitra**, source of light. **Varuṇa**, source of bliss.

4. Same as XIII. 37.

5. **Virupe**, different in form.

Svarthe, सु शोभनोऽर्थो ययोः ते, working for praiseworthy goals.

Dhāpayete, those two nourish (a child each).

Hariḥ, हरितवर्णोऽग्निः, golden-coloured fire. Also golden coloured sun.

Śukraḥ, bright (sun). Or, bright (moon). Dawn and dusk rear one child each, the sun and the fire (or moon) respectively.

6. Same as III.15.

7. **Trīṇi śatā trī sahasrāṇi triṃśat ca nava ca**, three thousand three hundred and thirty nine (*devas*). In the Vaiśvadeva Nivid, i.e. the Formula for Invitation to All gods, the number of *devas* is said to be 3 times 11; 33; 303 and 3003, the total being 3339. **Gṛtaiḥ**, with melted butter; also, loving devotion.

Asmai barhiḥ astṛṇan, they spread sacred grass for him to sit upon; also, they enshrine Him in their worshipful hearts.

Hotā, invoking priest.

8. Same as VII. 24.

9. **Vṛtrāṇi**, adversaries; foemen.

Vipanyayā, by virtuous actions of devotees, विविधया पूजया ।

Āhutaḥ, to whom oblations have been offered. **Śukraḥ**, bright; unblemished.

Draviṇasyuḥ, desirous of riches, i.e. oblations.

10. **Somyam madhu**, sweet Soma juice; also, sweet devotional elixir.

Indreṇa, with lightning. **Vāyuna**, with the wind.

Viśvebhiḥ, विश्वेभिः देवैः सह, with all the bounties of Nature.

Mitrasya dhāmabhiḥ, from the sun's quarters.

11. **Iṣe**, for food. **Śardham**, strong; vigorous.

Anavadyam, blameless. **Tejah**, तेजसो हेतुभूतं हविः, oblations that produce light. **Nṛpatim**, to the king, the fire. **Retah**, जगद्बीजभूत जलम्, water, which is the source of all the world; also, moisture.

Yuvānam, परिपक्वरसं मेघं, young clouds.

12. **Śardha**, बलं आविष्कुरु, show your strength; **Dyumnāni**, धनानि यशांसि वा, riches or fame; also, effulgent splendour.

Mahāmsi abhitiṣṭhāḥ, पद्भ्यां अभिभव, trample down the forces of those who hate us, or of our adversaries.

Jāspatyam, in place of जायापत्यं, affection between man and his wife. **Suyamam**, well-knit (bond of affection).

13. **Vavṛmahe**, we elect or select you. **Mandratamam**, most delightful; also, deserving praise.

Arkaśokaiḥ, दीप्तैः मन्त्रैः, with sacred brilliant praises.

Indram, lightning. **Vāyu**, wind.

Nṛtamāḥ, best of men; the leaders.

14. **Svāhutaḥ**, O piously invoked Lord.

Sūrayaḥ, पण्डिताः, विद्वांसः, learned scholars.

Yantāraḥ, निगृहीतेन्द्रियाः, whose sense-organs are under their control.

Maghavānaḥ, opulent. **Dayanta gonām**, those who give away cows as charity.

15. **Śrutkarna**, शृणुतः कर्णौ अर्थिनां वचांसि यस्य स श्रुत्कर्णः तत्सम्बुद्धौ, one, whose ears listen to the prayers of devotees.

Vahnibhiḥ devaiḥ, alongwith the bounties of Nature, who carry the sacrificial offerings.

Sayāvabhiḥ, सह यान्ति ते सयावानः, तैः, with those who always go together.

Prātaryāvānaḥ, who go in the morning. Also, to whom offerings are made in the morning.

Barhiṣi sīdantu, may be seated on grassmats. Also, बर्हिः यज्ञः, may participate in the sacred performance of worship.

Mitro arymā, Mitra and Aryaman; and Varuṇa is implied and understood.

16. **Aditiḥ**, mother. In legend, Aditi is the mother of gods. Also, अदीनः, superior. Also, freedom; freest of all.

Āvrṇānaḥ, समर्पयन्, offering; granting.

Avah, रक्षणं, protection.

Sumṛḍikaḥ, सुखकारी, (be) gracious.

17. **Mahaḥ**, महत्, of the great; great.

Avah, protection; favour.

Samidhānasya, of that, which is being kindled; brilliant.

Anāgāh, अनपराधाः, far from sin.

Śarmaṇi, आश्रये, under the shelter of.

Savīmani, सवीमा प्रसवोऽनुज्ञा, by the order, or permission.
Savituh, of the impeller Lord.

18. Mantras 18–29 are in praise of Indra.

Āpaḥ, waters. **Gavo na**, गाव इव, like sun-rays; also, like cows. **Staryah**, याभिः सोमः सूयते ता गावो वाचः, the words with which Soma juice is pressed out. Also, barren (cows), supposed to be fatter than others.

Rtam, सत्यं, the truth. Also, जलं, water.

Jarītārah, worshippers. **Vāyurna**, like the divine wind.

Vājān, nourishment; food. **Dhībhiḥ**, with holy hymns.

19. **Mahī**, two big (cows); mighty.

Ubhā karṇā, उभौ कर्णौ, both the ears.

Avatam, protect the fount (source of milk).

Rapsuda, रप्सु इति रूपनाम, तद्वत्तस्ते रप्सुदे, those that give form to. The meaning of this word is uncertain.

20. **Sura udite**, सुरे उदिते, at the sunrise.

Anāgāh, free from sins; destroyer of sins.

Suvāti, प्रेरयति, urges forth. **Bhagah**, the Lord of creation.

21. **Rodasyoḥ abhiśriyam**, that which reaches both the heaven and earth.

Vṛṣabham, showerer of benefits.

Rasā, the offering of the liquids (mixture of Soma and milk).

22. **Ātiṣṭhantam**, riding in his chariot (of human form).

Svarociḥ, self-luminous.

Viśvarūpaḥ, omniform. **Amṛtāni tasthau**, stays in the domain of immortality.

23. **Arcā**, O men, worship (Him).

Mandamānāya, स्तूयमानाय मोदमानाय वा, to him who is being praised or who is rejoicing. Or, joy-giving.

Andhasaḥ, of the food. **Viśvābhuvē**, pervading all the universe (Dative case).

Rodasī saparyata, heaven and earth acknowledge. **Sumakhaṁ sahaḥ**, power of good actions. **Mahi śravaḥ**, great fame. **Nṛmṇam**, धन, wealth.

24. **Bṛhan it idhma**, verily ample is their fuel. **Bhūri śastam**, great is their fame; or many are their praise-songs. **Svaruḥ**, खड्गः, the sword.

25. **Ā ihi**, आगच्छ, come here. **Matsi**, satisfy yourself. **Andhasaḥ**, with food. **Somaparvabhiḥ**, with drinks of Soma-juice. **Abhiṣṭiḥ**, respected in every sphere.

26. **Śardhanītiḥ**, one, whose policy is of strength; believer in 'might is right.'

Vṛtram avṛnot, destroyed, or besieged the evil foe.

Māyinām pra amināt, he overcomes or annihilates the deceivers.

Varpaṇītiḥ, वर्प इति रूपनाम, by a policy of assuming different forms.

Vyāmsam, दुष्ट, wicked person.

Rāmyāṇām, रमयन्ति आनन्दयन्ति ये तेषां, परोपकारिणां, of benevolent persons.

Dhena āviḥ akṛṇot, brings out or recovers the lost wisdom.

27. **Māhinaḥ san**, being an influential (respected) person. **Ekaḥ yāsi**, you are going alone.

A respected person is expected to have many companions and followers.

Kim te itthā, what is the matter with you?

Samarānaḥ, loitering hither and thither.

Śubhānaiḥ vacobhiḥ saṁprcchase, you are being asked with pleasing words.

Harivaḥ, O possessor of bay horses; or, possessor of radiant thoughts.

Tan no voceḥ, please tell us that.

28. **Āyavaḥ**, मनुष्याः, men. **Pananta**, praise you. **Ūrvam**, सोमं, Soma juice; divine elixir. **Gomantam**, उदकवन्तं, क्षीरवन्तं वा, mixed with water or with milk. **Titṛtsān**, हिंसितुमिच्छन्ति, wish to injure or harm. Also, who desire to press out (Soma juice).

Sakṛtsvam, that which bears a child once only.

Sahasradhārām, अनन्तभोगप्रदायिनी, bestowing countless enjoyments.

Dudukṣan, दोग्धुमिच्छन्ति, want to milk.

29. **Dhiyam**, स्तुतिं, praise song. **Dhiṣaṇā**, वाक्, speech. **Prabhare**, समर्पयामि, I present.

Yat ta ānaje, यस्मात् त्वां व्यनक्ति, because it expresses you, or pleases you.

Utsave prasave ca, अभ्युदये अनुज्ञायां सत्यां च, at the time of some great achievement and at the order of the seniors. Also, पुत्रजन्मादिरूपे उत्सवे, at the festivities of the birth of a son etc.

Sāsaḥim, conqueror of enemies. **Śavasā**, बलेन, by force.

30. Mantras 30–43 are in praise of **Sūrya**, the sun.

Vibhrāt, विविधं भ्राजते, shining brilliantly.

Somyam madhu, sweet Soma juice; or, Soma juice mixed with honey; or tranquilizing sweet drink; divine elixir sweetened with honey.

Yajñapatau, on the sacrificer.

Vātajūtaḥ, as if speeded by the wind; also, speeding like wind.

Avihrutam, अखण्डितं, unhindered; uninterrupted. **Tmanā**, आत्मना, by himself.

31. Same as VII. 41.

32. **Bhuraṇyantam**, पालयन्तं, to him, who sustains or supports others.

Yenā, येन, with which.

33. **Daivyau adhvaryū**, O you two divine priests. The two **Āśvins** are called the divine priests: also, *hotārau*.

Suryatvacā, their skin shining like sun.

Madhvā, मधुरेण हविषा, with sweet supplies; also, with sweetness.

34. **Idābhiḥ**, सुशिक्षिताभिः वाग्भिः, with well-polished speeches. Also, with foods; also, with praises.

Suśasti, सुशस्तिभिः, full of praise.

Savitā, the sun; morning sun; the impeller.

Vidathe, to our sacrifice; sacrificial congregation. **Yuvānaḥ**, young; capable of working hard. **Abhipitve**, आभिमुख्य-गमने, by your participation.

35. **Vṛtrahan**, वृत्रस्य पाप्मनः शर्वरस्य तमसः हन्तः, O destroyer of darkness (of the night). 'वृत्रो मेघे रिपौ ध्वान्ते दानवे वासवे गिरौ' इति कोशः। **Vṛtra** many mean : a cloud, an enemy, darkness, a certain *dānava*, Indra, and a mountain.

36. **Taraṇiḥ**, one that crosses the firmament; also, that which outstrips others in speed.

Viśvam ābhāsi rocanam, you illuminate this beautiful world all around.

37. **Devatvam**, divinity. **Mahitvam**, majesty.

Saṁ jabhāra, संहरते, withdraws into himself (the diffused light).

Kartorvitatam, being shed upon (unfinished) work.

Haritaḥ ayukta, unyokes his horses, as if. Also, draws to himself his yellow rays.

Simasmai, सर्वस्मै, for all. **Vāsaḥ tanute**, spreads her veils, i.e. covers everything with darkness.

38. **Dyoḥ upasthe**, in the middle of heavens.

Mitrasya Varuṇasya abhicakṣe, so that Mitra and Varuṇa may see properly; Mitra finds out the virtuous to reward them and Varuṇa finds out the wicked to punish.

Ruśat pājah, brilliant or radiant power.

Anantam, endless; never-exhausting.

Anyat, some of them; also others.

Kṛṣṇam, dark; darkness.

39. **Baḥ**, बट् इति अव्ययं सत्यार्थं, सत्यं, verily; indeed.

Panasyate, पूज्यते, is respected; worshipped; adored.

40. **Śravasā**, with fame. **Satrā**, सत्यं, surely; indeed.

Asuryaḥ, destroyer of the wicked; also, देवानां असुर्यः, bestower of life on godly people.

Adābhyam jyotiḥ, the light irrepressible.

41. **Śrāyantaḥ**, आश्रयन्तः, going back to; seeking shelter in.

Bhakṣata, विभक्षन्ते विभजन्ते, divide; distribute.

Jāte janamāne, among those who have been born and those who are yet to be born.

Bhāgam, share.

42. **Udita sūryasya**, सूर्यस्य उदयकाले, at the time of sun-rise.

Ainhasaḥ, पापात्, from sin. **Avadyāt**, दुर्यशसः, from ill-fame, or notoriousness.

Niḥ pipṛtā, release us from, निर्मुञ्चत ।

Māmahantām, पूजयन्तु, अङ्गीकुर्वन्तु, may they accept our this prayer.

43. **Āvartamānaḥ**, पुनः पुनः भ्रमणं कुर्वन्, going around again and again.

Kṛṣṇena rajasā, through the dark or obscure regions. **Niveśayan**, arousing; also, putting them on their respective duties.

Bhuvanāni paśyan, observing all the worlds, or regions. कानि साधु कुर्वन्ति कान्यसाधु इति विचारयन्, noting who are behaving properly and who are wicked.

Devaḥ savitā, the refulgent sun.

44. **Viśpatī iva**, विशां पती द्वौ राजानौ इव, just like two kings.

Bīṛiṭe, in the throng of men; also, अन्तरिक्षे, in the mid-space.

Suprayā, सुप्रयाणं सुगमनं, easily moving; also, spread out in a proper way.

Vāyuḥ pūsā ca, the wind and the sun.

Ā iyāte, आगच्छतः, come; arrive.

Uṣasaḥ pūrvahūtau, at the break of dawn. **Aktoḥ**, रात्र्याः अवसाने, at the close of the night. **Niyutvān**, one with yoked horses.

Svastaye viśām, for the welfare of mankind.

45. I invoke all these deities : Indra, Vāyu, Bṛhaspati, Mitra, Agni, Pūṣan, Bhaga, Ādityas and the group of Maruts.

46. **Surādhasaḥ**, शोभनधनान्, having plenty of riches.

47. **Sajātyānām**, among us, who are your kith and kin.

48. **Śardhaḥ pra yanta**, grant us strength and vigour.

Juṣanta, may be gracious to us.

Gnāḥ, देवपत्न्यः, consorts of *devas*.

49. **Ūtaye huve**, I invoke them for protection.

50. **Vṛtrahatyē bharahūtau**, वृत्रवधे संग्रामाह्वाने च, at the call for battle and for destruction of evil or of the enemy; or, at the call for battle to destroy the enemy.

Rudrāḥ, cosmic forces of vitality; also, terrible punishers.

Mehanā parvatāsaḥ, showering clouds; also, irrigating mountains. √मिह सेचने ।

Pajraḥ, प्रार्जितधनः, one who has accumulated plenty of money.

Śāmsate stuvate, to one who praises and extols.

51. **Arvāñcaḥ**, अस्मदभिमुखाः, be gracious to us; or abide by us.

Vo hārdi vyayeyam, may I win your favour.

Nijuraḥ, नितरां जूर्यते हिनस्ति इति निजूः, तस्मात्, one who is a vicious murderer.

Vṛkasya, in place of वृकात्, from the wolf.

Avapadaḥ kartāt, from him, who works us misfortune.

52. Same as XVIII. 31.

53. **Upa dyavi śtha**, द्यु लोके स्थ भवय, you stay in the high sky or heaven (द्यु) ।

Agnijihvāḥ, अग्निमुखाः, who receive oblations conveyed by the flame of fire.

Yajatrāḥ, holy ones.

Mādayadhvam, may you rejoice; satisfy yourselves.

54. **Yajñiyebyaḥ**, to the dedicated persons.

Amṛtatvaṃ suvasi, you grant the gift of immortality; also, you urge them to immortality.

Dāmānam, दातारं, for the donor, liberal giver. Also, रश्मि-समूहं, beams of sun-rays.

Vyūrṇuṣe, you open up; also, spread out. With this mantra, the Sarvamedha ceremony comes to an end.

55. **Vāyum**, to the Lord of the vital wind.

Br̥hadrayim, possessor of vast riches.

Viśvavāram, सर्वस्य वरणीयं, coveted by all.

Rathaprām, रथं पूरयति इति रथप्राः, filler of the chariot.

Prayajyo, to his adorer. Also, O sacrificer.

Dyutadyāmā, one with bright path; द्युतत् याम यस्य सः ।

56. Same as VII. 8.

57. **Pūṭadakṣam**, पूतं दक्षं यस्य, one of holy strength; also, source of light of bliss.

Riśādasam, destroyer of foes; dispeller of evil forces.

Ghṛtācīm dhiyam, the wisdom with which actions come to a successful end.

58. **Dasrā**, handsome; दस्रौ दर्शनीयौ । **Yuvākavaḥ**, those who yearn for you. **Nāsatyā**, नासत्यौ, those who keep us away from untruth. A name of **Aśvins**.

Vṛktābarhiṣaḥ, प्रस्तीर्णबर्हिषः, those who have spread out the sacrifice.

Rudravartanī, रुद्रवद् गमनशीलौ, behaving like *rudra*, the vital force.

59. **Saramā**, सह रमन्ते देवा विप्रा वा यस्यां सा सरमा वाक्, the divine speech. Also, समानं रमा रमणं अस्या सा, she with whom one cohibits; wife. In legend, she is a messenger of Indra, variously explained as Dawn, storm-cloud, wind etc. In later vedic literature she is regarded as the hound of gods; देवशुनी । Also, sanctified mind.

Adreḥ rugṇam, अद्रेः गिरेः रुणं भग्नं द्वारं, the broken entrance of the mountain.

Supadī, surefooted. **Gāt**, अगात्, आजगाम, came.

Akṣārāṇām ravaṁ prathama jānatī, recognizing the sound of the syllables already.

This verse is explained variously according to how one interprets **Saramā**, speech (*Vāk*) or a she hound. Former of these pertains to sacrifice and the latter to the hymn of the *Ṛgveda*, which contains a dialogue of Indra and **Saramā**.

60. **Spaśam**, स्पशः प्रणिधिः, messenger.

Pura etāram, who comes forward on every occasion.

Emenam, आ ई एनं, आ ई = अथ, now, thereafter.

Kṣaitrajityāya, क्षेत्रजयाय, for winning the field.

Amṛtāḥ, देवाः, immortals; also, free from fear of death. **Amartyam**, never-dying.

61. **Vighaninā**, विशेषेण हतो नाशयतः तौ विघनिनौ, destroyers of foe. **Mr̥dhaḥ**, violent.

Indrāgnī, Indra and Agni; forces of lightning and fire.

62. **Indave pavamānāya**, for soma, that is being strained; also, pure-flowing drop of devotional bliss.

Iyakṣate, यष्टुमिच्छति, wants to worship.

63. **Ahihatye**, वृत्रहननरूपे कर्मणि, in the act of slaying Vṛtra, i.e. the evil or nescience. **Sāmbare**, in the struggle against the destructive elements.

Harivaḥ, possessor of horses, or physical strength, or faculties of organs of action (कर्मेन्द्रिय)।

Gaviṣṭau, in the recovery of cows, or faculties of sense-organs (ज्ञानेन्द्रिय)।

Marudbhiḥ, with vital faculties.

Sagaṇaḥ, with those companions of yours.

64. **Ugraḥ**, fierce. **Sahase**, for strength. **Turāya**, for quickness; agility. **Mandraḥ**, स्तुत्यः, praiseworthy.

Bahulābhimānaḥ, very proud.

Dhaniṣṭhā, धन्यतमा, most blessed.

Dadhanat, गर्भे आधारयत्, conceived; also, gave birth to; bears in her womb.

65. **Vṛtrahan**, dispeller of darkness; slayer of evil foe.

Ardham āgahi, अर्धं पक्षं आगहि आगच्छ, come to our side (to fight on our side); to help us.

Mahibhiḥ ūtibhiḥ, with (your) mighty protective forces (protections).

66. **Pratūrṭiṣu**, संग्रामेषु, battles, or enemies.

Abhi asi, अभि भवसि, you subdue them.

Spṛdhah, rivals; adversaries.

Aśastihā, अशस्तयः दुष्टान् हन्ति यः, slayer of the wicked.
Janitā, progenitor; also, creator of happiness. **Viśvatūh**, सर्वतूरणः,
killer of all the enemies. **Tūrya**, जहि, मारय, kill. **Taruṣyatah**,
those who want to kill us.

67. **Turayantam**, तूर्णीं गच्छन्तं, शत्रुषु त्वरां आविष्कुर्वन्तं वा,
moving quickly, or speeding towards enemies.

Kṣoṇī, क्षोण्यौ, द्यावापृथिवी, the two worlds; heaven and earth.

Spṛdhah, स्पर्धमानाः शत्रुसेनाः, hostile armies; adversaries.
Śrathayanta, श्रथिताः खिन्नाः भवन्ति, are disheartened.

Vṛtram tūrvasi, पापिनं रिपुं वा हंसि, you smite the sinful
or the enemy. Also, nescience.

68. Same as VIII. 4.

69. **Adabdhebhīh**, अनुपहिसितैः, that which cannot be ob-
structed or defeated.

Pāyubhih, पालनैः, protections. **Gayam**, गृहं, home; house.

Hiranyajihvah, हिरण्या हितरमणीया जिह्वा ज्वाला वा यस्य,
whose tongue or flame is pleasant as well as beneficial. हिरण्यं
कस्मात् हितरमणीयं भवतीति, gold is called हिरण्य, because it is
pleasant as well as beneficial. (Nirukta, II. 13).

Su vitāya navyase, नवीयसे सुखाय, for a fresh prosperity.

Aghaśamsaḥ, evil-wisher; a sinful enemy; a cruel mur-
derer.

70. Pra vīrayā, in place of प्रवीर्यः; (flowing) through noble ministrations.

Śucayaḥ, निर्मलाः, pure. Vām, for you two, the sacrificer and his wife.

Dadrire, विदीर्णः चूर्णीभूताः, have been crushed.

Adhvaryubhiḥ sutāsaḥ, pressed out by the priests.

Madāya, for exhilaration. Andhasaḥ, सोमस्य, of Soma juice. Andhasaḥ sutasya, brewed from food-grains.

Niyutaḥ, अश्वान्, to horses. Also, आहूतः, implored by us.

71. Same as XXXIII 29.

72. Mitra and Varuṇa are addressed to in this mantra.

Ājāneṣu, to the birth-places of. Kāvyaṇyaḥ, of two great poets.

Duroṇe, यज्ञगृहे, in the place of sacrifice.

Kratvā, क्रतुना, with the sacrifice.

Riśadasau, slayers of evil forces.

Sadhasthe, in the place of assembly.

73. Same as XXXIII. 33.

74. This verse is one of the obscurest of a very obscure hymn on creation (Griffith). (Rgveda, X. 129). Explanations offered are not convincing.

Tiraścīnaḥ, transversely drawn.

Raśmiḥ, dividing line. **Mahimānaḥ**, mighty powers. **Svadhā**, the matter, with which the universe is built. **Prayatīḥ**, effort; the power that builds this universe.

75. **Ā aprṇat**, पूरयति, fills. **Svaḥ mahat**, vast mid-space (अन्तरिक्षम्)।

Apasaḥ adhārayan, wise men glorify him. Also, अपसः अपस्विनः, कर्मवन्तः, men of action.

Jātam, as soon it was born.

Canohitaḥ, bestower of food. **Adhvarāya**, to the place of worship. **Atyo na**, अश्व इव, like a horse. **Vājasātaye**, for winning wealth.

76. **Vṛtrahantamā**, अतिशयेन वृत्रहन्तारौ, best among the destroyers of nescience.

Ukthebhiḥ, उक्थैः, prayers. **Girā**, with hymns and songs.

Āngūṣaiḥ, स्तोमैः, with praise-songs. आङ्गुषः स्तोम आघोषः (Nirukta, V. 12).

Āvivāsataḥ, परिचर्येते, are being served. 'विवासतिः परिचर्यायाम्' (Nir. XI. 23).

77. **Ye amṛtasya sūnavaḥ**, ये मरणरहितस्य प्रजापतेः सूनवः पुत्राः विश्वे देवाः सन्ति, the sons of immortal Lord.

Upa śṛṇvantu, may listen (to our prayers).

Sumṛḍikāḥ, सुखकराः, source of happiness.

78. **Brahmāṇi**, स्तुतयः हवींषि वा, praises or sacred offerings.

Me matayaḥ iyarti, मम मतीः उद्गमयन्ति, raise up my thoughts.

Sutāsaḥ śuṣma iyarti, pressed out soma-juices raise up my strength.

Prabhṛtaḥ, प्रहृतः, has been carried. Also, has struck against.

Adriḥ, ग्रावा, pressing stone used for crushing Soma plants.

Ā śāsate, इच्छन्ति, they wish.

Śam, एतत् सर्वं मे सुखं इयर्ति ददाति, all these things delight me. **Harī**, two horses; two forces, vital and mental.

79. **Maghavan**, O bounteous (Self).

Anuttamā, अनुत्तं न केनाऽपि नाशितं, unspoiled by anyone.

Vidānaḥ, विद्वान्, learned. Also, bestower of achievements. One who makes things available.

Tvāvān, like you; comparable to you.

Naśate, व्याप्नोति, करोति इत्यर्थः, does; is able to do; surpasses.

Na jato na jāyamānaḥ, neither he who has been born nor he who is yet to be born.

Kariṣyā, करिष्यति, will do. **Yani kṛṇuhi**, यानि त्वं करोषि, (the deeds) which you do.

80. **Tat it āsa**, verily it was.

Ugraḥ, formidable one. **Tveṣanṛmṇaḥ**, rich in brilliance. **Ni riṇāti**, निहन्ति, slays.

Ūmāḥ, रक्षकाः, supporters; guards.

Sadyo jajñānaḥ, soon after birth; as soon as he is born.
Anu madanti, अनुत्पद्यन्ति, rejoice following him.

81. Purūvaso, हे बहुधन, O Lord of immense riches. Girāḥ, words of praise, स्तुतयः ।

Pāvakavarṇāḥ, pure and brilliant like fire; also, containing purifying words. Here is a pun in the word *varṇa*, which has two meanings; colour, and word. The word *pāvaka* also has two meanings : fire and purifying.

Śucayaḥ, unblemished; also, faultless.

Stomaiḥ, with praise-songs.

82. Āryaḥ, धर्मगुणस्वभावः, श्रेष्ठः, a man of holy thoughts and actions by nature; noble man.

Dāsaḥ, सेवकः, servant. Śevadhipā, शेवधिः निधिः, तस्य रक्षकः, one who guards his treasure. Does not pay taxes properly (Dayā.).

Ariḥ, शत्रुः, enemy. Arya, master; अर्यः स्वामिवैश्ययोः, *arya* means : master, or Vaiśya.

Tubhya it, for तुभ्य इत्, for you indeed.

Tiraḥ, अन्तर्धानं गतः, concealed; hidden.

Ruṣame, हिंसके, violent. Pavīravi, यो धनादिप्राप्त्यै शस्त्रं प्रयुङ्क्ते, for him who uses weapon for acquiring wealth. Rayiḥ, धनं, treasure, wealth.

Ajyate, प्राप्यते, is obtained.

83. Sahasram, thousand fold. Sahaskṛtaḥ, his might augmented. Satyaḥ, true.

Mahimā, might; grandeur; greatness.

Gr̥ne, स्तौमि, स्तूयते, I praise; is praised.

Śavaḥ, बलं, might. **Viprarājye**, मेधाविनां राष्ट्रे, in a kingdom of wise persons.

84. Same as XXXIII. 69.

85. **Vāyo**, O Lord of vitality. O king, mighty as wind (Dayā.). **Ā yāhi**, may you come.

Divispr̥śam yajñam, our sacrifice that touches the heaven, i.e. magnificent.

Sumanmabhiḥ, सुमनसैः संकल्पैः, with pious resolves. **Antaḥ pavitre**, in the strainer.

Śukraḥ, Soma juice; elixir of devotion.

Śrīṇānaḥ, निषिच्यमानः, being poured out.

Ayāmi, प्रापयामि, I offer to you.

86. **Susandr̥śā**, fair-looking. **Suhavā**, सुहवौ, easy to call.

Indravāyū, Indra and Vāyu; Rain and Wind; king and his subjects (Dayā.).

Anamīvaḥ, व्याधिरहितः, free from diseases.

Saṅgame sumanāḥ, pleasing in meetings; also happy in battle. 'सङ्गम इति संग्रामनाम' (Nigh. II.17).

87. **Mitrāvaruṇau**, Mitra and Varuṇa; प्राणोदानाविव राजप्रजाजनौ, king and his subjects like Prāṇa and Udāna (Dayā.); Light and Bliss.

Śāśame devatātaye, देवकार्याय यज्ञाय शाम्यति निरुपद्रवो भवति, succeeds unhindered in his sacrifice.

Abhiṣṭaye, to attain his desires. R̥dhak, ऋध्नोति समृद्धः भवति, prospers.

88. Aśvinā, अश्विनौ, two Aśvins; two healers.

Vṛṣaṇā, full of vigour; virile; showerers of blessing. Jenyāvasū, rich in genuine wealth.

Mā no mardhiṣṭam āgatam, may you not harm me, who comes seeking your protection.

89. Brahmanaspatiḥ, बृहस्पतिः, the Lord Supreme; high preceptor. 'ब्रह्मणः पाता पालयिता वा' (Nir. X. 12).

Sūnṛtā, वाक्, speech divine.

Vīram, विविधं ईरयति शत्रून् यः तम्, scatterer of enemies; a warrior.

Naryam, नरेभ्यो हितं, beneficial for men.

Pañktirādhasam, leading to respectable prosperity.

90. Apsu antarā, in the waters (of the mid-space).

Suparṇah, strong-winged; flying smoothly.

Divi, in the sky. Rayim, श्रियं, splendour; richness.

Kanikradat, thundering; roaring.

Puruspr̥ham, coveted by the multitude.

91. Abhiṣṭaye, इष्टफलप्राप्तये, to obtain our heart's desires. Vājasātaye, वाजः बलं अन्नं वा, to get vigour or food.

92. **Divi prṣṭaḥ**, द्युलोके स्थितः, seated in the sky.

Brhan agniḥ vaiśvānaraḥ, the great fire, benefactor of all men.

Kṣmayā vṛdhānaḥ, augmented by the earth. **Canohitaḥ**, beneficial for food-grains. **Ojasā**, with heat. **Jyotiṣā bādhate tamaḥ**, with light dispels darkness.

93. **Apāt**, पादरहिता, footless. **Padvatībhyah pūrvāgat**, has arrived before those who have their feet intact.

Hitvī śiraḥ, stretching her head; urging people to rise and get up.

Jihvayā vāvadat, talking with her tongue. **Carat**, moving forward.

Trimśat padāni akramī, has moved thirty steps; the thirty divisions of the Indian day and night through which Dawn passes before she reappears. Or, perhaps it refers to the thirty days of a month.

94. **Devāḥ**, universal divine forces; the divinities. **Samanyavaḥ**, सोत्साहाः, with enthusiasm. 'मन्युर्मनतेर्दीप्तिकर्मणः' to blaze or shine (Nir. X.29).

Manave sarātayaḥ, grant gracious gifts to man.

Tuce, to our offsprings. तुगिति अपत्यनाम, *tuk* means offspring or progeny.

Varivoidaḥ, bestowers of wealth.

95. **Indraḥ**, Lord of resplendence.

Abhiśastih, curses; malevolence.

Aśastihā, dispeller of curses. **Apādhamat**, drives away.
Dyumnī, यशस्वी, glorious; famous.

Bṛhadbhāno, O radiant with mighty splendour.

Bhānuḥ, दीप्तिः, splendour; lustre.

96. **Marutaḥ**, O Maruts; O soldiers; O cloud-bearing winds; O vital forces.

Brahma, prayer; hymn of prayer.

Vṛtrahā, slayer of Vṛtra (sin; cloud; mountain; nescience).

Śatakratuḥ, performer of a hundred selfless deeds; बहुकर्मा
बहुप्रज्ञो वा, very busy, or very wise.

Śataparvaṇā vajreṇa, with his hundred-edged thunderbolt.

97. **Asya it Indraḥ**, Indra verily has (augmented) his (energy).

Vṛṣṇyam, manly strength; virility.

Śavaḥ, बलं, vigour.

Sutasya viṣṇavi made, in the immense exhilaration of this
Soma juice (divine love).

Mahimānam, majesty. **Pūrvathā**, as previously; as ever.

Anuṣṭuvanti, अनु स्तुवन्ति, sing praises.

CHAPTER XXXIV

First six verses of this chapter constitute 'Śiva Saṅkalpa Sūkta'. It is regarded as an Upaniṣad also. This is a prayer by the devotee for keeping his mind always right-intentioned.

1. **Dūram udaiti**, goes far and high above.

Jyotiṣām jyotiḥ, enlightener of all the lights. Light here means perceptions of the sense-organs. All the sensations received by sense-organs are felt through the mind only.

Tan me manaḥ śiva saṅkalpamastu, may that mind of mine be always guided by best intentions; may always be full of benign thoughts.

2. **Apasaḥ**, अपस्विनः, कर्मवन्तः, active persons.

Maniṣiṇaḥ, wise; talented.

Vidatheṣu, in assemblies; in congregations.

Yakṣam, sacrificial spirit. **Apūrvam**, foremost; extra-ordinary.

3. **Prajñānam**, the knowledge supreme.

Cetaḥ, awakening; consciousness. **Dhṛtiḥ**, imperturbability.

Amṛtam antaḥ jyotiḥ, never-dying light embedded within (every creature); immortal inner light.

4. **Parigrhītam**, is comprehended. **Amṛtena**, with the one that never dies; immortal.

Bhūtām, bhuvanaīm, bhaviṣyat, past, present and future.

Yajñastāyate, the sacrifice is spread or performed.

Saptahotā, attended by seven priests.

5. **Rathanābhau arāḥ iva**, just as the spokes are fixed in the nave of the wheel of a chariot.

Otam, inwoven; woven like a warf. Also, निक्षिप्तं, placed; fixed.

6. **Suśārathiḥ aśvān iva**, just a good chariot-driver (drives) his horses.

Nenīyate, leads or guides (them); controls and guides, नयति नियच्छति च।

Abhīsubhiḥ, with the reins.

Vājinaḥ, वेगवतः, speedy; fast running.

Hṛtpṛatiṣṭham, placed in the heart. Heart and mind are two different conceptions : Heart is concerned with emotions and mind with reasoning. A good person keeps his mind under the control of heart.

Ajiram, जरारहितं, free from decay; never-old. Sense-organs are subject to decay, but the mind is not so.

Javiṣṭham, speediest of all; nothing exceeds it in speed.

7. **Pitum**, अन्नं, food. **Tavisīm**, बलं, strength.

Dharmāṇam, धारयितारं, upholder; possessor.

Tritaḥ, त्रिस्थानः इन्द्रः, Indra; the resplendent Lord. Also, creatures living in all the three regions (earth, water and air).

Viparvaim, विगतपर्वं, विगतसन्धिबन्धनं, tearing limb from limb.

Ardayat, rent; torn.

8. **Anumate**, O assentive intellect. Also, Divine Favour, shown especially in the acceptance of sacrifice, personified. (See XXIX. 60).

Anu manyāsai, अनुमन्यस्व, assent.

Kratve dakṣāya, to skilful actions. Also, to resolve and action.

No hinu, अस्मान् प्रेरय, urge us; impel us.

Āyūmṣi pra tāraya, prolong our life-span.

Naḥ, for नः, our; us.

9. **Anumanyatām deveṣu**, may approve (our sacrifice) among the learned ones (gods; god-like people).

Bhavatam, may you two, Anumati and Agni, be (a bliss to the liberal sacrificer).

Mayaḥ, bliss; happiness.

10. **Sinivālī**, an unmarried girl of marriageable age. In legend, a Lunar goddess, associated with child-birth. A goddess presiding over dark half months, while Kuhū presides over bright half months. (See XI. 55).

Prthuṣṭuke, O one with luxurious hair. स्तुकं केशभारः, well-dressed hair; broad-tressed.

Āhutaīm havyaīm juṣasva, may you accept and enjoy oblations offered (by us).

Prajām didiḍdhi naḥ, bless us with progeny.

11. **Sasrotasaḥ**, originating from a common source. Also,

flowing on their way. समानं लोतः प्रवाहो यासां, whose course is identical.

Pañcadhā, five fold; in five parts.

Five rivers flow on an identical course; they join Sarasvatī and (losing their identity) become five fold Sarasvatī.

Pañca nadyaḥ, five rivers. Also, five channels of sense-organs.

Sarasvatīm, the river Sarasvatī; also, divine speech. **Sarīt**, a channel.

12. **Angirā**, अङ्गिरस्, अङ्गानां रसः, essence of life. यद् वा अङ्गिभ्य आत्मभ्यो सुखं राति यः सः, one who gives happiness to souls.

Rṣiḥ, revealer of divine knowledge.

Sīvaḥ sakhā, a friend bestowing bliss.

Tava vrata, under your supervision or guidance.

Vidmanāpasaḥ, अपः कर्म, विद्यना विदितानि कर्माणि यैः ते, who know how to act; activated through wisdom.

Bhrājadṛṣṭayaḥ, भ्राजद् ऋष्टयः, भ्राजन्तः ऋष्टयः खड्गाः येषां ते, those who wield shining swords. Also, virtuous.

Marutaḥ, righteous persons; also, warriors.

13. **Pāyubhiḥ**, रक्षणैः, bounties; succours.

Maghonaḥ, धनानि, riches. Also, धनवतः यजमानान्, wealthy devotees.

Tanaye, in place of तनयस्य, पौत्रस्य, of grandson. Of son and grandon; also of son's son.

Animeṣam, सावधानं, ever-alert; literally, without blinking eye lashes.

14. This and the following verse are recited while producing the sacrificial fire by means of the fire-drill (अरणी), i.e. two wooden sticks, which are rubbed with each other to produce fire.

Uttānāyām, one lying face upwards.

Cikitvān, one who knows the power of *araṇīs*.

Ava bharā, अव भर, place it with the surface downwards. Also, अवाचीनं हर, lay.

Pravīṇā, कामिता, desired; also, desiring.

Vṛṣaṇam, वर्षितारं, showerer of benefits. Also, virile; vigorous.

Aruṣastūpo, अरुष = red; स्तूप = pillar; one with a red pillar, i.e. the fire with red flame.

Pājāḥ, बलं, strength. **Ruṣat**, दीप्तं, radiant.

Idāyāsputraḥ, son of Idā, the goddess of wisdom.

Vayune, कर्मणि, in the process of attrition.

15. **Idāyāḥ pade**, at the seat of knowledge. Literally, at the foot of wisdom.

Prṥthivyāḥ nābhā, भूमे: नाभौ, on the central point of the earth.

Havyāya voḍhave, for carrying the offerings; for receiving oblations.

16. **Āṅgirasvat**, like our vital elements.

Śavasānāya, to him, who shows his vigour; powerful one.

Śuṣam, बलं, strength.

Nare viśrutāya, famous among men.

Girvaṇaśe, to him who loves good words or song.

Rgmiyāya, to him, who deserves to be praised with R̥k hymns.

17. **Āṅgūṣyaṁ sāma**, a chant fit to be sung (perhaps Rathantara Sāman); a chant full of divine knowledge. (अङ्गुषाणां विज्ञानानां भावस्तम्, Dayā.) ।

Pitarah, forefathers; elders.

Yāh, deluded intellects.

Padajñāh, concious of their high positions.

18. **Somyāsaḥ sakhāyaḥ**, loving friends; also, those who prepare Soma drink.

Somaṁ sunvanti, pour out Soma juice; also, sing devotional songs.

Prayāmsi, प्रयः इति अन्न नाम, viands; foods.

Abhiśastim, दुर्वचनं, calumny. **Praketaḥ**, knowledge.

19. **Rajāmsi**, regions (स्थानानि) ।

Paramā परमाणि, दूरस्थानि, remote or distant (places).

Harivaḥ, Lord of sun-rays; lord of horses. Also, radiant one.

Haribhayām, with your two horses.

Grāvāṇaḥ, pressing stones. **Vṛṣṇe**, to the showerer of benefits.

Imā savanā kṛtā, इमानि सवनानि कृतानि, those offerings are prepared (for presenting to you).

Samidhāne agnau, in the fire that is being kindled.

20. **Aśādhām yutsu**, irresistible in battles.

Pṛtanāsu paprim, युद्धेषु रक्षकं, saviour in fights.

Vṛjanasya gopām, बलस्य रक्षकं, preserver of strength; guard of the camp.

Soma, O Lord of bliss. Also, O Soma drink.

Sukṣitim, having good footing; or, well-housed.

Suśravasam, of good reputation.

Bhareṣujām, संग्रामेषु जेतारं, winner in wars. **Jayantam tvā anumadema**, may we rejoice in your victory.

21. **Sādanyam**, सद्ने साधुं, eminent in society; or skilled in home duties.

Vidathyam, विद्येषु यज्ञेषु साधुं, prominent in sacrificial gatherings.

Sabheyam, सभायां साधुं, respected in assemblies.

Pitṛśravaṇam, one who listens to his father's advice and follows his commands.

22. **Oṣadhīḥ**, herbs; plants, that die after their fruit ripen.

Apah, जलानि, रसानि, water; sap; juice.

Gāḥ, cows; faculties of sense-organs.

Vi vavarth, विवृणोषि, expose; dispel.

23. **Abhiyudhya**, अभिगमयः, bestow on us.

Devena manasā, along with godly mind.

Rāyo bhāgam, धनस्य भागं, our share of riches.

Mā ātanat, may not obstruct you.

Gaviṣṭau, in a fight for cattle; in any duel or conflict.

24. **Aṣṭau kakubhaḥ**, eight points of the compass—four cardinal points and four mid-quarters.

Trī dhanva, त्रीणि धन्वानि, त्रयो लोकाः, three regions of living beings.

Sapta sindhūn, seven seas. Also, seven galaxies. Also, seven rivers; Sindhu, Vitastā, Asiknī, Paruṣṇī, Vipāśā, Śatudrī and Kubhā.

Hiraṇyākṣaḥ, हिरण्यमिव कान्तियुक्ते अक्षिणी यस्य सः, one whose eyes glitter like gold; golden-eyed.

25. **Vicarṣaniḥ**, विविधं द्रष्टा, all-beholding; keen observer.

Īyate, आगच्छति, moves; comes; travels.

Amīvām apa bādhate, keeps disease away.

Savitā, the morning sun.

Sūryam abhi, towards the mid-day sun.

Kṛṣṇena rajasā, from the dark region.

Dyām ṛṇoti, extends upto the high sky.

26. **Asuraḥ**, असून् प्राणान् ददाति यः स; one that bestows life. **Sunīthaḥ**, नीथः स्तुतिः; well-praised.

Apa sedhan rakṣasaḥ, driving away worms and germs.

Prati doṣam, towards evening.

Yātudhānān, to them, who cause pain.

27. **Pūrvyāsaḥ**, old; ancient. **Areṇavaḥ**, free from dust.

28. **Pibatam**, may both of you drink (Soma juice); may you enjoy our devotional love, or spirited joy.

Avidriyābhiḥ, अविदीर्णाभिः; अखण्डिताभिः; uninterrupted; irreproachable. **Ūtiḥ**, protection.

29. **Apnasvatīm**, अप्न इति कर्मनाम, made effective with actions.

Kṛtam, कुरुते, may you make.

Dasrā, दस्रौ, दर्शनीयौ, handsome. Also, from √दसु उपक्षये, हन्तारौ, subduers of our evil desires.

Vṛṣaṇā, वृषणौ, वर्षितारौ, showerers of bounties. Also, सेचन-समर्थौ, virile; young.

Adyūtye, in this luckless game (of dice), i.e. the life; or an impending battle, where the result is doubtful. Also, द्युतिहीने काले, in the absence of light, i.e. in the last watch of the night. **Aśvins** are to be worshipped in the morning.

Ni hvaye, आह्वयामि, I invoke you; call you.

30. **Dyubhiḥ aktubhiḥ**, अक्तु रात्रिः, the night. By the day and by the night.

Ariṣṭebhiḥ saubhagebhiḥ, अरिष्टैः अनुपहिंसितैः अखण्डितैः धनैः, with undiminished wealth or blessings.

Mitra, **Varuṇa**, **Aditiḥ**, **Sindhuḥ**, **Prṥhivī**, and **Dyauḥ**, are invoked as deities.

Māmahantām, पूजयन्तां, may honour or support the protection granted by you.

31. Repeated from XXXIII. 43.

32. **Pārthivam rajah**, पृथ्वी लोकं, this region of earth. रजः शब्दो लोक वचनः, rajah means regions; realm.

Pituḥ, that of the father, i.e. अन्तरिक्ष लोकम् ।

Divah sadāmsi, द्यु लोकस्य स्थानानि, the heaven.

Aprāyi, समन्तात् पूर्यते, has been filled all over.

Tveṣam tamaḥ, terrific darkness.

33. **Citram**, अद्भुतं, extra-ordinary; wonderful.

Vājiniṣatī, वाजः धनं, अन्नं वा, enriched with ample wealth or food.

34. **Agni**, **Indra**, **Mitra**, **Varuṇa**, **Aśvins**, **Bhaga**, **Puṣan**, **Brahmaṇaspati** (Bṛhaspati), **Soma** and **Rudra** are well-known Vedic deities. According to Dayānanda, all of them are different aspects of one and the same deity.

35. **Bhagaḥ aditeḥ putram**, Bhaga, the son of Aditi. In legend, Aditi is said to be the mother of twelve Ādityas, Varuṇa, Mitra, Bhaga, Puṣan, Indra and Viṣṇu being prominent among them.

Ādhraḥ, अतृप्तः, poor man; common man.

Turaścīt, आतुरः, a sick or diseased person.

37. **Prapitve**, प्रपतने, अस्तमने समये, at sun-set; in the evening.

39. **Dadhikrāvā**, a famous mythical horse, the type and model of racers (Griffith). धारकः क्रमितोऽश्वः, a speedy horse carrying a rider (Dayā.).

40. **Ucchantu**, from√ उच्छी विवासे, तमः विवासयन्तु, may dispel darkness; may dawn on us.

42. **Pūṣā**, provider of nutritions, पोषकः ।

Paripatim, to the guardian of.

Abhyānat, अभिव्याप्नोति, approaches.

Rāsat, ददातु, may grant.

Śurudhaḥ, weapons. **Candrāgrāḥ**, provided with golden arrow-heads.

Prasiṣadhāti, प्रसाधयतु, may make more effective.

43. **Trīṇi padā vicakrame**, strode three steps, described as Agni, Vāyu and Āditya. In legend, Viṣṇu strode three steps and with them measured all the three regions of the universe. Also, created three regions.

44. **Vipanyavaḥ**, मेधाविनः, brilliant; wise.

Viprāsaḥ, seekers of truth.

45. **Ghṛtavatī**, water-yielding. **Ghṛta**, melted butter; also, water.

Abhiśriyau, आश्रयणीयौ, refuge; shelter.

46. **Upariśṛṣam**, touching the top; topmost.

Cettāram, ज्ञातारं, discerning.

47. **Tribhiḥ ekādaśaiḥ**, thrice eleven, i.e. thirty three, well-known 33 devas; eight Vasus, eleven Rudras, twelve Ādityas, Indra and Prajāpati.

48. **Marutaḥ**, vital breaths. Also, brave soldiers.

Tanve vayām, for the benefit of bodies.

Vidyām, may we obtain.

Jīradānum, bestowing long life.

Kāruḥ, poet; also, sacrificer.

49. **Sapta daivyā ṛṣayaḥ**, seven divine seers.

Bharadvāja, **Kaśyapa**, **Gautama**, **Atri**, **Viśvāmitra**, **Jamadagni** and **Vasiṣṭha** (Uvāṭa). पञ्च ज्ञानेन्द्रियाणि अन्तःकरणं आत्मा च, five sense-organs, mind (conscience), and the self (soul). (Dayā.).

Rathyaḥ raśmīn na, न इव, like a skilled charioteer holding the reins.

50. **Audbhidam**, धनस्य स्वर्गस्य वा द्वारं उद्भेत्तारं, one that opens the gates to riches or to heaven. Also, uprooter of all miseries.

Jaitrāya, जयाय, for victory; to make me victorious.

51. **Ojaḥ**, तेजः, radiance; lustre.

Dākṣāyaṇam, name of an ornament; wears gold as an ornament. Also, earned in a proper way.

52. **Śātānikāya**, to Śātānika; name of a king. Or, to the lord of a hundred armies; to one having hundred mouths.

Jaradaṣṭiḥ, one who has reached a ripe old age.

53. **Ahīrbudhnyah**, अहिः मेघः बुध्यः अन्तरिक्षे भवः, the cloud of the mid-space. Also, name of one of the *rudras*.

Aja ekapāt, literally, one-footed he-goat. Also, रुद्रः प्राणो वा, Rudra or the vital wind. God never-born.

Stutā mantrāḥ, मन्त्रैः स्तुताः, praised with sacred verses.

Kaviśastāḥ, मेधाविभिः पूजिताः, appreciated or respected by wise persons.

54. **Ādityebhyaḥ**, to the sons of Aditi (Infinity).

Mitra, Aryaman, Bhaga, Dhātā, Varuṇa, Dakṣa, Tvaṣṭā and Aīśa are, in legend, the sons of Aditi. However they denote various stages and aspects of the Sun.

Tuvijātaḥ, धाता, Dhātā, the sustainer; name of a certain *āditya* also; Tvaṣṭā (Mahīdhara).

55. **Sadam**, सदा, always. Also, स्थानं शरीरं वा, the abode or the body.

Āpaḥ, आप्नुवन्ति शरीरं इत्यापः, those who pervade the body; pervading ones; vital airs. Also waters.

Sapta ṛṣayah, five sense organs, touch, sight, hearing, taste and smell, and mind (मन) and intellect (बुद्धि)।

Asvapnajau, न जायते स्वप्नः निद्रा ययोः तौ, never-sleeping.

Svapataḥ lokam iṣyūḥ, go to the world of sleeping.

Tatra jāgrataḥ, there they keep awake.

Satrasadau, जीवनदातारौ, bestowers of life; protectors of life. **Devau**, दीप्यमानौ प्राणापानौ, blazing vital breaths Prāṇa and Apāna, in-breath and out-breath.

56. **Devayantaḥ**, desirous of worshipping you; devotees.

Brahmaṇaspate, O Lord of knowledge. Or, ब्रह्म धनं तस्य पते पालक, O Lord of riches. Also, high preceptor.

Sudānavaḥ, शोभनदानशीलाः, liberal donors.

Marutaḥ, vital breaths. Also, मनुष्याः, men.

57. **Ukthyam mantram**, sacred prayer. Also, solemn hymn of praise.

Okāṁsi cakrire, have made their home (residence), meaning wherein they reside.

58. **Brahmaṇaspate**, O Lord suprascent.

Bodhi, may you know it, or listen to it; may it be in your knowledge.

Asya yantā, अस्य जगतः नियन्ता, controller of this world.

Tanayam ca jinva, तनयं अपत्यानि, पुत्रपौत्रादीनि, make our posterity prosper.

Bhadram, good; auspicious; blessed.

Vidathe, यज्ञे, in the sacrificial assembly. **Suvīrāḥ**, we having good sons or progeny; we and our family.

CHAPTER XXXV

This chapter is connected with *pitṛ yajña*, the sacrifice to the elders (or the ancestral manes, Yv. II. 29, 34), containing chiefly formulas to be used at funeral ceremonies. See Rv. X. 14; 16; 18; and Muir, *Original Sanskrita Texts*, V. pp 291-297. (Griffith). Dayānanda does not agree with this.

1. **Paṇiḥ**, a trader; a bargainer; later, **Vaṇik**; perhaps Phoenicians.

Asumnāḥ, असुखकराः, mischievous.

Devapīyavaḥ, jealous of devas (the enlightened ones).

Sutāvataḥ, one who has pressed out Soma; also, one who enjoys devotional bliss.

Yamaḥ, the ordainer Lord; the controller Lord.

Ahobhiḥ aktubhiḥ, by day and by night.

A prayer to get rid of evil spirits or neighbours.

2. **Savitā**, the impeller Lord.

Ṙthivyām lokam icchatu, may grant you a place on earth. **Usriyāḥ**, sense-organs; also, bullocks. **Yujyantām**, be harnessed.

3. Prayer for purification. **Vāyu**, **Savita** (the rising sun), **Agni**, and **Sūrya** (the mid-day sun) are purifying agents.

4. Same as Yv. XII. 79. There it refers to parasite plants that grow upon other trees.

Aśvattha, the holy fig tree (Pīpala). *Ficus Religiosa*.

Parṇa, पलाश, forest flame tree. *Butea Frondosa*.

5. **Mātuḥ upasthe**, in the lap of the mother (Earth). According to the ritualists, the ashes and bones of the dead body are to be buried in the earth.

Śam bhava, be pleasing to him.

6. **Asau**, I, so and so; name of the person reciting this mantra is to be mentioned here.

Apa naḥ śośucad agham, may He burn our sins away from us. This line is taken from Rv. I. 97.1-8.

7. **Prajām**, offspring; progeny. *Sāyaṇa* suggests that it means female offsprings here; daughters and granddaughters.

Vīrān, sons and grandsons.

Mṛtyu, Death, which is different from Yama, the controller of death.

8. **Ghr̥ṇiḥ**, glare. घृणिरित्यहर्नामि, the day; सूर्यकिरणः, sun-rays.

Pārthivāso agnayaḥ, terrestrial fires.

Mā tvā abhi śūśucan, may not scorch you.

10. Griffith suggests an interesting explanation : The original verse of Rv X. 53.8 contains words of encouragement to the bearers who with the funeral procession are crossing a stream.

Here the natural stream is represented by a ditch cut for the purpose, filled with water and covered with aquatic plants and kuśā grass, into which stones are cast.

The original verse is better explained in the context of the stream of life, which one has to cross and reach the yonder bank.

Aśmanvatī, (a stream) full of rocks.

Aśivā ye asan, whatever are evil.

Śivan vājān, auspicious treasures.

11. **Apāmārga**, that which wipes away or cleanses the evil. Also, name of a plant, *Achyranthes Aspera*; a biennial plant, frequently used in medicine, in incantations or counter charms, and in sacrifices.

Kilbiṣam, evil; sin; impurity.

Kṛtyām, evil design; also, अभिचारं, sorcery.

Agham, sin, पापम् । **Rapaḥ**, पापं, guilt.

13. **Anaḍvāham**, an ox; cart-puller. Also, one that pulls the cart of life.

Saurabheyam, full of fragrance. Also, born of a good cow (Surabhi, name of an imaginary cow, daughter of Kāmadhenu, the cow of gods; she yields whatever is wished.)

Vahniḥ, one that carries. Also, fire, that carries our oblations to the bounties of Nature (gods).

14. Same as Yv. XX 21.

15. **Paridhim**, limit; a rampart.

According to the ritualists, the Adhvaryu raises a mound of earth (or a brand or enclosing stick) as a line of demarcation between the dead and the living, limiting, as it were, the jurisdiction of death until the natural time of its approach.

Antarmṛtyuṁ dadhatām parvatena, may that keep death on the other side of the mountain; or keep the mountain between death and us.

Purūciḥ, बहु, many; long.

16. **Ducchunām**, दुष्टान् शुनः, wicked dogs. Also, misfortunes.

17. **Āyusmān**, bestower of long life. Also, चिरंजीवी, one who lives long or destined to live long.

Ghṛtayoṇiḥ, born of ghee. **Ghṛtapratikaḥ**, whose mouth is filled with ghee.

Gavyam, गोविकारं, cow's butter.

18. **Gām**, cow. **Ā dadharṣati**, thinks of overwhelming them; can subdue them.

19. **Kravyādam agnim**, the fire that eats corpses; funeral fire.

Ripravāhaḥ, रिप्रं पापं वहति यः सः, one that carries sin.

Itaraḥ jātavedāḥ, the other (friendly) fire.

20. **Vapām**, a leather cask.

Medas, fat; melted butter; tallow.

Āśiṣaḥ, मनोरथाः, desires; wishes.

21. **Anṛkṣarā**, ऋक्षराः कण्टकाः न सन्ति यत्र सा, free from thorns, thornless.

Niveśanī, a place of rest.

22. **Svargāya lokāya**, to the world of light; also, to the world, where there is no sorrow; heaven.

CHAPTER XXXVI

This chapter contains chiefly prayers for long life, unimpaired faculties, health, strength, prosperity, security, tranquility, and contentment, which are preliminaries of the Pravargya ceremony, which itself is a preparatory rite for the Soma sacrifice.

1. **Vagojah**, force of speech. **Sahaujah**, power of endurance; power of subduing the enemy.

Mayi prāṇāpānau, may in-breath and out-breath be in me (in perfect order).

2. **Chidram**, fault; defect; gap. **Atitṛṇam**, very harmful.

Cakṣuḥ, vision; sight; eye. **Hṛdayam**, heart.

Manah, mind. **Dadhātu**, संदधातु, may fill it up; may remove it.

3. Same as III.35.

4-6. Same as XVII. 39-41.

7. **Kayā**, is interrogative; with what? Also, it may mean : with pleasant. 'क' = pleasing.

Vṛṣan, O showerer; or being pleased; or desirous.

8. **Indraḥ**, from √ इदि परमैश्वर्ये, the resplendent Lord; God Supreme; or the sun.

Dvipade, for bipeds, i.e. men or birds. **Catuṣpade**, for cattle, cow, horse, sheep, goat etc.

9. According to Dayānanda, Mitra, Varuṇa, Aryaman, Indra, Bṛhaspati and Viṣṇu are the different names of one and the same deity emphasizing its different aspects. But in legend, they are imagined to be different gods. Mitra is worshipped as a deity in Syria. Indra is imagined to be the king of gods and Bṛhaspati the preceptor of gods. Viṣṇu is famous for his three strides, with which he covered all the three worlds.

Still, Mahīdhara explains Mitra, as one who, मेघति स्निह्यति भक्तेषु, is affectionate towards devotees; वृणोत्यङ्गीकरोति भक्तं इति वरुणः, one who adopts devotee is Varuṇa; इयति गच्छति भक्तं यः स अर्यमा, one who goes towards devotees, is Aryaman; not much different from Dayānanda.

10. Vātaḥ, Sūryaḥ, Parjanyaḥ are the natural forces. These may be friendly at times, but may be troublesome also; hence the prayer.

11. In this mantra, Indra has been conjoined with Agni, Varuṇa, Puṣan and Soma to give a dual aspect of the Supreme deity.

Śam, रोगाणां शमनाय, for cure of diseases. Yoḥ, पृथक्करणाय भयानां, for dispelling fears.

12. Abhiṣṭaye, अभिषेकाय, अभीष्टाय वा, for bathing, or for that which we desire; to fulfil our desires. Śam yoḥ, भयरोगनाशं कुर्वन्तु, may drive away diseases and fears.

13. Same as XXXV. 21.

14-16. Same as XI. 50-52.

17. A comprehensive prayer for peace and alleviation. A similar verse is found in the Atharva Veda XIX. 9.14, which ends with the addition : 'By these alleviations, these universal alleviations, I allay all that is terrific here, all that is cruel, all that is wicked. This hath been calmed, this is now auspicious. Let all be favourable to us.' (Griffith).

18. **Dr̥te**, from √ दृ विदारणे, to tear; विदीर्णेऽपि शरीरे जरया, when the body is torn and worn by old age.

Dṛmha mā, make me firm and steady.

Bhūtāni, all the beings; not only men, but all the creatures also; also inanimate objects and the forces of Nature. That is the idea of the word 'bhūtāni.'

Please note 'अहं मित्रस्य चक्षुषा समीक्षे' 'वयं मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे'; I undertake or resolve to look at all the beings with a friendly eye. But in reward, I expect not only myself, but all my fellow creatures also to be seen with a friendly eye.

19. **Jyok te saṁ dr̥śi jīvyāsam**, ज्योक् चिरं, long. May I live long seeing you; also, under your graceful observation, or guidance.

20. Same as XII. 11.

21. **Vidyute**, विद्युद् रूपाय, one in the lightning form.

Stanayitnave, स्तनयित्नुर्गर्जितं, thunder; thundering loud.

Svaḥ, light; world of light and bliss; heaven.

22. **Samihase**, चेष्टसे, you make effort to keep us away from trouble. Or, from whatever quarter you apprehend trouble.

Abhayam kuru, make us free from fear; let there be no cause of fear.

23. Same as VI. 22.

24. **Devahitam**, देवैर्हितं स्यापितं, placed or appointed by gods or God. Also, देवेभ्यो हितं, beneficial for gods, or for the bounties of Nature. Also, देवानां हितं प्रियं, dear to gods.

Purastāt, in front of us. Also, in the east.

Uccarat, rising up. **Paśyema**, may we behold or look at.

Bhūyasca śaradaḥ śatāt, even much more than a hundred autumns.

Śaradaḥ śatam, a hundred autumns, i.e. a hundred years.

CHAPTER XXXVII

According to the ritualists, this and following two chapters contain formulas to be used at the actual performance of the Pravargya ceremony, when the required animals, vessels and implements have been brought to the sacrificial ground and the propitiatory texts (Chapter XXXVI) have been recited by the priests.

But Dayānanda is of the view that this chapter describes the duties of men, i.e. what they should do.

1. **Nārirasi**, न+अरिः असि, you are not an enemy. It is different from नार्यसि (V. 22 and XI. 10), meaning, 'you are a woman.'

Devasya tvā savituḥ prasave, at the impulsion of the creator God.

2. Same as V. 14 and XI. 4.

3. **Makhasya śirah**, head of the sacrifice; the greatest sacrifice; most important part of the sacrifice.

Rādhyāsam, साधयेयं, may I be able to perform.

Makhāya tvā makhasya tva śīrṣṇe, I invoke you for the sacrifice; I invoke you for the greatest of the sacrifices.

4. **Vamryaḥ**, उपजिह्विकाः सीमकाः, white ants. (दीमक in Hindi). Also ant-hills; mounds of earth made by white ants.

Prathamajā, earliest born.

5. **Iyatī**, only this much, i.e. very small.

6. **Indrasya ojaḥ stha**, you are the vigour of the resplendent Lord (Indra).

7. **Brahmaṇaspatiḥ**, high preceptor; also, the Lord of divine knowledge.

Devī sūnṛtā, brilliant speech; or, divine virtues.

Devāḥ, bounties of Nature; divinities; godly persons.

Vīram, one who scatters or drives away the adversaries; a hero, a warrior; also, a brave son.

Naryam, beneficial for men.

Paṅktirādhasam, measures leading to prosperity.

8. **Makhasya śīraḥ**, apex of the sacrifice; most important part of the sacrifice.

9. **Aśvasya tvā śaknā dhūpayāmi**, I worship you with the strength of a virile horse. Easily, it may mean : 'I fumigate you with horse's dung.'

Devayajane pṛthivyāḥ, at this sacrificial altar of the enlivened ones on the earth.

10. **Ṛjave**, to you who are upright; for uprightness.

Sādhave, for goodness. **Sukṣityai**, for good shelter.

11. **Yamāya**, to the controller Lord. Also, to the Lord of death.

Tapase, to the brilliance or heat.

Saṁsprśaḥ, from contamination.

Arciḥ, flame. **Śociḥ**, glow. **Tapah**, heat.

12. **Anādhṛṣṭā**, unconquered; unsubdued.

Ādhipatye, under the overlordship of.

Suṣadā, pleasing to sit upon. **Āśrutiḥ**, good of audition; quick to hear and listen.

Dhātuḥ, of the sustainer Lord (of *dhātr*).

Vidhṛtiḥ, विशेषेण धृतिः, great support.

Nāṣṭrābhyah, आर्तिभ्यः, from miseries.

Manoraśvā asi, you are the driving force of men. Also, you are the mind's mare; the mind rides upon you to seek high ambitions.

13. **Marudbhiḥ**, with the sun's rays.

Divah saṁsprśaḥ, from contamination from the sky.

14. **Saṁ gataḥ**, going along with.

Garbho devānām, embryo of the enlightened ones. Also, germ of gods.

Patih prajānām, protector Lord of all the creatures.

15. **Agniḥ agninā saṁgataḥ**, the adorable Lord in company of fire (i.e. along with).

Arociṣṭa and **arūrucata**, mean shines forth.

16. **Divo dhartā**, upholder of the sky. **Tapojāḥ**, born of austerities; born of heat. Also, born of the sun (Mahīdhara).

Niyaccha, नियच्छतु, may he grant us.

Devāyuvam vācam, the speech that endears us to the enlightened ones.

17. **Gopām**, गां पाति यः तम्, गोप्तारं, protector of the earth; or, protector of sense-organs.

Anipadyamānam, never-falling. अनालम्बने अन्तरिक्षे गच्छन् नासौ पतति, moving in the sky, where there is no support, he does not fall.

Ā ca parā carantam, coming hither and going away.

Sadhrīcīḥ, going in one direction. **Viṣūcīḥ**, radiating in different directions. **Ā varīvarti**, पुनः पुनः आवर्तते, goes on rotating or coming and going. Also, returns again and again. **Bhuvaneṣvantah**, placed in the middle of the worlds (planets).

18. **Viśvāsām bhuvām**, of all the worlds.

Gharma, O shining Lord, (Sun). According to the ritualists, the caldron is addressed here; **gharma**, the caldron.

Devaśrut, one who listens to the invocations of the enlightened ones.

Prāvīṇ, may you protect. **Mādhvībhyām**, for lovers of sweetness. **Mādhūcībhyām**, for the seekers of sweetness.

20. This mantra is to be recited by the sacrificer's wife.

Tvaṣṭrmantaḥ, filled with creative impulse. Also, accompanied by **Tvaṣṭr**.

Tvā sapema, may we approach you; may we win over you.

Ariṣṭā, uninjured; unharmed.

21. **Ketunā**, केतुः प्रज्ञा कर्म वा; good thought or good action.

CHAPTER XXXVIII

1. **Rāsnā**, रशना, girdle. **Aditi**, Eternity; earth.

2. **Idā**, divine intellect. **Aditi**, infinity.

Sarasvatī, divine speech.

‘इडा हि गौरदितिर्हि गौः सरस्वती हि गौः’ (Śatapatha, 14. 2. 1. 17). **Idā**, **Aditi** and **Sarasvatī**, all denote a cow, or speech.

Asau ehi, come so and so; name of the cow to be mentioned here.

3. **Uṣnīṣaḥ**, diadem; turban. **Indrāṇī**, the resplendent deity. Also, **इन्द्रपत्नी**, consort of Indra.

Gharmāya diṣva, from √ दो दाने; donate for the sacrifice.

4. **Pinvasva**, flow abundantly; overflow.

Indravat, one devoted to Indra, the resplendent Lord.

5. Addressed to Sarasvatī, Vāgdevī.

Stanah, breast; teat. **Śaśyaḥ**, that brings sleep; tranquilizer.

Mayobhūḥ, source of bliss; fount of pleasure.

Ratnadhā, store of jewels. **Sudatraḥ**, a liberal donor.

Vāryāni, वरणीयानि, coveted things.

Dhatave akah, पानार्थं कुरु, suckle me (your breast).

Uru, vast.

6. Addressed to Sarasvatī.

Indrāśvinā, इन्द्राश्विनौ, O resplendent Lord and twin divines. **Sāragham**, bees' honey.

Vasavaḥ, young sages, who have practised austerities upto the age of 24 years.

Vṛṣṭivanaye, that which brings rain.

7. **Vātāya**, to the fluid; that which keeps moving; वाति इति वातः। Also, to the wind.

Samudra, ocean; sea. **Sarira**, सलिल, water.

Anādhṛṣya, that cannot be subjugated; unconquerable.

Apratidhṛṣya, irresistible. **Avasyu**, protective.

Aśimida, tranquilizer.

8. **Vasumate**, to him, who has riches.

Rudravate, to him, who has punishing power.

Ādityavate, Lord of the suns.

Vasu, Rudra and Ādityas have other meanings also.

Abhimātighne, to the slayer of rivals.

Rbhumate, source of celestial energy. **Vibhumate**, source of terrestrial energy. **Vājavate**, source of marine energy. **Viśvadevyāvate**, to the overlord of all the bounties of Nature; also, to the beloved of all the gods.

9. **Yama**, the controller Lord. Also, the god presiding over death. Also, वायवे to the wind. 'अयं वै यमो योज्य पवते' (Śatapatha, 14. 2. 2. 11).

Āngirasvate, to the radiant. **Pitṛmate**, to the protecting.

10. **Dakṣiṇasad**, in place of दक्षिणसदः, those sitting on the right side.

Āśāḥ, regions; quarters; दिशः, काष्ठाः ।

Ayāt, अयाक्षीत्, has offered oblations to.

Gharmasya madhoḥ, of the sweetness of the sacrifice.

Svāhākṛtasya, in which the oblations have been offered.

11. **Divi**, in heaven. **Agnaye**, to the adorable Lord.

Yajñiyāya, pertaining to sacrifice.

Yajurbhyaḥ, to the sacrificial texts (यजूषि) ।

12. **Aśvinā**, अश्विनौ, the divine twins; sun and moon. In legend, two physicians of gods.

Pātam, may you two protect. Also, may you two drink.

Hārdvānam, हृदयस्य प्रियं, pleasing to heart.

Ahar divā, in the forenoons and in the afternoons. (पूर्वाह्ने, सायाह्ने)।

Tantrāyine, तन्त्रे कालचक्रे एति गच्छति यः स तन्त्रायी, तस्मै, one that goes throughout the cycle of time, i.e. the sun.

13. **Apātām**, have protected. Also, have drunk.

Amainsātām, have concorded with; agreed with.

14. **Pinvasva**, पुष्टो भव, may flourish.

Dharma, piety incarnate. **Sudharmā**, pious one.

Nṛmṇāni, धनानि, riches. **Ameni**, unblemished with violence. From √ मीड् हिंसायाम्, to injure.

Brahma, **Kṣatram**, **Viśam**, intellectual power, ruling power, wealth-producing power. (ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य)।

15. **Śarase**, दध्न उपरि स्नेहः शरः, cream that lies on the surface of curd. अत्र स्नेहमात्रवाची, here it means only affection. स्नेह denotes fatty substance, cream, butter etc. as well as love and affection. Affectionate.

Grāvabhyaḥ, गजकिभ्यः मेघेभ्यः, to the thundering clouds. Also, प्राणेभ्यः, to vital breaths.

Pratiravebhyaḥ, प्राणेभ्यः, to the the vital breaths. 'प्राणा वै प्रतिरवा प्राणान् हीदः सर्वं प्रतिरतम्' (Śatapatha, 14. 2. 2. 34), the vital breaths are *pratiravāḥ*. Also, to the echoing clouds.

Ūrdhvarhibhyaḥ, those who urge the sacrifice upwards; propagators of sacrifice.

16. **Rudra**, the terrible punisher. **Rudrahūti**, one who is invoked by punishers, रुद्रैः आहूयते इति रुद्रहूतिः।

Jyotiṣā jyotiḥ saṁ, संगच्छताम्, may the light mingle with light.

Ketunā, with actions; also, with thoughts.

Indratame agnau, to the most resplendent adorable Lord.
Indra = resplendent.

Gharma, sacrifice. Also, the cauldron.

17. **Mahimā**, grandeur. **Viprah**, enlightened; wise.

Saprathāḥ, vast, विस्तार सहितः।

Divam abhibabhūva, has overwhelmed the sky.

Śravasā, यशसा, with your glory. Also, धनेन, with wealth.

Devavilamaḥ, most pleasing to the enlightened ones. देवेभ्यः
अतिशयेन प्रीतिकरः, best entertainer of gods.

Aruṣaṁ dhūmaṁ viṣṭja, let the smoke of evil thoughts
be dispersed. Also, remove your unpleasant smoke. Also, ruddy
smoke.

Darśatam, दर्शनीयं, worth seeing; beautiful to see.

Praśasta, O good one.

Miyedhya, worthy of sacred food.

‘स २ सीदस्व . . . दर्शतम्’ repeated from XI.37.

18. **Gharma**, O sacrifice. Also, O Mahāvīra (cauldron).
Also, O radiant learned person (Dayā.).

Divyā śuk, heavenly light, or heat. **Havirdhāne**, in the
sacrificial fire-place; or in the Soma-store.

Agnīdhre, On the sacred altar or in the hearth. **Sadasyā**, सदसि यज्ञगृहे प्रविष्टा, seated in the sacrificial house.

19. **Viśaḥ**, people, subjects. **Anukrāmāma**, अनुगच्छाम, we follow (you).

Navyase suvitāya, to gain new wealth.

Dharmaṇā, in a right way.

Paraspāya, परम पालनाय, to protect best; also, to protect others also.

20. **Catuḥ śraktiḥ**, चतुर्लः लक्तयः कोणा दिग् रूपा यस्य सः, चतुरस्रः, having four corners. Also, extending in all the four corners, i.e. quarters.

Sapraṭhāḥ, विस्तारशीलः, extending far.

Viśvāyuh, सर्वस्य आयुषः दाता, bestower of whole life. Also, the life of all.

Sarvāyuh, सर्व आयुः, complete life. Also, bestower of complete life.

Apa dveṣaḥ, द्वेष अपगच्छतु, malice may go away (from us); वीतरागाः स्याम, may we become detached from passions. Also, may we drive away him, who hates us.

Hvaraḥ, away go the crooked.

Anyavratasya, of him, who is of a different faith.

Apa saścima, may we drive away, दूरीकुर्मः ।

21. **Gharma**, O sacrifice. Also, O enlightened one. Also, O cauldron.

Purīṣam, fuel. Also, store of food.

Āpyāyasva, may you expand. **Vardhasva**, grow; flourish.

22. **Acikradat**, पुनः पुनः शब्दं अकरोत् (करोति), makes noise again and again; thunders; neighs; makes noise like a neighing horse.

Vṛṣā, one that makes rain; a rainy cloud. Also, powerful, virile. Also, showerer of bounties.

Hariḥ, cloud; also, horse; also, one that takes away the saps (रसानां हर्ता)।

Mitrāḥ, सूर्यः, sun. **Na darśataḥ**, is not seen. Also, इव दर्शनीयः, beautiful to see like a friend.

Udadhiḥ, reservoir of waters.

Nidhiḥ, store (of enjoyments); treasure.

23. Same as VI. 22. 24. Same as XX 21.

25. Repeated in part from XX. 23.

26. **Graham**, गृह्यते अस्मिन् पेयं भोजनं वा स ग्रहः, पात्रं, a bowl or cup in which some drink or food is served.

Vitasthire, विशेषेण स्थिताः, extend; are contained.

Your bowl is so large that it can contain the heaven and earth and all the seven seas in it.

Akṣitam grhṇāmi, I take in full and undiminished; the whole of it.

Ūrjā, vigour. Also, along with food.

27. **Tyat**, तत्, that.

Indriyam, power of all the sense-organs.

Dakṣam, skill; efficiency. Also, संकल्पसिद्धिः, resolve.

Kratuḥ, कर्म, action; activity.

Triśuk, having three lights. शुक् दीप्तिः, light, radiance.

Virājā jyotiṣā saha, along with the great light.

Brahmaṇā tejasā saha, along with the light of the Divine Supreme.

28. **Payasaḥ retaḥ**, essence of milk, i.e. butter or curd.

Doham, drink. **Aśīmahi**, may we enjoy it; may we consume it.

Uttarām uttarām samām, year after year.

Tviṣaḥ samvṛk, bestower of radiance; or source of radiance.

Kratve dakṣasya, क्रतोः संकल्पस्य दक्षः सिद्धिदाता, fulfiller of desires.

Suṣumṇasya, of the source of happiness.

Suṣumṇāgnihutaḥ, invoker of the fire of happiness.

Upahūtaḥ, having been invited.

CHAPTER XXXIX

According to Dayānanda this chapter deals with the Antyeṣṭi (last sacrifice, that of burning of the dead body) ceremony. On the other hand, the ritualists claim that it contains expiatory formulas intended to remedy and atone for any failure or defect in the performance of the Pravargya ceremony; in case, for instance, the cauldron should break, or the contents be allowed to boil over, or the cow give sour or bloody milk. Oblations of butter, accompanied with formulas are offered to various deities and deified objects. However we are inclined to agree with Dayānanda in this regard. The verses of this chapter appear to be appropriate for the cremation of the dead body. But we are averse to any *vinīyoga*.

1. **Prāṇebhyaḥ**, to the vital breaths.

Sādhipatikebhyaḥ, along with their overlords, the controlling deities; अधिपतिना हिरण्यगर्भेण सह वर्तमानेभ्यः, *Hiraṇyagarbha* is considered to be the controlling deity of the vital breaths.

Svāhā, सुहुतमस्तु, let it be dedicated to.

Prāṇa, **Prthivī**, **Agni**, **Antarikṣa**, **Vāyu**, **Div** (sky), and **Sūrya** are closely concerned with the disintegration of the dead body which is being disposed of at the Antyeṣṭi ceremony.

2. **Dik**, the quarters, East, West, North and South.

Adbhyaḥ, to the waters of the rivers and of clouds and the snows.

Varuṇa, Ocean. In legend, **Varuṇa** is the presiding deity of oceans.

Nābhyai, to the navel; the central point.

Pūtāya, शोधनाय, शोधकाय वा, for purification; or to the purifier.

3. **Vāce**, to the tongue or speech. It is used ones, because the tongue is one.

Prāṇa, Cakṣu and Śrotra are repeated twice as the nostrils, eyes and ears are two in number.

Prāṇa is breath inhaled and exhaled through two nostrils.

4. **Manasaḥ kāmam**, desire of my heart.

Vācaḥ satyam, truthfulness of speech.

Rūpam, beauty; form. **Annasya rasaḥ**, taste or deliciousness of food. **Śrīḥ**, splendour.

5. It is a tough job to explain this passage here. According to the ritualists, this passage enumerates various stages of Mahāvīra, the cauldron through out the ceremony. At each stage the cauldron belongs to a different deity, Prajāpati etc. and the expiatory oblations should be offered to the deity, which presides at that stage, when the defect in the cauldron is noticed. To us, this does not sound convincing. Nor the interpretation offered by Dayānanda in the context of Antyeṣṭi appeals much to us. We are not in a position to offer any better interpretation. We have translated it literally as best as we could. There is no verb in this and in the next four formulas.

Gharmaḥ, the sacrifice. **Prvr̥ktaḥ**, separated from the body. **Udyataḥ**, rising up. **Āśvina**, full of strength; also belonging to Āśvins.

Viśyandamāne, when the water starts trickling. **Pauṣṇḥ**, nourishing; also, belonging to Pūṣan.

Klathan, starting movements.

Śarasi, सरसि, in the water reservoir. According to Mahīdhara, when milk is boiled, a creamy layer covers the surface; that is called शरस् ।

Santāyyamāne, मथ्यमाने, when it is being churned.

Hūyamānaḥ, being invoked; also, when being offered as an oblation.

Hutaḥ, having been invoked or offered as an oblation.

6. Dayānanda interprets this passage in the context of Antyeṣṭi and suggests that after quitting the dead body the soul (*jīva*) goes to Savitā on the first day, and so on for twelve days to different bounties of Nature, and after that, is born again.

Ahan, अहनि, on the day. **Mitraḥ**, evening sun.

Savitā, rising sun. **Ādityaḥ**, mid-day sun.

Varuṇaḥ, ocean. **Indra**, lightning. **Viśvedevāḥ**, all the bounties of Nature.

7. This formula (passage; as this is not a verse) is called अरण्येजूच्यं (*aranye' nūcyam*), something to be recited in the forest.

This formula contains seven adjectives, which in legend are the names of seven of the fiercest Maruts. This formula is a part of the verse Yv. XVII. 85.86.

8. As this and the next formula contains no verb, it is very difficult to suggest a definite meaning. Every commentator will add a verb to make the meaning clear. We have taken 'I worship' or 'I propitiate' as understood.

One interesting thing to note is that this formula contains Paśupati, Bhava, Śarva, Īśāna and Mahādeva, all names of Rudra, and of Śiva in the later period. He is propitiated with various parts of the body, but these parts are mostly pertaining to heart, which can easily be associated with devotion.

Yaknā, with liver. **Matasnābhyām**, with two ribs. **Antaḥparśavyena**, with inner side-bone.

Vaniṣṭhunā, with large intestine.

Vasiṣṭhahanuḥ and **śingīni**, nothing can be made out of the text, which appears to be corrupt (Griffith). Mahīdhara has made a brave effort to make out some meaning by suggesting that *śingīs* are some sort of deities. But the tradition does not support this contention. No such deities are popularly known.

Kośyābhyām, with the two heart-muscles.

9. **Ugram**, Rudra, in his terrible manifestation.

The verb 'I worship' is understood.

Mitram, the friendly Lord.

Daurvratyena, with arrogance; with disobedience.

Marutaḥ, brave soldiers. **Sādhyān**, seekers of perfection.

Pramudā, with pleasantries.

The construction of sentences here is quite confusing. There is no verb, and in the later half of the formula, the syntax changes, and the understood verb 'I worship' will not help.

Bhavasya kaṇṭhyam, throat portion to Bhava, the Supreme Being.

Purīṭat, pericardium.

10. In this and the following three formulas forty-two oblations are to be offered. According to Dayānanda, these oblations are to be offered at the funeral pyre. Mahīdhara suggests that these oblations are meant for expiation (प्रायश्चित्ताहुति)। Wording of these mantras makes them more suitable for Antyeṣṭi.

11. According to Mahīdhara, Āyāsa etc. are certain deities (देवविशेषः); to us these appear to be qualities and circumstances, with which a man lives.

12. Niṣkṛtyai, for atonement.

Prāyaścittiyai, to expiation. Bheṣajāya, to remedy.

13. Yama, Antaka and Mr̥tyu, all three denote death.

Brahmaṇe, to sacred knowledge.

Brahmahatyāyai, to the killing of sacred knowledge.

CHAPTER XL

With the thirty-ninth chapter *karmakāṇḍa*, sacrificial formulas come to an end. This last chapter deals with *jñāna kāṇḍa*, i.e. the knowledge of the ultimate reality. It is also called the *Īsopaniṣad*, a religious and philosophical treatise. It belongs to a very advanced stage of speculation as it assumes a Lord (Īśa) of the universe. The verses of this chapter are not used for any sacrificial purpose, because these propound a God Supreme, that is pure, one, untouched with sin, without any body (physical form), pervading each and everything, and the spirit that is one with all and all are with Him. Such a spirit does not require any sacrificial proceedings for His purification, because He is neither an agent nor one to be rewarded for His actions. These mantras deal with the knowledge of the Self, the Supreme Spirit.

1. Īśa, is derived from √ ईश ऐश्वर्ये, ईशिता, परमेश्वरः, God Supreme; सर्वजन्तूनां आत्मा; He is the soul of all the creatures; the inmost self; the only Absolute Reality.

Īśa vāsyam, pervaded by Īśa, the God Supreme. He is residing in it.

Jagat, everything that moves, including every living thing and the stars and the planets also.

Idaṁ sarvaṁ, all this, the phenomenal universe.

Jagatyām, in this universe; in the three worlds : earth, mid-space and heaven; in the whole imaginary cosmos.

Tena tyaktena, knowing full well that it will have to be renounced; Or, after absolute renunciation of the world and all the vain desires connected with it.

Bhuñjīthāḥ, enjoy it; enjoy yourself; delight in the bliss of the Beatific Vision.

Mā grdhaḥ, be not greedy; do not get attached too much to the possessions in this world. What you think is yours, is not so at all. The seeming existence of the world is to be covered by the all-embracing, all-absorbing and all-satisfying thought of the Supreme Deity. (Griffith).

Kasya svit dhanam, to whom do the riches belong? To no one. Everyone has had to lose them, to quit them, and so you will have to. Do not be much engrossed with it.

2. When every possession of this world is worthless, as it has to be taken away from us, then why should one make any effort at all? Why should one engage himself in any action whatsoever? One must renounce each and everything and sit idle, doing nothing, but thinking of the God Supreme only. That will be a calamity. So a middle path is suggested.

Kurvan eva ih karmāṇi, only engaged in one's work in this world. As long as a person is in this world, he or she should remain engaged in work.

Śataṁ samāḥ jijīviṣet, one should desire to live for a hundred years (only engaged in one's normal work).

This is a stark reality that one must die. If death is certain and inevitable, then all our activity, all our enthusiasm for acquiring wealth, and accomplish great things is a farce. In fact it is, but this depressing thought should not overwhelm us. If we desire to

live for a hundred years, it should be only on the condition that we are fit to work and willing to work. No doubt this world is a drama, a farce, but as long as you are here, play your part in it or get out. If you renounce work, renounce life also. Life without work will be an unbearable burden.

Evam tvyi na anyathā itaḥ asti, there is no other option for you than this.

Karma nare na lipyate, the deeds do not cling to man. It is only attachment and selfishness that clings to man, not the act itself.

3. **Asuryā**, belonging to Asuras; demoniac. Also, असूर्या, where there no sun shines; with no light at all.

Andhena tamasā āvṛtāḥ, covered with blinding darkness; most fearful.

Ātmahanāḥ, who kill their self; who act against their conscience. Also, who kill the self; ignore the self for the sake of worldly desires.

Pretya api, even after death; also, after departing from this world.

4. Contradictory statements are only to give an idea of the extra-ordinary nature of the Supreme Deity.

Anejat, absolutely motionless.

Manaso javīyaḥ, mind is considered to be the speediest thing, but God Supreme is speedier than mind.

Arśat, when it sped (before them).

Devāḥ, in legend Agni, Vāyu, Sūrya, Indra etc. are gods; most of them are speedy. Also, sense-organs, which are unable to comprehend the God Supreme.

Tiṣṭhat, standing still.

Tasmin apo matariśvā dadhāti, even the wind concedes His supremacy. (An arbitrary translation of 'apo dadhāti'; Hindi idiom, आगे पानी भरना)।

5. Again the contradictions to emphasize His unique nature. To the ignorant He seems moving; wise one knows that He is unmoving; etc.

6. **Na vi cikitsati**, has no doubts; is not confused.

In Kāṇva Sāṁhitā, the reading is 'na vi jugupsate', which will mean, 'does not shrink away from them' as an alien and inferior to his own self.

7. **Vijānataḥ**, to him who has realized the truth about the world and the Self.

Sarvāṇi bhūtāni atmā eva abhūt, all the beings have become the Self itself. If there is only one universal Self inwoven in all the beings, there can be no jealousy, no grief, no undue attachment. No infatuation in gain and no sorrow in loss.

8. **Sa paryagāt**, he comprehends; attains.

The idea of Supreme God has been developed clearly and unmistakably in this mantra, and perhaps it has been borrowed from here by other thinkers (prophets) of the world.

Śukram, शुद्धं, bright. **Akāyam**, bodiless.

Avraṇam, uninjured; uninjurable.

Asnāviram, स्नायुरहितं, sinewless. **Apāpavidham**, sinless; whom sin does not touch.

Kaviḥ, क्रान्तदर्शी, one who can see past, present and future at a time.

Manīṣī, मेधावी, wise. **Svayambhūh**, self-existent. **Paribhūh**, पराभवति अन्यान्, one who subdues all. Also, ज्ञानबलात् सर्वरूपः, existing in all the forms.

9. **Asambhūtim**, destructive impulse.

Sambhūtim, creative impulse.

10. **Sambhavāt**, सम्भूतेः, from creative activity. **Asambhavāt**, असम्भूतेः, from destructive activity.

Dhīrāṇām, विदुषां (वचः), saying of the sages (learned persons).

11. **Sambhūtim ca vināśam ca**, *sambhūti* is an antonym of *vināśa*; creation and destruction.

12. **Avidyā**, worldly knowledge; learning of arts and sciences. Knowledge of worldly things and affairs.

Vidyā, spiritual knowledge. Knowledge of the Self, Brahma etc. non-worldly things.

13. **Vāyuranilam**, वायुः, vital breaths; अनिलं, elemental air.

A better reading will be वायुरनलं, the wind and the fire. It appears to be a writing mistake.

15. **Idam amṛtam**, this (the soul) is immortal.

Śarīram bhasmāntam, the body is reduced to ashes in the end.

Krato smara, कर्तः स्मर, O man, who has acted throughout his life, think or remember. Also, O sacrificer.

Klibe, कल्प्यते भोगाय इति क्लृप् लोकः, the world full of enjoyments.

Kṛtaim, whatever good or bad you have done; your virtues and vices.

16. Same as V. 36 and VII. 43.

17. **Satyasya**, of the ultimate reality; the truth.

Hiraṇmayena pātreṇa, with a golden cover or lid.

Om, प्रणवः, a name of the God Supreme.

Khaim आकाशस्वरूपं, in the form of sky; Abstract.

Brahma, the God Supreme; Absolute Principle.

यजुर्वेदमन्त्राणां ऋषिसूची

अध्याय—१

मन्त्र—१-३१ परमेष्ठी प्रजापतिः।

अध्याय—२

मन्त्र— १-१६ परमेष्ठी प्रजापतिः; १७ देवतः; १८-२० परमेष्ठी प्रजापतिः; २१-३४ वामदेवः।

अध्याय—३

मन्त्र—१ आङ्गिरसः; २ सुश्रुतः; ३ भरद्वाजः; ४, ५ प्रजापतिः; ६-८ सार्वराज्ञी कद्रुः; ९, १० प्रजापतिः; ११ गोतमः; १२ विरूपः; १३ भरद्वाजः; १४ देववातभरतौ; १५ वामदेवः; १६-१९ अवत्सारः; २०, २१ याज्ञवल्क्यः; २२-२४ वैश्वामित्रो मधुच्छन्दाः; २५, २६ सुवन्धुः; २७ श्रुतबन्धुः; २८ विप्रबन्धुः; २९ मेघातिथिः; ३० सत्यघृतिर्वारुणिः; ३४ मधुच्छन्दाः; ३५ विश्वामित्रः; ३६, ३७ वामदेवः; ३८-४१ आसुरिः; ४२ शंयुः; ४३ शंयुर्बर्हिस्पत्यः; ४४; ४५ प्रजापतिः; ४६, ४७ अगस्त्यः; ४८-५० और्णवाभः; ५१, ५२ गोतमः; ५३-५९ वन्धुः; ६०, ६१ वसिष्ठः; ६२, ६३ नारायणः।

अध्याय—४

मन्त्र—१-७ प्रजापतिः; ८ आत्रेयः; ९-१५ आङ्गिरसः; १६-३६ वत्सः; ३७ गोतमः।

अध्याय—५

मन्त्र— १-१४ गोतमः; १५ मेघातिथिः; १६, १७ वसिष्ठः; १८-२९ औत्तथ्यो दीर्घतमाः; ३०-३५ मधुच्छन्दाः; ३६-४३ अगस्त्यः।

अध्याय—६

मन्त्र—१ अगस्त्यः; २ शाकल्यः; ३ दीर्घतमाः; ४, ५ मेघातिथिः; ६ दीर्घतमाः; ७ मेघातिथिः; ८, ९ दीर्घतमाः; १०-१६ मेघातिथिः; १७-२३ दीर्घतमाः; २४-२८ मेघातिथिः; २९-३५ मधुच्छन्दाः; ३६ प्रजापतिः; ३७ गोतमः।

अध्याय—७

मन्त्र—१-६ गोतमः; ७ वसिष्ठः; ८ मधुच्छन्दाः; ९ गृत्समदः; १० त्रसदस्युः; ११ मेघातिथिः; १२-२३ वत्सारः; २४, २५ भरद्वाजः; २६-३० देवश्रवाः; ३१ विश्वामित्रः; ३२ त्रिशोकः; ३३ मधुच्छन्दाः; ३४ गृत्समदः; ३५-३८ विश्वामित्रः; ३९ भरद्वाजः; ४० वत्सः; ४१ प्रस्कण्वः; ४२ कुत्सः; ४३-४८ आङ्गिरसः।

अध्याय—८

मन्त्र—१-३ आङ्गिरसः; ४, ५ कुत्सः; ६-१४ भरद्वाजः; १५-२२ अत्रिः; २३ अत्रिः, शुनः शेषः; २४-३० अत्रिः; ३१ गोतमः; ३२ मेघातिथिः; ३३ गोतमः; ३४ मधुच्छन्दाः; ३५ गोतमः; ३६, ३७ विवस्वान्; ३८, ३९ वैखानसः; ४०-४१ प्रस्कण्वः; ४२-४३ कुसुरुविन्दुः; ४४-४७ शासः; ४८-५३ देवाः; ५४-६२ वसिष्ठः; ६३ कश्यपः।

अध्याय—९

मन्त्र—१ इन्द्रावृहस्पतिः; २-१३ वृहस्पतिः; १४-१५ दधिक्रावाः; १६ वसिष्ठः; १७ नाभानेदिष्ठः; १८-२५ वसिष्ठः; २६-३४ तापसः; ३५-३६ वरुणः; ३७-४० देववातः।

अध्याय—१०

मन्त्र—१-१७ वरुणः; १८-२३ देववातः; २४-२६ वामदेवः; २७-३४ शुनः शेषः।

अध्याय—११

मन्त्र—१-११ प्रजापतिः; १२ नाभानेदिष्ठः; १३ कुश्रिः; १४-१६ शुनः-शेषः; १७ पुरोधः; १८-२२ मयोभूः; २३, २४ गृत्समदः; २५ सोमकः; २६ पायुः; २७-३१ गृत्समदः; ३२-३४ भरद्वाजः; ३५ देवश्रवो देववातः; ३६ गृत्समदः; ३७ प्रस्कण्वः; ३८-४० सिन्धुद्वीपः; ४१ विश्वमनाः; ४२ कण्वः; ४३-४४ त्रितः; ४५ चित्रः; ४६-४८ त्रितः; ४९ उत्कीलः; ५०-६१ सिन्धुद्वीपः; ६२-६६ विश्वामित्रः; ६७-६९ आत्रेयः; ७० सोमाहुतिः; ७१ विरूपः; ७२ आरुणिः; ७३-७४ जमदग्निः; ७५-८३ नाभानेदिष्ठः।

अध्याय—१२

मन्त्र—१ वत्सप्रीः; २ कुत्सः; ३-५ श्यावाश्वः; ६-१० वत्सप्रीः; ११

ध्रुवः; १२ शुनः शेषः; १३-१७ त्रितः; १८-२९ वत्सप्रीः; ३० विरूपाक्षः; ३१, ३२ तापसः; ३४, ३५ वसिष्ठः; ३६-३९ विरूपः; ४०, ४१ वत्सप्रीः; ४२ दीर्घतमाः; ४३-४६ सोमाहुतिः; ४७-५४ विश्वामित्रः; ५५ प्रियमेधाः; ५६ सुतजेतु मधुच्छन्दाः; ५७-६५ मधुच्छन्दाः; ६६-६८ विश्वावसुः; ६९-७४ कुमारहारितः; ७५-९० भिषक्; ९१-१०१ वरुणः; १०२-१०५ हिरण्यगर्भः; १०६-१११ पावकाग्निः; ११२-११४ गौतमः; ११५ वत्सारः; ११६ विरूपः; ११७ प्रजापतिः।

अध्याय—१३

मन्त्र—१-३ वत्सारः; ४-८ हिरण्यगर्भः; ९-१४ वामदेवः; १५-१९ त्रिशिराः; २०, २१ अग्निः; २२-२५ इन्द्राग्नी; २६ सविता; २७-३५ गौतमः; ३६ भरद्वाजः; ३७-५१ विरूपः; ५२-५८ उशनाः।

अध्याय—१४

मन्त्र— १-६ उशनाः; ७-९ विश्वामित्रः; ८-१० विश्वदेवः; ११ विश्वामित्रः; १२ विश्वकर्मा; १३ विश्वदेवः; १४ विश्वामित्रः; १५ विश्वदेवः; १६, १७ विश्वामित्रः; १८-३१ विश्वदेवः।

अध्याय—१५

मन्त्र—१-२० परमेष्ठी प्रजापतिः; २१ विरूपः; २२, २३ परमेष्ठी प्रजापतिः; २४ बुधगविष्टिरौ; २५-२९ परमेष्ठी प्रजापतिः; ३० संवननः; ३१ प्रस्कण्वः; ३२ वसिष्ठः; ३३, ३४ परमेष्ठी प्रजापतिः; ३५ गौतमः; ३६, ३७ परमेष्ठी प्रजापतिः; ३८ सौभरिः; ३९-५९ परमेष्ठी प्रजापतिः; ६० प्रियमेधाः; ६१ मधुच्छन्दाः; ६२-६४ वसिष्ठः; ६५ मधुच्छन्दाः।

अध्याय—१६

मन्त्र— १-४ परमेष्ठी प्रजापतिः; ५ बृहस्पतिः; ६-१४ परमेष्ठी प्रजापतिः; १५-३३ कुत्सः; ३४ परमेष्ठी प्रजापतिः; ३५-३९ कुत्सः; ४०-६६ परमेष्ठी प्रजापतिः।

अध्याय—१७

मन्त्र—१-७ मेधातिथिः; ८ वसुयुः; ९ मेधातिथिः; १० भरद्वाजः; ११-१५ लोपामुद्रा; १६ भरद्वाजः; १७-३२ भुवनपुत्रो विश्वकर्मा; ३३-५८ अप्रतिरथः; ५९ विश्वावसुः; ६० अप्रतिरथः; ६१ मधुच्छन्दाः सुतजेता; ६२-६९ विधृतिः;

७०-७३ कुत्सः; ७४ कण्वः; ७५ गृत्समदः; ७६ वसिष्ठः; ७७ परमेष्ठी प्रजापतिः;
७८-८७ सप्त ऋषयः; ८८ गृत्समदः; ८९-९९ वामदेवः।

अध्याय—१८

मन्त्र—१-४४ देवाः; ४५-५३ शुनः शेषः; ५४-५७ गालवः; ५८-६०
विश्वकर्मा; ६१ गालवः; ६२ देवश्रवदेववातौ; ६३ विश्वामित्रः; ६४, ६५
विश्वकर्मा; ६६, ६७ देवश्रवदेववातौ; ६८ इन्द्रः; ६९ इन्द्रविश्वामित्रौ; ७०
शासः; ७१ जयः; ७२ विश्वामित्रः; ७३ कुत्सः; ७४ भरद्वाजः; ७५, ७६ उत्कीलः;
७७ उशनाः।

अध्याय—१९

मन्त्र—१ प्रजापतिः; २, ३ भरद्वाजः; ४-९ आभूतिः; १०-३५ हैमवर्चिः;
३६, ३७ प्रजापतिः; ३८-४८ वैखानसः; ४९-९५ शङ्खः।

अध्याय—२०

मन्त्र—१, २ प्रजापतिः; ३ अश्विनौ; ४-२० प्रजापतिः; २१ प्रस्कण्वः;
२२, २३ प्रजापतिः; २४-२६ आश्वतराश्विः; २७, २८ प्रजापतिः; २९
विश्वामित्रः; ३० नृमेघपुरुषमेघौ; ३१ प्रजापतिः; ३२ कौण्डिन्यः; ३३
काक्षीवत्सुकीर्तिः; ३४, ३५ अश्विनौ; ३६-४६ आङ्गिरसः; ४७-४९ वामदेवः;
५०-५२ गर्गः; ५३ विश्वामित्रः; ५४ वसिष्ठः; ५५-८० विदर्भिः; ८१-८३
गृत्समदः; ८४-९० मधुच्छन्दाः।

अध्याय—२१

मन्त्र—१, २ शुनः शेषः; ३-५ वामदेवः; ६ गयस्फानः; ७ गयप्लातः; ८
विश्वामित्रः; ९ वसिष्ठः; १०, ११ आत्रेयः; १२-२६ स्वस्त्यात्रेयः; २७ आत्रेयः;
२८-६१ स्वस्त्यात्रेयः।

अध्याय—२२

मन्त्र—१ प्रजापतिः; २ यज्ञपुरुषः; ३-८ प्रजापतिः; ९ विश्वामित्रः;
१० मेधातिथिः; ११-१४ प्रजापतिः; १५ सुतम्भरः; १६ प्रजापतिः; १७
विश्वरूपः; १८ अरुणत्रसदस्यू; १९, २० प्रजापतिः; २१ स्वस्त्यात्रेयः; २२-३४
प्रजापतिः।

अध्याय—२३

मन्त्र—१-४ प्रजापतिः; ५ मधुच्छन्दाः; ६-३१ प्रजापतिः; ३२ दधिक्लावा;

३३-६५ प्रजापतिः।

अध्याय—२४

मन्त्र—१—४० प्रजापतिः।

ब्राह्मणरूपोऽयमध्यायः न मन्त्ररूपः, अत एव यजुः सर्वानुक्रमेऽयमिदिवत्-
छन्दांसि नोक्तानि।

अध्याय—२५

मन्त्र—१—१६ प्रजापतिः; १७-२२ गोतमः; २३ प्रजापतिः; २४-२६
गोतमः; २७ प्रजापतिः; २८-४८ गोतमः।

अध्याय—२६

मन्त्र— १ याज्ञवल्क्यः; २ लौगाक्षिः; ३ गृत्समदः; ४, ५ रम्याक्षिः; ६
प्रादुराक्षिः; ७-९ कुत्सः; १० वसिष्ठः; ११, १२ नोधा गोतमः; १३, १४
भरद्वाजः; १५ वत्सः; १६-१८ महीयवः; १९ मुद्गलः; २०-२३ मेघातिथिः;
२४ गृत्समदः; २५, २६ मधुच्छन्दाः।

अध्याय—२७

मन्त्र— १—७ अग्निः; ८, ९ प्रजापतिः; १०—२० अग्निः; २१, २२
प्रजापतिः; २३, २४ वसिष्ठः; २५, २६ हिरण्यगर्भः; २७, २८ वसिष्ठः; २९
गृत्समदः; ३० पुरुमीढः; ३१ अजमीढः; ३२, ३३ गृत्समदः; ३४ आङ्गिरसः;
३५ वसिष्ठः; ३६-३८ शंयुर्बर्हिस्पत्यः; ३९-४१ वामदेवः; ४३ शंयुः; ४३ भार्गवः;
४४, ४५ शंयुः।

अध्याय—२८

मन्त्र—१—६ बृहदुक्त्यो वामदेव्यः; ७ गोतमः; ८ बृहदुक्त्यो वामदेव्यः;
९-११ प्रजापतिः; १२-२३ अश्विनौ; २४—४६ सरस्वती।

अध्याय—२९

मन्त्र—१—११ बृहदुक्त्यो वामदेव्यः; १२-२४ भार्गवो जमदग्निः; २५—
३६ जमदग्निः; ३७ मधुच्छन्दाः; ३८—६० भरद्वाजः।

अध्याय—३०

मन्त्र—१-३ नारायणः; ४ मेघातिथिः; ५-२२ नारायणः।

अध्याय—३१

मन्त्र—१—१६ नारायणः; १७—२२ उत्तरनारायणः।

अध्याय—३२

मन्त्र—१—१२ स्वयंभु ब्रह्म; १३-१५ मेघाकामः; १६ श्रीकामः।

अध्याय—३३

मन्त्र—१ वत्सप्रीः; २ विश्वरूपः; ३ गोतमः; ४ विश्वरूपः; ५, ६ कुत्सः; ७, ८ विश्वामित्रः; ९ भरद्वाजः; १० मेघातिथिः; ११ पराशरः; १२ विश्ववारा; १३ भरद्वाजः; १४ वसिष्ठः; १५ प्रस्कण्वः; १६ गोतमः; १७ लुशो नाघाकः; १८ वसिष्ठः; १९ पुरुमीढाजमीढौ; २० वसिष्ठः; २१ सुनीतिः; २२ विश्वामित्रः; २३ सुचीकः; २४ त्रिशोकः; २५ मधुच्छन्दाः; २६ विश्वामित्रः; २७ अगस्त्यः; २८ गौरिवीतिः; २९ कुत्सः; ३० विभ्राट्; ३१-३३ प्रस्कण्वः; ३४ अगस्त्यः; ३५ श्रुतकक्षसुकक्षौ; ३६ प्रस्कण्वः; ३७, ३८ कुत्सः; ३९, ४० जमदग्निः; ४१ नृमेघः; ४२ कुत्सः; ४३ हिरण्यस्तूपः; ४४ वसिष्ठः; ४५, ४६ मेघातिथिः; ४७ काण्वः कुसीदी; ४८ प्रतिक्षत्रः; ४९ वत्सारः; ५० प्रगाथः; ५१ कूर्मः; ५२ लुशः; ५३ सुहोत्रः; ५४ वामदेवः; ५५ ऋजिश्वा; ५६-५८ मधुच्छन्दाः; ५९ कुशिकः; ६० विश्वामित्रः; ६१ भरद्वाजः; ६२ देवलः; ६३ विश्वामित्रः; ६४ गौरिवीतिः; ६५ वामदेवः; ६६, ६७ नृमेघः; ६८ कुत्सः; ६९ भरद्वाजः; ७०, ७१ वसिष्ठः; ७२, ७३ दक्षः; ७४ प्रजापतिः; ७५ विश्वामित्रः; ७६ वसिष्ठः; ७७ सुहोत्रः; ७८, ७९ अगस्त्यः; ८० बृहद्विः; ८१-८३ मेघातिथिः; ८४ भरद्वाजः; ८५ जमदग्निः; ८६ तापसः; ८७ जमदग्निः; ८८ वसिष्ठः; ८९ कण्वः; ९० त्रितः; ९१ मनुः; ९२ मेघः; ९३ सुहोत्रः; ९४ मनुः; ९५, ९६ नृमेघः; ९७ मेघातिथिः।

अध्याय—३४

मन्त्र—१-६ शिवसङ्कल्पः; ७-९ अगस्त्यः; १०, ११ गृत्समदः; १२, १३ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः; १४, १५ देवश्रवदेववातौ भारतौ; १६, १७ नोधाः; १८, १९ देवश्रवदेववातौ भारतौ; २०-२३ गोतमः; २४-२७ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः; २८ प्रस्कण्वः; २९, ३० कुत्सः; ३१ हिरण्यस्तूपः; ३२ कुत्सः; ३३ गोतमः; ३४-४० वसिष्ठः; ४१ सुहोत्रः; ४२ ऋजिश्वा; ४३, ४४ मेघातिथिः; ४५ भरद्वाजः; ४६ विहव्यः; ४७ हिरण्यस्तूपः; ४८ अगस्त्यः; ४९ प्राजापत्यो यज्ञः; ५०-५२ दक्षः; ५३ ऋजिश्वा; ५४ कूर्मः गार्त्समदः; ५५-५७ कण्वः; ५८ गृत्समदः।

अध्याय—३५

मन्त्र—१-६ आदित्यो देवा वा; ७ सङ्क्षुमुकः; ८, ९ आदित्यो देवा वा;
१० सुचीकः; ११ शुनः शेषः; १२-१४ आदित्यो देवा वा; १५ सङ्क्षुमुकः; १६
आदित्यो देवा वा; १७ वैखानसः; १८ भरद्वाजः शिरिम्बिठः; १९ दमनः; २१
मेघातिथिः; २२ आदित्यो देवा वा।

अध्याय—३६

मन्त्र— १; २ दध्यङ् आयर्वणः; ३ विश्वामित्रः; ४-६ वामदेवः; ७-१२
दध्यङ् आयर्वणः; १३ मेघातिथिः; १४-१६ सित्युद्वीपः; १७-१९ दध्यङ् आयर्वणः;
२० लोपामुद्रा; २१-२४ दध्यङ् आयर्वणः।

अध्याय—३७

मन्त्र— १ दध्यङ् आयर्वणः; २ श्यावाश्वः; ३-६ दध्यङ् आयर्वणः; ७
कण्वः; ८-१६ दध्यङ् आयर्वणः; १७ दीर्घतमाः; १८-२१ दध्यङ् आयर्वणः।

अध्याय—३८

मन्त्र—१-४ दध्यङ् आयर्वणः; ५-२८ दीर्घतमाः।

अध्याय—३९

मन्त्र—१-१३ दीर्घतमाः।

अध्याय—४०

मन्त्र—१-१७ दीर्घतमाः।

यजुर्वेदमन्त्राणां देवतासूची

अध्याय—१

मन्त्र—१ सविता अघ्न्याः वाः; २—४ यज्ञः; ५ अग्निः; ६ प्रजापतिः;
७ यज्ञः; ८ अग्निः; ९ विष्णुः; १० सविता; ११ अग्निः; १२, १३ आपः; १४,
१५ यज्ञः; १६ वायुः; १७—१९ अग्निः; २० सविता; २१ यज्ञः; २२ घर्मः; २३
अग्निः; २४ विद्युत्; २५, २६ अग्निः; २७—३१ यज्ञः।

अध्याय—२

मन्त्र— १, २ यज्ञः; ३, ४ अग्निः; ५ यज्ञः; ६ विष्णुः; ७ अग्निः; ८
विष्णुः; ९ अग्निः; १० इन्द्रः; ११ द्यावापृथिव्यौ; १२ सविता; १३ बृहस्पतिः;
१४ अग्निः; १५ अग्निसोमेन्द्राः; १६, १७ अग्निः; १८ विश्वेदेवाः; १९ अग्निवायुः;
२० अग्निः; २१ प्रजापतिः; २२ इन्द्रः; २३ प्रजापतिः; २४ त्वष्टा; २५ विष्णुः;
२६ ईश्वरः; २७—३० अग्निः; ३१—३३ पितरः; ३४ आपः।

अध्याय—३

मन्त्र—१—४ अग्निः; ५ अग्निवायुसूर्याः; ६—८ अग्निः; ९, १०
अग्निसूर्यौ; ११, १२ अग्निः; १३ इन्द्रः; १४—१९ अग्निः; २० आपः; २१
विश्वेदेवाः; २२—२७ अग्निः; २८—२९ बृहस्पतिः; ३० ब्रह्मणस्पतिः; ३१—
३३ आदित्यः; ३४ इन्द्रः; ३५ सविता; ३६ अग्निः; ३७ प्रजापतिः; ३८—४०
अग्निः; ४१ वास्तुरग्निः; ४३, ४३ वास्तुः; ४४, ४५ मरुतः; ४६ इन्द्रो मरुतश्च;
४७ अग्निः; ४८, ४९ यज्ञः; ५०—५२ इन्द्रः; ५३—५५ मनः; ५६ सोमः;
५७—६३ रुद्रः।

अध्याय—४

मन्त्र— १ आप ओषधयश्च; २ आपः; ३ मेघः; ४ परमात्मा; ५, ६
यज्ञः; ७ अग्निः; ८ ईश्वरः; ९ ऋक्सामनी; १० यज्ञः; ११ अग्निः; १२, १३
आपः; १४—१७ अग्निः; १८—२३ वाक् विद्युत् च; २४ यज्ञः; २५ सविता;
२६ यज्ञः; २७ सोमः; २८, २९ अग्निः; ३०, ३१ वरुणः; ३२ अग्निः; ३३ सूर्यः;
३४ यजमानः; ३५, ३६ सूर्यः; ३७ यज्ञः।

अध्याय—५

मन्त्र—१ विष्णुः; २, ३ यज्ञः; ४ अग्निः; ५ विद्युत्; ६ अग्निः; ७ सोमः;
८, ९ अग्निः; १०—१२ वाक्; १३ यज्ञः; १४ सविता; १५—२१ विष्णुः; २२,
२३ यज्ञः; २४ राजा; २५—२८ यज्ञः; २९, ३० ईश्वरः; ३१—३७ अग्निः; ३८
विष्णुः; ३९ सोमः सविता च; ४० अग्निः; ४१ विष्णुः; ४२ अग्निः; ४३ यज्ञः।

अध्याय—६

मन्त्र— १ स्वधितिः; २ अग्नेणीः; ३—५ विष्णुः; ६ यजमानः; ७ त्वष्टा; ८ बृहस्पतिः; ९ सविता; १० आपः; ११ वातः; १२ यजमानः; १३ आपः; १४, १५ यजमानः; १६ द्यावापृथिव्यौ; १७ आपः; १८ अग्निः; १९ विश्वेदेवाः; २० त्वष्टा; २१ अग्निः; २२ वरुणः; २३ अध्वरः; २४ सूर्यरश्मयः; २५, २६ सोमः; २७ आपः; २८ यज्ञः; २९ अग्निः; ३०, ३१ आपः; ३२ इन्द्रः; ३३ सोमः; ३४ यज्ञः; ३५ द्यावापृथिव्यौ; ३६ यज्ञः; ३७ इन्द्रः।

अध्याय—७

मन्त्र— १ प्राणः; २ सोमः; ३ देवाः; ४, ५ मघवाः; ६ देवाः; ७ वायुः; ८ इन्द्रवायुः; ९, १० मित्रावरुणौ; ११ अश्विनौ; १२ देवाः; १३ शुक्रः; १४ सोमः; १५ इन्द्रः; १६ वेनः; १७ देवाः; १८ प्रजापतिः; १९ देवाः; २० विष्णुः; २१ सोमः; २२—२३ देवाः मन्त्रोक्ताः; २४ देवाः; २५ वैश्वानरः; २६ सोमः; २७, २८ प्राणादयो मन्त्रोक्ताः; २९ प्रजापतिः; ३० मध्वादयो मन्त्रोक्ताः; ३१, ३२ इन्द्राग्नीः; ३३, ३४ विश्वेदेवाः; ३५—३८ मरुत्वान् इन्द्रः; ३९, ४० महान् इन्द्रः; ४१, ४२ सूर्यः; ४३, ४४ अग्निः; ४५ तुयः विश्ववेदाः; ४६ ब्राह्मणः; ४७ वरुणः; ४८ कामः।

अध्याय—८

मन्त्र— १ विष्णुः; २ मघवाः; ३, ४ आदित्यः; ५ विवस्वान्; ६, ७ सविता; ८ विश्वेदेवाः; ९ सोमः; १० प्रजापतिः; ११, १२ सोमः; १३ अग्निः; १४ त्वष्टा; १५ विश्वेदेवाः; १६ त्वष्टा; १७ धात्रादयो मन्त्रोक्ताः; १८ देवाः; १९, २० अग्निः; २१ वातः मनसस्पतिः; २२ यज्ञपतिः यज्ञश्च; २३ वरुणः; २४ अग्निः; २५ सोमः; २६ आपः सोमश्च; २७ अग्निः; २८—३० गर्भः; ३१ मरुतः; ३२ द्यावापृथिव्यौ; ३३—३५ इन्द्रः; ३६ प्रजापतिः; ३७ इन्द्रावरुणौ; ३८ अग्निः; ३९ इन्द्रः; ४१ सूर्यः; ४२, ४३ अज्या गौरपत्नी वा; ४४ इन्द्रः; ४५, ४६ विश्वकर्मा; ४७—५० सोमः; ५१ प्रजापतयो गृहस्थाः; ५२ प्रजापतिः; ५३ इन्द्रापर्वता (सेनापति सेनानायकौ); ५४—५९ परमेष्ठ्यादयो मन्त्रोक्ताः; ६० यज्ञः; ६१ घर्मः; ६२ यज्ञः; ६३ सोमः।

अध्याय—९

मन्त्र— १ सविता; २ सोमः; ३ सोमः; ४ ऊर्जाहुती; ५ सविता; ६ अश्वः आपश्च; ७—९ वाजी; १०—१२ इन्द्राबृहस्पती; १३ सविता; १४—१८ बृहस्पतिः; १९, २० प्रजापतिः; २१ यज्ञः; २२ दिशः; २३—२५ प्रजापतिः; २६ सोमादयो मन्त्रोक्ताः; २७, २९ अर्यमादयो मन्त्रोक्ताः; २८ अग्निः; ३०

सविता; ३१-३४ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ३५, ३६ विश्वेदेवाः; ३७ अग्निः; ३८ रक्षोहाः; ३९, ४० यजमानः।

अध्याय-१०

मन्त्र- १ आपः; २ वृषा; ३ अपां पतिः; ४ सूर्यादयो मन्त्रोक्ताः; ५ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ६ आपः; ७ वरुणः; ८ यजमानः; ९ प्रजापतिः; १०-१४ यजमानः; १५ सोमः; १६ मित्रावरुणौ; १७, १८ यजमानः; १९ आपः; २० प्रजापतिः; २१ यजमानः; २२ इन्द्रः; २४, २५ सूर्यः २६ राजासन्दी; २७ वरुणः; २८ यजमानः; २९ अग्निः; ३० सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः; ३१, ३२ सोमः; ३३, ३४ अश्विनौ, सरस्वती, इन्द्रः।

अध्याय-११

मन्त्र-१-११ सविता; १२ वाजी; १३ अग्निः; १४ इन्द्रः; १५ क्षत्रपतिः; १६-१९ अग्निः; २० क्षत्रपतिः; २१, २२ द्रविणोदाः; २३-२९ अग्निः; ३०, ३१ दम्पती; ३२-३४ अग्निः; ३५ होता; ३६, ३७ अग्निः; ३८ आपः; ३९ वायुः; ४०-४९ अग्निः; ५०-५२ आपः; ५३ मित्रः; ५४ रुद्रः; ५५ सिनीवाली; ५६, ५७ अदितिः; ५८ वसुरुद्रादित्यविश्वेदेवाः; ५९ अदितिः; ६०, ६१ आदित्यादयो मन्त्रोक्ताः; ६२ मित्रः; ६३ सविता; ६४ मित्रः; ६५, ६६ वस्वादयो मन्त्रोक्ताः; ६७ सविता; ६८, ६९ अम्बा पृथिवी; ७०-८० अग्निः; ८१, ८२ यजमानः; ८३ अन्नपतिरीश्वरः।

अध्याय-१२

मन्त्र-१, २ अग्निः; ३ सविता; ४ गरुत्मान्; ५ विष्णुः; ६-११ अग्निः; १२ वरुणः; १३ अग्निः; १४ सूर्यः; १५-३४ अग्निः; ३५ आपः; ३६-४४ अग्निः; ४५ पितरः; ४६-५४ अग्निः; ५५ आपः; ५६ इन्द्रः; ५७-५९ अग्निः; ६० द्वावग्नी; ६१ पृथिवी; ६२-६४ निर्वृतिः; ६५ यजमानः; ६६ इन्द्रः; ६७, ६८ कवयः कृषीवला वा; ६९-७१ कृषिः; ७२ मित्रादयो मन्त्रोक्ताः; ७३ अघ्न्याः; ७४ अश्विनौ; ७५-१०१ ओषधयः; १०२ रक्; १०३, १०४ अग्निः; १०५ आशीः; १०६-१११ अग्निः; ११२-११४ सोमः; ११५-११७ अग्निः।

अध्याय-१३

मन्त्र- १, २ अग्निः; ३ आदित्यः; ४ हिरण्यगर्भः; ५ आदित्यः; ६, ७; ८ सर्पाः; ९-१५ अग्निः; १६-१९ राज्ञी; २०, २१ पत्नी; २२ अग्निः; २३ बृहस्पतिः; २४ प्रजापतिः; २५ ऋतवः; २६ इष्टका (राज्ञी); २७-२९ विश्वेदेवाः; ३० प्रजापतिः; ३१ वरुणः; ३२ द्यावापृथिव्यौ; ३३ विष्णुः; ३४, ३५ इष्टका

(राज्ञी); ३६—४५ अग्निः; ४६ सूर्यः; ४७—५२ अग्निः; ५३ आपः; ५४—५८ प्राणभृत् शक्तिः।

अध्याय—१४

मन्त्र—१—५ अश्विनौ; ६ ऋतवः; ७ विश्वेदेवाः; ८ वायुः; ९, १० प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः; ११ इन्द्राग्नी; १२ वायुः; १३ दिशः; १४ वायुः; १५, १६ ऋतवः; १७ आयुरित्यादयो मन्त्रोक्ताः; १८ छन्दांसि; १९ पृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः; २० अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; २१, २२ पत्नी; २३ यज्ञः; २४, २५; २६-अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; २७ ऋतवः; २८—३१ प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः।

अध्याय—१५

मन्त्र— १, २ अग्निः; ३ पत्नी (इष्टका) ४—७ छन्दांसि; ८, ९ प्रतिपदादयो मन्त्रोक्ताः; १०—१४ राज्ञ्यादयो मन्त्रोक्ताः; १५—१९ हरिकेशादयो मन्त्रोक्ताः; २०—५६ अग्निः; ५७ ऋतवः; ५८ सूर्यः; ५९ इन्द्राग्नी; ६० आपः; ६१ इन्द्रः; ६२ अग्निः; ६३, ६४ इष्टका (पत्नी); ६५ अग्निः।

अध्याय—१६

मन्त्र—१—१६ एको रुद्रः; १७—४६ रुद्राः; ४७—५३ एको रुद्रः; ५४—६६ बहवो रुद्राः।

अध्याय—१७

मन्त्र— १ मरुतः; २—१२ अग्निः; १३, १४ प्राणः; १५, १६ अग्निः; १७—३२ विश्वकर्मा; ३३—४४ इन्द्रः; ४५ इषुः; ४६ योद्धारः; ४७ मरुतः; ४८, ४९ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ५० अग्निः; ५१ इन्द्रः; ५२, ५३ अग्निः; ५४ दिशः; ५५, ५६ अग्निः; ५७ यज्ञः; ५८ अग्निः; ५९, ६० आदित्यः; ६१ इन्द्रः; ६२ यज्ञः; ६३ इन्द्रः; ६४ इन्द्राग्नी; ६५—७३ अग्निः; ७४ सविता; ७५—७७ अग्निः; ७८ विश्वकर्मा; ७९ अग्निः; ८०—८६ मरुतः; ८७—९० अग्निः; ९१—९९ यज्ञपुरुषः।

अध्याय १८

मन्त्र—१—२७ अग्निर्यज्ञो वा; २८ प्रजापतिः; २९ अग्निर्यज्ञो वा; ३० सविता; ३१ विश्वेदेवाः; ३२—३४ वाजः; ३५, ३६ अग्निः; ३७ राजा; ३८—४३ अग्निसूर्यचन्द्रवातयज्ञमनसः मन्त्रोक्ताः; ४४ प्रजापतिः; ४५ वायुः; ४६ अग्निः; ४७, ४८ बृहस्पतिः; ४९ वरुणः; ५०—५५ अग्निः; ५६ यज्ञः; ५७,

५८ अग्निः; ५९, ६० देवाः; ६१—६७ अग्निः; ६८—७१ इन्द्रः; ७२—७५ अग्निः; ७६ विश्वेदेवाः; ७७ अग्निः।

अध्याय—१९

मन्त्र—१—५ सोमः; ६, ७ इन्द्रः; ८—१० सोमः; ११ अग्निः; १२ अश्विसरस्वत्यौ; १३—१५ सोमः; १६—३१ यज्ञः; ३२ इन्द्रः; ३३—३५ सोमः; ३६, ३७ पितरः; ३८—४१ अग्निः; ४२ सोमः; ४३ सविता; ४४ विश्वेदेवाः; ४५ पितरः; ४६ यजमानाशीः; ४७ देवयानपितृयाणौ; ४८ अग्निः; ४९—५३ पितरः; ५४ सोमः; ५५—६३ पितरः; ६४—६६ अग्निः; ६७—७० पितरः; ७१ इन्द्रः; ७२—७९ इन्द्रस्य इन्द्रियम्; ८०—९५ अश्विसरस्वतीन्द्राः।

अध्याय—२०

मन्त्र—१ राजासन्दी (सिंहासनम्); २, ३ राज्याभिषेकः; ४ राजा; ५—१० राजशक्तिः; ११ देवाः; १२ विश्वेदेवाः; १३ राजशक्तिः; १४—१६ अग्निवायुसूर्याः मन्त्रोक्ताः; १७ यज्ञः; १८ वरुणः; १९, २० आपः; २१ सूर्यः; २२ अग्निः; २३ समित्; २४—२६ अग्निः; २७ सोमः; २८—३१ इन्द्रः; ३२ ईश्वरः; ३३, ३४ सोमः; ३५ अश्व्यादयो मन्त्रोक्ताः; ३६—५४ इन्द्रः; ५५—६९ अश्विसरस्वतीन्द्राः मन्त्रोक्ताः; ७०—७२ इन्द्रसवितृवरुणाः; ७३—७७ अश्विसरस्वतीन्द्राः; ७८—७९ अग्निः; ८० अश्विसरस्वतीन्द्राः; ८१, ८२ अश्विनौ; ८४—८६ सरस्वती; ८७—८९ अग्निः; ९० अश्विसरस्वतीन्द्राः।

अध्याय—२१

मन्त्र—१, २ वरुणः; ३, ४ अग्नीवरुणौ; ५ अदितिः; ७ स्वर्ग्या नौ; ८, ९ मित्रावरुणौ; १०, ११ वाजिनः; १२ अग्निः; १३ तनूनपात् सरस्वती च; १४ सोमः; १५ अग्निः; १६ बृहस्पतिः; १७ विश्वेदेवाः; १८ दैव्यौ होतारौ; १९ तिस्रो देवीः (इडा, सरस्वती, भारती); २० त्वष्टा; २१ सविता; २२ वरुणः; २३ वसवः; २४ रुद्राः; २५ आदित्याः; २६ ऋभवः; २७ मरुतः; २८ देवाः; २९—४० अश्विसरस्वतीन्द्राः मन्त्रोक्ताः; ४१—४५ अश्विसरस्वतीन्द्राः मन्त्रोक्ताः; ४६—५८ अश्विसरस्वतीन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ५९—६१ अश्विसरस्वतीन्द्रा मन्त्रोक्ताः।

अध्याय—२२

मन्त्र—१ सविता; २ कवयः; ३ अग्निः; ४ प्रजापतिः; ५ प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः; ६ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ७, ८ प्राणिव्यापाराः; ९—१४ सविता; १५—१७ अग्निः; १८ पवमानः; १९ अग्निः; २० अग्निरश्वो वा; २० प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः; २१ देवः; २२ ब्रह्म; २३ प्राणादयो मन्त्रोक्ताः; २४

दिशः; २५ आपः; २६ वातादयो मन्त्रोक्ताः; २७ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; २८ नक्षत्रादयो मन्त्रोक्ताः; २९—३४ पृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः।

अध्याय—२३

मन्त्र— १ हिरण्यगर्भः; २ प्रजापतिः; ३ ईश्वरः; ४ प्रजापतिः; ५ आदित्यः; ६ सूर्यः; ७ इन्द्रः; ८ वसुरुद्रादित्याः मन्त्रोक्ताः; ९—१२ प्रहेलिका प्रश्नोत्तरम्; १३ ब्रह्मादयो मन्त्रोक्ताः; १४ ब्रह्मा; १५ वाजी; १६ सविता; १७ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; १८ प्राणादयो मन्त्रोक्ताः; १९ गणपतिः; २० राजाप्रजे; २१ प्रजापतिः; २२, २३ राजाप्रजे; २४ राजा; २५ ब्रह्मा; २६, २७ राजाप्रजे; २८ प्रजापतिः; २९ देवाः; ३०, ३१ राजाप्रजे; ३२ दधिक्रावा; ३३—३७ राजा; ३८ नमः (अन्नम्); ३९—४४ राजा; ४५—४८ प्रहेलिका प्रश्नोत्तरम्; ४९—६२ प्रष्टृसमाधातारौ; ६३—६५ प्रजापतिः।

अध्याय २४

मन्त्र— १ प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः; २ सोमादयो मन्त्रोक्ताः; ३ अश्व्यादयो मन्त्रोक्ताः; ४ मरुदादयो मन्त्रोक्ताः; ५ विश्वेदेवादयो मन्त्रोक्ताः; ६ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ७ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ८ इन्द्राग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ९ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; १० अन्तरिक्षादयो मन्त्रोक्ताः; ११ वसन्तादयो मन्त्रोक्ताः; १२ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; १३ विराजादयो मन्त्रोक्ताः; १४ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; १५ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; १६ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; १७ इन्द्राग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; १८ पितरः; १९ शुनासीरादयो मन्त्रोक्ताः; २० वसन्तादयो मन्त्रोक्ताः; २१ समुद्रादयो मन्त्रोक्ताः; २२ सोमादयो मन्त्रोक्ताः; २३, २४ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; २५ कालावयवाः; २६ भूम्यादयो मन्त्रोक्ताः; २७ वत्सादयो मन्त्रोक्ताः; २८ ईशानादयो मन्त्रोक्ताः; २९—३१ प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः; ३२ सोमादयो मन्त्रोक्ताः; ३३ मित्रादयो मन्त्रोक्ताः; ३४ पर्जन्यादयो मन्त्रोक्ताः; ३५ चन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ३६ अश्व्यादयो मन्त्रोक्ताः; ३७ अर्धमासादयो मन्त्रोक्ताः; ३८ वर्षादयो मन्त्रोक्ताः; ३९ आदित्यादयो मन्त्रोक्ताः; ४० विश्वेदेवादयो मन्त्रोक्ताः।

अध्याय—२५

मन्त्र— १ सरस्वत्यादयो मन्त्रोक्ताः; २ प्राणादयो मन्त्रोक्ताः; ३ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ४ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ५ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ६ मरुदादयो मन्त्रोक्ताः; ७ पूषादयो मन्त्रोक्ताः; ८ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; ९ पूषादयो मन्त्रोक्ताः; १० हिरण्यगर्भः; ११—१३ ईश्वरः; १४ यज्ञः; १५ देवाः; १६ विश्वेदेवाः; १७ वायुः; १८ ईश्वरः; १९ इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; २०—२२ देवाः; २३ द्यौरित्यादयो मन्त्रोक्ताः; २४ मित्रादयो मन्त्रोक्ताः; २५ देवाः; २६—२९ यज्ञः; ३० देवाः;

३१—३४ यज्ञः; ३५ विश्वेदेवाः; ३६ यज्ञः; ३७ देवाः; ३८ यज्ञः; ३९ देवाः;
४०, ४१ यज्ञः; ४२ त्वष्टा; ४३, ४४ आत्मा; ४५ अदितिः; ४६ विश्वेदेवाः;
४७, ४८ अग्निः।

अध्याय—२६

मन्त्र—१ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; २, ३ ईश्वरः; ४ इन्द्रः; ५ सूर्यः; ६—८
वैश्वानरः; ९ अग्निः; १० इन्द्रः; ११—१३ अग्निः; १४ संवत्सरः; १५ विप्रः;
१६ अग्निः; १७ इन्द्रः; १८ ईश्वरः; १९ देवाः; २०, २१ अग्निः; २२—२५
सोमः; २६ अग्निः।

अध्याय—२७

मन्त्र—१—७ अग्निः; ८ बृहस्पतिः; ९ अश्विनौ; १० सूर्यः; ११—१६
अग्निः; १७ यज्ञः; १८ अग्निः; १९ तिस्रो देवीः (इडा, सरस्वती, भारती); २०
त्वष्टा; २१, २२ अग्निः; २३, २४ वायुः; २५, २६ प्रजापतिः; २७—३५ वायुः;
३६—४१ इन्द्रः; ४२—४४ अग्निः; ४५ संवत्सरः।

अध्याय—२८

मन्त्र—१—३ इन्द्रः; ४ वसुध्रादित्याः; ५, ६ इन्द्रः; ७ अश्विनौ; ८, ९
इन्द्रः; १० बृहस्पतिः; ११—१३ इन्द्रः; १४ अहोरात्रे; १५, १६ इन्द्रः; १७
अश्विनौ; १८—२१ इन्द्रः; २२—२४ अग्निः; २५—२८ इन्द्रः; २९ अहोरात्रे;
३० अश्विनौ; ३१ तिस्रो देवीः (भारती, बृहती, मही); ३२, ३३ इन्द्रः; ३४
अग्निः; ३५—४६ इन्द्रः।

अध्याय—२९

मन्त्र—१—३ अग्निः; ४ अदितिः; ५ देवीद्वारः; ६ उपासानक्ता; ७
दैव्यौ होतासौ; ८ तिस्रो देवीः (इडा, सरस्वती, भारती); ९ त्वष्टा; १०—११
अग्निः; १२—२४ सूर्यः; २५ समित्; २६ तनूनपात्; २७ नराशंसः; २८ इडा;
२९ वह्निः; ३० देवीद्वारः; ३१ उपासानक्ता; ३२ दैव्यौ होतासौ; ३३ तिस्रो
देवीः (इडा, सरस्वती, भारती); ३४ त्वष्टा; ३५ वनस्पतिः; ३६ स्वाहाकृतिः;
३७ सूर्यः; ३८ वर्मी; ३९—४६ घन्वादीनि युद्धोपकरणानि; ४७ पूषा; ४८—४९
इषुः; ५० कशा; ५१ हस्तघ्नः; ५२—५४ रथः; ५५—५७ दुन्दुभिः; ५८—६०
अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः।

अध्याय—३०

मन्त्र—१—४ सविता; ५—२० मन्त्रोक्ताः; २१ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः;
२२ प्रजापतिः।

अध्याय—३१

मन्त्र—१—४ पुरुषब्रह्म; ५ विराट्; ६—१३ पुरुषब्रह्म; १४—१६ यज्ञपुरुषः; १७ त्वष्टा; १८, १९ पुरुषब्रह्म; २० आदित्यः; २१ ब्रह्म; २२ पुरुष ब्रह्म।

अध्याय—३२

मन्त्र—१—१३ ब्रह्म, परमात्मा; १४ अग्निः; १५ वरुणादयो मन्त्रोक्ताः; १६ देवाः।

अध्याय—३३

मन्त्र—१—६ अग्निः; ७, ८ देवाः; ९—१२ अग्निः; १३ इन्द्रवायुः; १४ सूर्यः; १५, १६ अग्निः; १७ सविता; १८ इन्द्रः; १९ इन्द्रवायुः; २० सविता; २१ वेनः; २२—२९ इन्द्रः; ३०—३२ सूर्यः; ३३ दैव्याध्वर्युः; ३४ सविता; ३५—४३ सूर्यः; ४४ वायुः; ४५ इन्द्रवायुः; ४६ वरुणः; ४७—४९ विश्वेदेवाः; ५० महेन्द्रः; ५१—५४ विश्वेदेवाः; ५५ वायुः; ५६ इन्द्रवायुः; ५७ मित्रावरुणौ; ५८ अश्विनौ; ५९ इन्द्रः; ६० वैश्वानरः; ६१ इन्द्राग्नी; ६२ सोमः; ६३—६७ इन्द्रः; ६८ आदित्याः; ६९ सविता; ७० वायुः; ७१ मित्रावरुणौ; ७२ कविः; ७३ दैव्याध्वर्युः; ७४ सूर्यः; ७५ कविः; ७६ इन्द्राग्नी; ७७ विश्वेदेवाः; ७८ इन्द्रामरुतौ; ७९ इन्द्रः; ८० महेन्द्रः; ८१—८३ विश्वेदेवाः; ८४ सविता; ८५ वायुः; ८६ इन्द्रवायुः; ८७ मित्रावरुणौ; ८८ अश्विनौ; ८९ विश्वेदेवाः; ९० इन्द्रः; ९१ विश्वेदेवाः; ९२; वैश्वानरः; ९३ इन्द्राग्नी; ९४ विश्वेदेवाः; ९५, ९६ इन्द्रः; ९७ महेन्द्रः।

अध्याय—३४

मन्त्र—१—६ मनः; ७ अन्नम्; ८, ९ अनुमतिः; १० सिनीवाली; ११ सरस्वती; १२—१५ अग्निः; १६—१९ इन्द्रः; २०—२३ सोमः; २४—२७ सविता; २८—३१ सूर्यः; ३२ रात्रिः; ३३ उषा; ३४ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ३५—३९ भगः; ४० उषा; ४१, ४२ पूषा; ४३, ४४ विष्णुः; ४५ द्यावापृथिव्यौ; ४६ वस्वादयो मन्त्रोक्ताः; ४७ अश्विनौ; ४८ मरुतः; ४९ सप्त ऋषयः; ५०—५२ हिरण्यम्; ५३ अहिर्बुध्न्यादयो मन्त्रोक्ताः; ५४ आदित्याः; ५५ अध्यात्मं, प्राणाः; ५६—५८ ब्रह्मणस्पतिः।

अध्याय—३५

मन्त्र—१ पितरः; २, ३ सविता; ४ ओषधयः; ५ सविता; ६ प्रजापतिः; ७ यमः; ८—१० विश्वेदेवाः; ११ ओषधिः; १२ आपः; १३ अनङ्वान्; १४

सूर्यः; १५ ईश्वरः; १६, १७ अग्निः; १८ इन्द्रः; १९ अग्निः; २० जातवेदाः; २१ पृथिवी; २२ अग्निः।

अध्याय—३६

मन्त्र—१ ईश्वरः; २ बृहस्पतिः; ३ सविता; ४—८ इन्द्रः; ९ मित्रादयो मन्त्रोक्ताः; १० वातादयो मन्त्रोक्ताः; ११ अहोरात्रादयो मन्त्रोक्ताः; १२ आपः; १३ पृथिवी; १४—१६ आपः; १७—१९ ईश्वरः; २०—२२ ईश्वरः; २३ सोमः; २४ सूर्यः।

अध्याय—३७

मन्त्र—१, २ सविता; ३ द्यावापृथिव्यौ; ४—६ यज्ञः; ७ ईश्वरः; ८ यज्ञः; ९ पृथिवी; १०, ११ घर्मः; १२ पृथिवी; १३ मरुतः; १४ ईश्वरः; १५ अग्निः; १६—२१ ईश्वरः।

अध्याय—३८

मन्त्र— १ सविता; २ सरस्वती; ३ पूषा; ४ सरस्वती; ५ वाक्; ६ अश्विनौ; ७ वातः; ८ इन्द्रः; ९ वायुः; १० अश्विनौ; ११ यज्ञः; १२, १३ अश्विनौ; १४ द्यावापृथिव्यौ; १५ पूषादयो मन्त्रोक्ताः; १७ रुद्रादयो मन्त्रोक्ताः; १७ अग्निः; १८—२२ यज्ञः; २३ आपः; २४ सविता; २५ ईश्वरः; २६ इन्द्रः; २७, २८ यज्ञः।

अध्याय—३९

मन्त्र— १ प्राणादयो मन्त्रोक्ताः; २ दिगादयो मन्त्रोक्ताः; ३ वागादयो मन्त्रोक्ताः; ४ श्रीः; ५ प्रजापत्यादयो मन्त्रोक्ताः; ६ सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः; ७ मरुतः; ८ अन्यादयो मन्त्रोक्ताः; ९ उग्रादयो मन्त्रोक्ताः; १०—१३ अग्निः।

अध्याय—४०

मन्त्र— १ ईशः; २, ३ आत्मा; ४-५ ब्रह्म; ६—१५ आत्मा; १६ अग्निः; १७ ब्रह्म।

Index of Notes

अनुक्रमणिका

INDEX OF NOTES

टिप्पणी-अनुक्रमणिका

अग्निः, 429	अग्निः त्या प्रीतं वह्निं वहतु, 1376	अघायवः वृकाः, 454
अंशाय, 492	अग्निं मयि गृह्णामि, 944	अघायुः, 1017
अंशुः, 472, 1091	अग्निं वैश्वानरम्, 1120	अघोरा, 1000
अंशु, 457, 467	अग्नि, 416, 424	अघ्यः, 461
अंशुता, 1042	अग्निजिह्वाः, 1422	अघ्या, 411, 465, 481
अंशुभिः, 943	अग्निना, 1091	अङ्गुसम्, 487
अंहः, 476	अग्निनेत्रेभ्यः, 489	अङ्गुः, 1151
अंहसः, 923, 939, 1089, 1419	अग्निम्, 1143	अङ्गुङ्गम्, 983
अंहोमुचः, 450	अग्निर्भेषजं जुषाणः, 1113	अङ्गुंसि, 486
अकः, 913, 1038	अग्निष्वान्ताः, 1077	अङ्गुपम्, 981
अकवारिम्, 473	अग्निष्वान्तानाम्, 1115	अङ्गादङ्गादवन्तानाम्, 1115
अकायम्, 1474	अग्नीत्, 470	अङ्गानि आत्मनि, 1085
अकृष्णः, 1129	अग्नीध्रे, 1464	अङ्गिरः, 437, 923
अक्तम्, 1094	अग्नीषोम, 424	अङ्गिरसः, 988
अक्तून्, 916	अग्नीषोमाम्याम्, 416	अङ्गिरसाम्, 422
अक्षन्, 445, 1071, 1118	अग्नीषोमौ, 431	अङ्गिरस्तम, 944
अक्षरपंक्तिः, 981	अग्नेः तनूः, 419	अङ्गिरस्वते, 1461
अक्षराजाय, 1399	अग्नेः पुरीषम्, 458	अङ्गिरस्वत्, 910, 953, 1365, 1438
अक्षराणां रवं प्रयमं जानती, 1423	अग्नेः शोकात्, 961	अङ्गिरस्वत् कृण्वन्तु, 918
अक्षितं गृह्णामि, 1465	अग्ने, 1104	अङ्गिरा, 1437
अक्षितम्, 1048	अग्नेर्होतुः, 1116	अङ्गारिः, 461
अक्षिपुः, 1382	अग्नेष्टवास्येन प्राशनामि, 430	अङ्गारे, 453
अक्षीयमाणाः, 1021	अग्रजिह्वम्, 1142	अचिक्रदत्, 1465
अक्षुत्, 1048	अग्रे, 924, 944	अचित्तिम्, 1357
अगनीगन्, 1127	अग्रेणीः, 463	अचिपुः, 1095
अगृभीषत, 1119	अग्रेवधाय, 1013	अच्छ, 1096
अगृभ्यन्, 1120	अग्रे समवर्तत, 1404	अच्छ अयं एति, 1359
अग्नये, 1101, 1461	अग्र्याय, 1010	अच्छावदामसि, 1001
अग्नये जुष्टम्, 427	अघम्, 1450	अच्छिद्रा गात्रा, 1152
अग्नये वैश्वानराय, 968	अघशंसः, 411, 949, 1390, 1425	अच्छिद्रेण, 421
अग्निः, 959	अघशंसः रिपुः, 442	अच्छिद्रेण पवित्रेण, 417, 426
अग्निः अग्निना संयतः, 1458	अघायवः, 920	अच्छिद्रेण पाणिना, 423

अच्छिन्नं तन्तुम्, 1095	अतिथिम्, 437	1142, 1459
अच्छिन्नपत्राः, 954	अतिथेरातिथ्यम्, 455	अदितिम्, 494, 958, 960
अच्छेतः, 483	अतिरुग्भ्याम्, 1143	अदित्याः उपस्थे, 417
अच्युतः, 1091	अतिशुक्लम्, 1400	अदित्यै विष्णुपत्न्यै, 1394
अच्युतक्षिप्तम्, 471	अतिष्कद्वरीम्, 1398	अदित्सन्तम्, 487
अजः, 1383	अतिमुतः, 497	अदीमहि, 446
अज एकपात्, 1446	अत्ता, 1077	अदुग्धाः, 1362
अजनत्, 1026	अत्त्रिणम्, 1024	अदृश्यम्, 480
अजरन्तीम्, 1105	अत्यं न सप्तिम्, 929	अदभ्यः, 1467
अजस्य, 1028	अत्र, 1052	अद्युत्ये, 1442
अजस्रं घर्मम्, 1352	अत्यगात्, 1368	अद्रिः, 1428
अजस्रम्, 957	अत्यतिष्ठत् दशाङ्गुलम्, 1401	अद्रिः वानस्पत्यः, 419
अजस्त्रासः, 1410	अत्यन्यान्, 462	अद्रिन्, 1363
अजा, 1136	अत्यरात्तीः, 490	अद्रिभिः, 1062, 1092
अजानि, 1130	अत्यो न, 1427	अद्रिवृध्नम्, 957
अजिनसन्धम्, 1398	अत्रा, 1149	अद्रिम्, 926
अजिरम्, 1435	अययं, 443	अद्रुहः, 930
अजिराय, 1011	अयर्वा, 915	अद्रेः रुणम्, 1423
अजीगः, 1381	अयर्वाणः, 1075	अधः क्षमाचराः, 1018
अजो धूम्रो न, 1110	अयर्वेभ्यः, 1398	अधरं तमः, 481
अजोऽस्येकपात्, 461	अदः, 1351	अधराचीः, 1001
अज्म जयन्तम्, 1032	अददृहन्त, 1026	अधरान्, 1038
अज्यते, 1429	अदध्यत्रतः, 915	अधस्यादं कृणुताम्, 996
अज्जन्, 1375	अदध्यायो, 433	अधा, 993, 1038, 1080, 1393
अज्जि अज्जाना, 1045	अदध्यासः, 1146	अधि अस्यात्, 1035
अज्जिभिः, 916	अदध्यैभिः, 1425	अधि देवत्वमायन्, 1023
अज्जिसव्यः, 1138	अदाभ्यं ज्योतिः, 1419	अधिपतये, 1457
अण्वीभिः, 1103	अदाभ्यम्, 467, 482, 1040	अधिपतिना ऊर्जा, 985
अतमेरुः, 424	अदितये, 924	अधिपतीं भुवनानाम्, 967
अतसं न शुक्लम्, 949	अदितिः, 493, 951, 967, 1124, 1148, 1153, 1377, 1391, 1413	अधिया, 932
अतिकुल्वम्, 1400	अदितिः उभयशीर्ष्णी, 451	अधिब्रवन्, 1035
अतिकृष्णम्, 1400	अदिति, 419, 426, 427, 441, 452, 481, 918	अधिमूर्धन्, 1055
अतिच्छन्दस्, 1375		अधिवक्ता, 1001
अतितृष्णम्, 1452		अधिष्ठानम्, 1024
अतित्वरीम्, 1398		अधि स्तुपु, 1023
अतिथिः, 928		अधोवागम्, 1152
अतिथिं जनानाम्, 471		

अधुः, 1100	अनिमेषम्, 1438	अनुसंवतम्, 911
अधूपत, 445	अनिराः, 916	अनु सचन्ताम्, 1376
अधोरात्रः, 1394	अनिराम्, 941	अनूकाशेन, 1142
अधोरात्रौ, 1138	अनिर्हतेभ्यः, 1015	अनूनवर्षा, 941
अध्यवोचत्, 1001	अनिशितः, 426	अनूहिरे, 1075
अध्यस्मत्, 949	अनिष्टतः, 1357	अनृक्षरा, 1452
अध्येति, 443	अनीकम्, 1392	अनृत, 414
अध्यपते, 461	अनीकवते, 1139	अनेजत्, 1473
अध्वरं यज्ञम्, 1360	अनीकवान्, 1394	अनेन पया, 1127
अध्वरा करतु, 1116	अनीके, 1092	अनेशन्, 1003
अध्वराय, 1427	अनीकैः, 994	अनेहसम्, 453, 1106
अध्वर्युभिः सुतासः, 1426	अनु, 1381	अनेहसा, 1390
अनड्वान्, 970, 1108	अनु अज्यत्, 912	अन्तः अभूः, 923
अनड्वाहम्, 1372, 1450	अनुक्रामाम्, 1464	अन्तः पश्वेन, 1469
अनन्तम्, 1419	अनुक्षत्तारम्, 1397	अन्तः पवित्रे, 1430
अनपव्ययन्तः, 1389	अनुगच्छेम, 995	अन्तः श्लेषः, 953
अनपेताः, 1057	अनुगृणाति, 928	अन्तकाय, 1396
अनपस्फुरन्तीम्, 468	अनुघुष्य, 1152	अन्तमः, 441
अनभिषिक्तेभ्यम्, 456	अनुत्तमा, 1428	अन्तरः, 1066, 1102
अनमीवः, 1430	अनु चून्, 927	अन्तरं पेशः, 1083
अनमीवा, 411	अनु द्विपदा, 1355	अन्तरा, 1072
अनया, 1092	अनुपद्, 985	अन्तरा पूर्वं अपरं च, 1037
अनर्वा, 464	अनुपूर्वं वियूय, 498	अन्तरिक्षं उत् आरुहम्, 1039
अनवद्यम्, 1412	अनुभरामि, 432	अन्तरिक्ष, 415
अनधू, 454	अनुमति, 1394	अन्तरिक्षम्, 422
अनागसः, 450	अनुमते, 1436	अन्तरिक्षस्य धर्त्रीम्, 967
अनागसम्, 1106	अनु मदन्ति, 1429	अन्तर्महत्यर्णवे, 1137
अनागाः, 1414	अनुमन्यतां देवेषु, 1436	अन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेन, 1451
अनातताय आयुधाय, 1004	अनुमन्यताम्, 464	अन्तर्यच्छ, 468
अनातुरम्, 1016	अनु मन्यासै, 1436	अन्तर्यामः, 964
अनाधृष्टा, 1457	अनु ययुः, 909	अन्तर्याम, 468
अनाधृष्य, 1460	अनुया, 984	अन्तर्हृदा, 956
अनाविद्धया तन्वा, 1387	अनुयाज, 1067	अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः, 1044
अनिपद्यमानम्, 1458	अनु रीयमाणाः, 495	अन्ता, 1026
अनिभृष्टम्, 492	अनुवस्ताम्, 1035	
अनिमिषः, 1030	अनुष्टुबन्ति, 1433	
	अनुष्वधम्, 473	

अन्ताय, 1399	अपनुदताम्, 1369	अपिशत्, 1385
अन्धः, 440	अपवाधमानः, 1031	अपिधान, 1151
अन्धसः, 1354, 1415,	अपवाधमानाः, 1035	अपिप्रयम्, 1378
1426	अपरीतासः, 1146	अपियन्तम्, 1152
अन्धसः विपानं शुक्रम्,	अपसः, 1112, 1434	अपुः, 1119
1081	अप सञ्चिम्, 1464	अपूपः, 1091
अन्धसः मृतस्य, 1426	अपसेधन् रक्षतः, 1442	अपूपम्, 926
अन्धसस्यते, 1016	अपस्यः, 492	अपो मुञ्चामि न प्रजाम्,
अन्धाहीन्, 1144	अपहतम्, 416	450
अन्धेन तमसा, 1034	अपहंसि, 1054	अपोर्णु, 1076
अन्धेन तमसा आवृताः,	अपां अनीके, 1046	अप्तुः, 462
1473	अपां गम्भन्, 954	अप्तस्वतीम्, 1442
अन्नं इषवः, 1019	अपां गर्भः, 491	अप्तवानः, 440
अन्नस्य कीलालम्, 443	अपां गर्भं व्यदधात्, 1030	अप्रतिपदम्, 1396
अन्नस्य रसः, 1468	अपां नपात्, 478	अप्रतीता सहोभिः, 483
अन्नाघाय, 438	अपां न्ययनम्, 1021	अप्रयेताम्, 1027
अन्नेषु, 1018	अपां पेरुः, 464	अप्रयुच्छन्, 450, 996,
अन्यं अस्मत्, 1017	अपां प्रशस्तिषु, 485	1357
अन्यत्, 1419	अपां मोदाय, 1121	अप्रायि, 1443
अन्यद्, 1029	अपां योनौ, 962	अप्वा, 1034
अन्यव्रतस्य, 1464	अपां रसेन, 1085	अप्सः, 966, 980
अन्यावक्षद् वसु, 1369	अपां रेतांसि, 439	अप्सरस्, 1396
अन्वागन्ता, 1056	अपां शिशुः, 492	अप्सु अन्तरा, 1431
अन्वातांसीत्, 997	अपां सङ्गमे, 470	अप्सु आयुः, 1055
अन्वारमामहे, 487	अपां स्तनम्, 1041	अप्सुक्षितः, 471
अन्वित्या, 983	अपाकः, 1095	अप्सु राजा, 1086
अपः, 490, 491, 1127,	अपाताम्, 1462	अवोधि, 986
1414, 1441	अपात्, 1432	अब्जा, 496, 924
अप, 1142	अपादम्, 1059	अन्नह्यता, 496
अपकामम्, 1387	अपाधमत्, 1433	अभयं कुरु, 1454
अपगल्भम्, 1399	अपान, 438	अभयसनि, 1074
अपगल्भाय, 1011	अपानम्, 968	अभारुखा, 932
अपचितिम्, 1118	अपापकाशिनी, 1000	अभि अमि, 1425
अप द्वेषः, 1464	अपापत्रिष्टम्, 1474	अभिगरः, 481
अप नः शोशुचद् अघम्,	अपाम, 496, 937	अभिगाहमानः, 1032
1449	अपामार्ग, 1450	अभिगृणन्तः, 432
अपनुदनम्, 431	अपाम्, 951	अभिगृणन्तु, 967

अभिमृणीत, 1078	अभिसवनानि, 471	अमुष्मे, 490
अभिचाकशीमि, 956	अमीत्वरीः, 920	अमुष्य पुत्रम्, 490
अभिचाकशीहि, 1000	अभीवर्तः, 976	अमुष्यै पुत्रम्, 490
अभिजिता, 984	अभीपुभिः, 1435	अमूः, 1393
अभितः, 1026	अभीपूणाम्, 1388	अमृतं अन्तः ज्योतिः, 1434
अभि तिष्ठ, 913	अभ्यनूपत, 1100	अमृतं ज्योतिः, 1085
अभिदासति, 940	अभ्यभूत्, 1370	अमृतत्वं आनद्, 1042
अभिधा असि, 1121	अभ्यमीति, 1121	अमृतत्वं सुवसि, 1422
अभिधीतः, 483	अभ्यर्षत सुष्टुतिम्, 1045	अमृतम्, 451, 494, 1402
अभि नो निवर्तताम्, 1146	अभ्यानद्, 1444	अमृतस्य, 1401
अभिपित्वे, 1418	अभ्यावर्तस्व, 941	अमृतस्य नाभिः, 1042
अभिप्रश्निनम्, 1397	अभ्यावर्तिन्, 923	अमृतस्य पुत्राः, 909
अभिमञ्जतीनाम्, 1033	अमः, 1047	अमृताः, 1423
अभिभूः, 497	अमर्ति दुर्मतिम्, 1083	अमृतानि तस्यौ, 1415
अभिभूति, 1096	अमतिम्, 1035	अमृताय, 943
अभिमातिः, 460, 1357	अमर्त्यः, 1107	अमृते बर्हिषि सीदन्तम्,
अभिमातिष्णे, 1461	अमर्त्यं अग्निं समिधानः,	1371
अभिमातिपाहः, 943	1123	अमृतेषु, 1378
अभिमातीः, 489	अमर्त्यम्, 1423	अमृघाः, 1390
अभि मा वाहि, 1053	अमवान्, 947	अमेनि, 1462
अभियुध्य, 1441	अमा, 442, 496	अमेव, 1355
अभिवीरः, 1032	अमित्रान्, 949	अमंसाताम्, 1462
अभिशास्तिपावा, 456	अमित्रान् अवकामन्तः	अम्बिका, 446
अभिशास्तिम्, 1439	प्रपदैः, 1389	अम्बे, अम्बिके, अम्बानिके,
अभिशास्तीः, 1433	अमिनः, 474	1130
अभिशास्तेः, 1358	अमिमीत, 453	अम्भः, 1047
अभिथियौ, 1445	अमी, 490	अयःशया, 457
अभिथ्रीः, 1352	अमीमदन्त, 445	अयं गौः, 438
अभिषिञ्चामि, 1087	अमीवः, 487	अयक्षम्, 1001
अभिष्टये, 1431, 1453	अमीवचातनः, 938	अयक्षमया, 1004
अभिष्टिः, 1093, 1415	अमीवहा, 442	अयक्ष्माः, 411, 450
अभिष्टिकृत्, 1096	अमीवाः, 916	अयक्ष्यते, 1119
अभिष्टिभिः, 992	अमीवां अप वाधते, 1441	अयने, 961
अभिष्ट्यै, 428	अमुत्र, 1020	अयस्तापम्, 1397
अभिष्णक्, 498	अमुत्रभूयात्, 1358	अयस्मयम्, 933
अभिसत्त्वा, 1032	अमुना, 1351	अयामि, 1430
अभिसर्तारम्, 1397	अमुष्मिन् लोके, 1020	अयाद्, 470, 1116, 1461

अयावि अन्या अया द्वेपांसि, 1369	अरुपा, 990	अर्वाङ् नः, 994
अयासिषम्, 1409	अरुपो न वाजी, 1045	अर्वाचीनम्, 479
अयुध्यः, 1032	अरेणवः, 1442	अर्वाज्वः, 1421
अयेभ्यः, 1396	अरेपसौ, 932	अर्वान्, 1383
अयो अस्य पादाः, 1381	अरोचिष्ट, 1458	अर्शत्, 1473
अयोगूम, 1396	अर्कः, 1058	अर्शस्, 940
अयोहते, 1356	अर्कशोकैः, 1412	अर्षन्ति, 1044
अयं कामः, 1351	अर्कैः, 994, 1098	अल्नाभ्याम्, 1144
अरक्षसा मनसा, 914	अर्षद् धूमासः, 1410	अलज, 1140
अरणिः, 998	अर्षा, 1415	अवः, 1390, 1413
अरण्येषु जर्मुराणः, 1382	अर्षिः, 1457	अव ऋत्ये यधाय, 1397
अरतिम्, 471	अर्षिषा, 924	अवकया, 1021
अरली, 1088	अर्षिषि, 1072	अवक्रन्द, 1142
अरणः, 476, 1076	अर्षिषे, 1022	अवटः, 1012
अरतिम्, 990	अर्जुनः, 496	अवटेषु, 947
अरुम्, 425	अर्णम्, 930	अवतः, 998
अरातयः, 414, 421	अर्णवः, 929	अवततधन्वा, 447
अरातये, 417	अण्वि, 1017	अवतनुहि, 992
अराति, 419	अण्वि सद्ने, 962	अवतत्य, 1004
अरातिं चक्रे, 949	अर्येतः, 491	अवतम्, 1414
अरातिम्, 1357	अर्दयत्, 1435	अवता, 1034
अरिः, 466, 1429	अर्धं भा गहि, 1424	अवतोकाम्, 1398
अरिष्टः, 496	अर्मकः, 1010	अवद्यात्, 1419
अरिष्टा, 1459	अर्मकम्, 1004	अवद्यात् दुरितात्, 450
अरिष्टि, 1397	अर्मैभ्यः, 1397	अवधिष्म अमुम्, 489
अरिष्टेभिः सौमगेभिः, 1443	अर्यः, 1351	अवपदः कर्तात्, 1421
अरिष्ट्यै, 428	अर्य, 989, 1354, 1429	अवभरा, 1438
अरुणः, 1013	अर्यमणम्, 488	अव भारि, 463
अरुणीनाम्, 1078	अर्यमन्, 442	अवभृथ, 444, 1089
अरुणीः अपन्नन्, 1080	अर्यमा, 488	अवभेदिने, 1012
अरुक्षः, 442	अर्याय, 1351	अवमः, 1105
अरुषं धूमं विसृज, 1463	अर्ये, 1089	अवमीत्, 1043
अरुषम्, 915, 926, 958	अर्वतः, 1363	अव यक्षि, 1090
अरुषस्तूपो, 1438	अर्वन्तः, 992	अवयजनम्, 477, 1089
	अर्वा, 913	अव यजामहे, 444
	अर्वाक्, 462, 1076	अवयासिषम्, 444

अवयासिसीष्ठाः, 1104	अवीरहा, 455	अश्विनोः, 416, 1087
अवर, 1381	अवीवृधन्त, 1119	अश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
अवरान् आविवेश, 1024	अवृकाः, 1074	हस्ताभ्याम्, 1050
अवरे, परासः, मध्यमाः,	अवृणीत, 418, 1118	अश्विनोर्बाहुभ्याम्, 1120
1074	अवोढम्, 1102	अश्विनौ, 498, 1143,
अवरे सधस्ये, 1040	अव्ययमानाम्, 970	1147
अवरैः परैश्च, 468	अत्रणम्, 1474	अश्विनौ अध्वर्युः, 965
अवरोकिणः, 1138	अशनिम्, 1142	अश्विनौ, इन्द्रं, सरस्वतीम्,
अवसम्, 447	अशस्तिः, 912	1110
अवसर्पति, 1002	अशस्तिहा, 1425, 1433	अश्विभ्याम्, 497, 1061
अवसा, 1049	अशिक्षायै, 1397	अषाढं युत्सु, 1440
अवसा तस्तमाने, 1407	अशिमिद, 1460	अषाढा, 953
अवस्तात्, 930	अशिवा ये असन्, 1450	अष्टौ ककुभः, 1441
अवसानम्, 929	अशीतम्, 433	असत्, 946, 1001, 1147,
अवसान्याय, 1011	अश्मन्वती, 1450	1408
अवसृष्टः, 1095	अश्रद्धा, 1082	असन्दितः, 948
अवसे, 1096	अश्मन्, 1019	असपत्नाः, 472
अवसे राधसे च, 1096	अश्याम्, 1060	असम्भवात्, 1475
अवस्तीर्णम्, 1368	अश्रेत्, 987	असम्भूतिम्, 1475
अवस्तृणामि, 460	अश्वः, 1378	असितग्रीवः, 1128
अवस्युः आचके, 1104	अश्वं न, 993	असिमद्भ्यः, 1008
अवस्यु, 1460	अश्वकः, 1130	असुः, 1361
अवस्यूः, 461, 1053	अश्वत्थ, 1449	असुनीतिम्, 1078
अवस्वन्याय, 1011	अश्वत्थ, पलाश, 938	असुं य ईयुः, 1074
अवाद् हव्यानि, 1079	अश्वपर्णः, 1393	असुम्, 478
अवातः, 1076	अश्वम्, 957	असुम्नाः, 1448
अवार्याणि, 1142	अश्वयूपाय, 1150	असुरः, 1359, 1442
अवार्याय, 1013	अश्वसनिः, 477	असुरस्य, 958
अविः, 493, 1128	अश्वस्य त्वा शक्ना	असुरैः, 1028
अविचाचलिः, 923	धूपयामि, 1456	असुर्यः, 1419
अविचृत्यम्, 934	अश्वजनि, 1391	असुर्या, 1473
अविजाताम्, 1398	अश्वायन्तो गच्यन्तः, 1363	असूम्, 1398
अविद्या, 1475	अश्ववतीम्, 938	असूतं, 1028
अविद्रियाभिः, 1442	अश्ववा शिशुमती धेनुः,	असौ, 488, 1001, 1449
अविम्, 958	1111	असौ एहि, 1459
अविर्मेपो न, 1110	अश्वासः, 955, 1101	अस्कन्नम्, 429
अविहृतम्, 1417	अश्विना, 1431, 1461,	
	1468	

अस्तं प्रेत, 444	अहेडमानः, 1053	आच्छ्रयति, 1134
अस्तम्, 992	अहोभिः अत्तुभिः, 1448	आजगन्य, 925
अस्तवे, 1000	अह्नां अग्रे, 1384	आ जगम्यात्, 487
अस्ता, 947	अह्नयः, 440	आजानेषु, 1426
अस्तावि, 927	अहुतम्, 415	आजिघर्भि, 452
अस्तोषत, 445	अहुताः, 479	आजिम्, 1045, 1387
अस्थि मासरैः, 1083		आजुह्वानः, 1039, 1111
अस्यूरि, 435	आ अज, 1393	आजुह्वानः आयाहि, 1384
अस्ताविरम्, 1474	आ अप्राः, 924	आजुह्वानम्, 1366
अस्मद्रूपक, 474	आ इयाते, 1420	आजुह्वाना, 1099
अस्मयुः, 1364	आ इहि, 1415	आज्यस्य, 462
अस्मयुम्, 911	आकूतात्, 1056	आज्यस्य स्तोकानाम्,
अस्मे, 439, 452, 1097	आकूतिम्, 919	1113
अस्मै वहिः अस्तृणन्, 1411	आकृत्यै, 449	आडम्बराघातम्, 1399
अस्य इत् इन्द्रः, 1433	आक्रन्दय, 1393	आततायिने, 1006
अस्यद्म्यः, 1009	आक्रमः, 985	आतनच्चि, 413
अस्य यन्ता, 1447	आक्रमणम्, 1143	आतन्वानः, 1009
अस्या उपसो व्युष्टौ, 1105	आक्रयाय, 1396	आयच्छद्म्यः, 1009
अस्यै, 435	आखरेष्ठः, 427	आतानः, 464
अस्यै विशे, 490	आखिदते, 1015	आतिः, 1140
अस्रवन्तीम्, 1106	आखुः, 446	आतिष्ठन्तम्, 1415
अस्नेधता, 1060	आगः, 1078	आतु, 1029
अस्वप्नजौ, 1447	आगतिः, 1089	आत्मदा, 1146
अहं पुरस्तात्, 477	आगन्तन्, 1355	आत्मना आत्मानं अभि
अहतौ पितरौ मया, 1064	आगुरस्व, 1119	संविवेश, 1409
अहन्, 1469	आग्नीधम्, 1066	आत्मनि, 1085
अहन्त्यै, 1006	आग्नीधात्, 430	आत्मन्, 1088
अहर्दिवा, 1462	आग्रयणः, 471, 964	आत्मसनि, 1074
अहस्तम्, 1059	आङ्गिरसः, 1075	आत्महनः, 1473
अहिः, 461	आङ्गिरसी, 449	आत्मा जगतः, 474
अहिंसन् नः, 447	आङ्गुपैः, 1427	आत्मानं अङ्गैः, 1085
अहिर्बुध्न्यः, 1446	आङ्गुष्यं साम, 1439	आत्मानम्, 938
अहिर्बुध्न्यम्, 495	आचके, 452	आ दधर्षति, 1451
अहिहत्ये, 1424	आ च परा चरन्तम्, 1458	आदधर्षत्, 1102
अहीन्, 1001	आच्या जानु, 1078	आदम्, 941
अहुतादः, 1023	आच्छत्, 981, 982	आदित्यः, 1469
अहेडन्, 980	आच्छन्दन्तु, 919	आदित्य, 451, 475, 1405

आदित्यवते, 1461	आभुः, 1003	आवर्तमानः, 1420
आदित्यवनिः, 458	आभुवत्, 1363	आवर्तयामसि, 1128
आदित्याः, 429, 473	आभृतः, 1046	आववृत्रन्, 495
आदित्यानां पत्वा, 1124	आमादं अग्निम्, 421	आविः कृष्वाय, 1056
आदित्यानां मरुताम्, 1033	आमिक्षा, 1068	आवित्तः, 493
आदित्यान्, 984	आयवः, 1416	आ विवासतः, 1427
आदित्येभ्यः, 1446	आ याहि, 1430	आवीत्, 1378
आदित्यैः, 434, 457, 968	आयुः, 456, 475, 1047	आवृणानः, 1413
आदित्यैः वसुभिः, 1094	आयु, 457	आवृत उपावृतः, 923
आदीनवदर्शम्, 1399	आयुर्युधः, 1018	आवृतम्, 435
आधरक्, 495	आयुवः, 1051	आव्याधिनीः, 920
आधितः, 1115	आयुषि, 1005	आव्याधिनीनाम्, 1007
आधिम्, 1124	आयुषो न मध्यात्, 934	आशत, 1100
आधीताय, 1124	आयुष्या, 1120	आशाः, 1050, 1461
आधः, 1444	आयुष्मान्, 1451	आशापालाः, 1124
आनतिः, 1089	आयूषि प्रतारय, 1436	आशाम्यः, 422
आनन्दनन्दौ, 1088	आयोः, 998	आ शासते, 1428
आनुषक्, 472	आरण्यस्ते पशुः, 464	आशास्व, 1119
आन्दम्, 1398	आरण्याः ग्राम्याः, 1403	आशिषः, 1451
आपः, 417, 1089, 1446	आरम्भणम्, 1024	आशिषा, 1024
आपः अनु अचारिषम्, 1090	आराच्चित्, 1097	आशुशुभणिः, 914
आपः शुन्धन्तु मा एनसः, 1090	आरात्, 1380	आशुषाणाः, 1080
आ पदे गोः, 1380	आरे, 439	आश्रवयतम्, 1106
आ पवस्व, 484	आरे अस्मत् नि धेहि, 1004	आश्रावय, 1068
आपृण, 1039	आर्त्नी, 1388	आ श्रीणन्ति, 931
आपृणत्, 1427	आर्त्योः, 1003	आश्रुतिः, 1457
आपृणध्वम्, 1149	आर्त्यै, 1399	आश्विनं तेजः, 1064
आप्तम्, 1069	आर्द्रदानुः, 1053	आष्टु, 467, 483
आप्यायस्व, 1465	आर्यः, 1429	आसनि, 993
आप्रीः, 1067	आर्येय, 1119	आसन्, 1057, 1084
आवभृव, 1407	आलभते, 1139	आसन्दी, 1063, 1084
आमर, 910	आ वक्षत्, 1038	आसवम्, 1123
आमरत्, 1099	आ वक्षि, 1021, 1376	आसीदत्, 454
आभाष्टम्, 1369	आ वद, 420	आसुरात्, 1071
	आवपनम्, 1128	आसुरात् नमुचेः, 110
	आ वरीवर्ति, 1458	आसुरी माया, 919
		आसुरे नमुचौ, 1101

आस्कन्दं अर्पति, 1136	इधानः, 925, 991	1367, 1368, 1370,
आस्कन्दाय, 1399	इक्षन्, 926	1375, 1466
आस्याता, 1392	इन्दवः, 480	इन्द्रियाणि, 1065, 1099
आस्य, 449	इन्दवे पवमानाय, 1424	इन्द्रियाय, 1071
आहार्यम्, 923	इन्दुः, 1054, 1086	इन्द्रियावतः, 476
आहुतः, 1411	इन्दुभिः, 1354	इन्द्रियावत्, 1086
आहुताः, 1102	इन्दुम्, 957, 1098, 1355	इन्द्रियावान्, 465
आहुति, 1067	इन्दो, 1075	इन्द्रिये, 1089
आहुतं हव्यं जुपस्व, 1436	इन्द्रः, 1095, 1432, 1453	इन्द्रियेण, 494
आहुवध्यै, 439	इन्द्र, 418, 451, 464,	इन्द्रियैः समज्जाते, 1099
	494, 940, 1033,	इन्द्रेण, 1412
इक्षवः, 1142	1066, 1098, 1103,	इन्द्रेण सयुजा युजा, 1108
इज्या इषः, 1116	1118, 1469	इन्द्रो न, 1099
इडस्पदे, 989, 1109,	इन्द्रतमे अग्नौ, 1463	इमं अंहसः पातु, 1064
1365	इन्द्रपत्नीः, 1367	इमं यज्ञं नयत देवता नो,
इडा, 428, 441, 1069	इन्द्रम्, 1143, 1367,	1045
इडाभिः, 1418	1373, 1412	इमं योनिम्, 946
इडाभिः ईडितम्, 1366	इन्द्रवत्, 1459	इमया, 469
इडाभिः ईड्यम्, 1371	इन्द्रवायू, 468, 1430	इमा सवना कृता, 1440
इडाम्, 930	इन्द्रश्च सम्राट् वरुणश्च	इयक्षते, 1424
इडायाः आस्पदम्, 452	राजा, 479	इयती, 1456
इडायाः पदे, 1438	इन्द्रस्य इदमिन्द्रियम्, 1081	इयत्, 450, 496
इडायास्पुत्रः, 1438	इन्द्रस्य इन्द्रियाय, 489	इयानाः, 495
इडेडितः, 1111	इन्द्रस्य इन्द्रियेण, 1087	इरज्यन्, 942
इतः मुक्षीय मा अमृतः,	इन्द्रस्य ओजः स्य, 1456	इरम्मदम्, 920
447	इन्द्रस्य मुष्टिः, 1393	इरायै, 1397
इत, 434	इन्द्रस्य योनिः, 449	इरावती, 458
इतरः जातवेदाः, 1451	इन्द्राग्नी, 431, 970, 1424	इरिण्याय, 1014
इत्, 1030	इन्द्राणी, 1459	इषः, 466
इत् उ तत्, 1025	इन्द्रापर्वता, 482	इष जिगीषमाणम्, 1380
इत्येतरा, 1354	इन्द्रापूष्णोः, 1148	इषं ऊर्जम्, 420, 932,
इत्यां अन्विहि, 933	इन्द्राय मिहाय सहस्ते,	1369
इत्या, 1048	1113	इषं ऊर्जं रयिं सं दधु, 1099
इदं अमृतम्, 1475	इन्द्राश्विना, 1460	इषं स्तोमं च, 988
इदं सर्वम्, 1471	इन्द्रियम्, 430, 1063,	इषम्, 993
इद्धतम्, 482	1066, 1082, 1088,	इषवः, 947, 1034
इदम्, 1401	1098, 1100, 1116,	इषवे, 1000

इषश्च ऊर्जश्च, 971	उक्येभिः, 1427	उत्तरे, 1034
इषा, 432, 923	उक्येषु, 993	उत्तानायाम्, 1438
इषाण, 1405	उक्यं मंत्रम्, 1447	उत्तानहस्ताः, 1060
इषायै, 1118	उक्षणाः, 1101	उत्पुनामि, 417
इषितः, 1386	उक्षन्तम्, 1005	उत्सम्, 1041
इषिरः, 1052	उक्षा, 1037, 1108	उत्सवे प्रसवे च, 1417
इषुधिः, 1004, 1388	उक्षाणम्, 1373	उत्साद, 1397
इषुध्यति, 449	उक्षितम्, 1005	उत्सादतः, 1115
इषे, 410, 955, 975,	उखा, 918, 924, 1151	उत्सादम्, 1142
1412	उख्यस्य, 965	उत् स्तमान, 460
इष्कर्तारम्, 942	उगणाः, 920	उदक्, 495
इष्कृतिः, 938	उगणाभ्यः, 1009	उदजयत्, 488
इष्टका, 952	उग्रः, 1424, 1428	उदधिः, 1465
इष्टकानाम्, 954	उग्रं शर्म, महि श्वः, 1354	उदयैण, 1144
इष्टापूर्ते, 997, 1057	उग्रम्, 1470	उदस्यात्, 1033
	उच्च तिष्ठ, 1356	उदस्याम्, 453
ईडितः, 1093	उच्चरत्, 1455	उदातैः, 1377
ईडेन्यम्, 1371	उच्चैर्घोषाय आक्रन्दयते,	उदान, 423
ईडघः, 1107, 1376	1007	उदानाय, 468
ईमहे, 1122	उच्छन्तु, 1444	उदारः, 925
ईम्, 1151	उन्नितिम्, 431	उदिता सूर्यस्य, 1419
ईयते, 1441	उज्जेपम्, 488	उदियर्षि, 941
ईरान्तासः सिलिकमध्य-	उतानि, 1085	उदृचः, 449
मासः, 1382	उत् आरत्, 1042	उदुरमाणः, 1015
ईर्यतायै, 1396	उत् इयर्ति, 926	उद्ग्राभम्, 1038
ईश, 1471	उत्क्रमणम्, 472	उद्ग्राभेण, 1038
ईशावास्यम्, 1471	उत्तमं ज्योतिः, 1090	उद्धर्षय, 1033
ईशानः, 990	उत्तमं, मध्यमं, अधमम्,	उद्भिदः, 1146
ईषमाणाः, 1044	924	उद्भिदम्, 1370
	उत्तमेन, 984	उद्भौ, 980
उक्थ, 477, 1068	उत्तम्भनम्, 455	उद्यतः, 1468
उक्यपत्रः, 1035	उत्तरं सधस्यम्, 458	उद्वयसम्, 484
उक्यशासः, 1029, 1080	उत्तरम्, 1090, 1143,	उन्मा, 999
उक्यायम्, 471	1358	उपचित्, 940
उक्यिनम्, 1373	उत्तरस्मिन् सधस्ये, 997	उपजिह्विका, 919
उक्ये, 926	उत्तरां उत्तरां ममाम्,	उप ज्मन्, 1021
उक्येन बाह्ना, 1352	1466	उपदाम्, 1397

उप धवि स्य, 1421

उपनतिः, 1089

उपपृच्यते, 442

उपमाः, 945

उपयाम, 467

उपयामगृहीतोऽसि,
1063, 1352

उपयामम्, 1142

उपरि गृहाः, 1052

उपरिपृता भङ्गेन, 467

उपरिस्पृशम्, 1445

उपरेण, 463

उपलान्, 1144

उपवल्हामसि, 1136

उपवाकाः, 1068

उपवाकैः, 1085

उप वेतसे, 1021

उप शृण्वन्तु, 1427

उपश्रवासय, 1392

उपसंप्रयात, 996

उपसद्, 1065

उपस्तिः, 940

उपस्यावराभ्यः, 1398

उपस्ये, 1085, 1387

उपहूतः, 1466

उपहूताः पितरः, 1077

उपहूता, 430

उपह्वयामहे, 443

उपह्वये महे, 1122

उपांशु, 963

उपाके, 1385

उपावरोह, 465

उपावसि, 941

उपावसृक्षत्, 1116

उपाविः, 464

उपाहरामि, 497

उभयादत्तः, 1403

उभयानि हव्या, 1384

उभा कर्णा, 1414

उभाम्यां बाहुभ्याम्, 1004

उभे जन्मनी, 476

उभे दर्वी, 993

उरवः, 1390

उरु, 424, 1035, 1460

उरुगायः, 459

उरुप्रयाः, 424

उरुप्रया, 1093

उरुशंस, 1053

उरुशर्मा, 493

उरुष्या, 441

उरुषीम्, 1105

उर्वम्, 1416

उर्वर्याय, 1011

उर्वशी, 456

उर्वस्विकम्, 447

उर्व्या, 969

उलप्याय, 1015

उल्काः, 948

उत्त्वम्, 492, 1082

उशतीः, 917

उपतः, 1080

उपतीः, 1355

उपश्रुपद्भिः, 1075

उपसः, 991

उपसः पूर्वहूतौ, 1420

उपसां प्रति, 986

उपसां विरोके, 494

उपसो न भानुना, 1022

उपासौ, 1116

उपिक, 461, 482, 927,
1123

उपिजा, 984

उपे, 1111, 1367

उष्ट्रं आरण्यम्, 960

उष्णीपः, 1459

उष्णीपिणे, 1009

उष्मसि, 463

उत्ता, 454

ऊतये हुवे, 1421

ऊतिः, 1049, 1060, 1442

ऊती, 1076

ऊमाः, 1429

ऊरम्, 453

ऊर्क, 449, 1055

ऊर्जः, 1052

ऊर्ज इयं च, 1072

ऊर्जस्वती, 425

ऊर्जा पते, 1364

ऊर्जा, 1466

ऊर्जाहुतयः, 484

ऊर्जाहुती, 1117, 1374

ऊर्जे, 410

ऊर्जो नपातम्, 989, 1364

ऊर्जो नपात्, 942

ऊर्जो नष्टे, 988

ऊर्णम्बुदा, 1111

ऊर्णायुम्, 960

ऊर्ध्ववर्हिभ्यः, 1462

ऊर्ध्वयै, 1126

ऊर्ध्वो भव, 949

ऊर्मिः, 967

ऊर्वासन्नः, 483

ऊर्वाय, 1015

ऋक्, 956

ऋक्षलाभिः, 1143

ऋक्षीकाम्यः, 1396

ऋग्मियाय, 1439

ऋजवे, 1457

ऋजीते, 1391

ऋजीपेण, 1081	ऋभुमते, 146	एने, 1026
ऋतधामा, 1051	ऋपभं गाम्, 1373	एन्यः, 1139
ऋतम्, 455, 916, 994, 1414	ऋपभम्, 1114	एमः, 1048
ऋतसत्, 496, 924	ऋपभासः, 1101	एमन्, 961
ऋतसदनी, 455	ऋपभेण गवा, 1111	एमसि, 443
ऋतस्य, 1120	ऋपयः पूर्वे, 1028	एमेनं, 1423
ऋतस्य तन्तुम्, 1409	ऋपिः, 1353, 1437	एवः, 980
ऋतस्य पत्नीम्, 1105	ऋषः, 1377	एवं त्वयि नान्यथा इतः अस्ति, 1473
ऋतस्य पयः, 1384	एकः यासि, 1416	एष्ट्यः, 1052
ऋतस्य प्रयमजाम्, 1409	एकत, 424	एष्टा, 457
ऋतस्य योनौ, 429, 1378	एकत्रिंशता, 979	एहि पु ब्रवाणि ते, 1354
ऋतस्य वाचि स्वाहाकृतम्, 1386	एकधनविदे, 457	
ऋतायते, 953	एकनीडं भवति, 1408	ऐडेन, 984
ऋतायुभ्याम्, 469	एकपर्दा, द्विपदीम्, 479	ऐन्द्रं बलम्, 1064
ऋतावा, 1054	एकम्, 1029	ऐलवृदाः, 1018
ऋतावानम्, 943, 1352	एकया, 977	
ऋतावृधः, 1020, 1092	एकया च दशभिः, 1362	ओकांसि चक्रिरे, 1447
ऋतावृधा, 468	एकविंशत्या, 978	ओजः, 976, 1446
ऋतापाद्, 1051	एकशफम्, 959	ओजः, वीर्यं, सहः, 1366
ऋति, 1397	एकशितिपात् पेल्वः, 1394	ओजसा, 1432
ऋतीपहम्, 1353	एकादशभिः, 978	ओजिष्ठः, 480
ऋतुया, 1152	एकेनाङ्गेन, 1136	ओजिष्ठेभिः, 1096
ऋतुभिः, 968, 1355	एको सम्राट्, 944	ओजो न जूतिर्ऋषभो न भामम्, 1118
ऋतुमतः, 1078	ऐवं तन्तुम्, 997	ओण्योः, 452
ऋतुशः, 958	एतम्, 454	ओतम्, 1435
ऋते आजातम्, 471	एतशस्य न, 1022	ओषन्, 961
ऋतेन सत्यं इन्द्रियम्, 1081	एतशेभिः, 454	ओमासः, 472
ऋत्वियः, 439, 917	एतशः, 909	ओम्, 410, 431, 1476
ऋद्धि, 482	एतावान् अस्य महिमा, 1401	ओषधयः, 1051
ऋधक्, 478, 1431	एदिधिपुः पतिम्, 1397	ओषधीः, 936, 937, 984, 1381, 1441
ऋध्याम्, 993	एधः, 1090	ओषधीनां जनिता, 1030
ऋध्यासम्, 477	एनः, 444	ओषधीनाम्, 1007
ऋन्धन्, 1384	एनम्, 1379	ओषधीपु, 916
ऋभुभाः, 1148	एनसः, 1089	ओहैः, 993
ऋभुभ्यः, 1398	एना, 989, 1028	

औद्भिदम्, 1445	कर्मार, 1396	काम्या, 441, 1127
औद्भिद्यम्, 1048	कल्पन्ताम्, 953	काव्यम्, 981
औपद्रुघाय, 1397	कल्पयस्व, 1129	कारवः, 1363
	कल्पयाति, 1050	कारिम्, 1396
कः, 472, 1087, 1124	कल्पापः, 1394	कारुः, 1445
ककुत्पति पृथिव्याः, 439	कल्याण्यः स्मयमानासः, 1045	कारु, 1385
ककुन्मान्, 485		कारोतरः, 1066
ककुप, 981	कवचम्, 1012	कार्षिः, 465
ककुभम्, 481	कवयः, 935	काव्ययोः, 1426
ककुभाय, 1008	कवपः, 1377	काष्ठाः भिन्दन्, 1045
कक्षम्, 1012	कवप्यः, 1099	काष्ठाम्, 486
कक्षाणाम्, 1007	कवप्यः दुरः, 1094	काष्ठाम्, 1363
कक्षीवान्, 441	कविः, 922, 986, 991, 1474	किः, 949
कक्ष्यप्रा, 479	कविः प्रचेताः, 1384	किं ते इत्या, 1416
कण्टकीकारीम्, 1396	कविक्रतुः, 452	किं त्वः, 1091
कण्वः, 1040	कविम्, 453	किशिलाय, 1014
कदाशन प्रयुच्छति, 476	कविशस्ताः, 1446	कितवः, 1400
कनिक्कदत्, 916, 1431	कवी, 1367, 1372	कितवम्, 1399
कनीनां भगः, 1381	कवे, 428	किम्पूरुषम्, 1399
कन्याः इव वहतुं एतवाः, 1045	कव्यवाहन, 1078	किरिकेभ्यः, 1015
कपर्दिनः, 1003	कव्यवाहनाय, 435	किर्मिरम्, 1400
कपर्दिने, 1014	कव्याः, 1120	किलासम्, 1400
कया, 1452	कशया, 1152	कित्विपम्, 1456
करम्मः, 1068	कश्यप, 447	कीनाश, 1397
करम्म, 444	कस्मै, 946, 1127, 1361	कीनाशाः, 935
करम्मिणम्, 1091	कस्मै देवाय, 1407	कीलालपे, 1102
करिष्या, 1428	कस्य स्वित् धनम्, 1472	कीलालम्, 436, 1100
कर्कन्धूनि, 1068	कां अधुक्षः, 413	कुक्कूनानाम्, 481
कर्ण आगनीगन्ति, 1387	काट्याय, 1012	कुक्कुट, 420
कर्णयोः श्रोत्रं न यशः, 1117	काण्ड, 952	कुचरः, 459, 1059
कर्तुभिः, 474	कामः, 475	कुणारम्, 1058
कर्तार्विततम्, 1418	कामदुघाः, 1021	कुम्भीम्, 1069
कर्मकृतः, 444	कामम्, 1060	कुरुपिशङ्गिला, 1136
कर्मणे, 414	कामया गिरा, 944	कुर्वन् एव इह कर्माणि, 1432
कर्म नरे न लिप्यते, 1473	कामाय, 944	कुलायिनी, 965
	काम्पीलवासिनीम्, 1130	कुलीपयाः, कुलीकयाः, 1140

कुलुङ्ग, 1140	क्रतोः, 993	क्षपः, 992
कुलुञ्जानाम्, 1009	क्रतो स्मर, 1475	क्षयणाय, 1014
कुवलम्, 1068	क्रत्वा, 1426	क्षयद्वीराय, 1016
कुवित्, 498	क्रत्वे दक्षाय, 1436, 1466	क्षयाय, 462, 917
कुष्ठाभ्याम्, 1144	क्रन्दसी, 1407	क्षये, 441, 962
कृष्णान्, 1144	क्रमध्वम्, 1038	क्षामन्, 1022
कृच्छ्रेऽश्रितः, 1390	क्रयाय उपोत्थितः, 483	क्षामा भिन्दन्तः, 1080
कृतम्, 1442, 1476	क्रविषः, 1150	क्षितीनाम्, 988
कृते योनौ, 935	क्रव्यादं अग्निम्, 421, 1451	क्षिपणिः, 486
कृत्तिवासाः, 447	क्रान्तम्, 495	क्षिपणोः, 1044
कृत्याम्, 1450	क्रिवि, 495	क्षियन्तम्, 1058
कृत्तनायतया धावते, 1007	कुङ्, 1081	क्षीरश्रीः, 483
कृपा, 1022	कुष्ठाभ्याम्, 1144	क्षुमा, 493
कृष्णं अस्ति, 998	क्षूर, 425	क्षुत्, 1019
कृष्ण, 427	क्रोडः, 1144	क्षुरभ्रजः, 982
कृष्णम्, 1400, 1419	क्लथन्, 1468	क्षेत्राणां पतये, 1006
कृष्णेन रजसा, 1420, 1442	क्लिबे, 1475	क्षेमः, 1125
कृष्ये, 975	क्लीबः, 1400	क्षेम्यः, 1011
कृत्तिम्, 1017	क्लीबम्, 1396	क्षेत्रजित्याय, 1423
केतपूः, 484, 909	क्लोम, 1084	क्षोणी, 1425
केतवः, 474, 480	क्लोमभिः, 1144	क्षमया वृधानः, 1432
केतुं अकेतवे पेशो पेशसे, 1386	क्वयिः, 1140	खम्, 1476
केतुना, 1459, 1463	क्षत्तारम्, 1397	खलतिम्, 1400
केतुमत्, 1393	क्षत्तृभ्यः, 1010	खत्याय 1011
केतुम्, 1037	क्षत्रं द्रविणम्, 493	गणः, 1009
केसराणि, 1085	क्षत्रमृत्, 1357	गणान्, 466
कैवर्तम्, 1398	क्षत्रम्, 491, 969, 1051, 1062, 1086, 1109, 1153, 1157, 1373, 1375, 1410	गन्तोः, 1148
कोशाभ्याम्, 1470	क्षत्रवनि, 422	गन्धर्वः, 484, 909, 1051
क्रतवे, 446	क्षत्रस्य योनिः, 497	गन्धर्व, 428, 1379, 1396
क्रतुः, 487, 976, 1466	क्षत्राय, 1395	गन्धर्वाः, 485, 940
क्रतुदक्षाभ्याम्, 472	क्षत्रिया, 451	गभस्ति, 470
क्रतुम्, 454, 486, 942, 993	क्षत्रे, 1088	गभीराः, 1390
क्रतून् क्रत्वा, 1072	क्षत्रेण स्वायुः संरभस्व, 1357	गयस्कानः, 455
		गर्तम्, 494

गर्भः, 976	गिरा, 1427	गोमन्तम्, 1416
गर्भ आधत्त, 436	गिरा ईडेन्यः, 991	गोमान्, 1352
गर्भधम्, 1131	गिरिशि, 1001	गोलसिका, 1140
गर्भम्, 956, 1085, 1361	गिरिशन्त, 1000	गोवित्, 1032
गर्भो देवानाम्, 1457	गिरिष्ठाः, 1059	गोव्यच्छम्, 1399
गवय, 960	गिर्वणः, 460	गोपादः, 1140
गवां त्वचि, 1083	गिर्वणसे, 1439	गोषु, 941
गवि, 1044	गीः, 444	गोष्ठानम्, 425
गविष्ठौ, 1424, 1441	गुदाः, 1084	गौपत्यम्, 918
गविष्ठिरः, 987	गुल्मान्, 1145	गौपत्येन, 441
गव्यं अश्व्यम्, 1361	गुहा, 485, 925	गौरं आरण्यम्, 960
गव्य, 1128	गुहा निहितम्, 1408	ग्नाः, 1421
गव्यम्, 1451	गुहा हितम्, 988	ग्नावः, 1355
गव्यूतिम्, 1106	गुह्येन व्रतेन, 1379	ग्रसिष्ठ, 1381
गहनम्, 482	गृणीहि, 1355	ग्रहम्, 1465
गाः, 916, 1441	गृणे, 1430	ग्रहाः, 484
गां अश्वम्, 1363	गृत्सः, 1009	ग्रहाम्याम्, 1084, 1085
गातुः, 433, 478	गृध्नुः, 1152	ग्रह्यः, 452
गातुविद्, 433	गृध्णानाः, 995	ग्रामे, 1016
गात्, 1423	गृहपतिम्, 1373	ग्रावम्यः, 1462
गात्राणि शम्यति, 1134	गोः, 930, 1135	ग्रावा, 420
गात्रादग्निना पच्यमानात्, 1150	गोजीरया, 1123	ग्रावाणः, 465, 1147, 1440
गाम्, 958, 1451	गोत्रभित्, 1093	ग्रावा पृथुबुध्, 419
गायत्र, 910	गोत्रभिदम्, 1032	ग्लाविनम्, 1399
गायत्र, बृहत्, रयन्तर, वामदेव्य, यज्ञायज्ञिय, 922	गोत्राणि, 1032	ग्लौभिः, 1145
गायत्री, त्रिष्टुप्, अनुष्टुप्, 455	गोधूमैः, 1084	घनाघनः, 1030
गायत्रेण, 435	गोधूमैः कुवलैः, 1110	घर्मः, 483, 1058, 1098, 1468
गायत्रेण छन्दसा, 425	गोपतिः, 412	घर्म, 412, 424, 1458, 1463, 1464
गार्हपत्यः, 1066	गोपाः, 1002, 1037	घर्मम्, 485, 1035
गावः, 954	गोपाम्, 441, 1458	घर्मस्य मघोः, 1461
गावो न, 1414	गोभिः, 477, 1392	घर्माय दीव, 1459
गिरः, 460, 961, 982, 1429	गोभिः सन्नद्धः, 1392	घा, 472
	गोभिः सन्नद्धा, 1391	घासे अज्ञाणाम्, 1114
	गोभिर्न, 1100	
	गोमतः, 991	
	गोमते, 1352	
	गोमन्तं व्रजम्, 927	

घृणिः, 1449	चतुष्टोमः, 977	चित्र, 1363
घृणेन, 1022	चतुष्पदे, 920	चित्रमानो, 1103
घृतं नम्रमाने, 1026	चतुस्त्रिंशत्, 1152	चित्रम्, 1443
घृत, 1445	चत्ताय, 482	चित्रथवस्तम्, 989
घृतप्रतीकः, 988, 1451	चप्यम्, 1084	चित्रस्य, 1395
घृतपुपा, 1096	चमू, 480	चित्राणि, 1145
घृतम्, 1042	चमूसुतम्, 480	चित्रावसो, 440
घृतयोनिः, 1451	चस्वि, 1102	चित्रोत्तयः, 942
घृतवती, 965, 967, 1445	चर्मन्मम्, 1398	चिश्चा कृणोति, 1388
घृतथियम्, 1368	चर्षणीसहां ओजिष्ठः, 1366	चीयमानः, 959
घृतस्य, 994	चपालम्, 1150	चेकितानः, 996
घृतस्य धाराः पतन्ति, 1044	चनः, 476	चेतः, 1434
घृताचीः, 1037	चनोहितः, 1123, 1427, 1432	चेतन्ती सुभतीनाम्, 1103
घृताची, 429, 432	चन्द्रदक्षिणाः, 475	चेतिष्ठः, 1359
घृताचीं धियम्, 1422	चन्द्रमस्, 1405	चेतिष्ठम्, 990
घृतेन, 1378	चन्द्रम्, 451, 941	चेत्ता, 1122
घृतैः, 1106, 1411	चन्द्राः, 940	चेत्तारम्, 1445
घोर आसनि, 933	चन्द्रा, 452	चोदना, 1378
घोराय, 436	चन्द्राग्राः, 1444	छदिः, 460, 983
घोपाय, 492, 1399	चन्द्राणि, 453	छन्ति, 1380
चकृमा, 1076	चन्द्री, 1093	छन्दः, 969, 980
चक्षसे, 917	चन्द्री रयः, 1111	छन्दसा, 1081
चक्षाथाम्, 494	चरकाचार्यम्, 1399	छन्दस्, 1403
चक्षुः, 964, 1374, 1452	चरुणाम्, 1151	छागः, 1149
चक्षुः, श्रोत्रं, वाचम्, 972	चर्षणिप्रा, 474	छागम्, 1113
चक्षुः, 474	चर्षणीनाम्, 1030	छाया, 460
चक्षुर्देवानां उत मर्त्यानाम्, 1039	चाण्डाल, 1400	छिद्रम्, 1452
चक्षुषः, 1056	चाषान्, 1144	छिद्राणि पृणातु, 1135
चक्षुषः पिता, 1026	चिकित्त्वान्, 470, 915, 1383, 1438	जक्षिवांसः, 478
चक्षुषे, 423	चितानाः, 490	जगत्, 1001, 1040, 1393, 1471
चतुःशृङ्गः गौरः, 1043	चित्, 451	जगत्यः, 424
चतुःस्त्रिंशत्, 1464	चित्तम्, 1088	जगत्याम्, 1472
चतुरः पदः, 1131	चित्तिम्, 1040	जघनान्, 1391
	चित्पतिः, 448	

जघन्याय, 1011	जविष्ठम्, 1435	जीवातवे, 1058
जघ्निः, 1151	जागतेन, 425	जीवाय, 436
जङ्घा, 1088	जागतेन छन्दसा, 434	जुम्बकाय, 1145
जज्ञानम्, 945, 957	जागृवि, 482, 487,	जुषध्वम्, 1076
जतूः, 1140	1112	जुपन्त, 1421
जत्रवः, 1144	जातः गर्भे अन्तः उ,	जुष्टतमम्, 415, 484
जनयः, 1094, 1384	1406	जुष्टम्, 1121
जनयत्यै, 424	जातः जनिष्यमाणः,	जुहू, उपभृत्, धृवा, 429
जनराद्, 459	1407	जुहोमि, 1040
जनस्य गोपाः, 987	जातम्, 1148	जूः, 450
जनानां राधः, 990	जातम् 1427	जूतिः, 431, 1112
जनाय, 952, 960	जातवेदः, 942, 1116,	जूतिम्, 957
जनिता, 1056	1376	जेत्वानि, 1392
जनिता, कुम्भः, 1084	जातवेदसम्, 994	जेन्यावसू, 1431
जनितारम्, 961	जातवेदसौ, 932	जेमा, 1047
जनित्रम्, 456, 1083	जातवेदस्, 437	जेहमानम्, 1380
जनित्रम्, 1148	जातवेदा, 1357	जैत्राय, 1446
जनित्वैः, 926	जातान् अजातान्, 979	जोपत्, 481
जनिभिः, 1355	जाते जनमाने, 1419	जोपम्, 432
जन्तवः, 989	जातेन, 926	जोष्ट्री, 1117, 1374
जन्मना, 1082	जानराज्याय, 489	जोष्ट्री देवी, 1369
जन्मन् देवानाम्, 931	जामिं अजामिमम्, 949	जोष्ट्रे, 1036
जरायुणा, 1082	जाम्बीलेन, 1143	ज्या, 1387
जरितारः, 1028, 1414	जास्यत्यम्, 1412	ज्याम्, 1003
जमदग्निः, 964	जिघर्षि, 913	ज्यायाः हति
जमदग्नि, 447	जिघांसद्भ्यः, 1008	परिबाधमानः, 1391
जम्भकम्, 1399	जिन्न, 953, 1070	ज्येष्ठतातिम्, 469
जयतां घोषः, 1033	जिष्णुना, 1031	ज्येष्ठ्याय, 489, 953
जयन्तं ता अनुमदेम,	जिह्वया, 1021	ज्योक्, 446
1440	जिह्वया वावदत्, 1432	ज्योक् ते संदृशि
जरदग्निः, 1446	जिह्वा, 950	जीन्यामम्, 1454
जरा, 1047	जिह्वा देवानाम्, 1042	ज्याति, 956, 1046,
जरायु, 470, 492	जीमूतस्य प्रतीकम्, 1387	1111
जरितृणाम्, 1364	जीरदानुम्, 1445	ज्याति यच्छ, 971
जर्भुगणः, 914	जीवं त्रातम्, 446	ज्योतिर्मै यच्छ, 972
जह्मपाणः, 462	जीवदानु, 426	ज्योतिषम्यतिम्, 1352
जन्म्या अमृतम्, 1029	जीवाः जीवेपु मामका,	
	1073	

ज्योतिषां ज्योतिः, 1434	तप्तो वोचे, 1416	तस्ये त, 1410
ज्योतिषा ज्योतिः सप्त, 1463	तन्मे अराधि, 435	ता आपः, 1406
ज्योतिषा वाधते तमः, 1432	तन्मे मनः शिव संकल्पमस्तु, 1434	ता उभौ, 1131
ज्योतिषि, 961	तन्त्रः, 959, 1073	ताडि, 1059
णः, 1436	तन्त्रं वृधानः, 1025	ताम्रः, 1001, 1013
	तन्त्रम्, 1078	ताराय, 1013
	तन्त्रा, 966	तारिषत्, 1133
	तन्त्रे वयाम्, 1445	तार्क्ष्यः अरिष्टनेमिः, 1147
तक्षति, 1150	तन्त्रो यन्त्रम्, 450	तिग्मजम्भ, 991
तक्षाणम्, 1396	तपः, 976	तिग्मतेजः, 933
तच्छक्रेयम्, 414	तपः, तपस्यः, 997	तिग्मतेजाः, 425
ततृषाणः, 1022	तपसा, 422, 924	तिग्महेते, 949
तत् इत् आस, 1428	तपसे, 1395, 1396, 1457	तिवृत्तान्, 1416
तत्र गच्छ, 954	तपिष्ठैः, 948	तिरः, 1429
तत्र जायतः, 1447	तपोजाः, 1458	तिरश्चीनः, 1426
तदपश्यत् तदभवत् तदासीत्, 1409	तमसः, 937	तिष्ठत्, 1474
तदेवाग्निः, 1405	तमसः उत् अगन्म, 1090	तिसृभिः, 977
तद् अशकम्, 435	तमसः परस्तात् 1404	तिसृभिः, त्रिंशता च, 1362
तनयं च जित्वा, 1447	तरणिः, 1418	तिस्रस्त्रेधा, 1099
तनये, 1005, 1437	तरुणेन कुमारेण, 1369	तिष्ठो देवता, 1082
तना, 1062	तलत्रम्, 1400	तिष्ठो देवी, 1095, 1112, 1117, 1360, 1367, 1372
तनुषु मनः त्रिभ्रतः, 446	तव ब्रते, 1437	तीर्थेभ्यः, 1398
तनूः, 1000	तव शृंगाणि, 1382	तीन्नाः समदः, 1387
तनूकृद्भ्यः, 462	तवसा, 1059	तीन्नाम्, 1061
तनूनपात्, 1093, 1167, 1110, 1359, 1366	तवमे, 1016	तुचे, 1432
तनूनप्रे, 456	तवस्तग्म्, 911	तुभ्य इत्, 1429
तनूपा, 1098	तविपीः, 1096	तुभ्य, 461, 474
तनूपुः, 941	तमग्म्, 1083	तुरः, 442
तन्तवः, 483	तम्करः, 933	तुरयन्तम्, 1425
तन्तुं तनम्, 1094	तम्कर, 1008	तुरश्चित्, 1444
तन्तुना, 984	तम्कगन्, 920	तुगापाटु, 496, 1095
तन्त्रम्, 1082	तस्माद् यज्ञात् सर्वहुतः 1402	तृतीयः, 1108
तन्त्रायिणे, 1462	तस्मिन् अपो मार्तारिश्वा दधाति, 1474	तृतीयम्, 1360
तन्द्रम्, 983		

तुगीपाय, 1125
 तुगीयो यज्ञः, 1036
 तुर्यवाट्, 970, 1107
 तुर्यवाहम्, 1371
 तूर्वाणि, 1096
 तृविक्षयाम्, 1105
 तृविजातः, 1446
 तृविनृम्य, 470
 तृणवधम्, 1399
 तूतुजानः, 1103
 तूपरः, 1138
 तूयम्, 1385
 तूर्णितम्, 948
 तूर्वन्, 1022
 तृहतीभ्यः, 1009
 तृतीयाः, 1089
 तृतीये धामन्, 1408
 तृम्पन्तु, 470
 तृर्ष्वा प्रसितिम्, 947
 ते, 442, 998, 1092
 ते अभन्, 1079
 ते उपमत्ता, 1356
 तेजम्, 426
 तेजः, 984, 1062, 1086,
 1412
 तेज इन्द्रियम्, 1110
 तेजम् 985
 तेजो न चक्षुः, 1116
 तेजोर्जस शुक्रं अमृतम्,
 1120
 तेदनीम्, 1142
 तेन त्यक्तेन, 1472
 ते ब्रह्माणः, 1356
 ते वत्स, 944
 नेषाम्, 1027
 ते मघ्नते, 1351
 नावम्, 961

तोके, 1005
 तोक्म, 1065, 1083
 तोतो रायः, 452
 त्मना, 961, 1360
 त्मन्या, 1095, 1379,
 1386
 त्यत्, 1466
 त्वम्, 474
 त्रय एकादश, 1088
 त्रयस्त्रिंशता, 979
 त्रयोदशभिः, 978
 त्रयोविंशत्या, 978
 त्रिंशत् पदानि अक्रमीत्,
 1432
 त्रिककुप्, 981
 त्रितः, 1379, 1435
 त्रित, 424
 त्रिधा, 1044
 त्रिधातवः, 1112, 1367
 त्रिधातुः, 1058
 त्रिवन्धुरः, 1370
 त्रिभिः एकादशे, 1445
 त्रिभिः त्रिंशता देवैः,
 1092
 त्रियुगं पुरा, 937
 त्रिवत्स, 970, 1107,
 त्रिवत्सम्, 1371
 त्रिवन्धुः, 1370
 त्रिवन्धुः, 980
 त्रिवृत्, 975, 985
 त्रिशुक्, 1466
 त्रिषु पदेषु इष्टः, 1135
 त्रिष्ठिनम्, 1398
 त्रीणि धन्व, 1441
 त्रीणि ज्योतीर्षि, 1407
 त्रीणि पदानि, 1408
 त्रीणि पदा विचक्रमे,
 1444

त्रीणि बन्धनानि, 1380
 त्रीणि शता त्रीसहस्राणि
 त्रिंशच्च नव च,
 1411
 त्रीन् समुद्रान्, 954
 त्रेताये, 1399
 त्रेधा त्रयाणि, 925
 त्रेष्टुभेन, 425, 435
 त्र्यम्बकम्, 446, 447
 त्र्यविः, 970, 1139
 त्र्यविम्, 1370
 त्र्यायुषम्, 447
 त्वक्, 419, 475
 त्वचम्, 960
 त्वष्टा, 434, 465, 485,
 1095, 1360, 1367,
 1372, 1404।
 त्वष्टारम्, 1355
 त्वष्टुः, 960
 त्वष्टुः अश्विन्य, 1152
 त्वष्टुर्जामातः, 1362
 त्वष्टुर्वन्त्रीम्, 958
 त्वष्टुमन्तः, 1459
 त्वष्ट्रा, 477
 त्वा, 416, 950, 975
 त्वा आवर्तयामसि, 1058
 त्वायवः, 1103
 त्वावान्, 1428
 त्वा सपेम, 1459
 त्विषः संवृक्, 1466
 त्विषः, 492
 त्विषिम्, 1374
 त्विषीमते, 1095
 त्वेषः, 915
 त्वेषं तमः, 1443
 त्वेषं वचः, 457

त्वेषनृणाः, 1428
त्वेषस्य, 1016
त्सर, 936

दंसनाभिः, 498
दंसोभिः, 937
दक्षः, 993, 1047
दक्ष, 1147
दक्षकृतवः, 450
दक्षपिता, 966
दक्षम्, 1361, 1466
दक्षसे, 446, 1364
दक्षिणः, 485
दक्षिणसद्, 1461
दक्षिणा, 451, 1057,
1069
दक्षिणा श्रद्धाम्, 1069
दक्षैः, 966
दत्तम्, 1057
दद्विरे, 1426
दधनत्, 1424
दधन्वान्, 1062
दधातु, 1452
दधासि, 941
दधिक्रा, 486
दधिक्रावा, 1444
दधिक्राणाः, 1133
दध्यङ्, 915
दध, 1028
दन्दशूकाः, 493
दमां अरित्राः, 1410
दमे, 441, 478
दयन्त गोनाम्, 1413
दरिद्र, 1016
दर्भ, 1057
दर्मा, 483
दर्वि, 445

दर्शतम्, 1463
दर्शतस्य, 942
दर्शति, 1332
दर्पीष्ट, 483
दविद्युतत्, 996
दश, 1019
दशमया, 497
दशवीरम्, 1074
दस्मम्, 1353
दस्त्रा, 1423, 1442
दाक्षायणम्, 1446
दात्यौहान्, 1140
दात्रे वोचः, 466
दान्ति, 498
दापयति, 487
दाम, 1150
दामानम्, 1422
दावपम्, 1399
दाशुपः, 961
दाशुपे, 941, 1383
दाश्वांसः, 473
दाश्वांसम्, 1361
दासः, 1429
दास्वन्तम्, 994
दिक्, 1467
दिति, 494
दित्यवाद्, 970
दित्यवाहम्, 1370
दिद्यून् अति, 494
दिद्यो, 433
दिवः, 1392
दिवः रोचने तृतीये पृष्ठे,
995
दिवः संस्पृशः, 1457
दिवः सदांसि, 1443
दिवः सुनु, 464
दिवः स्कम्भनी, 423

दिवं अस्पृक्षत्, 1369
दिवं व्यानद्, 940
दिवं अभिवभूव, 1463
दिवा पतयते, 1126
दिवा सायम्, 1099
दिवि, 1431, 1461
दिवि पृष्टः, 1432
दिवि सद् भूमि आददे,
1354
दिविस्पृशं यज्ञम्, 1430
दिवा धर्ता, 1458
दिवो मध्ये, 1037
दिवो वर्धन्, 1365
दिच्यं अजम्, 1382
दिच्यानि धाम, 996
दिच्या शुक्, 1463
दिच्यासो अत्याः, 1382
दिच्ये, 1360
दिच्ये योषणे, 1385
दिशः, 1018
दिशन्ता, 1385
दिशां पतये, 1005
दिशां विष्टम्भनीम्, 967
दिशीमहि, 445
दीक्षा, 1069
दीदाय, 927
दीदिवः, 1021
दीदिवम्, 441
दीदिहि, 991
दीधानः, 1039
दीधरत्, 482
दीधितिम्, 1080
दीर्घा प्रसितिम्, 423
दुशंसः, 1102
दुघे, 1374
दुघे मुदुघे, 1117
दृच्छना, 1393

दुच्छुनाम्, 1072, 1451	देवः सविता, 1420	देवहूः, 1038
दुदुभन्, 1417	देवं वर्हिः, 1370, 1374	देवहूतमम्, 415
दुद्रवत्, 990	देवं सुदेवं वर्हिः, 1116	देवहूतमान्, 955
दुन्दुभिः, 1012, 1392	देव, 1063	देवहेडनम्, 1089
दुरः, 1111	देवकामम्, 1378	देवाः, 995, 1023,
दुरः दिशः, 1099	देवजनाः, 1072	1409, 1456, 1473
दुरघ्न्याः, 433	देवजातस्य, 1148	देवाच्या कृपा, 994
दुरिता, 1357	देवजाताय केतवे, 455	देवानां उत्तमं यशः, 1372
दुरितानि, 1395	देवजामिभ्यः, 1140	देवानां देवम्, 1094
दुरिष्टिः, 433	देवताः, 1063	देवानां पत्नीः, 1355
दुरोणसत्, 496, 924	देवता, 973	देवानां पत्नीभ्यः, 1139
दुरोणे, 1361, 1383,	देवताम्, 961	देवानां पत्न्यः, 1134
1426	देवभक्तम्, 926	देवानां हृदयेभ्यः, 1015
दुरो वि वार, 1093	देवत्रा, 1079	देवानाम्, 1376
दुर्मर्षम्, 921	देव दीघत्, 1072	देवान्, 423
दुर्मतिम्, 1035	देवत्वम्, 1418	देवान् उप अगाः, 462
दुर्याः, 417	देवद्रीचा, 1383	देवायुवं वाचम्, 1458
दुर्यान्, 455	देवपीयवः, 1448	देवाय्यम्, 471, 910
दुवस्यत्, 437	देवयजं अग्निम्, 421	देवास्तः, 448
दुवस्यद्भ्यः, 489	देवयजनं पृथिव्याः, 448	देवि, 452
दुवस्वान्, 1053	देवयजनम्, 427	देवीः, 1094
दुश्च्यवनेन, 1031	देवयजनि, 438	देवीः आपः, 448
दूडमः, 4 2	देवयजनी, 425	देवी देवम्, 1374
दूतः, 1123	देवयजने पृथिव्याः, 1456	देवीद्वारः, 1359
दूत्यम्, 430	देवयज्यायै, 418, 462	देवी सूनृता, 1456
दूरं उदैति, 1434	देवयताम्, 1039	देवेन मनसा, 1441
दूरात् आसात्, 1096	देवयन्तः, 1447	देवेन सवित्रा सजूः, 439
दूरात् दवीयः, 1393	देवयानान् पयः, 1376	देवेभिर्युक्तम्, 1377
दूरोहणम्, 983	देवयानैः पथिभिः, 1057	देवेभ्यः, 427, 429
दूषिकाभिः, 1145	देवयुम्, 418	देवेभ्यश्च पितृभ्यः, 1079
दृंह मा, 1454	देववीतम्, 1463	देवेषु देवः, 1359
दृंहस्व, 413	देववीतये, 420, 1123	देवेषु नय स्वः गन्तवे,
दृढा, 1363	देवश्रीः, 1036	997
दृते, 1454	देवश्रुत्, 1458	देवेषु सुम्नया, 935
दृवा, 493	देवस्य त्वा सवितुः प्रसने,	देवैः, 444, 968, 1028
देवः, 411, 994, 1386,	1455	देवी, 1447
1406, 1432	देवहितम्, 1147, 1455	देष्म, 436

देवीर्निशः, 1369	द्युम्नेन, 494	धनुष्टवम्, 1004
देव्या अध्वर्यवः, 1135	द्योः उपस्थे, 1419	धन्वनो हेतिः, 1004
देव्याय कर्मणे, 418	द्योः, 412, 954, 1128	धन्वन्, 1387
देव्या होतारा, 1108,	द्यौः उग्रा, 1407	धन्वानि अत्र तन्मसि,
1360, 1367	द्रप्सः, 425, 472, 946,	1017
देव्या होतारा	967	धन्वायिभ्यः, 1009
भिपजाश्विना, 1111	द्रविणम्, 1024	धय, 1041
देव्यो जनः, 446	द्रविणस्युः, 1411	धरित्री, 975
देव्यो अध्वर्यु, 1418	द्रविणा इह आगमे,	धरुणः, 482, 925
दोभ्याम्, 1143	1055	धरुणम्, 422
दोषावस्ताः दिवे दिवे,	द्रविणोदाः, 922, 1355	धरुणा, 955, 976
441	द्रविणोदा, 913	धरुणा, धर्त्री, धरणी,
दोहः, 483	द्रापे, 1016	974
दोहम्, 1466	द्रुपदात्, 1090	धर्त्रम्, 422, 976
दौर्बल्येन, 1470	द्रुणानः, 948	धर्त्रे, 1035
द्यां ऋणोति, 1442	द्रोण कलश, 1069	धर्म, 1462
द्यां पृथिवी और्णोत्,	द्रोणे, 1356	धर्मणस्पतिः, 497
1024	द्रवन्नः, 919	धर्मणा, 460, 1464
द्याम्, 1106	द्रापर, 1399	धर्मपतीनाम्, 489
द्यावाक्षामा, 922	द्वा यन्तारा, 1152	धर्मम्, 478
द्यावा पृथिवी अन्तरिक्षं	द्वारः, 1366	धर्मणम्, 1435
च, 971	द्वार्यः, 1397	धातवे अकः, 1460
द्यावा पृथिवी आततन्य,	द्वित, 424	धाता विधाता, 1027
1076	द्वितीयाः, 1089	धातुः, 1457
द्युतद्यामा 1422	द्विपदा, 1134	धातृभिः, 439
द्युतानः, 460	द्विपदे, 1453	धानावन्तम्, 1091
द्युभिः, 914	द्वाभ्यां च विंशती च,	धान्यम्, 423
द्युभिः अक्तुभिः, 1443	1362	धापयेते, 1411
द्युमत्तमा, 1359	द्विपादं पशुम्, 959	धाम, 1042
द्युम्नं अभि सह आयच्छस्व,	द्विवर्हा, 474	धामच्छद्, 1060
443	द्विपः परि वृणात्त, 453	धामन्, 1045
द्युम्न, 443	द्वेपः, 1097	धामानि, 455, 1027
द्युम्नम्, 449, 919,	द्वेपांसि, 928, 1104	धाम्ना पत्यमानाः, 1360
1060, 1354	धक्षि, 949	धाव्या, 1068
द्युमिनीः, 492	धत्त, 1074	धारया, 1357
द्युम्नी, 1433	धनसाती, 1050	धिष्मात्, 920
द्युम्ने, 955	धनिष्ठा, 1424	धियाः, 1103

धियञ्जिन्वम्, 1147	धेनुं इव आयतीम्, 986	नमुचि, 1070
धियन्धा, 1384	धेनुम्, 1372	नमुचः, 494, 1099
धियम्, 1417	धुवः, 412, 459, 461	नमुचौ असुरे, 498
धिया, 508	धुवसदम्, 484	नमोभिः, 1042, 1070
धियावसुः, 1103	धुवा, 950, 955	नमोवाके, 478
धियेशितः, 1103	धुवक्षितिः, 965	नरन्धिपाय, 1125
धियेपिता, 472	धुवयोनिः, 965	नरा, 1101
धियो जोष्टारम्, 1368	धुवेण धर्मणा, 428	नराशंसः, 1093, 1370,
धिपणाः, 465	ध्वजेपु, 1033	1375
धिपणा, 1361, 1471	नः अभयं कृष्णहि, 473	नराशंसः त्रिवरूयः, 1117
धिषणे, 466	नः मघवा भव, 1076	नराशंसम्, 1110
धिष्याः, 930	न, 1059, 1085, 1113,	नरिष्ठा, 1396
धीः, 451	1116, 1367	नरे त्रिथुताय, 1439
धीतिभिः, 942	नक्तं दिवा, 1111	नर्माय, 1396
धीभिः, 1414	नक्तोपासा, 1372	नर्यः, 1062
धीराः, 1076	नक्षत्राणि, 1405	नर्य, 442
धीराणाम्, 1475	नक्षत्राणि, 1405	नर्यम्, 1431, 1456
धुश्च, 480, 483	नग्नहुः, 1065, 1083	नर्यापसम्, 1366
धुङ्क्षा, 1140	नग्नहुम्, 1098, 1110	नवम्वाः, 1075
धुनिम्, 469	न जातो न जायमानः,	नवदशभिः, 978
धुर्यो, 432	1428	नवभिः, 978
धूः, 415	नड्वलाम्यः, 1398	नवविंशत्या, 979
धूर्वन्ताम्, 415	न दर्शतः, 1465	न विचिकित्सति, 1474
धूलिः, 1014	नदीभ्यः, 1396	न विदाय, 1029
धृतव्रतः, 1087	न परिजग्रभत्, 1406	नविष्ठया मती, 445
धृतव्रतौ, 493	न परिवभूव, 495	नव्यसे, 988
धृतिः, 1124, 1434	न पवते, 1023	नव्यसे सुविताय, 1464
धृष्टिः, 421	नपातम्, 1077	नशते, 1428
धृष्णवे, 1004	नपात्, 465, 1119	न संनशे, 1129
धृष्णुना, 1031	नम, नमस्य, 971	नसन्त, 1045
धृष्णू, 1127	नमस्, 457	नसि, 1116
धेनवः, 992, 1353	नमस्वान्, 1053	नस्यानि, 1085
धेनाः, 956	नमः, 432, 947, 1000,	नाकः, 976, 1407
धेना आविः अकृणोत्,	1071, 1079	नाकम्, 486, 913, 1054
1416	नमसा, 987, 989,	नाके, 995
धेनुः 970, 1108	1060, 1113, 1359	नायितात्, 457
धेनुः सगम्यती, 1098	नमुचिः 1100	नानदत्, 916

नाना, 1063
 नाभा पृथिव्याः, 919
 नाभिः, 1084, 1086,
 1392
 नाभिम्, 957
 नाभौ, 1029
 नाभौ पृथिव्याः, 1365
 नाभ्यै, 1467
 नामधा, 1027
 नाराशंसः, 1359
 नाराशंसे, 1078
 नाराशंसेन, 445
 नारिरसि, 1455
 नारी, 910
 नार्यसि, 459
 नावः, 495
 नाष्ट्राभ्यः, 1457
 नासत्या, 1101, 1102,
 1423
 निः पिपृता, 1420
 नि ओपतात्, 949
 निकामे निकामे, 1125
 निकायः, 982
 निकाणि, 1357
 निग्राभम्, 1038
 निग्राभेण, 1038
 निग्राभ्यः, 466
 निचाय्य, 907
 निचुम्पुण, 444, 1089
 निचेरुः, 444, 1008,
 1089
 निजुरः, 1421
 निधिः, 1465
 निधिपा, 477
 निधिषु, 1077
 निधीमहि, 1080
 निपक्षति, 1143

निपुः, 436
 निभूयपाय, 1125
 निनिषा, 1127
 निमपाः, 1406
 नियच्छ, 1458
 नियासत्, 1023
 नियुतः, 468, 1426
 नियुताम्, 1361
 नियुद्धिः, 950, 1361
 नियुद्धिः शिवाभिः, 1362
 नियुनज्मि, 464
 निरमन्यत, 915
 नि रिहन्ति, 1428
 निश्चति, 933
 निश्चतिम्, 1142
 निश्चते, 488
 निश्चत्यै, 1398
 निर्जर्जल्येत, 1142
 निर्णिजा, 1148
 निवाधेन, 1142
 निर्भक्तः, 434
 निर्मुच्ये, 462
 निर्वर्तयामि, 447
 निर्वादिष्टम्, 458
 निर्हर, 1151
 निवपन्तु, 1017
 निवृत्तस्व, 480
 निचिद्, 1068
 निवेशनः, 934
 निवेशनम्, 1021
 निवेशनी, 1452
 निवेशयन्, 1420
 निवेण्याय, 1014
 निवेण्यम्, 1142
 निव्याधिने, 1007
 निशीर्य, 1004
 निपङ्गधि, 1003

निषद्वरम्, 1366
 निषसाद, 497, 1087
 निष्कृत्यै, 1471
 निष्टतक्षुः, 1025
 निष्टनिहि, 1393
 निष्टतम्, 415
 निष्ट्यः, 459
 नि सदः, 956
 निसरम्, 1397
 निहः, 1357
 निहाकया, 939
 निहारम्, 445
 निह्वये, 1443
 नीप्याय, 1012
 नीलग्रीवः, 1002
 नीलङ्गु, 1140
 नीविः, 449
 नीहारेण प्रावृताः, 1029
 नृचक्षसम्, 1395
 नृचक्षाः, 925
 नृतमाः, 1412
 नृत्ताय, 1399
 नृपतिम्, 1412
 नृपाय्यम्, 1102
 नृमणाः, 925, 1124
 नृम्णम्, 1415
 नृम्णानि, 1462
 नृवत्, 474
 नृवाहता, 1127
 नृषत्, 496, 924
 नृषदे, 1022
 नेता, 1032
 नेदिष्ठः, 1105
 नेनीयते, 1435
 नेषि, 1075
 नेष्ट, 1355
 नेष्ट्रात्, 1355

नो नरः, 1393	पतत्रिणो, 1054	पयसः रेतः, 1466
नोनुमः, 1362	पतत्रैः, 1024	पयसा, 936, 1095
नो हिनु, 1436	पतयन्तम्, 1380	पयस्वती, 1094
न्यग्रोधः, 1128	पतयिष्णु, 1382	पयस्वान्, 1090
न्यङ्कु, 1140	पतिः प्रजानाम्, 1458	पयांसि, 943
न्यसीदत्, 1024	पतिम्, 1374	परः, 1102
पंक्तिराधसम्, 1431,	पतिवेदनम्, 447	परः श्वा, 1121
1456	पतेम, 1054	पर, 462, 466
पत्नीः, 1118, 1370	पत्तीनाम्, 1007	परमं पदम्, 463
पक्षतिः, 1143	पत्नी, 1085	परमं सधस्यम्, 1383
पक्षोभिः, 1377	पत्नीभिः, पुत्रैः, भ्रातृभिः,	परमा, 1439
पक्षौ, 1054	हिरण्यैः, 995	परमे जन्मन्, 1040
पक्ष्माणि, 1142	पत्नीवतः, 477	परमेण धाम्ना, 413
पषत, 1119	पत्नीशालम्, 1066	परमेण पशुना, 453
पच्यते मधु, 1118	पत्नीसंयाज, 1069	परमे वृक्षे, 1017
पङ्गः, 1421	पत्नन्, 481	परमे व्योमन्, 957,
पञ्च, 416	पत्येते, 483	1056
पञ्चजनाः, 925	पत्वा, 916	परमेष्ठी, 969
पञ्चदशभिः, 978	पया मधुमता, 1110	परम्, 495
पञ्चदश, सप्तदश, 975	पयिभिः, 1098	परस्तात्, 930
पञ्च दिशः, 488, 1035	पयीनाम्, 935, 1006	परस्पाय, 1464
पञ्चधा, 1437	पये, 1055	परस्याः, 919
पञ्च नद्यः, 1437	पयो देवयानान् कृणुध्वम्,	परादानम्, 1057
पञ्चभिः, 977	996	परापुरः, 436
पञ्चविंशत्या, 978	पदज्ञा, 1439	परावतः, 1050
पञ्चसु, 1136	पदपंक्तिः, 981	परावतः परस्या, 1059
पञ्चात्रिः, 970	पदम्, 1122	परावप, 1003
पञ्चात्रिम्, 1331	पद्धतीभ्यः पूर्वांगात्,	परासुव, 1395
पङ्क्तीशम्, 1151	1432	परि इत्वा, 1409
पङ्क्तीशात्, 939	पनन्त, 1416	परिगृहीतम्, 1434
पणिः, 1448	पनया, 1079	परिचरः, 1008
पणिभिः, 431, 1043	पनस्यते, 1419	परि दीया, 1031
पतङ्ग, 439	पनायत, 1388	परिधयः, 1404
पतङ्गान्, 948	पपिवांसः, 478	परिधि, 428
पतत्रि, 1380	पप्रित्तमम्, 415	परिधिना, 1057
पतत्रिणी, 939	पयः, 1050	परिधम्, 1450
	पयः, अभुन मधु, 1081	परिधीन्, 1076

परिधेयाः, 432	पर्णपदाय, 1015	पांमु, 1014
परिपतिम्, 1444	पर्यायिणीम्, 1398	पांसुरे, 458
परिपन्थिनः, 454	पर्यूहामि, 460	पाकार, 940
परिपरिणः, 454	पर्वतस्य, 495	पाजः, 947, 1438
परिल्लवेभ्यः, 1126	पर्वती धिपणा, 423	पाजसा, 917
परिभुज, 1004	पर्वभिः, 958	पाजस्यम्, 1144
परिभूः, 981, 1475	पलक्षी, 1138	पाञ्चजन्यः, 1058, 1353
परिभूः अस्तु, 455	पलाश, 938	पाणिघ्नम्, 1399
परि वक्ष, 478	पलिक्लीम्, 1398	पातम्, 1461
परिवञ्चते, 1008	पवते, 1062	पात्राणि यूष्ण
परिवाहिनीः, 491	पवमानः, 1072	आसेचनानि, 1151
परिवित्तम्, 1397	पवमान, 1123, 1353	पात्रेषु पिवन्तः, 1018
परिविविदानम्, 1397	पवसे, 1072	पायः, 432, 482, 1359,
परिवीः, 464	पवस्व, 467, 472, 479	1379, 1386
परिवृद्धि, 957, 1391	पवित्रात्, 472	पायसि, 962
परि वृणक्तु, 1004	पवित्रम्, 413, 1072	पाथा, 479
परिव्ययामसि, 1021	पवित्रे, 417	पाथ्यः, 915
परिपिञ्चत, 1062	पवित्रेण, 1062, 1090	पादः, 1402
परिष्कृताः, 1114	पवित्रेण सवेन च, 1072	पाप्मा, 466
परिष्टुतिः, 458, 908	पविना, 466	पाप्मानम्, 1353
परिस्कन्दम्, 1397	पविम्, 1059	पायुः, 948, 1147
परिस्तुत्, 1081	पवीरवत्, 936	पायुभिः, 1425, 1437
परिस्तुतः रसम्, 1082	पवीरवि, 1429	पारयिष्णवः, 938
परिस्तुतम्, 437	पशवः, 1100	पार्यिष्वं रजः, 953, 1443
परिस्तुता, 1083, 1086,	पशुः, 446	पार्यिष्वानि रजांसि, 909
1110	पशून्, 412	पार्यिष्वसो अग्नयः, 1449
परिस्तुत्, 1066	पश्चात्, 964	पार्यिष्वेभ्यः, 467
परीत्य, 1409	पश्चादोपाय, 1399	पार्यिष्वे रजसि निपत्ताः,
परीवापः, 1068	पश्यत्, 1408	1080
परुः, 1091	पश्येम, 1455	पार्याणि, 1142
पर्णपि, 1047	पष्ठवाद्, 1108	पार्याय, 1013
परो दिवा, 1028	पष्ठवाहः, 1139	पार्श्वतः, 1115
पर्जन्यो वृष्टिमान् इव	पष्ठवाहम्, 1372	पार्श्वे, 1405
474	पस्त्याम्, 492, 497,	पार्श्व्या, 1152
पर्ण न, 486	1087	पात्रकः, 1021
पर्ण, 1449	पम्पशे, 463	पात्रकवर्चा, 941
पर्णकम्, 1398	पात्रन्तान्, 1140	पात्रकवर्णा, 1429

पाहि, 971	पिष्टतमया, 1115	पुरुषम्, 1368
पिङ्गाक्षम्, 1400	पीठसर्पिणम्, 1400	पुरुष, 1401
पितरः, 1409, 1439	पीपिहि, 966	पुरुषं जगत्, 1000
पितरं मातरं च, 1383	पीयति, 928	पुरुषता, 1078
पितरं च मातरं च अन्तरा, 1074	पीवानम्, 1400	पुरुषव्याघ्र, 1396
पितरम्, 438	पुंश्चली, 1400	पुरुस्पृहम्, 1431
पितरा युवाना, 996	पुंश्चलम्, 1396	पुरुचीः, 1451
पिता इव सूनवे, 966	पुञ्जिष्ठेभ्यः, 1010	पुरुत्वा, 456
पितुः, 1443	पुत्रेभ्यः, 1078	पुरुवसो, 1429
पितुः पिता, 1408	पुनती, 1073	पुरोगाः, 482, 1386
पितुः पूर्वस्य योनिम्, 1037	पुनीहि, 1092	पुरोडाश, 1067
पितुम्, 433, 443, 934, 1435	पुमान् पुमांसं परिपातु, 1391	पुरोडाशम्, 1149
पितृभिः, 457	पुरः, 962	पुरोडाशान्, 1118
पितृभिः संविदानः, 1076	पुरः सद्भ्यः, 489	पुरोनुवाक्याभिः, 1089
पितृभ्यः, 1084	पुर एतारम्, 1423	पुरोयुधा, 482
पितृमते, 436, 1461	पुरन्दरः, 1093, 1366	पुरोरुचा, 1092
पितृमन्तम्, 475	पुरन्धिः, 965, 1125	पुर्वणीक, 991
पितृश्रवणम्, 1440	पुरन्ध्या, 1123	पुलस्तये, 1014
पितृसदनम्, 460	पुरस्तात्, 1037, 1455	पुष्करस्त्रजम्, 436
पितृणाम्, 1073	पुरा द्वेषोभ्यः, 1114	पुष्करे, 914
पितृणां मन्त्रभिः, 445	पुरीतता, 1144	पुष्टानाम्, 1006
पित्तं न, 1084	पुरीतत्, 1470	पुष्टिर्वधना, 1108
पित्नी, 480	पुरीषम्, 929, 966, 980, 1465	पूतः, 1062
पिनाकम्, 1017	पुरीषवाहनः, 916	पूतदक्षम्, 1422
पिनाकावमः, 447	पुरीषे, 962	पूताय, 1467
पिन्व, 972	पुरीष्यः, 443	पूर्णबन्धुर, 445
पिन्वमानः, 1376	पुरीष्यं, 910, 912, 914	पूर्तम्, 1057
पिन्वस्व, 1459, 1462	पुरीष्य, 932	पूर्व आयुषि, 1121
पिप्पका, 1141	पुरीष्यासः अग्नयः, 930	पूर्वकृत्, 1092
पिवतम्, 1442	पुरु, 928	पूर्वचितः, 1357
पियारम्, 1059	पुरुक्षु, 1360	पूर्वचितिः, 1128
पित्तिष्पला, 1128	पुरुत्रा, 912, 1030, 1094	पूर्वचितिम्, 958
पिशङ्गसन्दृशम्, 1102	पुरुप्रिय, 989	पूर्वथा, 469, 1433
पिशङ्गिला, 1128, 1336	पुरुराग, 444, 1090	पूर्वपियम्, 468
		पूर्वहृती, 483
		पूर्वाम्, 1080
		पूर्वे, 1026

पूर्यः, 956	पृषतीः, 431	प्रजावन्तः, 446
पूर्यासिः, 1442	पृषती, 1153	प्रज्ञान, 1397
पूषणम्, 1143 .	पृषदश्वाः, 1147	प्रज्ञानम्, 1434
पूषण्वन्तम्, 1371	पृष्टः, 1059	प्रज्ञेषम्, 1091
पूषण्वान्, 1107	पृष्टीः, 1088	प्रणयन्तु, 469
पूषा, 451, 488, 1444	पृष्ठे, 967	प्रणवः, 1068
पूष्णोः, 416, 1087	पेत्वः, 1394	प्रणीतः, 1066
पूष्णोः हस्ताभ्याम्, 1120	पेशः, 1085	प्रणीतौ, 917
पृणक्षि, 941	पेशसा, 1094	प्रणुद, प्रतिनुद, 980
पृतनाः, 489	पेशाकारीम्, 1397	प्रणुदाति, 436
पृतना, 913	पेशस्वतीः, 1372	प्रतक्वा, 461
पृतनायतः, 940	पैङ्गराज, 1140	प्रतरणः, 455, 1392
पृतनापाट्, 1032	पोषाय, 975	प्रतिकामम्, 1075
पृतनापाद्याय, 1058	पौष्णः, 1139, 1468	प्रतिक्षियन्तम्, 913
पृतनासु पप्रिम्, 1440	प्रक्रामाय, 1397	प्रति जागृहि, 997
पृतन्यतः, 481, 912	प्रकामोचाय, 1397	प्रति तिष्ठामि, 1088
पृतन्यवः, 996	प्रकेताः, 1439	प्रतिदधानः, 1009
पृतु, 444, 465	प्रकेतेन, 984	प्रति दोषम्, 1442
पृथक्, 1373	प्रगाय, 1068	प्रतिपत् सुतानाम्, 473
पृथिवी उत चाम्, 1026	प्रघासिनः, 444	प्रतिपद्, 984
पृथिवी, 951	प्रचिकितः, 1075	प्रतिमा, 999, 1406
पृथिवीम्, 917, 946,	प्रचेतसा, 1372	प्रतिमाम्, 957
1106	प्रचेतसौ, 1367	प्रतिमुञ्चमानाः, 436
पृथिव्याः जनिता, 940	प्र चोदयात्, 442	प्र तिर, 461
पृथिव्याः नाभा, 1438	प्रच्छदम्, 1399	प्र तिरन्तु, 1146
पृथिव्याः नाभौ, 417	प्रजननम्, 1074	प्रतिरवेभ्यः, 1462
पृथिव्याः शोकात्, 959	प्रजननाय, 447	प्रतिलोभयन्ती, 1034
पृथिव्यां लोकं इच्छतु,	प्रजाः, 453	प्रति वस्तोः, 439
1448	प्रजां दिदिङ्मि नः, 1436	प्रतिशूरः, 1093
पृथ्वी, 412	प्रजा, 1016	प्रतिश्रुत्वायै, 1399
पृथ्वीम्, 947	प्रजानन्, 1379	प्रतिष्ठत, 1355
पृथुवृध्नः, 419	प्रजापतिः, 933, 1136,	प्रतिष्ठा, 976
पृथुष्टुके, 1436	1406	प्रतिष्ठायाः, 435
पृश्निः, 438, 1038,	प्रजापते, 495	प्रतिसर्याय, 1011
1138	प्रजाम्, 1354, 1449	प्रतिहिताभिः, 1031
पृश्निगर्भाः, 470	प्रजावत् द्रविणा यजस्व,	प्रनीचीनम्, 469
पृश्निमातरः, 1147	967	प्रतूर्तिः, 485, 976

प्रतूर्तिपु, 1425	प्रपीनम्, 1041	प्रशिषं यस्य, 1146
प्रतूर्वन्, 912	प्रपीनाम्, 1040	प्रशिषा, 496
प्रलथा, 469	प्र प्र अयम्, 927	प्रश्नविवाक, 1397
प्रलम्, 917	प्रफर्च्यम्, 936	प्रसवः, 487
प्रलां द्युतम्, 440	प्रबोधय, 1356	प्रसवे, 416, 426, 1037,
प्रलासः, 1080	प्रब्रवाम, 1042	— 1050
प्रलो होता, 919	प्रभञ्जन्, 1031	प्रसारय, 1365
प्रत्यङ्, 1062	प्र भरामहे, 1016	प्रसितिम्, 947
प्रत्यङ्गेषु, 1088	प्र भरे, 1417	प्रसित्यै, 433
प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति,	प्रभायै, 1397	प्रसिसृतम्, 1106
1407	प्रभृतः, 1428	प्रसीषधाति, 1444
प्रत्यातनुष्व, 949	प्रमन्दते, 934	प्रसुव, 484
प्रत्यावर्तय, 1393	प्रमा, 999	प्रसुवाति, 908, 1050
प्रत्याश्वावः, 1068	प्रमुञ्चन्, 1358	प्रसूः, 1047
प्रत्युष्टम्, 414	प्रमुदा, 1470	प्रसूतः, 497, 934
प्रत्यौहतम्, 1358	प्र मुमुग्धि, 1104	प्रसूता पतति, 1391
प्रथमः, 1001	प्रमृणः, 1031	प्रस्तरेष्ठाः, 432
प्रथमं जनित्रम्, 960	प्रमृणन्तम्, 1032	प्रस्तरेण, 1057
प्रथमं जायमानः उद्यन्	प्रयच्छस्व, 454	प्रस्तुत्य इव अवस्तुत्य इव,
समुद्रात् उत वा	प्रयज्यो, 1422	1115
पुरीषात्, 1379	प्रयतिः, 1427	प्रस्थावद्, 936
प्रथमच्छद्, 1024	प्रयत्सु, 1359	प्रस्थिताः, 1114
प्रथमजाः, 1054	प्रयांसि, 1439	प्र हवामहे, 1122
प्रथमजा, 1456	प्रयाणम्, 909	प्राक्तोभृतम्, 1368
प्रथमाः, 1089	प्रयाज, 1067	प्राङ्, 1062
प्रथमा, 1385	प्रयुग, 1396	प्राचीनं ज्योतिः, 1095,
प्रथमानि धर्माणि, 1404	प्र युत्सु, 1032	1385
प्रथमो धायि, 439	प्रवया, 983	प्राचीनं सीदत्, 1093
प्रथमौ, 1094	प्रवाहणः, 461	प्राणं न वीर्यम्, 1116
प्रथिमा, 1047	प्रवीता, 1438	प्राण, 423, 438, 968,
प्रदरान्, 1144	प्रवीरया, 1426	1468
प्रदिशा, 1378, 1384	प्रवृक्तः, 1468	प्राण, अपान, आन, 972
प्रदिशि, 1386	प्रवोचति, 1079	प्राण, अपान, आन,
प्रदिशोऽनु सर्वाः, 1406	प्रशंसिपम्, 1364	उदान, 951
प्रपथ्याय, 1014, 1124	प्रशस्त, 1463	प्राणतः, 1127
प्रपित्वे, 1444	प्रशस्तयः, 992	प्राणयेन, 916
प्र पिब, 462	प्रशास्वोः, 496	प्राणम्, 1374

प्राणायनः, 963	वट्, 1419	बाहुं परि एति, 1391
प्राणेन सह जुषाणा, 479	वदरैः उपवागाभिः,	बाहुभ्याम्, 1143
प्राणेश्वरः, 1467	तौक्मभिः, 1110	बाहुशर्धौ, 1031
प्रातर्यात्राणः, 1413	बन्धानां अवसर्जनाय,	बिदलकारीम्, 1396
प्रादाः, 1079	933	बित्त्वम्, 1012
प्राध्वने, 1044	बभूय, 993	बीभत्सायै, 1399
प्रायश्चित्त्यै, 1471	बभ्रुः, 1001	वीरिटे, 1420
प्रार्पणः, 925	बभ्रुकान्, 1140	बुध्यः, 461, 945
प्राचीः, 1459	बभ्रूणाम्, 937	बुध्याय, 1011
प्राभृंगाः, 1140	बभ्रुपाय, 1006	बृहच्छोचा, 437
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्नौ,	बम्भारिः, 461	बृहतीः, मही, 1372
926	बम्भारे, 453	बृहती, 459, 1094
प्रियं पायः, 1113	बर्हिः, 427, 473, 1085,	बृहती आपः, 1361
प्रियाः तन्त्रः, 1005	1093, 1360, 1377	बृहती दिक् 971
प्रियाः धामानि, 1115	बर्हिषः, 498	बृहत्, 910, 982, 994,
प्रियाः पाथांसि, 1115	बर्हिषदः, 1076	1091
प्रिये, 1371	बर्हिषदम्, 469	बृहदर्च, 1353
प्रियेण धाम्ना, 429	बर्हिषि, 1355, 1366	बृहदुधाय, 476
प्रुष्वा, 1145	बर्हिषि प्रौक्षन्, 1403	बृहद् ऋषमः, 1108
पृषदाज्यम्, 1402	बर्हिषि सीदन्तु, 1413	बृहद्मानो, 1433
प्रतिना, 983	बर्हिस्, 1368	बृहद्रयिम्, 1422
प्रेत्य अपि, 1473	बलं न वाचमास्ये, 1117	बृहद्वयः, 1128
प्रेत्यै एत्यै न्व, 1365	बलम्, 1047, 1100,	बृहन् अग्निः वैश्वानरः,
प्रैयेभिः, 1067	1374	1432
प्रोक्षणीः, 426	बलविज्ञायः, 1031	बृहन् इत् इध्, 1415
प्रोक्षामि, 460, 1121	बलासः, 940	बृहन्तः, 432
प्रोक्षितः, 418	बहिष्कान्, 1140	बृहस्पतये, 430, 449
प्रोषद् अश्वः न, 998	बहुः अस्य पुत्राः, 1388	बृहस्पतिः, 940, 1060
प्रोर्णुवायाम्, 1131	बहुकार, 497	बृहस्पति, 464, 974
प्रोहामि, 431	बहुधा विजायते, 1404	बृहस्पतिपुरोहिताः, 1089
प्लाशिः, 1084	बहुलाभिमानः, 1424	बृहस्पतिम्, 1143
प्लाशिभिः, 1144	बहोः, 1378	बृहस्पतिसुतस्य, 476
प्लीहा, 1084	बह्वीः, 412	बृहस्पतेः, भागम्, 485
	बह्वीनां पिता, 1388	बृहस्पते, 1031
फट्, 467	वाणवान्, 1003	बोधय, 1123
फलं द्रविणम्, 493	बाधताम्, 1097	बोधयत, 437
	बाहवा, 1106	बोधि, 1447

ब्रध्नः, 1397	ब्राह्मणे रुचाय, 1404	भिषजम्, 1368
ब्रध्नम्, 1127	भक्षत, 1419	भिषजा, 1086, 1367
ब्रध्नस्य, 1054	भगः, 1414	भीमलम्, 1396
ब्रध्नस्य विष्टपम्, 976	भगः अदितेः पुत्रम्, 1444	भीमं, मन्तुं, भामम्,
ब्रह्म, 449, 908, 945,	भगम्, 1108, 1123,	1113
966, 1051, 1060,	1373	भुज्युः, 1052
1062, 1072, 1406,	भगवः, 1003	भुञ्जीयाः, 1472
1410, 1433, 1476	भङ्गुरावताम्, 914	भुरण्यन्तम्, 1417
ब्रह्म, क्षेत्रं, विशम्, 1462	भद्रः, 993	भुरण्यवः, 1410
ब्रह्म च क्षेत्रं च, 1091	भद्रम्, 1147, 1395,	भुरण्युः, 995, 1055
ब्रह्मणः पुर एतारः, 1023	1448	भुरण्युम्, 958
ब्रह्मणस्पतिः, 1035,	भद्रवाच्याय प्रेषितः,	भुवः, 950, 962
1431, 1456	1119	भुवत्, 1364
ब्रह्मणस्पते, 441, 1447	भन्त्यामि, 1121	भुवनच्यवानाम्, 1033
ब्रह्मणा, 477, 479,	भरतस्य, 927	भुवनपतये, 427
1070	भरतेभ्यः, 988	भुवनम्, 1121
ब्रह्मणा क्षेत्रम्, 1081	भरद्वाजः, 963	भुवनानाम्, 1352
ब्रह्मणा तेजसा सह,	भरेषुजाम्, 1440	भुवनानि, 1027, 1037
1466	भर्गः, 442	भुवनानि पश्यन्, 1420
ब्रह्मणा वन्दमानः, 1053	भवत्, 1436	भुवनेष्वन्तः, 1458
ब्रह्मणे, 430, 1395,	भवस्य कण्ठ्यम्, 1470	भुवन्तये, 1006
1471	भवस्य हेत्यै, 1006	भुवस्पतये, 427
ब्रह्म द्रविणम्, 493	भवाः, 1017	भूः, 951, 1091
ब्रह्मन्, 1125	भषम्, 1399	भूः भुवः स्वः, 438, 442
ब्रह्मवनिः, 458	भसत्, 1144	भूतं भुवनं भविष्यत्,
ब्रह्मवनिम्, 421	भस्म, 929	1434
ब्रह्मवर्चसाय, 1087	भस्मन्, 961	भूतम्, 1048
ब्रह्मवर्चसी, 1125	भस्मसा कुरु, 920	भूतसाधनी, 1351
ब्रह्मसंशिते, 1034	भाः, 956	भूतस्य भव्यस्य, 944
ब्रह्महत्यायै, 1471	भागदुघम्, 1397	भूतानां पतये, 427
ब्रह्मा, 487, 1129	भागम्, 1419	भूतानाम्, 1018
ब्रह्माणम्, 1371	भानवः, 987	भूतानि, 1409, 1454
ब्रह्माणि, 1427	भानुः, 917, 941, 1433	भूताय, 417
ब्राह्मणः, 940, 1403,	भान्तः, 976	भूतिः, 1048
1404	भामः, 1088	भूतेभ्यः, 458
ब्राह्मणम्, 475	भायै, 1397	भूता, 1028
ब्राह्मणानाम्, 490		भूमिः, 934, 951

भूम्ना, 438	मघवन्, 476, 498,	मधुमत्तमैः, पथिभिः,
भूयश्च शरदः शतात्,	1428	1366
1455	मघवा, 1026, 1096	मधुमान्, 954
भूरिवर्षसः, 942	मघवानः, 430, 1413	मधुमान् ऊर्मिः, 1042
भूरिशृंगाः गावः, 463	मघोनः, 1437	मधु शपैर्न, 1110
भूर्भुवः स्वः, 1128	मघोनम्, 1368	मधुश्चुतः, 1114
भृगवः, 440, 1075	मञ्जानं कारोतरेण, 1083	मधु सोमांशवः, 1065
भृगुभिः, 1039	मण्डूकि, 1021	मध्यमशीः, 939
भृगुभिः, 1055	मत्स्नाभ्याम्, 1144,	मध्यमेष्ट्याय, 497
भृगूणाम्, 422	1469	मध्वा, 1418
भेकुरयः, 1052	मतस्ने, 1084	मनः, 445, 964, 981,
भेषजं त्रयः, 1112, 1367	मतिः, 964	1452
भेषजम्, 1108, 1373	मतिं जनय, 1102	मनः पश्चा अनु यच्छन्ति,
भेषजाय, 1471	मतीः, 1016	1389
भैषज्येन, 1087	मतीनां कृदरम्, 1376	मनवः, 995
भोगं आनद्, 1381	मतीविदे, 1122	मनवे सरातयः, 1432
भोगैः, 1392	मत् उत्तरो न भवसि,	मनसाः, 1056
भौमाः, 1139	1136	मनसः कामम्, 1468
भौवायनः, 963	मत्सि, 1415	मनसस्पते, 434
भ्रजः, 982	मत्स्व, 476	मनसा, 956
भ्रमासः, 948	मथ्यमानः, 988	मनसा अजानाम्, 1380
भ्राजं गच्छ, 450	मदं सुपुबुः, 1099	मनसा धियः, 1072
भ्राज, 453	मदानां मंहिष्ठः, 1363	मनसा धीरः, 1026
भ्राजदृष्टयः, 1437	मदाय, 1426	मनसा रेजमाने, 1408
भ्राजसा, 494	मदिन्तमः, 465	मनसो जवीयः, 1473
भ्राजाय, 480	मदिन्तम, 943	मनांसि, 932
भ्राजिष्ठः, 480	मदिष्ठया, 1356	मनीषी, 1475
भ्राता सगर्भ्यः, 451	मदेम, 1070	मनुष्वत्, 1385
भ्रातृव्य, 422	मद्यं अन्धः, 468	मनै, 937
	मधु, 952, 1103	मनो आयमत्, 944
मंत्रिणे, 1007	मधुजिह्व, 420	मनोजवाः, 1381
मखस्य शिरः, 918,	मधुना घृतेन, 936,	मनो मे जिन्व, 972
1455, 1456	1359, 1386	मनोरश्वा असि, 1457
मखाय त्वा मखस्य त्वा	मधुना हविषा, 1094	मन्यामि, 456
शीर्षो, 1456	मधुनो घृतस्य, 1023	मत्पिषा, 470
मघम्, 1100	मधुमती, 424	मन्यी, 470, 964
मघवद्भ्यः, 1017'	मधुमती कशा, 469	मन्दमानाय, 1415

मन्द्रः, 1424	महः, 440, 1047, 1088,	मा आतनत्, 1441
मन्द्रतमम्, 1412	1112	मा आदधर्षीत्, 948
मन्मना, 1060	महः संवरणात्, 998	मा उ अहं तव, 452
मन्मानि, 1384	महति सधस्ये, 912	मा उपह्वयताम्, 430
मन्यवे, 436, 955, 999	महत् महः, 988	मागधः, 1400
मन्याभिः, 1142	महसे, 1399	मा गृधः, 1472
मन्युः, 1064, 1088	महस्वन्तः, 1114	मा जिह्वरतम्, 458
मन्युम्, 1118	महांसि अभितिष्ठाः,	मातरः, 448
मन्ये, 992	1412	मातरं पुरः, 438
मभिरे वीर्यं ते, 1381	महागयम्, 1353	मातरिश्वन्, 412
मयः, 475, 1124, 1436	महानाम्यः, 1134	मातुः उपस्ये, 1449
मयि प्राणापानौ, 1452	महान्, 1010	मातृतमासु, 492
मयुः, 1140	महान्तम्, 1004	मात्रा न विद्यते, 1135
मयुम्, 959	महावीरस्य, 1065	मा त्वा अभिशूशुचन्,
मयूररोमभिः, 1097	महि, 480, 481, 491	1449
मयोभुवा, 444	महित्वम्, 1418	मा दभन्, 453
मयोभूः, 912, 1053,	महिमा, 1430, 1463	मादयध्वम्, 1422
1460	महिमानः, 1427	मादयस्व, 1042
मरुतः, 444, 917, 973,	महिमानम्, 1433	माधूचीभ्याम्, 1459
1019, 1033, 1034,	महि शर्म, 1052	माधीः, 953
1049, 1091, 1148,	महि श्रवः, 991, 1415	माधीभ्याम्, 469, 1459
1433, 1437, 1445,	महिषः, 438, 925	मां निक्त्रन्, 1357
1447, 1470	महिषम्, 943	मानुषीर्भियः, 1358
मरुताम्, 496	महिषी इव, 1353	मान्दाः, 491
मरुद्भिः, 434, 1424,	महीः, 1107, 1367	मा पादि, 916
1457	मही, 458, 1414	मा प्रमोषीः, 452, 1053
मरुद्भ्यः, 1395	मही गृणाना, 1360	मा भे, 1016
मर्काय, 470	महीनां पयः, 423	माममत्, 1016
मर्दिता, 467	महीनाम्, 448	मा मर्धिष्टं आगतम्,
मर्तेषु अमृतो निधायि,	महीभिः ऊतिभिः, 1424	1431
926	महीम्, 1105	मामहन्ताम्, 1420,
मर्त्यानाम्, 1073	महो अर्णः, 1103	1443
मर्माणि, 1035	महोर्भिः, 1094	मा मा हिंसीः, 1055
मर्यश्री, 914	मह्या, 951	मामु, 945
मर्याः, 493, 1386	मांगभिक्षाम्, 1151	मा मौक्, 425
मर्लिमनून्, 920	मा अभिमंस्याः, 957	मा यमन्, 1097
मस्ममा कृ, 920	मा अभि शोची, 916	मायया, 1136

माया, 958	मियेध, 1463	यं द्विष्म, 959
मायायै, 1396	मीढुपः, 444	य ई आहुः
मायिनं प्र अमिनात्,	मीढुपे, 1002, 1367	सुरभिर्निहरेति, 1151
1416	मीढुष्टम्, 1003	यकृत्, 1084
मा रीरिपः, 1005	मीढुष्टमाय, 1010	यक्ता, 1469
मार्गारिम्, 1398	मुखाः, 1017	यक्षं अपूर्वम्, 1434
मार्जालीयः, 461	मुखा, 1004	यक्षत्, 1365
मा वधीः, 1005	मुदः, 1051	यक्षत् स्वं महिमानम्,
मा वितृषन्, 466	मुष्णताम्, 1008	1116
मा थ्रिपत्, 1151	मूजवतः परः, 447	यक्षि, 1386
मा संविक्त्वाः, 466	मूर्धन्, 1094	यक्ष्मस्य, 939
मा संसृक्षायाम्, 1063	मूर्धा, 969, 974, 1055	यच्छ, 951
मास्तरम्, 1065, 1100,	मूर्धा रयीणाम्, 986	यच्छन्ताम्, 416
1111	मृगः, 1059, 1391	यज, 1392
मा सुकृतं ब्रूतात्, 481	मृगयुभ्यः, 1010	यजत्राः, 1422 .
माहिनः सन्, 1416	मृगाः, 1044	यजध्ये, 1036, 1385
मित्रः, 494, 917, 1465	मृडयाति, 1002	यजमान, 412
मित्रं न, 1364	मृत्यं अजहात्, 1081	यजा नः मित्रावरुणा,
मित्र, 442, 451, 1410,	मृत्यु, 1449	1410
1470	मृधः, 462, 473, 481,	यजिष्ठः, 1104
मित्रधेये, 1357	912, 1059, 1424	यजुर्मः, 1461
मित्रमहः, 1383	मृष्टः, 461	यज्ञः इष्टः, 1055
मित्र, वरुण, अग्नि, 474	मेदः, 1114	यज्ञः बृहस्पतिः, 1033
मित्र, वरुण, इन्द्र,	मेदस्, 1113, 1368,	यज्ञं वितेनिरे, 1039
अश्विनौ, पूषा, 936	1457	यज्ञन्यम्, 429
मित्रस्य गर्भः, 1392	मेधा, 1409	यज्ञपतिः, 413, 1056
मित्रस्य धार्माभिः, 1412	मेधाम्, 919	यज्ञपतिं जित्वा, 476
मित्रस्य वरुणस्य	मेधाय, 959, 1397	यज्ञपतिम्, 417, 429,
अभिचक्षे, 1419	मेधायै, 1396	456
मित्रावरुणा, 460, 468,	मेधः, 1376	यज्ञपते, 478
471, 1377	मेध्यासः, 961	यज्ञपती, 1417
मित्रावरुणौ, 428, 1430	मे मतयः इत्यर्ति, 1428	यज्ञप्रीः, 1362
मित्रो अर्यमा, 1413	मे यज्ञेन काप्यन्ताम्, 1047	यज्ञम्, 1103
मिमानः, 1093	मेपम्, 1113	यज्ञवाहसि, 489
मिमानाः, 486	मेहना पर्वताम्, 1421	यज्ञस्तायते, 1434
मिमाना, 1378	मेधीर्विद्युतो वाचः, 1134	यज्ञानां मुखं संविदान,
मिमानी, 1094	मेनालम्, 1398	1377

यज्ञियाः, 1023
 यज्ञियाय, 1461
 यज्ञियासः, 448
 यज्ञियेभ्यः, 1422
 यज्ञे प्रयति, 1369
 यतते सूर्येण, 1352
 यतिः, 1048
 यतोजाः, 1136
 यत् अग्नेन अतिरोहति,
 1401
 यत्कामः पुने तच्छकेयम्,
 448
 यत् त आनजे, 1417
 यत्र, 1034
 यत्र हविः आयुधं, वर्म
 निहितम्, 1389
 ययाययम्, 1118
 ययावशम्, 1078
 यद् अभ्यतिष्ठत्, 1025
 यद् इन्द्रिये, 444
 यद् वः अशुद्धाः पराजघ्नुः,
 418
 यन्ता, 462
 यन्तारः, 1413
 यन्तुः यन्त्रेण, 1050
 यन्त्रिये, 488
 यन्त्री, 975
 यन्त्रीक्षणं मांस्पचन्त्या
 उखायाः, 1151
 यमः, 1075, 1379,
 1448
 यम, 1461
 यम, अन्तक, मृत्यु, 1471
 यमनः, 1049
 यमनी, 975
 यमगज्य, 1073
 यमग्य, 1358

यमाय, 1398, 1457
 यमेन, 933
 ययुः, 1124
 यवः, 460
 यवसप्रयमानाम्, 1114
 यवसे अविष्यन्, 998
 यवमेन, 468
 यवाः, अयवाः, 937
 यविष्ठ, 961
 यविष्ठघ, 437
 यवैः कर्कन्धुभिः लाजैः,
 1111
 यव्य, 1128
 यश, 1375
 यशोभगिन्यै, 433
 यस्यच्छाया अमृतं यस्य
 मृत्युः, 1146
 यहोः, 991
 यह्व, 1384
 यह्वाः, 1045
 यह्वीः, 1108
 याः, 1439
 यान्या, 1068, 1089
 यातुजूताम्, 949
 यातुधान, 947
 यातुधानान्, 1442
 यातुधान्यः, 1001
 या ते धामानि परमार्णि
 अवमा मध्यमा जत
 इमा, 1025
 यादमे, 1399
 या द्यां पृथिवी उर्वन्तरिक्षं
 आ भासि, 999
 यानि कृणुहि, 1428
 यामन्, 1369
 याम्यः, 1011
 युगा, 943

युङ्, 496
 युजे वाम्, 908
 युज्यः, 464, 1062
 युज्यः सखा, 498
 युज्यते, 458
 युज्जानः मनः, 907
 युत्कारेण, 1031
 युयोतु, 1097
 युयोधि, 928
 युवाकवः, 1423
 युवानः, 1418
 युवानम्, 1412
 युष्माकं अन्तरा वभूव,
 1029
 यूपः, 1066
 यूपवाहाः, 1150
 यूपत्रस्काः, 1149
 यूपणा, 1145
 ये अमृतस्य सूतवः, 1427
 ये चेह, ये च नेह, यांश्च
 विश्व, यान् उ च न
 विश्व, 1079
 येन, 997
 येमिरे, 944
 येना, 1417
 योः, 1453
 यो अर्वन्तं प्रयमो
 अध्वनिष्ठत्, 1381
 यो अस्मान् द्वेष्टि यं च
 वयं द्विष्मः, 425, 431
 योगः, 1125
 योग, 911
 योगाय, 1397
 योजते, 990
 योजा हरी, 445
 यो दुरे यो अन्ति, 949
 योनि, 439, 976, 1042,
 1086, 1127, 1352

योनिभ्यः, 955	रथगोप्ताः, 1390	रसेन सं असृक्ष्महि, 1090
योनिम्, 140०	रथनाभौ अराः इव, 1435	राजन्यः, 1403
योनौ, 440, 931, 935	रथन्तर, 910	राजस्वः, 490, 492
योन्यां अन्तः, 1085	रथन्तरम्, 982	राजा, 1081, 1087
योन्यां अन्तः गर्भः, 1084	रथग्राम्, 1422	राजासन्दी, 1066
योपणे, 1360	रथवाहणम्, 1389	राट्, 487, 974
योपेव, 1387	रथिनः, 1393	राताः, 475
रंहमाणः, 1123	रथी, 993	रातिः, 992
रंह्ये, 465	रथ्यः रश्मीन् न, 1445	रातिम्, 942
रक्षः, 414, 419, 421	रथ्यम्, 1363	रातिं गृभीताम्, 1148
रक्षसः, 917, 948	रथ्य, 497	राथ्यः, 1128
रक्षसः प्रति, 991	रथः, 1450	राधसः, 1395
रक्षसाम्, 459	रथुदा, 1414	राधसो महः, 942
रक्षांसि, 1145	रभिष्ठया, 1115	राधोगूर्ताः, 466
रक्षोहा, 938, 1356	रभीपसः इव कृत्वी, 1116	राध्यासम्, 1456
रघुद्वयः, 993	रथिः, 480, 1353, 1429	राम्याणाम्, 1416
रजः शया, 457	रथिम्, 1431	रायः, 430
रजतः, हरिणीः, सीसाः, 1134	रथिवः, 1060	रायस्पोपदे, 455
रजसः, 950	रथ्यै, 975	रायस्पोपाय, 945
रजसः अन्तौ, 1038	रराटे, 1138	राये, 955
रजसा, हृदा, थ्रिया, 1111	ररिमा, 1060	रायो भागम्, 1441
रजसि, 1028	रशनया, 1115	रावा, 466
रजसो विमानः, 1058, 1407	रशनाः, 1380	राष्ट्रदा, 490
रजसु, 1014	रशनां विभ्रतम्, 1373	राष्ट्रम्, 1088
रजांसि, 483, 1098, 1106, 1439	रशना ऋतस्य गोपाः, 1380	राष्ट्रे, 1088
रजिष्ठम्, 1075	रशना रजुः, 1150	रासत्, 1444
रणाय, 917, 966	रश्मिः, 1427	रासमम्, 911
रणिष्ठन्, 1355	रश्मिना, 983	रासभस्य, 1153
रत्नधा, 1460	रसम्, 484	रास्ना, 426, 919, 1459
रत्नम्, 1076	रसया, 1145	रास्व, 450
रथं सदेम, 1389	रसा, 1415	रिपुणा नावचक्षे, 1044
रथ, 1389	रसाय, 436	रिप्तम्, 1071
	रसिनः, 1071	रिप्रम्, 448
	रसेन, 1145	रिप्रवाहः, 1451
		रिषाः, 445
		रिषादसः, 444
		रिषादसम्, 1422

रिशादसौ, 1426	रेतोधाम्, 477	वशनर्तिनम्, 1400
रिपः, 1059	रेतो न रूपं अमृतं	वक्षणाः, 1149
रिष्यसि, 1129	जनित्रम्, 1117	वक्षि, 1042
रिहन्ति, 470	रेभाः कवयः, 1383	वक्ष्यन्ती इव, 1387
रुक्मः, 956	रेरिहत्, 922	वज्रः, 485
रुक्म, 921	रेवति, 464	वज्रबाहुः, 1093, 1096
रुक्मम्, 987	रेवतीः, 440, 464	वज्रहस्तः, 1366
रुचानः, 921	रेवत्, 991	वज्रहस्त, 1363
रुच, 956	रेवत्यः, 424, 1134	वज्री, 1096
रुजा, 493	रेवान्, 441	वज्यते, 1008
रुद्र, 451	रेष्माणम्, 1143	वत्सस्य, 474
रुद्र, 446, 999, 1013,	रेष्म्याय, 1013	वत्सेन, 1369
1462	रोचना, 438	वनते, 1024
रुद्रम्, 1143	रोचने दिवो, 947	वनपम्, 1399
रुद्रवते, 1460	रोचन्ते रोचना दिवि,	वनम्, 1012
रुद्रवर्तनी, 1083, 1423	1127	वनस्पतिः, 1095, 1100,
रुद्रहृति, 1462	रोचिषा, 1021	1108, 1118
रुद्राः, 429, 917, 973,	रोदसी, 1037	वनस्पतिः यज्ञियः, 450
1001, 1421	रोदसी अन्तः विभाति,	वनस्पति, 1360
रुद्राः वसवः, 966	923	वनस्पतिम्, 1112, 1368
रुद्रा, 452, 1102	रोदसी सपर्यत, 1415	वनिष्ठुः, 1084
रुद्रैः, 457, 968, 1369	रोदस्योः, 916	वनिष्ठुना, 1144, 1470
रुह, 1140	रोदस्योः अभिथियम्,	वनेन, 992
रुह्ये, 1022	1415	वने वने, 988
रुशत् पाजः, 1419	रोहम्, 961	वन्दार वक्षो अवोचाम,
रुपमे, 1429	रोहितम्, 1083	987
रुपत्, 1438	रोहिताय, 1006	वन्वानाः, 491
रूपम्, 474, 1375,		वपम्, 1396
1468	लक्ष्मीः, 1405	वपा, 1111, 1113
रूपाणि, 495	लानाः, 1065	वपाम्, 941, 1451
रूपाणि प्रतिमुज्वते, 922	लाजीन्, 1128	वपावान्, 1093
रूपाणि विश्रुतं पृथक्,	लोकसनि, 1074	वपुषे, 1398
1373	लोकान्, 1409	वप्राः, 919
रेद, 465	लोप्याय, 1015	वप्रायः, 1456
रेणुककाटम्, 1369	लोम विचिन्वन्तु, 1134	वयः, 941, 969, 983,
रेतः, 1082, 1083, 1412	लोमशसक्थौ, 1138	1109
रेतोधा, 477		वयं स्याम, 980

वयसा, 914, 1054	वर्धस्व, 1465	वसुभिः, 434, 968
वयस्कृत, 983	वर्षणीतिः, 1416	वसुभिः, रुद्रैः, 917
वयाम्, 987	वर्म, 1012	वसुभिः, रुद्रैः, आदित्यैः,
वयुनावित्, 908	वर्मणो महिमा, 1387	1366
वयुनाविद्, 458	वर्मी, 1387	वसुमतीम्, 429
वयुने, 1438	वर्ष इषवः, 1019	वसुमते, 1460
वयोधसम्, 1370	वर्षवृद्धम्, 421	वसु, रुद्र, आदित्य, 431
वयोधसा, 984	वर्षिष्ठा, 988	वसुवने, 1116, 1374
वयोधाः, 996	वर्षीयः, 1135	वसुधवा, 441
वयोनाधैः, 968	वर्ष्मन्, 458	वसूनां देवम्, 990
वयोभिः, 921	वल्गः, 459	वसूनि, 478
वरिमाणम्, 454	वल्गहनम्, 459	वसोः, 413, 1395
वरिष्णा, 438	वल्गहनाः, 460	वसो, 1130, 1364
वरिवः, 462, 980	ववृमहे, 1412	वस्तः, 969
वरिवस्कृताय, 1007	वशाः, 1101	वस्ति, 1144
वरिवोदाः, 1023	वशा, 431, 1108	वस्ते, 1391
वरिवोवित्, 1354	वशान् अनु, 445	वस्तोः, 991, 1384
वरिवोविद्, 1432	वशाम् वेहतम्, 1373	वस्तोवृतम्, 1368
वरिवोविदम्, 1102	वशिम्, 1373	वस्ना इव, 445
वरीयः, 1035	वशी, 482	वस्यसः, 446
वरुणः, 494, 1469	वपद्, 916	वस्वी, 451
वरुणं अवयस्व, 1105	वपट्कारैः, 1067	वहान्, 1098
वरुणं भिषजां पतिम्,	वष्टु, 1103, 1378	वहेन, 1143
1113	वसतिः, 1048	वह्निः, 1450
वरुण, 442, 923, 1033,	वसन्तेन ऋतुना, 1109	वह्निमः, 1104
1087, 1104, 1410,	वसवः, 429, 478, 918,	वह्निमतम्, 415
1467	973, 1078, 1379,	वह्निमान्, 464
वरुणम्, 1373	1460	वह्निभिः देवैः, 1413
वरुणस्य नाभिन्, 958	वसिष्ठः, 963	वां आरभे, 449
वरुणस्य पाशात्, 462	वसिष्ठहनुः, 1470	वाकाः, 1036
वर्चः, 450, 480, 929,	वसिष्ठाः, 1075	वाक्, 439
976, 980	वसीयः, 1047	वागोजः, 1452
वर्चसा, 494	वसुः, 991, 992	वाघतः, 915
वर्चोदत्तौ, 472	वसु, 412	वाचः, 489
वर्णाय, 1397	वसुधातमः, 1359	वाचः सत्यम्, 1468
वर्तोभ्याम्, 1142	वसुधिती, 1369, 1374	वाचम्, 488
वर्धय, 1358	वसुधेयस्य व्यन्तु, 1116	वाचस्पतये, 467

वाचस्पतिः, 909	वाजेध्याये, 426	वालः, 1084
वाचस्पतिम्, 481	वाजेषु, 465, 1364	वावदीति, 1393
वाचा, 1064	वाट्, 432	वाशाः, 491
वाचि व्याहृतायाम्, 483	वातः, 1127	वासः, 436, 1151
वाचे, 1468	वातः अस्य अनु वाति, 998	वासः तनुते, 1419
वाचो मध्यम्, 995	वात इव धजीमान्, 1382	वास्तु, 1013
वाजः, 1049, 1050, 1353	वात इषवः, 1019	वाहसः, 1140
वाजं गोमन्तम्, 484	वातजूतः, 1417	वाहिष्ठम्, 1353
वाज, 911, 943	वातरंहा, 485	विं न पाशिनः, 1098
वाजक्षितः, 491	वातस्य धाज्या, 939	वि आवः, 945
वाजजित्, 429	वाताद् भारभे, 448	विकिरिद्र, 1017
वाजम्, 454, 1060	वाताय, 416, 1460	विकृन्तानाम्, 1008
वाजयन्तः, 1389	वामजाताः, 942	विक्रमणम्, 495
वाजवते, 1461	वामम्, 448, 476	विक्रमणेषु, 459
वाजसनिं रयिम्, 1102	वामस्य क्षयस्य, 476	विक्रान्तम्, 495
वाजसाः, 485	वाम्, 1426	विभिणत्केभ्यः, 1015
वाजसातये, 1427, 1431	वायवः, 410	विभु, 454, 989
वाजसातौ, 1096	वायव्यान् पशून्, 1403	विघनिना, 1424
वाजस्य, 991	वायव्यैः, 1069, 1084	विचर्षणिः, 1072, 1441
वाजस्य प्रसवे, 1038	वायुः, 421	विचितः, 452
वाजस्य प्रसवेन, 431	वायुः ते अधिपतिः, 971	विचिन्तकेभ्यः, 1015
वाजस्य सातये, 439	वायुः पूषा च, 1420	विचृता, 933
वाजस्य सातौ, 1363	वायु, 1405, 1412	विचृत्य, 1409
वाजानाम्, 931	वायुना, 1412	विजर्जराम्, 1398
वाजान्, 462, 1414	वायुम्, 1422	विजानतः, 1474
वाजिनः, 485, 992, 1129, 1134, 1435	वायुरनिलम्, 1475	विजावा, 930
वाजिनं वाजिनेषु, 960	वायुर्न, 1414	विज्ञातम्, 919
वाजिनम्, 488, 1144, 1376	वायोः पवित्रेण, 1062	विज्ञानम्, 1088
वाजिनानि, 1033	वायो, 468, 1362, 1430	विज्यम्, 1003
वाजिनीवती, 1443	वारि, 1119	विद् द्रविणम्, 493
वाजिन्, 1129	वारितीनाम्, 1375	विततान, 454
वाजी, 912, 1376	वारेण, 1062	वि तन्वन्तु, 1354
वाजी भर्वा, 1383	वार्त्रघ्नम्, 492	वितस्पिरे, 1465
वाजे, 481	वार्त्रहत्याय, 1058	वित्तम्, 1048
	वार्याणि, 927, 1383, 1460	वित्तिः, 1048
		विदथे, 1148, 1418, 1448

विदधेषु, 1147, 1385, 1434	विमानः, 1037	विशे विशे, 440
विदध्यम्, 1440	विमुच्यध्वम्, 486	विशौजाः, 497
विदानः, 1428	विमुञ्च, 1362	विशौजसा, 1109
विदा रूपं अस्य, 1056	वियत्, 982	विश्वपती इव, 1420
विघ्ननापसः, 1437	वियोष्म, 452	वि श्रयय, 924
विद्या, 1475	विरषिन्, 426	विश्वयन्ताम्, 1094, 1367, 1384
विद्याम्, 1445	विरष्णी, 1096	विश्वं आभासि रोचनम्, 1418
विद्युतः, 1406	विराजः, 1020	विश्वं आयुः, 483
विद्युते, 1454	विराजम्, 958	विश्वं भुवनम्, 485
विद्वान्, 477, 1104	विराजा ज्योतिषा सह, 1466	विश्वं भुवनं अधि श्रितम्, 1046
विधाभिः, 968	विराजो अधि पूरुषः, 1402	विश्वं भुवनम्, 1135
विधारे, 1123	विराट्, 952, 1088, 1098, 1402	विश्वकर्मन्, 481, 1404
विधृतिः, 1457	विरुक्षुः, 440	विश्वकर्मा, 413, 933, 959, 963, 964, 967, 969, 1024, 1027, 1030
विधृतिम्, 919, 1145	विरुहेम, 463	विश्वचक्षाः, 1024
विपः, 470	विरूपः, 1009	विश्वचर्षणिः, 1356
विपक्षसा, 1127	विरूपे, 1411	विश्वजन्याम्, 1040
विपन्यया, 1411	विरूपे समनसा, 922	विश्वतूर्तिः, 1095
विपन्यवः, 1444	विलायकः, 1092	विश्वतः, 1024, 1072
विपर्वम्, 1435	विलिष्टम्, 434, 1135	विश्वतोधारम्, 1039
विपिपाताः, 1101	विलोहितः, 1002, 1017	विश्वथा, 469
विपृचः, 1064	विलोहिताः, 1018	विश्वदर्शतम्, 943
विपृचो, 484	विबधः, 982	विश्वदेव्यम्, 1123
विप्रः, 458, 1354	विवर्त्तः, 976	विश्वदेव्यावते, 1461
विप्रजूतः, 1103	वि ववर्च्य, 1441	विश्वधा, 413
विप्रराज्ये, 1430	विस्वान्, 476	विश्वधाया, 414, 951
विप्राः, 908	विविनक्तु, 421	विश्वप्ल्या, 923
विप्रासः, 1445	विशः, 923, 1088, 1464	विश्वभूतः, 491
विबलम्, 969	विशल्यः, 1003	विश्वभोजसः, 1092
विबाधसे, 970	विशस्ता, 1152	विश्वभोजसा, 990
विभक्तारम्, 1395	विशालम्, 983	विश्वमिन्वाः, 1385
विभुमते, 1461	विशास्ति, 1134	विश्वम्, 1047
विभूः, 1408	विशिखाः, 1034	
विभ्राट्, 1417	विशिखामः, 1018	
विभ्राष्टिम्, 994	विशिप्रियाणाम्, 484	
विमनाः, 1027		
विममे, 458, 909		

विश्वरूपः, 1415	विषूचिका, 1064	वीरवत् गोमत्, 1098
विश्वरूपं ज्योतिः, 461	विषूची, 1458	वीरान्, 1449
विश्वरूपम्, 957	विषूचीनान् व्यस्यताम्, 1038	वीरान् भामिनः, 1005
विश्वरूपी ऊर्जा, 441	विष्टपम्, 1054, 1397	वीरुधः, 938
विश्ववारम्, 1422	विष्टम्भ, 969	वीरेः, गोभिः, अश्वैः, 1354
विश्ववारा, 469	विष्टम्भेन, 983	वीर्यं अकरोत्, 430
विश्ववेदसम्, 443	विष्टारपंक्तिः, 982	वीर्यम्, 940, 1111
विश्ववेदाः, 493, 1097	विष्टाः, 945, 1136	वीर्येण, 459
विश्वव्यचाः, 964, 1052	विष्ठितः, 1382	वीहि मृडीकम्, 1105
विश्वशम्भुवः, 449	विष्ठितम्, 1393	वुरीत, 449
विश्वशम्भुवी, 493	विष्णवे, 455	वृकस्य, 1421
विश्वशम्भूः, 481	विष्णुः, 434, 471, 1135	वृको न रभसः, 1112
विश्वसामा, 1051	विष्णु, 416, 427	वृक्तबर्हिषः, 1423
विश्वस्मै, 951	विष्णोः, 449, 458, 463	वृजनस्य गोपाम्, 1440
विश्वस्य दूतममृतम्, 990	विष्णोः क्रमः, 922	वृज्यते, 1384
विश्वाः, 1050	विष्णोः विक्रमणम्, 1077	वृथक्, 1410
विश्वा इत् तानि, 454	विष्णो, 429	वृद्धयः जुष्टयः, 460
विश्वाचीः, 1037	विष्पर्धाः, 983	वृद्धयवाः, 493
विश्वानि वयुनानि, 924	विष्फुरन्ती, 1388	वृद्धायुम्, 460
विश्वानि संयुवसे, 989	विष्यतु, 1360	वृत्रं अवृणोत्, 1415
विश्वा भुवनानि, 1404	विष्यन्तमाने, 1468	वृत्रं तूर्वसि, 1425
विश्वामुवे, 1415	विष्यामि, 934	वृत्र, 418, 448, 466, 1091
विश्वामित्रः, 964	विसर्जनम्, 419	वृत्रतूर्ये, 418, 992
विश्वायुः, 413, 1055, 1464	विहयः, 481, 1357	वृत्रहणम्, 915
विश्ववावसु, 428	विहायाः, 1027	वृत्रहत्ये भरहृती, 1421
विश्वा सन्धानि, 924	विहृतम्, 1144	वृत्रहन्, 479, 1418, 1424
विश्वासां भुवाम्, 1458	वीडयस्व, 1392	वृत्रहन्तम्, 1091, 1371
विश्वासाहम्, 473	वीडुं चित्, 926	वृत्रहन्तमा, 1427
विश्वाहा, 1016, 1035, 1040, 1389	वीड्वङ्गः, 1392	वृत्रहा, 1101, 1433
विश्वदेवाः, 974, 1060, 1358, 1469	वीड्वीः, 1369	वृत्राणि, 1411
विश्वे देवासः, 431	वीतम्, 1036	वृत्रेषु, 1363
विश्वेदेवभिः, 434	वीतिहोत्रम्, 428	वृत्वाय, 912
विश्वेभिः, 1412	वीतिहोत्रा, 1040	वृधे, 944, 1358, 1364
विश्वे देवैः, 968	वीध्याय, 1012	
	वीरम्, 1431, 1456	
	वीरवत्, 1368	

वृषणः, 477, 490
 वृषणम्, 1094, 1098,
 1142, 1144, 1438
 वृषणा, 1431
 वृषणौ, 456
 वृषन्, 989, 1452
 वृषपाणयः, 1389
 वृषभः, 454, 954
 वृषभ, 482, 1042
 वृषभम्, 473
 वृषभाय, 987
 वृषभम्, 1366, 1415
 वृषभस्य, 495
 वृषसेनः, 490
 वृषा, 916, 1124, 1131,
 1465
 वृषायमाणः, 1095
 वृष्टिवनये, 1460
 वृष्ट्या अव, 1055
 वृष्णा, 1031
 वृष्णे, 987, 1095, 1440
 वृष्णो अश्वस्य रेतः, 1136
 वृष्यम्, 1433
 वृष्यानि, 943
 वृषण्वसू, 1102
 वेः, 430, 486
 वेद्, 1022
 वेतसः, 956
 वेतु, 439, 1365
 वेदः, 433
 वेदसाम्, 1147
 वेदिः, 427, 1057
 वेदिपदः, 436
 वेदेन, 1082
 वेनः, 470, 945, 1408
 वेम, 1083

वेपाय, 414
 वेष्, 426
 वेहत्, 1108, 1138
 वैशन्ताय, 1012
 वैश्यः, 1403
 वैश्वकर्म्मणः अग्निः, 1057
 वैश्वानरः, 954, 1352
 वैश्वानरज्योतिः, 1090
 वैष्णवान्, 460
 वैष्णव्यौ, 417
 वोढवे, 989
 वो हार्दि व्ययेयम्, 1421
 व्यंसम्, 1416
 व्यकल्पयन्, 1403
 व्यचः, 981
 व्यचस्वतीः, 1371
 व्यचस्वतीः उर्वियः, 1384
 व्यचिष्ठम्, 913
 व्यधिः, 948
 व्यन्तु, 1110
 व्यमिमीत यज्ञम्, 1386
 व्यवसाययात्, 446
 व्यश्नवै, 1071
 व्यस्यात्, 998
 व्यात्तम्, 1405
 व्यान, 423
 व्यानदा, 1023
 व्यानम्, 968
 व्युष्टिः, 1126
 व्यूर्णुषि, 1422
 व्योमा, 976
 व्रजम्, 425
 व्रतं कृणुत, 449
 व्रतं च श्रद्धां च, 1091
 व्रतपते, 414
 व्रतपाः, 456
 व्रतानि, 463

व्रते, 446
 व्रतेन, 1069
 व्रातः, 1009
 व्रातसाहाः, 1390
 व्रातामः, 1381
 व्रात्य, 1396
 व्रेशीनाम्, 481
 शं भव, 1449
 शंयुना, 1069
 शं योः, 443, 1076,
 1453
 शं वक्ष्व, 478
 शंसः, 442
 शंसत, 454
 शंसते स्तुवते, 1421
 शंस्य, 443
 शकपिण्ड, 1144
 शका, 1140
 शकुनः, 1055
 शकुनिसादेन, 1143
 शक्तीवन्तः, 1390
 शवमना, 1123
 शक्रम्, 1097
 शक्वने, 456
 शक्वरी, 491
 शग्म, 443
 शग्मम्, 1389
 शङ्गवे, 1013
 शचीभिः, 498, 1083,
 1084, 1358
 शच्या, 470
 शण्डाय, 469
 शतं धामानि सप्त च,
 937
 शत भवसि, 1364
 शतं शग्दः, 1147

शतं समाः जिजीविषेत्, 1472	शम्भूः, 981, 1053	शर्षपिञ्जराय, 1005
शतं सहस्रम्, 1039	शष्यन्तु, 1134	शष्यैः तोक्मभिः लाजैः, 1114
शतक्रतुः, 1101, 1433	शयाण्डकः, 1140	शष्याय, 1013
शतक्रतु, 1352	शरदः शतम्, 1455	शसनम्, 1383
शतक्रतुम्, 1112, 1368	शरश्चे, 1034	शस्त्र, 1069
शतधारं उत्तम्, 960	शरमि, 1468	शाक्वरः, 456
शतधारम्, 413	शरसे, 1462	शाबल्याम्, 1399
शतपयाः, 1036	शरीरं भस्मान्तम्, 1475	शार्ग, 1140
शतपर्वणा वज्रेण, 1433	शरीराणि, 1047	शार्याति, 473
शतमानं आयुः, 1085	शर्धः प्र यन्त, 1421	शिक्षा, 1025
शतरुद्रियाणाम्, 1115	शर्ध, 1412	शिङ्क्ते, 1387
शतवल्शः, 463	शर्धताम्, 992	शिङ्गीनि, 1470
शतवल्शा, 940	शर्धनीतिः, 1415	शितामतः, 1115
शतविचक्षणाः, 939	शर्धमानः, 1093	शितिरूढः, 1010
शतव्रजाः, 1044	शर्धम्, 1412	शितिकण्ठाः, 1018
शतानीकाय, 1446	शर्म, 419, 449	शितिपृष्ठः, 1394
शतारित्राम्, 1106	शर्मणि, 980, 1414	शितिपृष्ठानाम्, 1370
शतेषुधे, 1004	शर्मन्, 473	शितिरन्ध्रः, 1138
शत्रून् अप सेध, 1393	शर्याभिः, 470	शिपिविष्टः, 1010
शत्रून् क्षियन्ति, 1389	शल्मलिः, 1128	शिपिविष्टाय, 1125
शतमया, 1000	शवः, 1430, 1433	शिप्रे, 480
शन्तमेन, 1076	शवसस्पते, 993	शित्यः, 1138, 1394
शन्तमेन छर्दिषा, 952	शवसा, 1054, 1359, 1417	शिवः सखा, 1437
शषामहे, 465	शवगानाय, 1439	शिवः मुमना, 1004
शफे, 1380	शवसे, 1058	शिवम्, 443
शफानां निधाने, 1380	शविष्ठ, 467	शिवान् वाजान्, 1450
शमितं शमिता, 1036	शविष्ठाः, 491	शिवाम्, 1000
शमिता, 1095, 1108, 1360, 1386	शशमाणः, 1100	शिवेन मनसा, 1071
शमितारः, 1135	शशमे देवतातये, 1431	शिशानः, 1030
शमितारम्, 1112, 1368, 1373	शशयः, 1460	शिशुः, 1124
शमिष्व, 420	शश्वता, 1062	शिशुं एकं, 921
शमीभिः, 1135	शश्वत्तमं गोः मनिम्, 930	शिश्रियाणम्, 988, 1014
शम्, 1428, 1453	शश्वन्तः, 1040	शीनम्, 1145
शम्बरे, 1424	शप्, 1065, 1083	शीभ्याय, 1011
	शप्पिञ्जरा, 1018	शीलनाय, 1398
		शुक, 959, 1020

शुक्रः, 452, 469, 1362, 1411, 1430	शूद्रः, 1403	श्रवाय्यम्, 1079
शुक्रः शुचिः, 968	शूदे, 1089	श्रायन्तः, 1419
शुक्रं असितम्, 1085	शूरणासः, 1382	श्रितः, 1042, 1055
शुक्रं इन्दुम्, 1071	शूलम्, 1151	श्रियं अश्रुताम्, 1410
शुक्रज्यातिः, 924	शूपं न मध्ये नाम्याम्, 1117	श्रिया, 1109
शुक्रपिशं श्रियं दधाने, 1385	शूपम्, 1112, 1375, 1439	श्रीः, 1073, 1405, 1468
शुक्रपेभ्यः, 465	शृतपाकम्, 1150	श्रीणानः, 1430
शुक्रम्, 426, 453, 941, 1082, 1111, 1374, 1405, 1474	शृतेन छागेन, 1084	श्रीमनाः, 1036
शुक्र ग्रह, 964	शेषः, 1084	श्रुतम्, 984, 1106
शुक्लेण, 1063	शेवधिपा, 1429	श्रुतिः, 1046
शुक्लेण पवित्रेण, 1072	शेवधिम्, 1056	श्रुत्कर्ण, 1413
शुक्लम्, 1400	शैलूपम्, 1396	श्रुत्कर्णम्, 943
शुचयः, 1426, 1429	शोचिः, 994, 1457	श्रुवन्तु अधिब्रुवन्तु, 1077
शुचिजिह्वः, 915	शोचिपे, 1022	श्रुष्टिः, 935
शुचिभिः, 1071	शोचिकेशम्, 989	श्रेणिशः, 1382
शुचिम्, 1374	शोचीपि, 1358	श्रेयसः, 446
शुचिपत्, 496, 924, 1081	शोणा, 1127	श्रेयसे, 1397
शुचीदयन्, 1080	शोशुचानः, 1104	श्रेष्ठतमाय कर्मणे, 411
शुनम्, 935	शोपाय, 436	श्रोणितः, 1115
शुनासीरी, 936	शौक्ल, 1398	श्रोत्रम्, 964, 1374
शुन्धध्वम्, 1071	शनप्त्रे, 459	श्लोक, 909
शुन्धन्ताम्, 460	श्यामः, 1394	श्लोकाय, 492
शुभस्पती, 498	श्येतः, 1138	श्वनिभ्यः, 1010
शुभानेः वचोभिः, 1416	श्येनः, 1054	श्वान्नः, 461
शुभे, 1060	श्येनस्य पक्षा, 1379	श्वान्नाः, 450, 1410
शुम्भमानाः, 1384	श्येनाय सोमभृते, 455, 466	श्वान्नित्, 1136
शुम्भमाना, 1377	श्येनो न, 1111	श्वितीचयः, 1410
शुरुधः, 1444	श्येनो भूत्वा परा पत्, 454	श्वेतः, 1361
शुष्माः, 938	थदधातन, 476	
शुष्मिणी, 1063	थद्धा, 1082	षड् ऋतून्, 488
शूकृतस्य, 1152	थवः, 941, 1012, 1046	पोडशिने, 479
शूघनासः, 1045	थवसा, 1419, 1463	पोडशी, 1353, 1407
	थवांसि, 943	पोडशी स्तोम ओजो द्रविणम्, 980
		सं अंताम्, 434
		सं अन्धे, 452

सं अगन्महि, 434	संविदाने, 1388	सजातव्रनि, 422
सं अञ्च, 1365	संवेशपतये, 433	सजाताः, 1032
सं अञ्जन्, 1376	सं व्रता, 932	सजातानां वशी असत्,
सं अभूम, 135	संशाय, 1059	1035
सं आप्यते, 1066	संशितः, 1129	सजातानाम्, 497
सं इधस्व, 1356	संशितं संशिशधि, 1358	सजात्यानाम्, 1421
सं इन्द्रियेण, 496	संसनिष्यत्, 486	सज्जूः, 937, 968
सं उपद्भिः, 1380	संसाराय, 1399	सजोपाः, 473
सं कल्पेयाम्, 932	सं सृज, 1090	सजोपोभ्याम्, 468
संक्रन्दनः, 1030	सं सृजामि, 1050	सञ्चराः, 1139
सं गच्छताम्, 464	संसृजेयाम्, 997	सत्तेन, 1069
सं गतः, 1457	संस्तुप्, अनुष्टुप्, 982	सतीः, 1377
सं गिम्पीय, 440	संस्थाम्, 1069	सतोवीराः, 1390
संग्रहीता, 1010	संस्पृशः, 1457	सत्, 1084, 1142, 1408
संचाते, 1369	संस्वव, 432	सत् अन्धसः, 1363
सं च वि च एति, 1408	संस्ववभागाः, 432	सत्, असत्, 946
सं जभार, 1418	संस्वष्टा, 1031	सत्पतिः, 996
सं ज्योतिषा ज्योतिः, 430	संहितः, 1051, 1394	सत्पतिम्, 931
संज्ञानम्, 1351, 1397	सकृत्त्वम्, 1416	सत्यः, 489, 1363, 1429
संदधातु, 915	सक्य्योः, 1138	सत्य, 414
संदृक्, 1027	सखा, 482	सत्यधर्मा, 935
सं धमति, 1025	सखिभ्यः, 1025	सत्यप्रसवः, 497
सं पृच्यन्ताम्, 424	सगणः, 1424	सत्यराधसम्, 1122
सं भव, 463	सगरेण नाम्ना, 461	सत्यसवसः, 450
संयत्, 982	सग्धिः, 1047	सत्यस्य, 1476
संरराणः, 1019	सग्धिं सपीतिम्, 1369	सत्याः नः आशिपः सन्तु,
संरराणाः, 477	सङ्काः पृतनाः च, 1388	430
संरणाना, 1083	सङ्कये, 943	सत्याः सन्तु यजमानस्य
संवतः अधि, 919	सङ्गमनः, 934	कामाः, 929
संवत्सरीणं भागमुपासते,	सङ्गमे सुमना, 1430	सत्यानृते, 1082
1023	सङ्गे समत्सु, 1096	सत्रम्, 995
सं वपामि, 423	सङ्घातं सङ्घातम्, 420	सत्रराट्, 459
संवरणे, 1357	सचा, 1099	सत्रसदौ, 1447
सं वसायां, 915	सचाभुवः, 444	सत्रस्य, 482
सं वसानौ, 932	सचेतसौ, 456	सत्रा, 1419
संवाक्, 486	सचेमहि, 446	सत्त्वनाम्, 1007
संविदानः, 932	सजातः, 459	सत्त्वानः, 1003

सदः, 947, 1066	सप्त ऋषयः, 1041,	समने पारयन्ती, 1388
सदः सदः, 1077	1447	समनेव योषाः, 1045
सदतना, 1355	सप्त ऋषीन् परं एकं	समन्वयः, 1432
सदनाः, 478	आहुः, 1027	समराणः, 1416
सदने, 962	सप्त ग्राम्यान् पशून्, 488	समस्मा, 1028
सदम्, 456, 1005, 1446	सप्त जिह्वाः, 1040	समस्मात्, 441
सदसस्पतिम्, 1409	सप्तदशभिः, 978	समाः, 973, 1048, 1356
सदस्यैः, 475	सप्त दैव्या ऋषयः, 1445	समानाः, 1073
सदावृधः, 1363	सप्त धामानि, 1041	समितम्, 932
सद्यो जज्ञानः, 1429	सप्तधा यजन्ति, 1041	समित्, 462, 1090
सद्यो जातः, 1386	सप्त प्रदिशः, 1049	समिधे, 1046
सधमात् अस्तु, 1096	सप्तभिः, 977	समिद्धः, 1092
सधमादः, 492	सप्त योनीः, 1041	समिद्धः अग्निः, 1098
सधमादेपु, 1073	सप्तविंशत्या, 978	समिद्धः अग्निः समिधा,
सधस्य, 1056	सप्त संसदः, 1351	1107
सधस्यम्, 917, 1376	सप्त सिन्धून्, 1441	समिधः, 1040, 1404
सधस्ये, 478, 962, 1426	सप्तहोता, 1434	समिधा जनानाम्, 987
सधिषि, 962	सप्त होत्राः, 1041	समिधानम्, 1370
सधीचीः, 1458	सप्त होत्रा, 946	समिधानस्य, 1414
सनिं मेधाम्, 1409	सप्तिः, 1376	समिधाने अग्नी, 1440
सनिम्, 1074	सप्रयस्तम, 944	समिधीमहि, 1080
सनेमि, 487	सप्रथाः, 1463, 1464	समीहसे, 1454
सन्तरन्तः, 448	सबन्धुः, 459	समुद्रः, 981, 1037,
सन्तराम्, 1358	सव्वम्, 1084	1053
सन्ताप्यमाने, 1469	सभास्याणुम्, 1399	समुद्र, 950, 1460
सन्दान, 1150	समेयः, 1125	समुद्रव्यचसम्, 931
सन्धि, 1397	समेयम्, 1440	समुद्रस्य एमन्, 951
सन्धिना, 983	समकृण्वन्, 1028	समुद्रियं सदनम्, 1042
सन्धा, 457, 923	समग्रभम्, 484	समुद्रियम्, 916
सन्ध्याम्, 483	समञ्जन्, 922	समुद्रे सदने, 962
सपत्न, 1357	समत्सु, 992, 1391	समुद्रस्य हृदये, 998
सपत्नक्षित्, 426	समदाम्, 1387	समुद्रे अप्वन्तः, दिवो
सपत्नसाही, 457	समनक्तु, 1095	ऊधन्, 925
सपत्नान्, 979	समनसः, 953, 1073	समुद्रे, हृदि, आयुषि
स पर्यगात्, 1474	समना अवगत्य, 1388	अन्तः, 1046
सपर्यत, 454	समना इव योषाः, 1388	समूढम्, 458
सपीतिः, 1047	समने, 485	समृतेषु, 1033

सम्पद्, 985	सरिरे सद्ने, 962	सहः सोमं वयोधसम्,
सम्पृचः, 1064	सर्पान्, 1144	1371
सम्पृचौ, 484	सर्पिषः, 994	सहदानुम्, 1058
सम्प्रच्यध्वम्, 996	सर्पेभ्यः, 947	सहमाना, 953
सम्प्रश्नम्, 1028	सर्ववीरम्, 1077	सहमानाय, 1007
सम्भरणः, 976	सर्वगणम्, 1074	सहसः, 991
सम्भवात्, 1475	सर्वराट्, 459	सहसः सूनुम्, 994
सम्भूतिं च विनाशं च,	सर्ववेदसम्, 997	सहसा, 980, 1032,
1475	सर्वाणि भूतानि आत्मा	1059
सम्भूतिम्, 1475	एव भूतम्, 1474	सहसे, 955, 1424
सम्भृतम्, 1019	सर्वायुः, 1464	सहस्कृतः, 1429
सम्यज्वम्, 988	सर्वेण पुष्टैः, 1354	सहसस्पुत्रः, 919
सयावभिः, 1413	सवनम्, 476	सहसस्पुत्रम्, 988
सयुग्मिः, 1366	सवातरौ, 1367	सहस्रं हेतयः, 1017
सयुजा, 1372	सवात्यान्, 1139	सहस्र, 1401
सयूय्यः सखा, 451	सवानाम्, 489	सहस्रधाराम्, 1417
सरथिना, 1378	सवितः, 1395	सहस्रभृष्टिः, 425
सरमा, 1423	सविता, 410, 421, 907,	सहस्रम्, 1429
सरम्, 1121	1036, 1087, 1359,	सहस्राक्षाय, 1002
सरस्वती, 433, 1061,	1418, 1441, 1448,	सहस्राय, 999
1103, 1110, 1459	1469	सहस्रियः, 996
सरस्वतीम्, 488, 1437	सवितुः, 416, 442, 486,	सहस्रियम्, 929
सरस्वत्यश्विभ्यामीयते	. 908, 1414	सहस्, सहस्य, 977
रयः, 1117	सवितुः प्रसवे, 1120	सहस्व, 940, 953
सरस्वत्या, 1086	सवितृ, 428	महोजाः, 1032
सरस्वत्या समज्जाते,	सवीमनि, 1414	सहोदाम्, 473
1111	सवीर्यः, 1366	सहौजः, 1452
सरस्वत्या समज्जाना,	सवृधे, 1010	साकम्, 1030
1099	सवे, 908, 1089	सादन्यम्, 1440
सरस्वत्यै, 492, 1087	सव्रताः, 953	सादे, 1152
सरस्वत्यै वाचो, 1050	सप्रचत, 1100	साधवः, 955
सरितो न धेना, 1044	ससति, 1130	साधवे, 1457
सरिर, 1460	ससवांसः, 468	साधिपर्तिकेभ्यः, 1467
सरिरम्, 981	सस्त्रितम्, 415	साधुः, 994
सरिरस्य, 957	सस्रोतसः, 1436	साधुया, 965, 1135
सरिरस्य मध्ये, 960,	सहः, 443, 494, 1064,	साध्याः, 1379, 1403
996, 1041	1088, 1392	साध्यान्, 1470

सानसिं रयिम्, 942
 सानसिम्, 942
 सानु, 1398
 सानूनि, 1391
 सामिधेनीः, 1067
 साम्ना, 1086
 सारघं मधु, 1086
 सारघम्, 1460
 सारस्वत वीर्यम्, 1064
 सारस्वती उत्तौ, 955
 साशन, अनशन, 1402
 सासहः, 992
 सासहिम्, 920, 1417
 साहस्रः, 999
 साहस्रम्, 960
 साहस्रीम्, 958
 सिञ्चन्ति, 1091
 सिध्मलम्, 1399
 सिनीवाली, 917, 1436
 सिन्धवः, 953
 सिन्धुः, 981
 सिन्धो वातप्रमियः इव,
 1045
 सिमस्मे, 1419
 सिमाः, 1134
 सिपक्ति, 1361
 सिषान्तः, 1354
 सीता, 936
 सीमतः, 945
 सीराः, 939
 सीरा, 935
 सीमेन, 1082
 सुकपर्दा, 918
 सुकर्मणा, 1101
 सुकुरीरा, 918
 सुकृतः, 1129
 सुकृतस्य पुरीषं वसानः,
 954

सुकृतस्य लोके, 995
 सुकृतां लोकम्, 1054
 सुकृत्, 1359
 सुक्रतू, 1106
 सुक्षत्रः, 1108
 सुक्षितिम्, 1440
 सुक्षित्यै, 1457
 सुक्ष्मा, 425
 सुगः, 478
 सुगव्यम्, 1153
 सुगृहपतिः, 435
 सुजाताः, 993
 सुजिह्व, 1384
 सुतं दाशुषः, 472
 सुतं सोमम्, 929
 सुत, 1081
 सुतम्, 1062
 सुतस्य विष्णवि मदे,
 1433
 सुताः, 468, 1114
 सुतावतः, 1448
 सुतासः शुष्म इयर्ति,
 1428
 सुतासुते, 1082
 सुतीर्या, 450
 सुते, 1099, 1121
 सुत्रामा, 1097, 1117
 सुत्राम्णे, 497, 1061
 सुदक्षः, 987
 सुदत्रः, 434
 सुदानवः, 1447
 सुदिनम्, 1047
 सुदुघा, 1101
 सुदुधे, 1374
 सुधर्मा, 1462
 सुधातु, 475

सुधातुम्, 417
 सुधिते, 1369
 सुनीयः, 1442
 सुन्वन्, 1118
 सुपत्नीः जनयः, 928
 सुपदी, 1423
 सुपर्णः, 951, 1037,
 1431
 सुपर्ण, 1052
 सुपर्णचित् 1365
 सुपर्णम्, 1391
 सुपाणयः, 441
 सुपाणिः, 919
 सुपिप्पलः, 915, 1118
 सुपिप्पलाः, 936
 सुपिप्पलाम्यः, 463
 सुपेशसा, 1099, 1101,
 1371
 सुप्रजास्त्राय, 447, 945
 सुप्रतीकः, 1039
 सुप्रतीकम्, 913
 सुप्रतीकस्य सूनोः, 1358
 सुप्रणीतयः, 1077
 सुप्रणीतिम्, 1105
 सुप्रया, 1420
 सुप्राङ् अजः, 1148
 सुप्राची, 451
 सुप्रायणाः, 1371, 1377
 सुप्रायणा, 1367
 सुप्वा, 413
 सुबर्हिः, 1107
 सुबर्हिषम्, 1371
 सुब्रह्मा, 990
 सुमद्रिकाम्, 1130
 सुभत्र, 467
 सुभूः, 1137
 सुभूताय, 471

सुभोजसम्, 1361	सुरेताः, 921	सुपुतमम्, 466
सुमधं सहः, 1415	सुव, 1058	सुष्टुतिम्, 1122
सुमङ्गल, 1087	सुवताम्, 489	सुष्टुतीः, 1059
सुमति, 476	सुवधम्, 489	सुष्वयन्तीः, 1385
सुमतिम्, 1039, 1122	सुवर्णा, 1378	सुसन्दृक्, 445
सुमतीवृधः, 1122	सुवाति, 1414	सुसमिद्धः, 1107
सुमतौ, 1097	सुविताय, 988	सुहवः, 1105
सुमत्क्षराणाम्, 1115	सुविताय नव्यसे, 1425	सुहवा, 1430
सुमद्वणः, 1356	सुविते, 1377	सुहिरण्ये, 1377
सुमनाः, 443	सुविदत्रान्, 1076	सुहूः, 426
सुमन्मभिः, 1430	सुवीरः, 455, 1392,	सूः, 1047
सुमित्रध, 453	1448	सूक्तवाकैः, 1069
सुमृडीकः, 1097, 1413	सुवीरम्, 927	सूक्तवाक्याय, 1119
सुमृडीकाः, 1427	सुवीर्यस्य पतयः, 1097	सूचीभिः, 1133
सुमृडीकायै, 1124	सुवीर्याय, 448	सूताय, 1006
सुम्नम्, 1091	सुवृजनासु विक्षु, 1080	सूददोहसः, 931
सुम्नहू, 1038	सुव्रतानाम्, 1105	सूदयाति, 1360
सुम्नाय, 943	सुशमी, 990	सूनाः, 1151
सुम्ने, 432, 452, 966	सुशर्माणम्, 1105	सूनुः तनयः, 930
सुयजम्, 1368	सुशस्ति, 1418	सूनुता, 1431
सुयमम्, 1357, 1412	सुशिल्पे, 1371, 1378	सूनुतानाम्, 1103
सुरभि नो मुखा करत्,	सुशुक्वनिः, 916	सूपस्याः, 1118
1133	सुशेवः, 497	सूयवसिनी, 458
सुरया, 1062, 1110,	सुशेवा, 966	सूरः, 937
1112	सुश्चन्द्र, 993, 1430	सूर उदिते, 1414
सुरया सुतस्य, 1070	सुथ्रवसम्, 1440	सूरयः, 1413
सुरा, 1063, 1118	सुश्लोक, 1087	सूरान्, 1379
सुराधसः, 1088, 1420	सुपदा, 425, 497, 1457	सूरिः, 1026
सुराधानी कुम्भी, 1066	सुपदा यौनो, 433	सूरेः, 909
सुरामम्, 498	सुपारयिः, 1388	सूते, 1028
सुरामाणः, 1114	सुपारयिः अश्वान् इव,	सूर्म्या, 1040
सुरावन्तम्, 1070	1435	सूर्य अभि, 1442
सुरुक्मे, 1094, 1385	सुपीलिक, 1140	सूर्यत्वचसः, 491
सुरुचः, 945	सुपुष्पाः, 1052	सूर्यत्वचा, 1418
सुरेतसं ऋगभं नर्यापसम्,	सुपुष्पास्य, 1466	सूर्यरश्मिः, 1036, 1052
1112	सुपुष्पाग्निहृतः, 1466	सूर्यस्य दुहिता, 1062
सुरेतसम्, 1368, 1372	सुष्टरीम्, 1377	सूर्यस्य बृहतो जनित्रम्,
		1136

सूर्यस्य रश्मिभिः, 426
 सूर्यस्य शिशुं न, 470
 सूर्यो न, 927
 सूत्र्याय, 1015
 सूपाः, 1047
 सूकम्, 1059
 सूक्ताहस्ताः, 1018
 सूक्तायिभ्यः, 1008
 सृजय, 1140
 सृण्यः नेदीयः, 935
 सृती, 1073
 सेदिः, 1091
 सेदिम्, 941
 सेनान्ये, 1005
 सोम्याय, 1011
 सोमः, 466, 475, 490,
 927, 940, 1033,
 1063, 1137, 1391
 सोमं इन्द्रियम्, 1113
 सोमं सुन्वन्ति, 1439
 सोम, 414, 454, 467,
 1013, 1061, 1070,
 1118, 1352, 1356,
 1440
 सोमक्रयणः, 453
 सोमक्रयण्याम्, 483
 सोमपर्वभिः, 1415
 सोमपीथम्, 1075
 सोमपुरोगवः, 1129
 सोमम्, 451, 473, 1071
 सोमराज्ञी, 939
 सोमस्य, 492
 सोमस्य क्रयस्य, 1065
 सोमस्य दात्रम्, 492
 सोमस्य महिम्नः, 1137
 सोमाः, 1114, 1410

सोमानम्, 441
 सोमाय, 482
 सोमावतीम्, 938
 सोम्यं मधु, 1412, 1417
 सोम्यातः, 1071, 1074,
 1077, 1390
 सोम्यातः सखाय, 1439
 सोमगाय, 913, 966
 सोम्यस्य, 1068
 सोरभेयम्, 1450
 स्कभ्नुवन्तः, 486
 स्कम्भसर्जनी, 455
 स्तनः, 1460
 स्तनयन्निव द्यौः, 922
 स्तनयिल्लवे, 1454
 स्तनयोः शुक्रं न ज्योतिः,
 1117
 स्तमितम्, 1407
 स्तरीः, 442, 476
 स्तर्यः, 1414
 स्तायूनाम्, 1008
 स्तावाः, 1052
 स्तीर्णबर्हिः, 1107
 स्तीर्णबर्हिषम्, 995
 स्तीर्णम्, 1377
 स्तुता मन्त्राः, 1446
 स्तुपः, 427
 स्तुपेन, 1142
 स्तेनः, 933
 स्तेनानां पतये, 1008
 स्तेनान्, 920
 स्तोक, 1368
 स्तोत्रियः, 1068
 स्तोम, 445, 477, 910
 स्तोमपृष्ठा, 967
 स्तोमैः, 993, 1429
 स्तोमम्, 488

स्यपतये, 1006
 स्यविरः, 1032
 स्यात्ती, 1069
 स्थिराः, 992
 स्थूगम्याम्, 1143
 स्थूलगुदा, 1144
 स्पशम्, 1423
 स्पशो विसृज, 948
 स्पृधः, 1080, 1425
 स्यः, 486, 1128
 स्यूः, 459
 स्योनं सदः, 1118
 स्योनम्, 966, 1377,
 1385
 स्योना, 497
 स्योने, 966
 स्रवन्तीः, 1145
 सिधः, 1357
 सुक्, 427
 सुचा, 1057
 सुचि, 1102
 सुत्याय, 1012
 स्वः, 417, 435, 438,
 913, 964, 1046,
 1054, 1090, 1358,
 1407, 1454
 स्वः आभरत्, 907
 स्वः आभरन्तः, 995
 स्वः महत्, 1427
 स्वं योनिम्, 1039, 1063
 स्वगा, 1055, 1121
 स्वङ्गः, 924
 स्वतवद्भ्यः, 1140
 स्वादितानि हव्या, 1379
 स्वधया गदन्तः, 1077
 स्वधा, 426, 429, 436,
 1071, 1073, 1427

स्वधाम्, 1118, 1376	स्वविदे, 1022	हंसः, 1081
स्वधायिम्यः, 1071	स्वर्षाम्, 950	हताघशंसौ, 1369
स्वधायै, 436, 496	स्ववान्, 1097	हनीयसे, 1013
स्वधावः, 1025	स्वश्वान्, 496	हयः, 475
स्वध्वरम्, 990	स्वश्व्यम्, 1153	हरसा, 957
स्वधितिः, 447, 463	स्वसरेषु, 1353	हरसे, 1022
स्वधिते, 463	स्वसिचः, 495	हरिः, 477, 1411, 1465
स्वनेभ्यः, 1398	स्वस्तये विशाम्, 1420	हरिकेशः, 1036
स्वपतः लोकं ईयुः, 1447	स्वस्ति, 451	हरिकेशाय, 1006
स्वपत्यानि, 1361	स्वस्तिगाम्, 453	हरिकेशेभ्यः, 1005
स्वपसः, 1385	स्वस्ति ते पारं अशीय,	हरिणस्य वाहू, 1379
स्वपसा, 1143	440	हरितः अयुक्त, 1418
स्वपा, 479	स्वस्ति धातु, 1097	हरिभिः, 1096, 1097
स्वभूते, 1362	स्वाङ्कृतोऽसि, 467	हरिभ्याम्, 1440
स्वयं यजस्व, 1026	स्वादु संसदः, 1390	हरिम्, 957
स्वयम्भूः, 435, 1137,	स्वान, 453	हरिवः, 1416, 1424,
1475	स्वायुधाय, 1012	1439
स्वराजः, 491	स्वायुषा, 453	हरिवान्, 1093
स्वराद्, 459, 952, 1078	स्वावेशः, 463	हरिशया, 457
स्वरित्राम्, 1106	स्वासस्यम्, 1370	हरी, 1127, 1152,
स्वरोचिः, 1415	स्वासस्याम्, 427	1428
स्वरो स्वधितौ रिप्तम्,	स्वाहा, 428, 439,	हर्यक्षम्, 1400
1150	1108, 1126, 1368,	हर्यत, 437
स्वर्काः, 1070	1467	हवं श्रुधि, 1104
स्वर्गः, 1126	स्वाहा देवाः, 1096	हवामहे, 1005
स्वर्गान्, 954	स्वाहाकृतस्य, 1461	हविः, 420, 465, 1036,
स्वर्गाय, 908	स्वाहाकृतीनाम्, 1368	1056, 1109
स्वर्गाय लोकाय, 1452	स्वाहा वाद्, 433	हविरघम्, 1381
स्वर्ज्योतिः, 461, 482,	स्वाहुतः, 990, 1412	हविर्धानम्, 415, 1066
994, 1039	स्वित्ते, 456	हविर्धाने, 1463
स्वर्ण, 1054	स्वित्, 1025	हविषः, 1116
स्वर्णम्, 441	स्विष्ट, 433	हविषा, 430
स्वयं, 1411	स्विष्टकृतम्, 1116	हविषा वावृधानः, 1026
स्वर्दृशम्, 1362	स्विष्टकृत्, 430, 1370,	हविषि, 1025
स्वर्यतः, 908	1375	हविष्कृत्, 420
स्वर्यन्तः, 1039	स्त्रौपशा, 918	हविष्पतिः, 1100
स्वर्विदम्, 1366		हविष्मतीः, 1367

हविष्मन्तः, 1005	हिरण्यपर्णः, 1118, 1370	1117
हवेपु, 1034	हिरण्यपाणिः, 421; 423	हृदयोपशेन, 1144
हव्य, कव्य, 1079	हिरण्यपाणिम्, 1122	हृदय्याय, 1014
हव्या, 437	हिरण्यबाहवे, 1005	हृदात्, 1056
हव्याय वोढवे, 1438	हिरण्ययः वेतसः, 1044	हृदिस्पृशम्, 993
हस्तघ्नः, 1391	हिरण्ययं रूपम्, 1112	हृद्यात् समुद्रात्, 1044
हारियोजनः, 477	हिरण्ययी अभिम्, 910	हेडः, 959, 1104
हार्द्धानम्, 1462	हिरण्यरूपौ, 494	हेड ईमहे, 1002
हिल्वी शिरः, 1432	हिरण्यवर्तनी, 1101	हेतिः, 1003
हिना, 1364	हिरण्यशृङ्गः, 1381	होतः आज्यस्य यज,
हिन्वन्ति, 1070	हिरण्याक्षः, 1441	1110
हिमस्य जरायुणा, 1021	हिरण्यैः, 1093	होता, 440, 1384, 1411
हिमाः, 435	हिरा, 1145	होता यक्षत्, 1109
हिरण्मयेन पात्रेण, 1476	हुतः, 1469	होतारम्, 994
हिरण्यगर्भः, 946, 1145,	हूयमानः, 1469	होत्रम्, 430
1406	हृत्प्रतिष्ठम्, 1435	हादुनीः, 1145
हिरण्यजिह्वः, 1425	हृदयम्, 1452	ह्वरः, 1464
हिरण्यपक्षः, 1055	हृदये त्विषिं न मतिम्,	ह्वाः, 413

वर्णानुक्रम-सूची ।

अग्ने बद्धा गुग्गुलीये १, १८
 अग्नेऽभ्यावर्तिश्रामि १२, ७
 अग्ने यतो दिवि बर्चः १२, ४८
 अग्ने यतो ज्ञानं १२, १०४
 अग्ने युक्त्वा हिये १३, ३६
 अग्नेरनीकमप ७८, ८, १४
 अग्नेर्जनिप्रमथि ५, २
 अग्नेर्भागाऽसि वीक्षया १४, १२
 अग्नेर्वोऽपचयदहस्य ६, १४
 अग्ने वाजजिह्वां त्वा २, ७
 अग्ने वाजस्य गोमत १५, ३५
 अग्ने येहोर्न वेहोर्नम २, १
 अग्ने यतपतं मतम् १, ५; २, १८
 अग्ने यत्परास्त्वि ५, ६; ४०
 अग्ने यार्धं महते ३३, १२
 अग्ने सहस्रं वृत्ता ९, ३७
 अग्ने सहस्राक्ष १३, ७१
 अग्नेस्तनूयि वाचो १, १५
 अग्नेस्तनूयि निष्णये ५, १
 अग्ने स्वाहा कृणुहि २७, २२
 अग्नेष्वारवि स्वायेश ६, २
 अग्ने नृदन्नुषधाम् १२, १३
 अग्नान्यासम् भिषजा १९, २३
 अग्निरक्षो नः पितरो १९, ५०
 अचिक्रदद् ब्रथा हरिः ३८, २२
 अचछायमेति श्वस्य २७, १४
 अचिछलस्य ते देव ७, १४
 अजस्रमिन्द्रमहर्षं १३, ४३
 अजारं पिशाचिना २३, ५६
 अजीजनो हि पवमान २२, १८
 अजो गार्ग्येनजिह्वा १३, ५१
 अति निहो अति स्त्रियो २७, ६
 अति विःश्वः परिष्ठा १२, ८४

अन्वयो अना नाम्ना ५, ४९
 अथ पितरो मादयध्वं २, ३१
 अत्रा ते रूपमुपमम् २९, १८
 अयेसानष्टो विरुपाणा ३०, २२
 अदब्धेभिः सजितैः ३३, ६९, ८१
 अदितिर्द्वौ दितिः २५, २३
 अदितिर्द्वौ देवौ ११, ६१
 अदित्यास्त्वग्नयदित्यौ ४, ३०
 आदित्यास्त्वा वृष्टे १४, ५
 आदित्यास्त्वा मूर्धन्ना ४, २२
 आदित्यै रास्नासि १, ३०, ११, ५९;
 ३८, ३
 आदित्यै व्युन्दनमसि २, २
 अरधमस्य केतवो ८, ४०
 अरूयः क्षीरं व्यपिबत् १९, ७३
 अरूयः सम्भूतः पृथिव्यै ३१, १७
 अरूयः स्वाहा धाम्न्यै २२, २५
 अथा देवा उदिता ३३, ४२
 अथा यथा नः पितरः १९, ६२
 अथा ह्यग्ने कतोः १५, ४५
 अभि न इत्यैषा ३३, ४७
 अभिपत्यसि बृहती १५, १४
 अभ्यवोचदधिब्रह्मा १६, ५
 अभ्यर्षो अग्निभिः २०, ३१
 अनद्धाऽव्ययः पंसिः १४, १०
 अनद्धाहमन्वारभाभदे ३५, १३
 अनारुष्टा पुःस्ताम् ३७, ११
 अनारुष्यो जातवेदाः २७, ७
 अनु ते ह्यप्सं सुरमन्तम् ३३, ६७
 अनुभमा ते मध्वन् ३३, ७९
 अनु त्वा माता मन्ताम् ४, २०
 अनु त्वा रयो अनु २९, १९
 अनु नोऽपानुमतिः ३४, ९
 अनु वीरैरनु पुष्यात्म २६, १९
 अनेजदेकं मनसो ४०, ४
 अन्तरग्ने रुचा त्वम् ११, १६
 अन्तरा मित्रावरुणा २९, ६
 अन्तश्चरति रोचनावय ३, ७
 अन्तस्ते धामापुषिषो ७, ५

अन्धं तमः प्र विगन्ति ४०, २; १२
 अन्धं स्थान्धो नो ३, ९०
 अन्धपतेऽज्ञस्य नो ११, ८३
 अन्धवारिष्ठतो १४ १९, ७५
 अन्वदेवाहुर्विद्याया ४०, १३
 अन्वदेवाहुः सम्भवाद् ४०, १०
 अन्ययापोऽर्धमासा २४, ३७
 अन्वा वो अन्वामवतु १२, ८८
 अन्वग्निरुपवाममम् ११, १७
 अन्विदनुमते त्वं ३५, ८
 अपश्यं गोपामनि ३७, १७
 अपाः रघमुदयध्वं ९, ३
 अपापमप किंस्विद्यम् ३५, ११
 अपां 'ममन्स्तीद मा १३, ३०
 अपातामदिवना परमम् ३८, १३
 अपापमदभिवास्तोः ३३, ९५
 अपां त्येगन्तसादयामि १३, ५३
 अपामिदं व्ययन्नः १७, ७
 अपां वृष्टमसि नोनिः ११, २९; १३, २
 अपां पेक्षस्त्यापो ६, १०
 अपां केनेन समुचेः १९, ७१
 अपारदं पृथिव्यै १, २६
 अपि तेषु श्रियु वदेषु २३, ५०
 अपेत नीत बि न १२, ४५
 अपेतो वन्दु पणयो ३५, १
 अपो अधान्वचारिणः २०, २२
 अपो देवा मधुमतोः १०, १
 अपो देवीरुप स्रज ११, ३८
 अप्पस्वतीमस्विना ३४, २९
 अप्पस्वमे सधिष्टव ११, ३६
 अप्पस्वन्तरमृतमप्सु ९, ६
 अपोष्यन्तिः समिधा १५, २४
 अपि गोत्राणि सहसा १७, ३९
 अपि त्वं देवः सविता ४, २५
 अपि त्वा ह्यर नोनुमो २७, ३५
 अपिधा अपि भुवनम् २१, ३
 अपि प्रवन्त समनेव १७, ९६
 अपिभारस्थेतास्तो १०, १८
 अपि यज्ञं यूपीदि १६, ११

अपामां महिषा दिवं ३८, १७
 अपां नु णः सतीनाम् २७, ४१, ३६, ६
 अप्यपत सुष्टुति १७, ९८
 अप्प्या दधामि समिधम् २०, २४
 अप्प्या वर्तस्व पृथिवि ११, १०३
 अपिभिरसि नार्यसि ११, १०
 अपोषां चितं प्रति १७, ४४
 अपुमभूयादध २७, ९
 अपेव नाः सुहवा २६, २४
 अपं वा मित्रावरुणा ७, ९
 अपं वेनवोदयत् ७, १६
 अपः सहस्रमृषेभिः ३३, ८३
 अपः सो अग्निर्वह्निमन् १२, ४७
 अपं ते योनिर्भविवो ३, १४;
 १२, ५२; १५, ५६
 अपं दक्षिणा बिन्दकर्म १३, ५५;
 १५, १६
 अपं नो अग्निर्वह्निव ५, ३७; ७, ४४
 अपमग्निः पुरोष्यो ३, ४०
 अपमग्निः सहसिणो १५, २१
 अपमग्निर्वह्निवतिः ३, ३९
 अपमग्निर्वह्निवतो १५, ५२
 अपमिह प्रथमो धायि ३, १५;
 १५, २६; ३३, ६
 अपमुत्तरात्स्यद् १५, १८
 अपमुपपर्यर्षागवस्तस्य १५, १९
 अपं पथ्याद्विषम्यवा ३३, ५६; १५, १७
 अपं पुरो भुवस्तस्य ३३, ५४
 अपं पुरो हरिकेशाः १५, १५
 अपेतं त्व राष्ट्वा १०, ३
 अपर्ध-कृषेत्समानाः १९, २५
 अपर्धमासाः परुःसि २३, २१
 अपर्धयो हस्तिपं ३०, ११
 अपर्धमणं बृहस्पति ९, २७
 अपर्धो अथा मवता ३३, ५१
 अपवत्स पशुह्वः १६, १३
 अपवत्पत्नीरवध्वः ११, ११
 अपमृष निपुमृण ३, ४८, ८, १७
 अप स्तमवीमह्व ३, ५८

अवसृष्टा परा पत १७,४५
अविने मेघो नोधि १९,९०
अवेष्टा वन्द्यकाः १०,१०
अवोचाम कवये १५,२५
अश्वन्मूर्त्तं पर्वते १७,१
अश्वन्मूर्त्ती रीयते ३५,१०
अश्वान च मे युतिषा १८,१३
अश्वान तं काममग्ने १८,७४
अश्वत्ये वो नियवनं १९,७९: ३५,४
अश्वस्तपुः गोमृगः २४,१
अश्वस्य स्वा १७: ३७,९
अश्वानतीः घोमावतीम् १९,८१
अश्वानतीगोमतीर्न ३४,४०
अश्विनकृतस्त ते १०,३५
अश्विना गोभिरिन्द्रियम् १०,७३
अश्विना पर्मे पातः १८,१२
अश्विना तेजसा चक्षः १०,८०
अश्विना नमुचेः सुतः १०,५९
अश्विना पिबता मधु १०,९०
अश्विना मेघवं मधु १०,६४
अश्विना हविरिन्द्रियं १०,६७
अश्विभ्यां वसुस्तुतं १९,८१
अश्विभ्यां पच्यस्व १०,३१
अश्विभ्यां विन्वस्व ३८,४
अश्विभ्यां प्रातःसवनम् १९,२६
अश्वो घृतेन मन्वा १९,१०
अश्वानं युगं पुतनासु ३४,२०
अश्वानाऽधि सहायाना १३,१६
अश्वो व्यस्यत ककुमः ३४,१४
असंस्पृता सहायानि १६,५४
असवे स्वाहा वसवे २१,१०
अधि यमो अस्यादित्यो १९,१४
अश्वन्वन्तमवजमानम् १९,६२
असुयो नाम ते ४०,३
अश्वो यस्ताम्रो अश्व १६,६
अश्वो वा सेना मस्तः १७,४७
अश्वो योऽवधर्षति १६,७
अस्कनमव हेवेभ्यः २,८
अस्ताम्यग्निर्नराः १९,१९

वा० व० २०

अस्तामिन्द्रः समुत्तेषु १७,४३
अस्ताम्यमाधि जातो ३५,२९
अस्मिन् महत्यर्णवे १६,५५
अस्मे वसा मेहना ३३,५०
अस्मे वो अस्तिवन्द्रियम् २,२५
अस्य प्रत्नामनु युतः ३,१६
अस्याजराघो दमा ३३,१
अस्येदिन्द्रो वायुवे ३३,२७
अहः केतुना जुषताः ३७,११
अहरहरप्रयावं ११,७५
अहानि वा मवन्तु ३६,११
अहाम्यग्ने हविरास्ये १०,७९
अहिरिच भोगेः पर्वति २२,५१
अहे पारावतान् १४,१५
अहृतमसि हविषानम् १,९
आवृत्तिमग्निं प्रयुजः ११,६६
आकृत्य प्रयुजेऽग्नये ४,७
आ कृष्णेन राजा ३३,४३: ३४,३१
आ कन्दय बलमोजो २९,५६
आकम्प याजिन् पृथिवीम् ११,१२
आमस्य वाज्यध्वानः ११,१८
आ गन्म विश्ववेदसम् ३,३८
आमिषः कृष्णमिवः १९,५८
आमवणथ मे १८,१०
आ मा ये अग्निमिन्धते ७,३२
आच्या जातु दक्षिणतो १९,६१
आवृच्छन्दः प्रवृच्छन्दः १५,५
आ जहन्ति सान्वेधां १९,५०
आ अग्न कलवां ८,४१
आजुह्वान ईष्यो वन्द्यन् १९,२८
आजुह्वानः सुप्रतीकः १७,७३
आजुह्वाना सरस्वती १०,५८
आ तप्त इन्द्रायः ३३,१८
आ तं भज धीधवसा १९,१७
आतिप्यकं माधरं १९,१४
आतिष्ठन्तं परि ३३,२१
आ तिष्ठ इन्द्रन् रवं ८,३३
आ तू न इन्द्रं ३३,६५
आ ते वसो मनो १९,११५

आमन्त्रयस्व मे वक्रव १९,२२
आमने मे वचोदा ७,२८
आमनं ते मनसा १९,१७
आ त्वा अघमि मनसा ११,२३
आ त्वाऽहार्धमन्तरम् १९,११
आदित्यं गर्भं पयसा १३,४१
आदित्येनां भारती १९,८
आधत पितरो गर्भं २,३३
आ न इक्षामिर्वेदवे ३३,३४
आ न इन्द्रो वृादा १०,४८
आ न इन्द्रो हरिभिः १०,४९
आ न एतु मनः ३,५४
आ नास्तव्य मिमिः ३४,४७
आ नो निमुद्रिः शक्तिनां २७,२८
आ नो भद्राः कृतवो १५,१४
आ नो मित्रावहणा ११,८
आ नो यज्ञं दिविरष्टुषां ३३,८५
आ नो यज्ञं भारती १९,३३
आन्त्राणि रथातीर्मधु १९,८६
आपतये स्वा परि ५,५
आपसे स्वाहा स्वापये ९,१०
आ पवस्व हिरण्यवत् ८,६३
आपथित्विष्यु स्तयो ३३,१८
आपो अस्मान्मातरः ४,२
आपो देवोः प्रति गृभ्णीत १९,३५
आपो ह यद्वृहतीः १७,१५
आपो दि ष्ठा ११,५०: ३६,१४
आ प्यावस्य मन्दिता १९,११४
आ प्यावस्य समेतु १९,११२
आ मद्रन् श्रावणो १२,२२
आ मन्त्रेन्द्र हरिभिः १०,५३
आ मा वाजस्य प्रसवो २,१९
आमूरज प्रलावर्तय १९,५७
आयं गोः पृथिरकमीय ३,६
आ यद्विधे नृपतिं ३३,११
आ यन्तु नः पितरः १९,५८
आ यातमुप भूषतं ३३,८८
आ यात्विजोऽवध १०,४७
आ याधाय स्वाहा ३९,११

आयुमे याहि पाणं मे १४, १७
आयुर्मेदान कल्पतां १, ११ १८, १९;
२२, ३३

आयुष्मानसो हविषा ३५, १७
आयुष्य वरस्य ३४, ५०
आयोपया ददने सादयामि १५, ६३
आ रात्रि पाणिष्व ३४, ३२
आ रोदसी अयुणदा ३३, ७५
आ वाचो मध्वमरुहन् १५, ५१
आ नागो मृग मुनिषा ७, ७
आविर्मर्गा आयितो १०, ९
आ विभुतः प्रलयो ११, २४
आ यो देवाश्च ईमहे ४, ५
आशुः विश्वानो वृषभो १७, ३३
आशुं त्विन्द्रान्तः १४, ३३
आ धावयेति १९, १४
आसन्दी रूपः राजा १९, १६
आसां नाभा अर्गुनीनाम् १९, ६३
आ गृते सिञ्चत ३३, ११
आ शुभ्यन्ती यजत २९, ३१
आश्व पितृश्रुति १९, ५६

इत्यन्ति त्वा लोम्याश्च ३४, १८
इव पृथ्वित एहि ३, १७; ३८, २
इवांमरिमिरीष्यः ११, १४
इवांमर्मक्षानागोति १९, २९
इवांमर्म पुष्टयः १२, ५१
इनावास्त्वा पदे ३४, १५
इह रन्ते हव्ये काम्ये ८, ४३
इह पिप्पुर्षि अकमे ५, १५
इह ऋषिः प्रजनने १९, ४८
इह पितृभ्यो नमो १९, ६८
इह गावः प्र वहत ६, १७
इह सुभरात स्वस्तस्य १३, ५७
इह मे मघा च ३२, १६
इह दुर्दक्षः श्वेन कृतावा १८, ५३
इह आसां नेता १७, ४०
इह दुरः कव्यो २०, ४०
इह देवीर्विशो १७, ८६

इन्द्रं विधा अवीवृषन् १२, ५६;
१५, ६१; १७, ६१

इन्द्रः सुत्रामा स्वर्वा २०, ५१
इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन १२, ८५
इन्द्र गोमांसदा याहि २६, ४
इन्द्रघोषस्त्वा वसुभः ५, ११
इन्द्र मरुत्व इह पाहि ७, ३५
इन्द्रमिदरी वहतो ८, ३५
इन्द्रवायु इमे सुता ७, ८; ३३, ५६
इन्द्रवायु रुहस्पति ३३, ४५
इन्द्रवायु मुचन्द्वा ३३, ८६
इन्द्रश्च मरुत्व ८, ५५
इन्द्रश्च सम्राट् वरुणश्च २, ३७
इन्द्रश्च क्रोहोऽदित्ये २, १, ८
इन्द्रश्च वसो मरुताम् २९, ५४
इन्द्रश्च वज्रोऽसि ९, ५; १०, ११
इन्द्रश्च इष्णो वरुणश्च १७, ४१
इन्द्रश्च रूपमृषभो १९, ९१
इन्द्रश्च सूरसि ५, ३०
इन्द्रश्चोज स्य ३७, ६
इन्द्रासो अपादिमं ३३, ९३
इन्द्रासो अभ्ययमाना १४, ११
इन्द्रासो आ गतः सुते ७, ३१
इन्द्रासो मित्रावरुणा ३३, ४९
इन्द्रास्योः पक्षतिः २५, ५
इन्द्राय त्वा वसुमते ६, ३२, ३८, ८
इन्द्रा याहि मित्रमानो २०, ८७
इन्द्रा याहि तूष्णान् २०, ८९
इन्द्रा याहि धियोविशो २०, ८८
इन्द्रा याहि त्वहन् २६, ५
इन्द्रायेंद्रुः सरस्वती २०, ५७
इन्द्रेयं प्रतरां नय १७, ५१
इन्देदि मत्स्यन्धसो ३३, २५
इन्द्रो विश्वस्य राजति ३६, ८
इन्द्रो वृत्रमृणोह ३३, २६
इन्द्रानास्त्वा शतः हिमा ३, १८
इमं साहरः शतधारम् १३, ४९
इमं स्तनमूर्जस्वन्तं १७, ४७

इमं जीवेभ्यः परिधि ३५, १५
इमे देवा अघरान् ९, ४०; १०, १८
इमे नो देव सवितः ११, ८
इमे मा हिंसीरेकधा १३, ४८
इमे मा हिंसीरेवा १३, ४७
इमे मे वरुण भूमी २१, १
इममृण्युं वरुणस्य १३, ५०
इमा उ त्वा पुरुषयो ३३, ८१
इमा गिर आदित्यो ३४, ५४
इमा ते बाजिष्यमा २९, १६
इमा तु कं भुवन २५, ४६
इमा ते धिमं प्र भरे ३३, २९
इमायवृष्णान् रक्षता २२, २
इमा मे आ इष्टा १७, २
इमा रुद्राय तव्ये १६, ४८
इमो ते पशवजरी १८, ५१
इयं वेदिः परो अन्तः २३, ६१
इयत्स्य मासीत् ३७, ५
इयदस्यागुरि १०, २५
इयं ते यज्ञिगा तनुः ४, १३
इयमुनि मतिस्तस्ये १३, ५८
इयज्यन्ते प्रभयस्व १९, १०९
इरायती विजुमती ५, १६
इयमूर्जमहित १९, १०५
इयथोर्जद्वय शारदी १४, १६
इषिरो विश्वस्य १८, ४१
इषे रवोर्ने त्वा १, १
इषे पिन्वस्त्वोर्ने ३८, १४
इषे राये रमस १३, ३५
इष्कतारमन्वरस्य १२, ११०
इष्कतिर्नाम गो माता १२, ८३
इष्टो अमिराष्टुतः १८, ५७
इष्टो यज्ञो मृगमोः १८, ५६
इह रतिरिह रमन्वम् ८, ५१
इहोमे अग्नि धारया २७, ४

इक्षितो देवोर्इरिषो २०, ३८
ईव्यन्वाधि वन्यश्च १९, ३
ईरुषाश्च प तारुषाश्च १७, ८४

ईह्य चान्गाह्य च १७,८१
ईमानासः शिल्कि २९,२१
ईशानाय परस्वत २४,१८
ईशा वामयिद ४०,१

उत्तः धरा एतः २४,१५, १७,१९
उक्थिगृह्णन्तमा ३३,७६
उक्षा समुदो अहणः १७,६०
उक्षी कृणोत शकवा ११,५७
उर्मोहितेन शिश्र ३९,९
उमरच भीमश्च प्थान्तः ३९,७
उमा विवनिना ३३,६१
उन्ना ते जातमनषो २६,१६
उरुतुष्या आवधीना १२,८२
उत नोऽर्हियुभ्यः ३४,५३
उत स्मास्य द्रवतः ९,१५
नगानायामव भग ३४,१४
नतिष्ठभोजसा घट ८,३९
नतिष्ठ ऋषयस्ते ३४,५६
उतेदानीं भगवन्तः ३४,३७
उत्क्राम महते वीमगाय १६,२१
उपाय बृहती भव ११,६४
उरुतुष्या अय गुद २३,२१
उरुतुष्याः कुक्षं प्रमुदे ३०,१०
उदम्मीदृ द्विणोदा ११,२२
उदग्ने तिष्ठ प्रत्या १३,१२
उद्दिबन् स्तभान्तास्ति ५,२७
उदीचीमा गोद १०,१३
उदीरतामवर १९,४९
उदु तिष्ठ स्वप्तरासा ११,४१
उदुत्तमं वरुण गामाम् ११,१२
उदु त्वं जातवेदसं ७,४१: ८,४१:
३३,३१
उदु त्वा विधे देवा १९,३१: १७,५३
उदेनमुत्तरा नयामि १७,५०
उदेषां बाहु अति ११,८१
उदमाभं च निमामं १७,६४
उदम्बय मयवन् १७,४१
उदुत्तुपारवाति प्रति १५,५४: १८,४१

नदग्ने तमघस्परि २०,११: १७,१०:
३५,१४: ३८,२४
उषाः ऋषभो वामनः २४,७
उष उगन्तुष वेतये १७,६
उष वाऽग्ने दधिभ्यो ३,४
उष नः सूतवा गिरः ३३,७७
उष प्रयन्तो अघरं ३,११
उष प्रागान्छसन् २९,२३
उष प्रागास्वरमं २९,२४
उष प्रागास्तुमन्मे २५,३०
उषयामगृहीतोऽसि ऋषो ७,२५
उषयामगृहीतोऽसि प्रजापतये २३,१: ४
उषयामगृहीतोऽसि बृहस्पति ८,९
उषयामगृहीतोऽसि मधवे ७,३०
उषयामगृहीतोऽसि धावित्रो ८,७
उषयामगृहीतोऽसि घृशर्मा ८,८
उषयामगृहीतोऽसि हरिः ८,११
उषयामगृहीतोऽसिन्द्राय ७,२२
उषयामगृहीतोऽस्यन्मे ८,४७
उषयामगृहीतोऽस्यन्तः ७,४
उषयामगृहीतोऽस्यन्भिन्मां २०,३३
उषयामगृहीतोऽस्यामयवो ७,२०
उषयामगृहीतोऽस्यादिलोभ्यः ८,१
उषयामगृहीतोऽस्याश्विनं १९,८
उष श्वासव वृषिवांम् २९,५५
उषहृता इह गाव ३,४३
उषहृताः पितरः १९,५७
उषहृतो योषितोष ९,११
उषड्रे गिरीणां २६,१५
उषावद्यज तमन्मा २९,३५
उषावीरस्त्रूप देवान् ६,७
उषास्मे गावता नरः ३३,६२
उषा पिबतमग्निना ३४,२८
उषाभ्यां देव श्रुतिः १९,४३
उषा वामिन्द्राग्नी ३,१३
उषे क्षुरचन्द्र सर्पिषो १५,४३
उरु विष्णो वि क्रमस्व ५,३८: ४१
उषान्तराया नि भीमहि १९,७०
उषिकत्यन्नेव कामग्निः ८,५०

उषिकवावको अरतिः १२,४४
उषिगधि कविः ५,३२
उषस्तथिप्रमा भग ३४,३३
उषागान्क्रमन्निना २०,६१
उषागान्क्रा बृहती २०,४१
उषे यक्षी सुषेसा २१,१७
उषावेतं धृगोदो ४,३३

ऊर्कं च मे सूतता १८,९
ऊर्कस्याह्निरस्यूर्णम्भदा ४,१०
ऊर्कं बृहन्तरामृतं २,३४
ऊर्को नपाञ्जयातवेदः १२,१०८
ऊर्को नपातः त १७,४४
ऊर्कं कु षु ण कतये ११,४१
ऊर्कमेनमुच्छ्रयताद्विरो २३,२७
ऊर्कवा अस्य गमिषो २७,११
ऊर्कामा गोह १०,१४
ऊर्कमेनामुच्छ्रायव २३,२६
ऊर्को भव पति विद्या १३,१३

ऊर्कधामयोः शिषो ४,९
ऊर्कं वाचं प्र षो ३६,१
ऊर्कं त्वा ऋषे त्वा १३,३९
ऊर्को नामास्मि यन्त्रसि १८,६७
ऊर्कये त्वा ग्रापये ३७,१०
ऊर्जीते पारं वृषाये २९,४९
ऊर्कन् सत्यमृतं ११,४७
ऊर्कजिघ सत्यजिघ १७,८३
ऊर्कं च मेऽमृतं १८,६
ऊर्कये स्तेनहृदयं ३०,१३
ऊर्कवरतः श्रुतया २३,४०
ऊर्कवस्ते यज्ञं २६,१४
ऊर्कवस्व श्रान्ता १७,३
ऊर्कदच सत्यदच १७,८०
ऊर्कानां महिषं १९,११६
ऊर्कानां वैश्वानरम् २६,६
ऊर्कानां दत्तपामादाग्निः १८,३८
ऊर्कमेनो वनरपतिः २०,६५
ऊर्कगिघा य मार्गः ३३,८७

एकया च दशभिश्च २७, ३३
 एकयाऽस्तुतत प्रजा १४, २८
 एकस्तुपुरश्च २५, ४२
 एकमे स्वाहा द्वाभ्याम् २२, ३४
 एका च मे तिस्रश्च १८, २४
 एजतु दशमारयो मर्गो ८, २८
 ए०००ः मण्डूको मृषिका २४, ३६
 एतम् सधस्थ परि १८, ५९
 एतं जानाम परमे १८, ६०
 एतमे रुद्रावस्तन्ते ३, ६१
 एता अर्पन्ति ह्याव १७, ९३
 एता न यः सुमगा २९, ५
 एता ऐन्द्राग्ना द्विरूपा २४, ८
 एतामर्षं यज्ञस्य १९, ३१
 एतावानस्य महिमा ३१, ३
 एतं ते देव सवितः २, १२
 एदमगन्म देव ४, १
 एधोऽर्धेधिधीमहि २०, २३; ३८, २५
 एना विरवान्यम् आ २६, १८
 एना वो अग्निं नमसो १५, ३२
 एभिर्नो अर्धेमेवा १५, ४६
 एवदछन्दो वरिषाः १५, ४
 एवेदिन्वं वृषणं २०, ५४
 एष छागः पुरो २५, २६
 एष ते गायत्रो माग ४, २४
 एष ते निर्जिते मागः ९, ३५
 एष ते रुद्र मागः ३, ५७
 एष व स्तोमो महतः ३४, ४८
 एष स्य वज्रो क्षिपणं ९, १४
 एषा ते अग्ने समितया २, १४
 एषा ते ह्यक तनुः ४, १७
 एषा वः सा खला ९, १२
 एषो ह देवः प्रदिशो ३२, ४
 एतमु पु ऋषिभिः २५, १३

येन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे ६, २०
 ओजश्च मे सहश्च १८, ३
 ओमाघश्चर्षभपूतो विस्वे ७, ३३
 ओषधयः प्रति मृज्जीत ११, ३८

ओषधयः समयदन्त १२, ९६
 ओषधीः प्रतिमोदयं १२, ७७
 ओषधीरिति मातरः १२, ७८

ककुम्भं रूपं वृषमस्य ८, ४९
 कल्यस्य विष्टाः कल्यसराणि २३, ५७
 कदा चन प्र युच्छसि ८, ३
 कदा चन स्तरारिषि ३, ३४; ८, १
 कन्या ह्य वहतुम् १७, ९७
 कया त्वं न ज्ञ्यामि ३६, ७
 कया नदिचत्र आ १७, ३९; ३६, ४
 कल्पन्ती ते दिशः ३५, ९
 कवधो न व्यचस्थतीः २०, ६०
 कः सिदेकाकी चरति २३, ३; ४५
 कस्तथा उपति कस्तथा २३, ३९
 कस्तथा मुनकि स त्वा १, ६
 कस्तथा विमुचति २, २३
 कस्तथा सत्यो मदानां २७, ४०; ३६, ५
 का ईमरे विशात्रिष्वा २३, ५५
 काष्ठाकाष्ठात् प्ररोहन्ती २३, २०
 कामं कामदुषे पुद्व १२, ७२
 काय स्वाहा कस्मे २२, २०
 कार्ष्णिरेषि समुद्रस्य ६, २८
 काश्यपोराजानिषु ३३, ७२
 का सिवासीत् पूर्वचितिः २३, ११; ५३
 किं सिस्वयंघनं २३, ४७
 किं सिवाधीपाथि १७, १८
 किं सिद्धनं क व व १७, २०
 कुम्भोऽसि मधुभिः १, १६
 कुतस्त्वभिन्न माहिनः ३३, २७
 कुम्भो वनिषुर्भूतिता १९, ८७
 कुर्वन्नेवैह कर्माणि ४०, २
 कुलाग्निर्न पूतवती १४, २
 कुत्रिदग्न यथैमन्तो १०, ३२; १९, ६; २३, २८

कुण्डुष्य मायः प्रक्षिति २३, ९
 कुण्डप्रक्षि आग्नेयाः २४, ६; ९; १४
 कुण्डाग्नेमौ धूमा २४, १०
 कुण्डोऽस्वाच्छरेष्ठो २, १

कुंठं कृण्वन्केतोषे २९, ३७
 कुण्वन्ताः पुरुष आ २३, ५१
 को अयं वेद २३, ५२
 कोऽदत्तकल्पा अदात् ७, ४८
 कोऽसि कतमोऽसि ७, २९; १०, ४
 क्रमम्भमग्निना १७, ६५
 क्रम्यादमग्निं प्र ३५, १९

क्षत्रस्य त्वा परस्याम ३८, १९
 क्षत्रस्य योनिरसि २०, १
 क्षत्रस्योत्त्वमसि १०, ८
 क्षत्रेणाने स्यायुः सन् २७, ५
 क्षपो राजन्नुत त्मना १५, ३७

खलो वेदस्तेवः त्वा २४, ४०

गणानां त्वा गणपतिः २३, १९
 गन्धर्वत्वा विश्वावसुः २, ३
 गर्भो अस्तोषधीनां १२, ३७
 गर्भो देवानां पिता ३७, १४
 गायत्रं छन्दोऽसि ३८, ६
 गायत्री त्रिष्टुप्त्रयती २३, ३३
 गायत्रेण त्वा छन्दसा १, २७
 गाय उपपातावतं ३३, १९; ७१
 गुहा मा विमोत मा ३, ४१
 गोत्रमिदं गोविदं १७, ३८
 गोभिर्न सोममदिषवा २०, ६६
 गोमदु पु ऋषिणा २०, ८१
 महा ऊर्माहुतयो ९, ४
 माभ्येण ऋतुना देवा २१, २४

घर्मततो पुरीषं ३८, २१
 घृतं घृतपावानः ६, १२
 घृतं मिमिक्षे घृतम् १७, ८८
 घृतवती घृतनानाम् ३४, ४५
 घृताची त्यो सुयो २, १९
 घृतोऽयसि जुहुर्नात्रा २, ६
 घृतेन क्षीता मधुना १२, ७०
 घृतेनाक्षी पर्वजायेया ६, ११
 घृतेनाश्चन्द्रं पयो २९, २

चक्षुषः पिता मनसा १७, १५
चतस्रश्च मेऽष्टो च १८, १५
चतुःक्षत्रिणांमिः ३८, १०
चतुर्भिः शान्तयो ८, ६१
चतुर्भिः शान्ताजिनो १५, ४१
चत्वारि वृक्षा त्रयो १७, ११
चन्द्रमा अस्वन्तरा ३३, १०
चन्द्रमा मनसो जातः ३१, ११
चिर्मि जुहोमि मनसा १७, ७८
चित्पातिर्मा पुनातु ४, ४
चित्रं देवानामुपया ७, ४२; १३, ४६
चिदसि तया देवतया १२, ५३
चिदसि मयाधि चौरसि ४, १९
चोदयित्री सृजतानां १०, ८५

अनमसो त्वा संवीमि १, २१
अनस्य गोषा अजनिष्ट १५, १७
अनिष्टा उमः सद्यसे ३३, ६४
अनो बल्लो वाजिकेहितां ९, ९
अिह्मा मे भर्तं याभ्यहो १०, ६
जीमूतस्यैव भवति १९, ३८
जुषाणो बर्हिर्हरेवान् १०, ३९
ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं १८, ४
ज्योतिरसि विश्वकर्म ५, ५५

तं यज्ञं बर्हिमि ३१, ९
तं को दस्ममृतीषहं २६, ११
त आभ्यजन्त १७, १८
तत्त्वञ्चर्द्धेर्द्धितं ३६, १४
ततो विराजजायत ३१, ५
तस्मा यमि मन्त्राणा १८, ४९; २१, २
तस्मिन्नुर्वैरेण्यं ३, ३५; ११, ९;
३०, १

तस्मैत्यं देवत्वं ३३, ३७
तदधिना भिषजा १९, ८१
तदस्य रूपमृतं १९, ८१
तदिदाद्य मुपनेषु ३१, ८०
तदेजति तजैजति ४०, ५
तदेवामिस्तदादित्यः ३२, १

तद्विप्रासो विपन्यवो ३४, ४४
तद्विष्णोः परमं पदं ६, ५
तन्नृपाय्युचिमतः ११, १३
तन्नृपाय्यप्य न्ततस्य २९, १६
तन्नृपादसुरो निश्च २७, १२
तन्वा अग्नेऽधि तन्वं ३, १७
तन्वा भिषजा द्युते १०, ५६
तन्नुना रायस्येणेण १५, ७
तं रवा क्रोचिष्ठ दीदिवः ३, २६
तं त्वा समिद्धिरात्रो ३, ३
तजस्तुरीयमजुतं १७, २०
तनो वातो मयोभु २५, १७
तन्मित्रस्य वरुणस्य ३३, ३८
तपस्य तपस्यश्च १५, ५७
तपसे कौत्सलं मायति ३०, ७
तपसे स्वाहा तप्यते ३९, १२
तप्यायनी मेऽसि ५, ९
तमिद्धमं प्रथमं दध १७, ३०
तमिद्धं पशवः सचा १०, ६९
तमीशानं जगताः १५, १८
तमु त्वा दध्यवृषिः ११, ३३
तमु त्वा पायसो वृषा ११, ३४
तं पत्नीमिहन्तु वरुणम् १५, ५०
तं प्राजया पूर्वया ७, १२
तारिर्भिषद्यतो ३३, ३६
तव प्रमाद्य आश्रया १३, १०
तव वायवृतस्पते १७, ३४
तव शरीरं पतयिष्यु २९, २२
तवाम् सोमस्तत्त्वम् २६, २३
तस्मा अरं यमाम ११, ५२; ३६, १६
तस्मादस्मा अजायन्त ३१, ८
तस्माद्यज्ञावर्धुतः ३१, ६; ७
तस्य वयं सुमतौ १०, ५२
तस्यास्ते सत्यस्रवसः ४, १८
ताः सविनुर्वैरेण्यस्य १७, ७४
ता अस्य सूतदोहसः ११, ५५;
१५, ६०
ता जमो चतुरः पदः २३, २०
ता न आ वीर्यम् १०, ८३

ता नासत्वा सुपेरासा १०, ७४
ताम्यवैना निविदा १५, १६
ता भिषजा सुकर्मणा १०, ७५
तिरधीनो विततो ३३, ७४
तिष्ठ इवा सरस्वती २१, १९
तिष्ठमेवा सरस्वती १०, ६३
तिष्ठो देवीर्हरेदं २७, १९
तिष्ठो देवीर्हविषा २०, ४३
तीमान्मोषांक्रवते २९, ४४
तुभ्यं ता अत्रिरस्तम १२, ११६
ते अस्य वीणेण २७, १७
ते आचरन्ती समनेप २९, ४१
तेजः पशनाः हविः १९, १५
तेजोऽधि तेजो मयि १९, ९
तेजोऽधि शुक्रमृतम् २२, १
ते नो अर्धन्तो हवन ९, १७
ते हि पुत्रासो आदितेः ३, ३३
त्रया देवा एकदद्याः २०, ११
त्रातारमिन्द्रपवितारम् २०, ५०
त्रिःशदाभ विराजति ३, ८
त्रिषा हितं पाणिभिः १७, १२
त्रिषाद्वयं उदैपुरुषः ३१, ४
त्रिष्टुदसि त्रिष्टुते त्वा १५, ९
त्रीणि त आहृदिनि २९, १५
त्रीणि पदा वि चक्रमे ३४, ४३
त्रीणि शता त्री सहस्राणि ३३, ७
त्रीन्त्यमुदान्छमद्यपत १३, ३१
त्र्यम्बकं यजामहे ३, ६०
त्र्यवयो गायम्ये पञ्च १४, १२
त्र्यवित्रच मे त्र्यवी च १८, २६
त्र्यपुषं जमदग्नेः ३, ६१
त्र्यं वयिष्ठ दाशुषो १३, ५२; १८, ७७
त्वन् सोम पितृभिः १९, ५४
त्वन् सोम प्र चिकितो १९, ५२
त्वं नो अमे तव देव ३४, १३
त्वं नो अमे वरुणस्य २१, ३
त्वमम ईजितः १९, ६६
त्वममे शुमिस्त्वमाद्य ११, १७

त्वमग्ने पयसो अङ्गिराः ३४, १२
 त्वमग्ने मतया अग्नि ४, १६
 त्वमङ्ग प्रता एषिषो ६, ३७
 त्वमिन्द्र प्रतुर्तिष्यसि ३३, ६६
 त्वमिमा ओषधीः सोम ३४, २२
 त्वमुत्तमास्त्रोषधे तव १२, १०१
 त्वया हि नः पितरः १२, ५३
 त्वष्टा तुरीयो अद्भुत २१, १०
 त्वष्टा दधन्तुमाम् २०, ४४
 त्वष्टा वीर देवकामं २२, ९
 त्वान् हि मन्त्रतमम् ३३, १३
 त्वां गन्धर्वा अक्षमस्तवा १२, ९८
 त्वां चित्रध्वस्तम १५, ३१
 त्वामग्ने अङ्गिरा १५, १८
 त्वामग्ने पुष्करादग्नि १५, २२
 त्वामग्ने यजमाना अनु १२, २८
 त्वामग्ने वृणते प्राजाणा २७, ३
 त्वामग्न ऋष आर्यैः २१, ६१
 त्वामिदि हवामहे १७, ३७
 त्वे अग्ने रवाहुत ३३, १४
 वृ-ह्याभ्यां मलिन्त्युच्चये ११, ७८
 वक्षिणामा रोह १०, ११
 वाधिकाभ्या अकारिषं २३, ३२
 वक्ष्मा गुवाकवः सुता ३३, ५८
 वक्ष्मनः स्वाहा चन्द्राय ३९, २
 दिवः पुषिभ्याः पयोज २२, ५३
 दिवस्पतिं प्रथमं जज्ञे १२, १८
 दिवि पा इमं यज्ञम् ३८, ११
 दिवि वृष्टो अरोचत ३३, ९२
 दिवि विष्णुर्भ्यकस्त २, २५
 दिवो मूर्धोऽसि वृषिभ्या १८, ५४
 दिवो वा विष्णु उत ५, १९
 दीक्षायै रूपं ऋषाणि १९, १३
 दीर्घांमुस्त ओषधे १२, १००
 दुरो देवीर्दिवो महीः २१, १६
 ह-हस्य देवि पृथिवी ११, ६९
 हते ह-ह मा ज्योक्ते ३६, १९
 हते ह-ह मा मित्रस्य ३६, १८

हवानो ऋषम उभ्यां १२, १; २५
 हवया भारवृत्तो १२, ७२
 हवया रूपं अवाकरी १२, ७७
 देव इन्द्रो नराणां तः २१, ५५
 २८, १९
 देवं-देवं वोऽवधे ३३, ९१
 देवं बर्हिः घरस्वती २१, ४८
 देवं बर्हिः-द-धुदेवं २८, १२
 देवं बर्हिर्धयोपधं २८, ३५
 देवं बर्हिर्पारितानी २१, ५७
 २८, ११; ४४
 देवकृतस्पर्धनोऽव ८, ३३
 देवधृता देवेभ्य ५, १७
 देव धर्मितः प्रधुष ९, १; ११, ७;
 ३०, १
 देव धर्मितरेष ते ५, ३९
 देवस्य सवितीद्वपत् ११, ६३
 देवस्य चेततो मही २२, ११
 देवस्य त्वा सवित्रः १, १०, २१, २४;
 ५, २२, २६; ६, १, ९, ३०;
 ९, ३०, ३८; ११, ९, २८;
 १८, ३७; २०, ३; ३७, १;
 ३८, १
 देवस्य सवितुर्मतिम् २२, १४
 देवस्याह- सवितुः ९, १०; १३
 देवदूर्यज्ञ आ य १७, ६२
 देवा गात्रविदो गातुं ८, २१
 देवा देवानां मित्रजा २१, ५३
 देवा देव्या होतारा २८, १७; ४०
 देवानां मदा सुमतिः २५, १५
 देवान्दिवसमग्नयः ८, ६०
 देवा यज्ञमतन्वत १२, १२
 देवाद्यो हि ध्या मनवे ३३, ९४
 देवी उपासान्ता २८, १४; ३७
 देवी उपासावधिना २१, ५०
 देवी ऊर्जाहुती दुधे २१, ५२;
 २८, १६; ३९
 देवी जोष्टी यमुषिती २८, १५; ३८

देवी जोष्टी घरस्वती २१, ५१
 देवी थावामृषिणी ३७, ३
 देवीराप एष वो ८, २६
 देवीरापः शुद्धा वोन्वय ६, १३
 देवीरापो अथा मपायो ६, २७
 देवीर्दार इन्द्र- सहाति २८, १३
 देवीर्द्वारो अग्निना २१, ४९
 देवीर्द्वारो ययोपध २८, ३६
 देवीस्त्रिजिह्वी २१, ५४;
 २८, १८; ४१
 देवेन नो मनवा ३४, २३
 देवेभ्यो हि प्रथमं ३३, ५४
 देवो अग्निः सिष्टश्रु २१, ५८;
 २८, २२; ४५
 देवो देवैर्वनस्पतिः २१, ५६; २८, २०
 देवो नराणां चो देवम् २८, ४२
 देवो वनस्पतिर्देवम् २८, ४३
 देव्यो वद्वो भूतस्य ३७, ४
 देहि मे ददामि ते ३, ५०
 देव्या अघर्षवस्तया २३, ४२
 देव्या मिमाना मनुषः २०, ४२
 देव्याय धर्मं ओष्टि १७, ५६
 देव्यायवर्च्य आ गत ३३, ३३; ७३
 देव्या होतारा ऊर्ध्वम् २७, १८
 देव्या होतारा प्रथमा २२, ३२
 देव्या होतारा मित्रजा २१, १८
 धा मा सखीरन्तरिक्षं ५, ४३
 धुमिरक्नुभिः परि ३४, ३०
 धोः क्षान्तिरन्तरिक्षम् ३६, १७
 धोरासीत्पूर्वैर्वातिः २३, १२; ५४
 धोस्ते वृषिभ्यन्तरिक्षं २३, ४३
 धोस्ते वृषं पृथिवी ११, २०
 द्वारा देवीरन्वस्य २७, १६
 द्विपदा यावजुष्यदाः २३, ३४
 द्वे विरुधे चरतः ३३, ५
 द्वे सृती अभ्युणवं १९, ४७
 दध्वस्वस्वन्द पृथिवीम् १३, ५
 द्रविणोदाः पिपिबति २६, २२
 द्रवणः सर्पिरा सुतिः ११, ७०

श्रुति अन्धसहस्रे १६,४७
मुपदादिषु मुमुनानः १०,१०

धन्वना गा धन्वना १९,३९
घर्ता विषो वि भाति ३७,१६
धाता रातिः सन्तिदे ८,१७
धानाः कर्मः सक्तः १९,११
धानानां रूपं कुबलं १९,१२
धानावन्तं करम्भिणम् १०,१९
धान्यमधि धिनुहि १,१०
धामरुद्धमिन्द्रो १८,७६
धामं ते विश्वं सुखम् १७,१९
धूमान्वधन्तायालभते १४,११
धूमा बभूवोकायाः १४,१८
धृति धूर्व धूर्वन्तम् १,८
धृतिरस्यपामि अग्नि १,१७
धुवाक्षेतिधुवयोगिः १४,१
धुवध्वं त्वा नृधवं २,१
धुवाक्षि धरुणास्तुता १३,१६
धुवाक्षि धरुणेतो १३,३४
धुवाक्षि धुवोऽयं ५,२८
धुवोऽति पृथिवी दन्ध ५,१३

नृणां यासां समनसा ११,१ १७,७०
नक्षत्रेभ्यः स्वाहा १२,१८
न तं विदाय व हमा १७,३१
न तद्वशाऽधि न ३४,५१
न तस्य प्रतिमा ३१,३
न ते हरे परमा धितु ३४,१९
न त्वावो अन्वो दिव्यो १७,३६
नदीभ्यः पौष्टिप्रभु ३०,८
नमध नमस्यध १४,१५
नम आभावे च १६,३१
नम उन्नीधिगे १६,१२
नमः कपर्दिने च १६,१९
नमः कृष्णाय च १६,१८
नमः कृष्णायतया १६,१०
नमः पर्णाव च १६,४६
नमः पार्णाय च १६,४२

नमः रात्रवे च १६,४०
नमः शम्भवाय च १६,४१
नमः शुभ्रवाय च १६,४५
नमः शुभ्रः श्रुपतिभ्यः १६,१८
नमः समभ्यः १६,१४
नमः सिक्त्याय च १६,४३
नमः पु ते निरुते ११,६३
नमः पेनाभ्यः १६,१६
नमः सोम्याय च १६,३३
नमः सूरवाय च १६,३७
नमस्त आमुपाय १६,१४
नमस्तक्ष्मभ्यो १६,१७
नमस्ते अस्तु विपुतो ३६,११
नमस्ते रुद्र मन्त्राय १६,१
नमस्ते हरिषो गोविन्दे १७,११ ३६,१०
नमो गणेश्यो १६,१५
नमो उषेसाय च १६,३१
नमो पूष्णवे च १६,३६
नमो बभ्रुशाय १६,१८
नमो बलिमने च १६,३५
नमो मित्रस्य वरुणस्य ४,३५
नमो रोहिताय १६,१९
नमो यः पितारो १,३१
नमो वसते परि १६,११
नमो वन्ध्याय च १६,३४
नमो वात्स्याय च १६,३९
नमो विष्टजङ्गयो १६,२३
नमो वज्राय च १६,४४
नमोऽस्तु नीलमोवाय १६,८
नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो १६,६४-६६
नमोऽस्तु सप्तैभ्यो ये १३,६
नमो हिरण्यबाहवे १६,१७
नमो ह्रवाय च १६,३०
न यत्परो नान्तर १०,८१
नराणां प्रति ह्यरो १०,३७
नराणां सस्य महिमानम् १९,१७
नमोऽयं पुष्टयः हसाय ३०,१०
नयवधमिरस्तुवत १४,३०
नयवधमिरस्तुवत १४,२९

नयवधः शत्यास्तुवत १४,३१
न वा उ एतन्निवधे १३,१६ १५,४४
नहि तेवाममा चन ३,३१
नहि स्वसामावदन्त ३३,६०
नाना हि वा देव १९,७
नामा पृथिव्याः समिधाने ११,७६
नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं १०,९
नाम्ना आद्योदन्तारिष्ट ३१,१३
नार्यस्ते पत्न्यो लोम १३,३६
नाशयिषी बलायस्या ११,९७
निकमणं निवदन् १५,३८
निशुक्लान्वायना गहि १७,१९
निवेशनः यजननः ११,६६
नि यताद गृतयतो १०,१७ १०,२
नि होता होतृपदने ११,३६
नीलमोवाः शितिकण्ठाः १६,५६-५७
नृणां सप्तं गीताय ३०,६
नृपदे वेङ्कयुषदे १७,१२

पय दिवो देवीः १७,५४
पञ्च नयः धरस्वतोम् ३४,११
पञ्चस्वन्ताः पुष्टय आ १३,५१
पयस्वयः परिपति ३४,५१
पयः पृथिव्या पयः १८,३६
पयसां शुक्रमयुतं १९,८४
पयसो रूपं यद्यथा १९,१३
पयसो रेत आनृतं ३८,१८
परमस्याः परानतो ११,७१
परमेष्ठो स्वा घादयतु १५,५८ ६४
परमेष्ठपथिर्भातः ८,५४
परं मृत्यो अतु परोहि ३५,७
परस्या आधि संघतो ११,७१
परि ते दृष्टो रयो ३,३६
परि ते धन्वो हेतिः १६,११
परि त्वा गिर्वणो ५,१९
परि त्वाऽमे पुरं वयं ११,१६
परि यावापृथिवी ३१,११
परि नो ह्यस्य हेतिः १६,५०
परि माऽमे कुब्जिताय ४,१८

परि बाजपतिः कविः ११, २५
 परिकोरिषि परि त्वा ६, ६
 परीतो विन्वता सुतः ११, २
 परीत्य भूतानि परीत्य ३२, ११
 परीमे गामनेषत ३५, १८
 परी दिवा पर एता १७, २२
 परमानः सो अथा ६९, ५२
 पवित्रेण पुनर्हि मा १९, ४०
 पवित्रे त्यो वैष्णव्यौ १, १२, १०, ६
 पशुभिः पशुनामोति १९, २०
 पशुवाच् च मे पशोर्हि १८, २७
 पशुनाहो विराज २४, १३
 पातं नो अग्निना २०, ६२
 पावकया यथितवन्त्वा १७, १०
 पावकवर्षा शुक्लवर्षा १२, १०७
 पावका नः वरस्ती २०, ८४
 पाहि नो आ एका २७, ४३
 पिता नोऽसि पिता नो ३७, १०
 पितुं नु स्तोषं महो ३४, ७
 पितृभ्यः स्वपायिभ्यः १९, ३६
 पीबो अन्ना रविभूषः २७, २३
 पुत्रमिव पितरो १०, ३४; २०, ७७
 पुनन्तु मा देवजनाः १९, ३२
 पुनन्तु मा पितरः १९, ३७
 पुनरास्य सदनम् १२, ३९
 पुनर्कर्म नि वर्तस्व १२, ९; ४०
 पुनर्कर्मः पितरो मनो ३, ५५
 पुनर्मनः पुनराशुर्म ४, १५
 पुनस्त्वाऽऽदित्या वदा १२, ४४
 पुनाति ते परिश्रुतः १९, ४
 पुरा क्रूरस्य विद्युषो १, १८
 पुरीष्याहो अग्नयः १२, ५०
 पुरीष्योऽसि विश्वमरा ११, ३२
 पुष्करस्यो विद्युषु ८, ३०
 पुष्य एवेदर सर्व ३१, २
 पुष्यमृगबन्धमस्यो २४, ३५
 पूर्णो वर्षि परा पत ३, ४९
 पूर्वां धनिष्पुना २५, ७
 पूर्यन्तव्य अति वयं ३४, ४१

पृष्ठा पञ्चाक्षरेण ९, ३२
 पृच्छामि त्वा चित्तये २३, ४९
 पृच्छामि त्वा परमन्त २३, ६१
 पूषिषि देवयजनि १, २५
 पूषिषी च म इन्द्राय १८, १८
 पूषिषी छन्दोऽन्तरिक्षं १४, १९
 पूषिष्या अहमुदन्तरिक्षम् १७, ६७
 पूषिष्याः पुरीषमसि १४, ४
 पूषिष्याः सधस्यादग्नि ११, १६
 पूषिष्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय २२, २९
 पूषिस्तिरथीनपूषिः २४, ४
 पूषदश्वा मरुतः २५, २०
 पूष्टो दिवि पूष्टो १८, ७३
 पूर्योमी राष्ट्रमुदरम् २०, ८
 प्रपासिनो हवामहे ३, ४४
 प्रजापतये च वायवे २४, ३०
 प्रजापतये त्वा जुष्टं २२, ५
 प्रजापतये पुष्यान् २४, २९
 प्रजापतिः सन्निवमाणः ३२, ५
 प्रजापतिर्विश्वकर्मो १८, ४३
 प्रजापतिश्चरति ३१, १९
 प्रजापतिर्हवा सादयतु १३, १७
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, २०;
 २३, ६५
 प्रजापतेस्त्वपसा २९, ११
 प्रजापतो त्वा देवतायां ३५, ६
 प्र तद्विष्णु स्वावते ५, २०
 प्र तद्देविदमृतं नु ३१, ९
 प्रति क्षत्रे प्रति २०, १०
 प्रतिपदासि प्रतिपदे ८५, ८
 प्रति पश्यामपद्भि ४, २९
 प्रतिभुत्वाया अर्तनं ३०, १९
 प्रति स्पृशो वि स्वय १३, ११
 प्रतीचीमा रोह १०, १२
 प्रतर्ता बाजिषा इव ११, १२
 प्रतर्तयेद्यजमक्षम ११, १५
 प्रत्युष्टः रक्षः प्रत्युष्टा १, ७; २९
 प्रथमा द्वितीयैः २०, १२
 प्रथमा वाच सरथिना २९, ७

प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः ३४, ५७
 प्र नो यच्छत्वर्चमा २, २९
 प्र पर्वतस्य वृषमस्य १०, १९
 प्र-प्रायमाग्निरर्धरतस्य १२, ३४
 प्र बाहवा सिसृते २१, ९
 प्र मन्महे शयसा ३४, १६
 प्रमुख धन्वनस्यम् १६, ९
 प्र यामिमांसि दाधामसम् २७, २७
 प्र व इन्द्राय बृहती ३३, ९६
 प्र वायुमच्छा बृहती ३३, ५५
 प्र वाहजे गुपया ३३, ४४
 प्र वीरया शुचयो ३३, ७०
 प्र वो महे मन्दमानाय ३३, ११
 प्र वो महे माहि नमो ३४, १७
 प्रथवा मत्सना योनियम् १२, ३८
 प्रत्यरेण परिधना १८, ६३
 प्रागवायुदमचराक्षसर्तः ६, ६६
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिषा २९, २९
 प्राचीमनु प्रदिषं १७, ६६
 प्राच्यै दिवो स्वाहा २२, २४
 प्राणं मे पाप्यपानं १४, ८
 प्राणया अग्नया १७, १५
 प्राणया मे अपानयाः २०, ३४
 प्राणश्च मेऽपानश्च १८, २
 प्राणाय मे वचोऽवा ७, २७
 प्राणाय स्वाहाऽपानाय २२, २३;
 २३, १८
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रः ३४, ३४
 प्रातर्जितं अगममृचः ३४, ३५
 प्रेता जयता नर १७, ४६
 प्रेदये ज्योतिष्मान् वाहि १२, ३२
 प्रेक्षो अग्ने दीपिहि १७, ७६
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः ३३, ८९; ३७, ७
 प्रेतु वाजी कनिकद्वय ११, ४६
 प्रैवेभिः प्रैषनामोति १९, १२
 प्रोयवक्षो न यवक्ष १५, ६१
 प्रोक्षामाघा सोम आणतो ८, ५६

षट् सूर्य भवता ३३, ४०
 बभ्रवो अग्नि सूर्य ३३, ३९
 बर्हिषः पितरः १९, ५५
 बलविष्णवे स्थितिः १७, ३७
 बह्वीनां पिता बहुरस्य १९, ४९
 बाहू मे बलम् १०, ७
 बीमाद्यै पौत्कस्तं ३०, १७
 बृहद्विष्णवे गायत १०, ३०
 बृहद्विष्णवे एषां ३३, १४
 बृहस्पते अति यदयो १६, ३
 बृहस्पते परि दीया १७, ३६
 बृहस्पते वाजं जय ९, ११
 बृहस्पते छवितर्षोषय १७, ८
 बोधा मे अरय यच्चो ११, ४२
 ब्रह्मा क्षत्रं पवते १९, ५
 ब्रह्मा ज्ञानं प्रथमं १३, ३
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य ३४, ५८
 ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय ३०, ५
 ब्रह्मा सूर्यसमं ज्योतिः ३३, ४८
 ब्रह्मणि मे मनयः ३३, ७८
 ब्राह्मणमय विदेयं ७, ४६
 ब्राह्मणाद्यः पितरः २९, ४७
 ब्राह्मणोऽस्य मुखम् ३१, ११
 अग एव अगर्वा ३४, ३८
 अग प्रणेत्तर्भग ३४, ३६
 अहं कर्णोभिः शृणुयाम १५, ११
 अक्षः सत प्रहस्तयो १५, ३९
 अक्षो नो अभिराहुतो १५, ३८
 अक्षो मेऽसि प्रच्यवस्व ४, ३४
 अशतं नः समनयो ५, ३१
 आयै दार्षाद्वारं ३०, ११
 भुजगुः सुपर्णो यज्ञो १८, ४२
 भुवो यज्ञस्य रजसः १३, १५, १५, १३
 भुताय त्वा नारातये १, ११
 भूम्या आध्वनात्मते १४, २६
 भूरसि भूमिरसि १३, १८
 भुमुषः स्वः तप्तविष्टः ३६, ३
 भुमुषः स्वाः सुप्रजाः ३, ३७

वा. य. ११

भुमुषः स्वर्गोऽसि ३, ५
 भेषजमसि भेषजं ३, ५९
 भन्त्रस्य शिराऽसि ३७, ८
 भधने स्वाहा माधवाय ११, ३१
 भधु नक्तमुतोषयो १३, १८
 भधुमर्तान् इषस्तृप्ति ७, १
 भधुमाक्षो वनस्पतिः १३, १९
 भधु याता ऋतायते १३, १७
 भधुथ माधवथ १३, १५
 भध्या वशं नक्षत्रे १७, १३
 भनयः काममाकृति ३९, ४
 भनस्त आ प्यायतां ६, १५
 भनो जूतिर्जुषताम् ९, १३
 भनो न येपु हवनेषु ७, १७
 भनो न्याह्वामहे ३, ५३
 भनो मे तर्पयत ६, ३१
 भन्मयेऽवस्तापं कोषाय ३०, १४
 भवि गृह्णाम्यमे १३, १
 भवि स्वादिन्द्रियं ३८, २७
 भयोदमिन्द्र इन्द्रियं २, १०
 भयुः प्राजापत्य उतो १४, ३१
 भदताः स्कन्धा विधेयां १५, ६
 भदतो यस्य हि क्षये ८, ३१
 भद्वन्तं दृषभं ७, ३६
 भद्वर्त्ता इन्द्र दृषभो ७, ३८
 भर्माणि ते वर्मणा १७, ४९
 भधकान् केरोदिन्द्र १५, ३
 भहो इन्द्रो नृवदा ७, ३९
 भहो इन्द्रो य ओजसा ७, ४०
 भहो इन्द्रो वज्रहस्तः १६, १०
 महानाम्नो रेवलो १३, ३५
 महि प्राणामवोऽस्तु ३, ३१
 महो योः प्रिययो च ८, ३१, १३, ३२
 महोर्नां ययोऽसि ४, ३
 महामू पु मातरं ११, ५
 महो अग्निः समिधानस्य ३३, ७
 महो अर्णाः सरस्वती २०, ८६

मा छन्दः प्रमा छन्दः १४, १८
 मा त इन्द्र ते ययं १०, ११
 माता च ते पिता च १३, १४-१५
 मातेव पुत्रं प्रिययो ११, ६१
 मा त्वाऽग्निर्द्वयोद् १५, ३७
 मा त्वा तपस्विन्य १५, ४३
 मा नः वाऽसौ अरवो ३, ३०
 मा नस्तोक्तं तनये १६, १६
 मा नो महान्तमुत १६, १५
 मा नो मित्रो वरुणो १५, १४
 माऽयो मौषधीर्हिऽस्योः ६, ११
 मा मेमां संविषथा १, १३, ६, ३५
 मा हिऽर्धाज्जनिता ११, १०१
 मा यो विषाक्षानिता ११, ९५
 मा तु भिरया मा तु ११, ६८
 माहिर्भूमो पृदाक्षः ६, ११, ८, १३
 मित्रं हवे पृतदक्षं ३३, ५७
 मित्रः सऽस्त्यय प्रिययो ११, ५३
 मित्रय मा इन्द्रय १८, १७
 मित्रस्य चर्षणोभूतो ११, ६२
 मित्रस्य मा चक्षुषा ५, ३४
 मित्रावहणाभ्यां त्वा ७, २३
 मित्रो न एहि ४, २७
 मित्रो नवाक्षरेण १, ३३
 माद्वष्टम शिवतम १६, ५१
 मुखं सप्तस्य शिरः १९, ८८
 मुखन्तु मा उपपद्यादयो ११, ९०
 मुखान् दिवो अरति ७, २४, ३३, ८
 मुखो वयः प्रजापातिः १४, ९
 मुखोऽसि राट् ध्रुवाऽसि १४, ११
 मुखो न भीमः कुचरो १८, ७१
 मेधां मे वरुणो ३१, १५
 मो वृण इन्द्राय ३, ४६
 य आत्मदा बलदा १५, १३
 य इन्द्र इन्द्रियं वधुः १०, ७०
 य इमा विश्वा १७, १७
 य इमे द्यावापृथिवी ११, ३४

प्राग्जन्तुमभ्युपगच्छति १२, १४
प्राज्ञो अग्रे सूर्यं हवीं १३, २६
१८, ४६

शुक्लेन मनसा हवीं ११, २
पुष्ट्याय सविता देवानां ११, ३
पुष्ट्या हि देवितामो हवीं ८, ३४
पुष्ट्या हि देवहूतामो १३, ३७, ३३, ४
पुष्टे वा प्रसा पुष्टी ११, ५
पुष्ट्यते मन उत ५, १४, १६, ४
३७, २

पुष्ट्यन्ति मन्त्रमहव १३, ५
पुष्ट्यन्त्यस्य वाग्या १३, ६
पुष्ट्यायान् रासमं ११, १३
पुष्ट्यान् प्रथमं मनः ११, १
पुनर्य धारा वि १२, ६८
पुष्टं तमिन्द्रावर्षता ८, ५३
पुष्टं पुराममधिना १०, ३३, २०, ७६
पुष्ट्या हवीं उग्रणीति १, १३
पुष्ट्यस्मा उत ये २५, २९
ये अभिनवाणां १९, ६०

ये चैव पितरो १९, ६७
ये जनेषु मातेभ्यः ११, ७९
ये तीर्थाणि प्रचरन्ति १६, ६६
ये मे पन्थाः सवितः ३४, २७
ये त्वाऽदिहस्य मयवन् ३३, ६३
ये देवा अभिनवेनाः ९, ३६
ये देवा देवानां १७, १३
ये देवा देवेभ्यः १७, १४
ये देवास्तो दिव्येकादश ७, १९
येन ऋषयस्तपसाः १५, ४९
येन कर्माभ्यपद्यो ३४, २
येन दीपना पृथिवी ३१, ६
येन बहसि सङ्घं १५, ५५, १८, ६२

ये नः पूर्वे पितरः १९, ५१
ये नः सप्ताना अप ते ३४, ४६
येना पावक चक्षमा ३३, ३१
येना समस्तु सासहो १५, ४०
येनेभ्यं सतं सुषनं ३४, ४
येऽन्तेषु विविध्यान्ति १६, ६२

ये पथां परिगच्छन्ति १६, ६०
ये भूतानामधिपतयो १६, ५९
ये स्थावि प्रप्ते १, ३०
ये वाजिनं परिपश्यन्ति १५, १५
ये वाही रोचन्ते दिवो १३, ८
ये वृक्षेषु शम्पिषरा १६, ५८
येषामस्येति प्रवृत्तयेषु ३, ४५
ये सप्तानाः समनसाः १९, ४५, ४६
यो अग्निः कव्यवाहनः १६, ५५
यो अग्निरग्नेरभ्यजायत १३, ४५
यो अस्मभ्यमरातो ११, ८०
योगे योगे तवस्तं ११, १४
यो देवेभ्य आत्तपति ३१, २०
यो नः पिता जनिता १७, २७
यो भूतानामधिपतिः २०, ३०
यो रेषाभ्यो अमीवहा ३, २९
यो वः शिवतमो रथ १२, ५१, ३६, १५

रक्षसां आयोऽसि ६, १६
रक्षोर्दणं वलमहनं ५, २३
रक्षोर्दणो यो वलमहनः ५, २५
रक्षोहा विष्टचर्यणिः २६, २६
रजगा हरिणीः सीसा २३, ३७
रजवादनं हविरस्य २९, ४५
रथे तिष्ठन्नयति २९, ४३
रथिष्व मे रायस्य १८, १०
रदिमना सत्याय सत्यं १५, ६
राजन्तमम्बराणां गोषाम् ३, १३
राजपथि प्राची दिग् १४, १३, १५, १०
रातिः सत्यति महं २२, १३
राया वयस्य ससवाः ७, १०
राय नु यं जङ्गत् २७, २४
रुचं नो घेहि १८, ४८
रुचं बाहो जनयन्तो ३१, २१
रुद्राः समृज्य पृथिवी ११, ५४
रूपेण यो रूपमभ्यागो ७, ४५
रौतो सूर्यं नि जहाति १०, ७६

रेवती रमन्त्यम् ३, ११, ६, ८
रोहिता पुनरोहितः ४४, ४

रुद्राङ्गं पवीरयत् १२, ७६
सोर्कं पूज छिः १२, ५४, १५, ५०
सोमभ्यः स्वादा ३६, १०
सोमनि यवागमो ४०, १३

सस्यगतीवेदा गानागन्ति १०, ४०
नवस्यातिराययो १०, ४५
नवस्यातेव भुजा २७, २१
नवस्याते वीटवर्गा २९, ५५
नवेषु स्यन्तारिष्ट ३, ३
नव्यं ते अय १८, ७५
नव्यं नात वागामा १७, ९०
नव्यं सोम मति ३, ५६
नव्यं हि देवा प्रयाति ८, २०
नव्यः क्षत्रमिन्द्रियं २०, ७९
नव्यः प्राविता शुवत् ३३, ४६
नव्यस्योत्तममनमसि ४, ३६
नव्यो त्वष्टृर्दणस्य १३, ४४
नव्यमिन्द्रावर्षता २६, २५
नव्यमिन्द्रावर्षता २६, ३८
नव्यमय कपिञ्जलान् २४, २०
नव्यमयेन ऋतुना ११, २३
नव्यमयोदनाक्षरेण ९, ३४
नव्यमस्या कृष्णन्तु ११, ५८
नव्यमस्याऽऽकृन्तन्तु ११, ६५
नव्यमस्याऽऽकृन्तु गावमेण २३, ८
नव्यमस्या धूपयन्तु ११, ६०
नव्यं च मे वसतिश्च १८, १५
नव्यं च नव्यमालभते २४, २७
नव्यमस्या रुद्रेभ्यः १, १६
नव्यो मागोऽसि रुद्राणां १४, २५
नव्योः पवित्रमधि योः १, २
नव्योः पवित्रमसि शत १, ३
नव्यमस्यादिति रस्य ४, २१
नव्यं यथा ज्ञातेष्वर ३५, २०

वाचं ते शुन्धामि ६, १४
 वाचस्पतये पवस्व ७, १
 वाचस्पति विश्वकर्माणम् ८, ४५;
 १७, २३
 वाचे स्वाहा प्राणाय ३२, ३
 वाजः पुरस्तादुत १८, ३४
 वाजस्य मे पयसश्च १८, १
 वाजस्य नु प्रसव आ ९, २५
 वाजस्य नु प्रसवे १८, ३०
 वाजस्य मा प्रसव १७, ६३
 वाजस्येमां प्रसवः ९, २३
 वाजस्येमां प्रसवः ९, २४
 वाज य स्वादा १८, २८; २२, ३२
 वाचेवाजिस्वत वाजिनो ९, १८;
 २१, ११
 वाजो नः सप्त प्रदशः १८, ३२
 वाजो नो अथ १८, ३३
 वातं प्राणेनापानेन २५, २
 वातर नहा भव वाजिन ९, ८
 वातस्य ज्ञाति वरुणस्य १३, ४२
 वाताय स्वाहा धूमाय २२, २६
 वातो वा मनो वा ९, ७
 वासमथ सवितर्वासम् ८, ६
 वायस्यैर्वागव्यान्वाप्नोति १९, २७
 वायुः पुनस्तु सविता ३५, ३
 वायुरग्रं वा यज्ञभीः २७, ३१
 वायुरनिलममृतम् ४०, १५
 वायुस्तदा पचतैरवतु १३, ३३
 वायोः पृतः पवित्रेण १९, ३
 वायो ये ते सहस्रिणो २७, ३२
 वायो शुक्रो अवाप्ति २७, ३०
 वार्पद्वल्याय शवसे १८, ६८
 वार्करीद विलोहित १६, ५२
 वज्रं पतुः कपार्द्विनो १६, १०
 वितं च मे वेदां १८, ११
 वेदयदो सरमा ३३, ५९
 विशा मे अग्ने श्रेष्ठा १२, १९
 विशा चाविषां च ४०, १४
 विश्वार्मे नाभ्या घृतम् २५, ९

विधिमे ते परमे १७, ७५
 वि न इन्द्र मृधो ८, ४४; १८, ७०
 वि पाजसा वृधुना ११, ४९
 विभक्तारं हवामहे ३०, ४
 विभूरसि प्रवाहणे ५, ३१
 विभूर्माया प्रभुः मित्रा २२, १९
 विभ्राट् बृहस्पितु ३३, ३०
 विमान एष दिवो १७, ५९
 वि मुच्यन्ममध्या १२, ७३
 विराट्सि दाक्षिणा दिग् १५, ११
 विराट्ज्योतिरधारवत १३, २४
 विवस्वपादिभ्यो य ते ८, ५
 विश्वकर्मान् टविषा ८, ४६; १७, २२;
 २४
 विश्वकर्मा त्वा वादवतु १४, १२; १४
 विश्वकर्मा विमना १७, २६
 विश्वकर्मा वा जनिष्ट १७, ३२
 विश्वतश्छलत विश्वतो १७, १९
 विश्वस्मे प्राणावापानाय १३, १९
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १२, २३
 विश्वस्य दत्तममृतं १५, ३३
 विश्वस्य मूर्धेक्षपि १८, ५५
 विश्व आना दक्षिण ३८, १०
 विश्वानि देव सवितः ३०, ३
 विश्वा कृपाणे अति १२, ३
 विश्वासां भुवां पते ३७, १८
 विश्वे अद्य मरुतां १८, ३१; ३३, ५२
 विश्वे देवा अन्धुषु ८, ५७
 विश्वे देवाः शृणुत ३३, ५३
 विश्वे देवाध्वमसेषु ८, ५८
 विश्वे देवाश्च आ गत ७, ३४
 विश्वेभिः सोम्यं मधु ३३, १०
 विश्वेषामादितिः ३३, १६
 विश्वो देवस्य केतुः ४, ८; ११, ६७;
 २२, २१
 विष्णोः कर्माणि पश्यत ६, ४; १३, ३३
 विष्णोः कमोऽसि सप्तलटा १२, ५
 विष्णो रराटमसि ५, २१

विष्णोर्नृकं वीर्वाणि ५, १८
 वीतः हविः वामितः १७, ५७
 वीतिहोत्रं त्वा कवे २, ४
 वृष्ण ऊर्मिरसि १०, २
 वेदाहमस्य भुवनस्य २३, ६०
 वेदाहमेतं प्रुषं ३१, १८
 वेदेन हवे व्यपिषत् १९, ७८
 वेदांसि येन त्वं २, २१
 वेदा वेदिः समाचते १९, १७
 वेनस्तत्पश्यमिहितं ३२, ८
 वेदवेदो पुनर्तो देव्या १९, ४४
 वेदयानस्य सुमती १६, ७
 वेदयानां न कतये १८, ७२;
 २६, ८
 व्यचस्वतीर्हविषा वि २९, ३०
 यतं कृणुतामिमंदा ४, ११
 यतं च म अतवध १८, २३
 यतन दीक्षामाप्नोति १९, ३०
 यो ह्यथ म यथाव १८, ११
 येशीनां त्वा परमसा ८, ४८
 यां च म मयश्च १८, ८
 यां ते परोभ्यो गात्रेभ्यः २३, ४४
 यां नो देवीरमिष्टव ३६, ११
 यां नो भवन्तु वाजिनो ९, १६;
 २१, १०
 यां नो मित्रः यां ३६, ९
 यां नो यातः पवताः ३६, १०
 यां यातः शः द्वि ते ३५, ८
 यतं वो अम्य धामानि १२, ७६
 यतमिष्टु शरदो २५, २२
 यामिता नो यमस्पतिः २१, २१
 यमं च स्तो यमं च ११, ३०
 यमार्हस्यवधृतः १, १४; १९
 यामं दग्धिरवकां २५, १
 यारदेन कतुना देवा २१, २६
 यिदो मे श्रीवशो २०, ५
 यिल्पा वैश्वेदेव्यो २४, ५
 योयन वचसा त्वा १६, ४

शिषो नामाधि ३, ६३
शिषो मय प्रजाभ्यो ११, ४५
शिषो भूवा मध्यामो ११, १७
शुक्रं त्वा शुक्रेण ४, २६
शुक्रज्योतिरच चित्र १७, ८०
शुक्रश्च शुक्लिव १४, ६
शुद्धपालः सर्वयुद्ध २४, ३
श्रुतं स काला वि ११, ६९
श्रीशरेण कस्तुरा देवा ११, १८
श्रायन्त इय स्य ३३, ४१
श्रीणामुदारो धरुणो ११, २१
धीध ते सस्मीय ३१, २२
शुधि धुक्कणं वक्षिभिः ३३, १५
श्रायः पोता भवत ४, १२
श्रवात्रा स्य वृत्रतुरो ६, ३४
शिवय आदित्यानाम् २४, ३९

यदस्य विष्टाः धातम् २३, ५८
योक्षशी स्तोम ओजो १५, ३

मेवःश्रोतसि परि २७, ४५
धं वर्चसा पयसा २, २४; ८, ६४; १६
सं नसायाः स्वर्दिदा ११, ३१
धं वा मन्यासि ११, ५८
मन्त्रितं मे मया ११, ८१
धन्वितो रविमना रथः २३, १४
धन्वमिद्युवसे वृषन् १५, ३०
धन्वीदस्व महो अशि ११, ३८
धन्वसुष्टो वधुमी हवेः ११, ५५
धन्वजवभागा रथेवा २, १८
धन्वितो विवस्वतुर्वा ३, २१
धन्वितो विवस्वतुर्वा १८, ३९
म इधानो वधुभक्तिः १५, ३६
स इन्द्रवर्तेः १७, ३५
धन्वनेनानिमित्तेण १७, ३४
धन्वायः सं वः सम्पद्यम् १५, २१
ध जातो गर्भो अशि ११, ४३
धन्वन्दो अयवोभिः १२, ७४
धन्वन्तुभिः सजः १४, ७

सज्ज्वेन सवित्रा ३, १०
सजोषा इन्द्र सगणो ७, ३७
सं वेधस्वाम्ने प्र २७, १
संज्ञानमसि कामपारणं १२, ४६
सत्यं च मे धृष्टा १८, ५
स त्वं नक्षित्र वज्रहस्त २७, ३८
स त्वं नो भग्ने ११, ४
सत्यस्य क्रदिशसि ८, ५१
सदसस्पतिमनुतं ३१, ६३
म दुक्षवस्वाहुतः १५, ३४
सधो जातो ध्यमिमीत २९, ३६
सधमाधो युष्मिनोराप १०, ७
ध न इन्द्राय यज्यवे २६, १७
ध नः पावक दीदिवो १७, ९
ध नः पितेव सूनवे ३, २४
ध नो मन्त्रुजिता ३२, १०
स नो मुवन्स्व १८, ४४
धं ते पयासि सधु ११, ११३
धं ते मनो मनसा ६, १८
धं ते वायुमोरिशवा ११, ३९
धन्वने जारं गेदाय ३०, ९
सजः क्षिप्रवन्धुः ८, ५९
धं त्वमो सूर्यस्य ३, १९
स पर्यगायुक्तम् ४०, ८
धन्त ऋषयः प्रति ३४, ५५
सत ते अग्ने समिधः १७, ७९
सत्तास्याधन् परि ३१, १५
ध प्रथमो बृहस्पतिः ७, १५
स बोधि सूरिर्मधवा १२, ४३
समस्ये देव्या पिया ४, ३३
सममिरमिना गत ३७, १५
समप्सराभोषो ३४, ३९
समास्त्वाम् श्रतवो १७, १
समितः संकल्पेया १२, ५७
समिदसि सूर्यस्य २, ५
समिद इन्द्र उषसाम् २०, ३६
समिदे अग्नावधि १७, ५५
समिदो अग्निः समिधा २१, ११

समिदो अमिरदिवना २०, ५५
समिदो अन्नन्वर् १२, १
समिदो अय मनुष्यो २९, २५
समिधाग्निं युवस्यत ३, १;
१२, ३०

समिन्द्र नो मनसा ८, १५
समूर्धं गच्छ स्वाहा ६, ११
समुद्रस्य त्वाऽवक्याग्ने १७, ४
समुद्राग्निर्मिधुमो १७, ८२
समुद्राय त्वा वाताय ३८, ७
समुद्राय शिशुमारान् २४, २१
समुद्रे ते हृदयम् ८, २५; २०, १९
समुद्रे त्वा मृमणा ११, २०
समुद्रोऽसि नमस्वाना १८, ४५
समुद्रोऽसि विश्वमया ५, ३३
सम्प्रयवन्वृषु सधु १५, ५३
संवाहिरिक्तान् हविषा २, २१
सम्भूतिं च विनाशं ४०, ११
सं मा सृजामि पयसा १८, ३५
सम्यक् सवन्ति सति १३, ३८;
१७, ९४

समादसि पतीची दिग् १५, ११
स यधदस्य महिमा २७, १५
सरस्वती मनसा १९, ८३
सरस्वती वोन्वा १९, ९४
सरोभ्यो धेनुमुपस्था ३०, १६
सर्वे निमेषा ऋषिरे ३०, २
सविता ते शरीराणि ३५, ५
सविता ते शरीरेभ्यः ३५, २
सविता त्वा सवाना ९, ३९
सविता प्रथमेऽहन् ३९, ६
सविता वधुनो दधद् २०, ७१
सवितुस्त्वा प्रथमः १, ३१
सवित्रा प्रधन्वित्रा १०, ३०
सहवान् प्रवहन् १८, ३९
सह रत्या नि वर्तस्व १२, १०; ४१
स हव्यवाहमर्त्यः २२, १६
सह्य सहस्यथ १४, ७७

अध्यायः	पृष्ठाः	अध्यायः	पृष्ठाः
१ प्रथमोऽध्यायः	१-४	११ एकविंशोऽध्यायः	९३-९८
२ द्वितीयोऽध्यायः	४-६	१२ द्वाविंशोऽध्यायः	९७-१००
३ तृतीयोऽध्यायः	७-१०	१३ त्रयोविंशोऽध्यायः	१०१-१०८
४ चतुर्थोऽध्यायः	१०-१३	१४ चतुर्विंशोऽध्यायः	१०५-११०
५ पञ्चमोऽध्यायः	१३-१७	१५ पञ्चविंशोऽध्यायः	१०८-१११
६ षष्ठोऽध्यायः	१७-२०	१६ षट्त्रिंशोऽध्यायः	१११-११४
७ सप्तमोऽध्यायः	२०-२५	१७ सप्तविंशोऽध्यायः	११४-११८
८ अष्टमोऽध्यायः	२५-३०	१८ अष्टाविंशोऽध्यायः	११७-१२०
९ नवमोऽध्यायः	३०-३४	१९ एकोनविंशोऽध्यायः	१२१-१२५
१० दशमोऽध्यायः	३४-३७	२० त्रिंशोऽध्यायः	१२५-१२७
११ एकादशोऽध्यायः	३७-४०	२१ एकत्रिंशोऽध्यायः	१२८-१२९
१२ द्वादशोऽध्यायः	४०-४१	२२ द्वित्रिंशोऽध्यायः	१२९-१३०
१३ त्रयोदशोऽध्यायः	४१-४२	२३ त्र्यष्ट्रिंशोऽध्यायः	१३०-१३३
१४ चतुर्दशोऽध्यायः	४२-४५	२४ चतुष्ट्रिंशोऽध्यायः	१३३-१३४
१५ पञ्चदशोऽध्यायः	४५-४८	२५ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः	१३४-१३५
१६ षोडशोऽध्यायः	४८-५३	२६ षट्त्रिंशोऽध्यायः	१३५-१३६
१७ सप्तदशोऽध्यायः	५३-५५	२७ सप्तत्रिंशोऽध्यायः	१३६-१३८
१८ अष्टादशोऽध्यायः	५५-५९	२८ अष्टाविंशोऽध्यायः	१३८-१३९
१९ एकाविंशोऽध्यायः	५९-६१	२९ एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः	१३९-१४०
२० विंशोऽध्यायः	६१-६२	३० त्रयोविंशोऽध्यायः	१४०